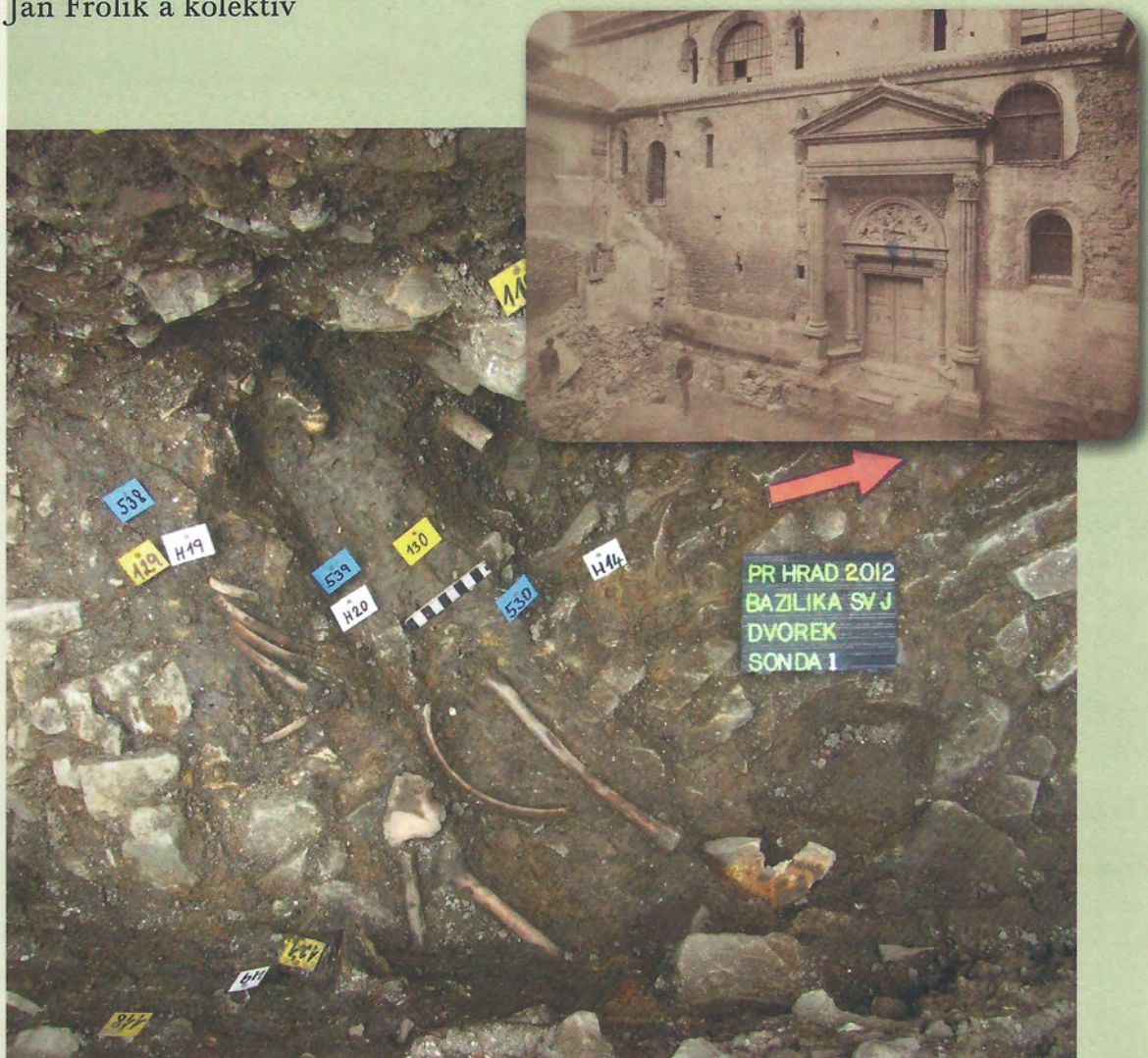

CASTRUM PRAGENSE

POHŘEBIŠTĚ VE VNITŘNÍM AREÁLU PRAŽSKÉHO HRADU

Jan Frolík a kolektiv

CASTRUM PRAGENSE

CASTRUM PRAGENSE 15 POHŘEBIŠTĚ VE VNITŘNÍM AREÁLU PRAŽSKÉHO HRADU

Jan Frolík a kolektiv

Katarína Mašterová

Josef Matiašek

Petra Stránská

Pavla Tomanová

Kateřina Tomková

Praha 2016

VYCHÁZÍ JAKO DRUHÝ SVAZEK ŘADY CASTRUM PRAGENSE ABG
(ARCHEOLOGIE – BIOARCHEOLOGIE – GENETIKA)

VYDÁVANÝ V RÁMCI PROJEKTU „STŘEDOVĚKÁ POPULACE V CENTRU A NA VENKOVĚ. ARCHEOLOGIE, BIOARCHEOLOGIE A GENETIKA NA POHŘEBIŠTÍCH PRAŽSKÉHO HRADU, STŘEDNÍCH A VÝCHODNÍCH ČECH“ ZA PODPORY GRANTOVÉ AGENTURY ČESKÉ REPUBLIKY, Č. PROJEKTU 14-36938G, CENTRUM EXCELENCE

Editori/Editors: Jan Frolík, Katarína Válová

Odborní recenzenti/Peer Reviewers: Zdeněk Dragoun, Michal Lutovský

Překlad/Translation: Petra Maříková-Vlčková

Jazyková redakce/Language Editing: Irena Vítková

Grafická úprava/Layout: Boris Dimitrov, Kateřina Vytečková

Tisk/Print: Agama polygrafický ateliér s.r.o., Na Výši 424/4, 150 00 Praha 5

Vydává/Published by: Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Letenská 4, 118 01 Praha 1 – Malá Strana

Počet výtisků/Print Run: 500

© 2016 Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.

ISBN: 978-80-87365-93-9

Tento svazek a katalog dalších publikací lze objednat na adrese:

Copies of this volume and a catalogue of other publications by the Institute of Archaeology, Prague can be obtained from:

Archeologický ústav AV ČR – knihovna / Institute of Archaeology Prague – Library

Letenská 4

CZ 118 01 Praha 1

tel: +420 257014318

fax: +420 257532288

e-mail: knihovna@arup.cas.cz

http://www.arup.cas.cz

Orders – Bestellungen.

Oxbow Books, Park End Place, Oxford OX1 1HN, United Kingdom,

oxbow@oxbowbooks.com

Beier&Beran – Archäologische Fachliteratur, Thomas-Müntzer-Str. 103, D-08134 Langenweissbach, Germany,

verlag@beier-beran.de

Kubon&Sagner, Buchexport-Import, P.O.Box 341018, D-80328 Munich, Germany,

order@kubon-sagner.de

Rudolf Habelt GmbH, Am Buchenhang 1, D-53115 Bonn, Germany, info@habelt.de

Na přední straně obálky: *Hroby JK144 a JK142 z pohřebiště u Jiřské baziliky (foto P. Kaplan) a snímek jižního průčelí baziliky sv. Jiří před rokem 1904 (ÚDU AV ČR).*

OBSAH

1. ÚVOD	5
Jan Frolík	
2. STRUKTURA HESLA	9
Jan Frolík	
3. POHŘEBIŠTĚ VNĚ JIŽNÍHO OPEVNĚNÍ	11
Pavla Tomanová	
3.1. KUCHYŇSKÝ DVOREK 1926	12
3.2. BÝČÍ SCHODIŠTĚ 1927 – 1928.....	21
3.3. STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁC – ZÁPADNÍ ČÁST SKLEPŮ, TZV. MÍSTNOST S VALEM 1930	23
3.4. STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁC – ZÁPADNÍ ČÁST SKLEPŮ, TZV. MÍSTNOST S VALEM 1986–1987	24
3.5. STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁC – JIŽNÍ VĚŽ 1987	52
3.6. STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁC – TEREZIÁNSKÉ KŘÍDLO A JIŽNÍ PALÁCOVÝ DVOREK 1937–1943, 1993.....	53
3.7. STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁC – LUDVÍKOVO KŘÍDLO 1986–1987	55
3.8. ZÁVĚREČNÁ ANALÝZA	77
4. POHŘEBIŠTĚ JIŘSKÝ KLÁŠTER	85
Katarína Mašterová	
4.1. VÝCHODNÍ DVŮR ZA BAZILIKOU SV. JIŘÍ 2012	85
4.2. KATALOG HROBŮ	97
4.3. MIKROANALÝZA POLOHY	139
4.4. DALŠÍ KOSTELNÍ MATERIÁL Z VÝZKUMU	140
4.5. JIŽNÍ DVŮR 2013.....	140
4.6. KATALOG HROBŮ	146
4.7. MIKROANALÝZA POLOHY	158
5. POHŘEBIŠTĚ JIŘSKÁ ULICE A ULICE U DALIBORKY	159
Josef Matiašek	
5.1. HROBY	161
5.2. OJEDINĚLÉ LIDSKÉ KOSTI	166
6. OJEDINĚLÉ SKELETY A NÁLEZY SEKUNDÁRNĚ PŘEMÍSTĚNÝCH LIDSKÝCH KOSTÍ	173
Kateřina Tomková	
6.1. OPYŠ PRAŽSKÉHO HRADU.....	174
6.2. OJEDINĚLÉ HROBY A LIDSKÉ KOSTI	178
7. DOPLŇKY K POHŘEBIŠTĚM V SEVERNÍM PŘEDPOLÍ PRAŽSKÉHO HRADU	183
Jan Frolík	
7.1. JÍZDÁRNA (V-JÍZ)	183
7.2. JELENÍ ULICE – LUMBEHO ZAHRADA (JEL-LZ)	195
8. DOKLADY SPECIFICKÉHO ZACHÁZENÍ S LIDSKÝMI OSTATKY	199
Josef Matiašek	
9. KOSTROVÉ POZŮSTATKY Z POHŘEBIŠTĚ VNĚ JIŽNÍHO OPEVNĚNÍ, Z OKOLÍ BAZILIKY SV. JIŘÍ, ZE SEVERNÍHO PŘEDPOLÍ A DALŠÍ NÁLEZY Z PRAŽSKÉHO HRADU	201
Petra Stránská	
10. SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	219
11. CIZOJAZYČNÉ SOUHRNY	227
12. SEZNAM ZKRATEK	235
13. AUTOŘI	237

1. ÚVOD

Jan Frolík

Významnou součástí archeologického nálezového fondu Pražského hradu jsou raně středověká pohřebiště.¹ Jejich postupné zpracování a vyhodnocení bylo v minulosti předmětem několika projektů. Nejprve jím byl projekt „Pražský hrad jako centrum českého státu ve světle pohřbívání doby přemyslovské a lucemburské“ (2001–2003, Grantová agentura ČR), v němž byla zpracována pohřebiště v severním předpolí Pražského hradu a pohřebiště v širším západním sousedství (Tomková 2005; 2006a), konkrétně Královská zahrada, Jízdárna, Lumbeho zahrada/Jelení ulice, bývalá Strahovská cihelna a Strahovský klášter. Poprvé také byly sumarizovány poznatky o všech dalších pohřebištích a hřbitovech na Pražském hradě a Hradčanech, takže bylo možné si vytvořit určitější představu o celkovém počtu hrobů a míře jejich zpřístupnění veřejnosti (Tomková – Frolík 2005). Během práce na projektu byla též jednoznačně označena všechna pohřebiště a sestavena základní struktura katalogového hesla.

V projektu z let 2001 až 2003 nebylo z technických důvodů zahrnuto nejvýznamnější pohřebiště severního předpolí – za Jízdárnou Pražského hradu (pohřebiště Lumbeho zahrada). Tomu se věnovala pozornost až v projektu „Pohřebiště v Lumbeho zahradě Pražského hradu. Analýza šperků a hrobové výbavy v souvislostech počátků Pražského hradu přemyslovské domény“ (2012–2014, Grantová agentura ČR – Frolík 2013; Frolík – Smetánka 2014; Frolík a kol. 2014).

Nelze opomenout ani pohřebiště obyvatel západního předpolí, tj. z Hradčan na Loretánském náměstí, které bylo zpřístupněno formou přepisu původní nálezové dokumentace (Boháčová – Blažková 2011a; 2011b), a to s podporou grantů IAA800020902 Grantové agentury AV ČR, 404/01/0853 a 404/05/2671 Grantové agentury ČR.

Zbývající pohřebiště ve vnitřním areálu Pražského hradu a také nově objevená pohřebiště v severním zázemí Pražského hradu se stala tématy aktuálního projektu „Středověká populace v centru a na venkově. Archeologie, bioarcheologie a genetika na pohřebištích Pražského hradu, středních a východních Čech“ (2014–2018, Grantová agentura ČR), který sleduje studovaná pohřebiště v rámci širších souvislostí. Dosud byl rekonstruován rozsah pohřebiště u zaniklého kostela P. Marie a na II. nádvoří Pražského hradu a vypracován katalog hrobů (Frolík 2015). Pracuje se též na publikaci nově objevených pohřebišť Prašný most/Milady Horákové (předběžně Tomková 2013) a pohřebiště Střešovice/Triangl, které je poslední částí dnes již zcela prozkoumaného nebo zničeného pohřebiště v bývalé Strahovské cihelně (předběžně Frolíková-Kaliszová 2014).

Ve vnitřním areálu Pražského hradu byly hrobové nálezy zkoumány kromě již zmíněného II. nádvoří ve větším počtu také na III. nádvoří, jehož katalog bude samostatným svazkem v rámci zmíněného projektu. Kromě toho byly známy a spíše jako ojedinělé či početně nevelké soubory posuzovány nálezy ze Starého královského paláce a jeho jižního sousedství, nálezy z ulice U Daliborky a z Jiřské ulice. Při detailním zpracování a nesnadném shromažďování různorodé dokumentace se zjistilo, že oba areály zahrnují větší počet hrobů, než se původně zdálo. Jinou kapitolu tvoří nálezy z blízkého okolí Jiřského kláštera, z míst, na nichž byly v minulosti (převážně již v 19. století) evidovány pohřby, ale celkově byl zdejší terén považován za prozkoumaný či spíše zničený. Tento závěr vyvrátily nedávné záchranné výzkumy, díky nimž je možné si učinit představu o rozsahu pohřebních areálů a jejich datování. Ze starších výkopů se totiž žádné nálezy nedochovaly. Předkládaný svazek tato pohřebiště a také další ojedinělé hroby a ojedinělé nálezy lidských kostí zveřejňuje. Přiblíží se tak okamžik, kdy budou všechny raně středověké hrobové nálezy z Pražského hradu a jeho nejbližšího okolí zpřístupněny.²

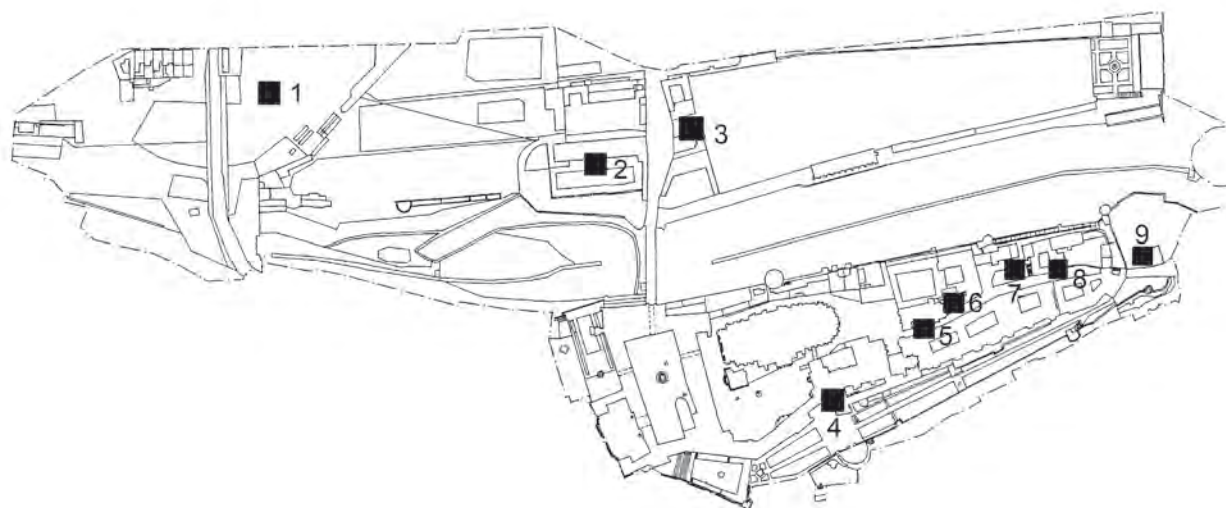
Na výzkumu uvedených pohřebišť i ojedinělých hrobů se během uplynulého období, které již přesáhlo 90 let, podílelo velké množství lidí. Poděkování patří všem, kteří se zúčastnili terénních

¹ V souladu s chronologií používanou v české archeologii jde o pohřebiště z období pokročilého 9. až 12. století, tj. z převážné části doby středohradištní (800–950 n. l.) a doby mladohradištní (950–1200 n. l.).

² Zvláštní kapitolu představují pohřby v interiéru baziliky sv. Jiří a katedrály sv. Víta. Hroby z baziliky sv. Jiří byly publikovány (Borkovský 1975b), ale zasloužily by nový rozbor s ohledem na značný posun v poznání především novověkých hrobových nálezů. Velké množství pohřbů z období 10. až 19. století je známo z katedrály sv. Víta, ale s výjimkou pozornosti věnované hrobům našich panovníků, svatých a biskupů (Bravermanová 2005a; 2005b; 2005c, Frolík 2005a; 2005b) zůstávají prozatím stranou badatelského zájmu pozornosti. Shromáždění údajů o všech pohřbech a jejich vyhodnocení představuje zvlášť nesnadný úkol.

výzkumů. Ti, kteří se na nich podíleli před rokem 1975, pro nás zůstávají v anonymitě. Totéž platí s některými výjimkami pro měřiče, fotografy a další technický personál. Poděkování si zaslouží také ti, kteří se postarali o laboratorní ošetření nálezů, jejich uložení a dokumentaci. Pro starší etapy výzkumu opět setrvávají v anonymitě. Ze specialistů patří dík antropologům Marshallovi Josephu Beckerovi a Petře Stránské, kteří byli postaveni před úkol vyhodnotit materiál, jenž se převážně dochoval ve fragmentárnějším stavu, než je u výzkumu pohřebišť obvyklé. Poděkování náleží též kolegům na archeologickém pracovišti na Pražském hradě a antropologům z Národního muzea za poskytnuté zázemí a podnětné diskuse.

Zvláštní poděkování a vzpomínku si zaslouží Karel Fiala a Ivan Borkovský, kteří na Pražském hradě dlouhodobě působili. Jejich úsilí a zájem o minulost zachránily mnoho nálezů a poznatků, které se jim jistě nejevily jako zvlášť atraktivní, ale v celkovém součtu významně přispívají k poznání dějin Pražského hradu.

Obr. 1/1: Praha – Hrad. 1 – pohřebiště Jelení ulice/Lumbeho zahrada (JEL-LZ); 2 – pohřebiště Jízdárna (V-JÍZ); 3 – hroby u vstupu do Královské zahrady, nově určený východní okraj pohřebiště Jízdárna (V-JÍZ); 4 – pohřebiště vně jižního opevnění (VJOP); 5 – Jiřský klášter, dvorek jižně od baziliky sv. Jiří (JK); 6 – Jiřský klášter, dvorek východně od baziliky sv. Jiří (JK); 7 – ulice U Daliborky (JUD); 8 – areál Purkrabství a Jiřská ulice (JUD); 9 – Opyš (O). Ojedinelé hroby a ojedinelé nálezy lidských kostí nejsou v plánu zaneseny. Vytvořil J. Frolík.

Fig. 1/1: Prague Castle. 1 – Cemetery in Jelení Street / Lumbe Garden Cemetery (JEL-LZ); 2 – Cemetery at the Riding School (V-JÍZ); 3 – Graves at the entrance to the Royal Garden, recently identified as the eastern edge of the Riding School Cemetery (V-JÍZ); 4 – Cemetery outside the southern fortification (VJOP); 5 – St George's Convent, small courtyard to south of St George Basilica (JK); 6 – St George's Convent, small courtyard to east of St George's Convent (JK); 7 – U Daliborky Street (JUD); 8 – Supreme Burgrave's House and Jiřská Street (JUD); 9 – Opyš (O). Individual graves and sporadic finds of human bones are not indicated in this plan. Compiled by J. Frolík.

Pohřebiště	Zkratka	Počet hrobů 2005	Počet hrobů 2016	Poznámka
Královská zahrada	KZ	X	X	zatím nelocalizováno
<i>Jízdárna</i>	V-JÍZ	272	133	v roce 2005 hodnoceno společně s pohřebištěm Lumbeho zahrada
Lumbeho zahrada	Z-JÍZ	-	148	
<i>Jelení ulice – Lumbeho zahrada</i>	JEL-LZ	15	17	
Strahovská cihelna	SC	X	X	jedno pohřebiště s následujícím řádkem
u křižovatky ulic Patočkova - Střešovická	SC	X	49	nově označeno jako Střešovice/Triangl
Milady Horákové/ Prašný most	MH	-	84	
Loretánské náměstí	LN	nejméně 600	721 + X	
II. nádvoří – kostel P. Marie	IIN	nejméně 78	81	
III. nádvoří – u monolitu	IIIN	11	13	
III. nádvoří	IIIN	234	234	tvoří jeden celek s předchozím řádkem
Svatovítský komplex – interiér		X	nejméně několik desítek	raný středověk až novověk
<i>Vně jižního opevnění</i>	VJOP	nejméně 23	45	
<i>Svatojířský komplex</i>	JK	nejméně 123	159	
<i>Jířská ul./U Daliborky</i>	JUD	nejméně 5	5 + x	
<i>Opyš</i>	O	nejméně 3	3	
Patočkova ul.	PAT	X	59	novověk
Bašta X		X	3	
		1364 + X	1754 + X	

Tab. 1/1: Přehled pohřebišť Pražského hradu a jeho předpolí zohledňující vývoj v jejich poznávání v období 2005 až 2016. Pohřebiště popsaná v tomto svazku jsou zvýrazněna kurzívou. Ojedinelé nálezy a pohřebiště bez nových poznatků nejsou uvedena. Podklad pro tabulku podle *Tomková – Frolík 2005*.

Tab. 1/1: Overview of burial grounds of Prague Castle and its forefield illustrating the developments in their research in 2005–2016. Burials described in this volume are highlighted in italics. Sporadic finds and burials without new information are not listed. Based on *Tomková – Frolík 2005*.

2. STRUKTURA HESLA

Jan Frolík

Následující kapitoly zpřístupňují hrobové nálezy a nálezy lidských kostí velmi různorodého charakteru z více míst Pražského hradu. Autoři využili nejen dokumentaci pořizovanou v intencích tzv. formulářové archeologie, ale též velmi různorodé dokumenty, leckdy spíše náhodné zmínky a náčrty. Podobně je tomu u obrazového materiálu (kresby, fotografie), protože některé nálezy hrobů nebyly takto dokumentovány vůbec (event. se dokumentace nedochovala), zatímco u jiných se zachovala velmi podrobná a v úplnosti.

Pro takto nerovnoměrně uspořádané podklady autoři využili strukturu katalogového hesla, která byla použita v katalogu pohřebiště u kostela P. Marie a na II. hradním nádvoří (Frolík 2015) a využívající předchozí zkušenosti při pracích na katalogích dalších hradních pohřebišt (Lumbeho zahrada – Frolík – Smetánka 2014; pohřebiště v severním předpolí Pražského hradu – Tomková 2006a). Zejména původní archivní dokumentace je zveřejněna v úplnosti (nebo i formou faksimile), aby byla možná kontrola, event. odlišná interpretace, pokud není výpověď zcela srozumitelná nebo dovoluje více výkladů.

Struktura hesla je použita v úplnosti, pokud se popisuje dosud nepublikovaný hrob. Stručná podoba je použita v případech, kdy jsou publikovány doplňující nebo nově získané poznatky o hrobu již dříve popsaném. To se týká především pohřebiště u Jízdárny Pražského hradu.

Číslo hrobu – každému hrobu bylo nově přiřazeno číslo, které by ho mělo nadále jednoznačně identifikovat. Zároveň je zohledněna skutečnost, že pohřebiště v areálu Pražského hradu a nejbližším okolí byla při zpracování a vyhodnocení označena zkratkami, evokujícími jejich lokalizaci (Tomková – Frolík 2005, 9). Při označení hrobu se bral zřetel také na fakt, zda má pohřebiště z dřívější doby jednotnou číselnou řadu. Pokud ano, číslování navazuje (např. pohřby v areálu Jiřského kláštera). K číslu hrobu v rámci celistvé číselné řady jsou připojena všechna předchozí označení, která se objevila v publikacích nebo v terénní dokumentaci. V případě, že pohřebiště nemá celistvou číselnou řadu (např. pohřebiště Jízdárna), využívá označení vžitě podoby, tj. číslo hrobu lomené číslem roku.

Psaná terénní dokumentace (TD) – výpis z terénního deníku či terénních poznámek o hrobu. Zápis je ponechán v původní podobě a není ani jazykově upraven.

Publikovaná terénní dokumentace (PD) – údaje o hrobu z literatury, pokud nebyly zaznamenány v terénní dokumentaci, nebo popisují skutečnosti, které nejsou v terénní dokumentaci zachyceny. Týká se hrobů, o nichž byly konkrétní údaje již dříve publikovány a které doplňují údaje z terénní dokumentace.

Plány a kresby (PK) – plánová či jiná podobná dokumentace, na níž je hrob zachycen. Obvykle je uveden nejúplnější náčrt, event. náčrt chronologicky nejstarší. Následné náčrty/plány, opakující totožnou informaci jsou uvedeny pouze výběrově.

Nálezy (N) – nálezy z hrobu podle přírůstkových čísel uvedených v seznamech nálezů (přírůstkových knihách). Nálezy jsou rozděleny do tří skupin. Nálezy jako součást výbavy hrobu nebo pohřbeného (N1), nálezy v zásypu hrobové jámy (N2) a nálezy volněji související s hrobem (N3). Často jde o soubory popsané např. „při odkrývání hrobů“, „pod hroby“ apod. a jejich bezprostřední souvislost s vlastním hrobem je nejistá nebo nezřetelná. Tyto nálezy jsou obvykle uvedeny pouze sumárně a jen výběrově vyobrazeny. Kosterní materiál byl zapisován nejednotně, někdy samostatně, někdy pod jedním přírůstkovým číslem spolu s nálezy všech uvedených skupin. Proto jsou některá přírůstková čísla uvedena dvakrát. V případě, že popis nedovoluje rozhodnout, ke které skupině je možné nálezy přiřadit, jsou uvedeny pouze jako „N“.

Fotografie – terén (F-T) – fotografie terénní situace, na nichž je hrob či jeho detaily zachycen.

Fotografie – nálezy (F-N) – připojeny jsou především fotografie důležitějších předmětů/nálezů z doby jejich objevu, dokumentující původní stav, který se mohl do dnešní doby změnit.

Antropologické určení (A) – opírá se o analýzy M. J. Beckera a P. Stránské, konkrétní odkazy na ně jsou součástí hesla. M. J. Becker zčásti určoval pohlaví u dětských koster. Výsledek bude zapotřebí podrobit diskusi, v citacích je však ponechán.

Popis hrobu (P) – popis hrobu podle výše uvedené dokumentace.

Komentář (K) – komentář dochované dokumentaci či rekonstrukci (je-li potřebný) a informace se stratigrafickým či datovacím potenciálem.

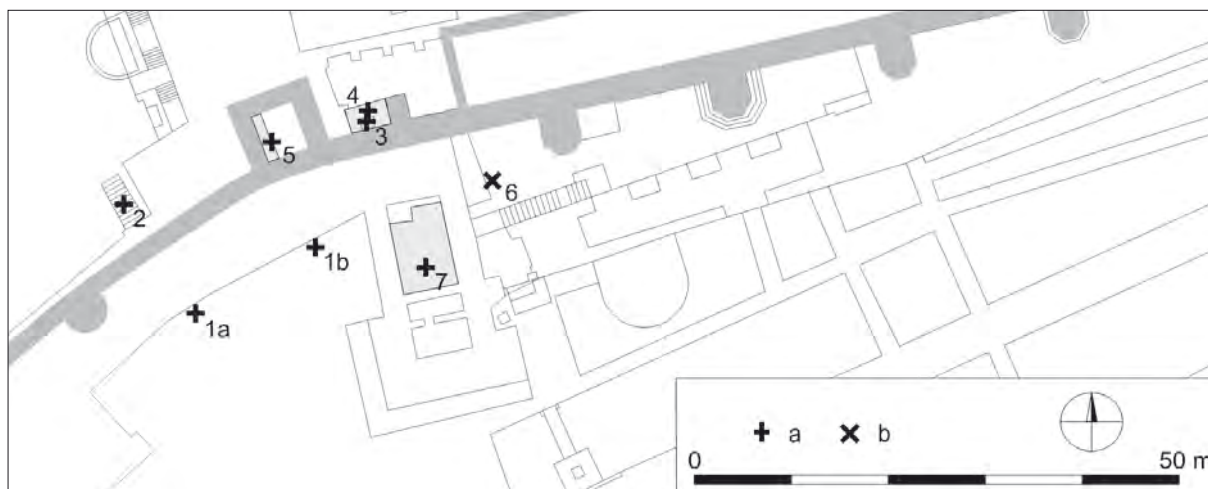
Rozměry jsou u údajů z terénu uváděny v metrech nebo centimetrech a u nálezů v milimetrech.

Při popisu keramiky je použit systém, vypracovaný pro zpracování rozsáhlejších souborů z Pražského hradu (*Frolík 1987; 1995a; 1997; 1999; 2015; Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000*). Keramika je podle makroskopicky pozorovatelných technologických rysů rozčleněna do jednotlivých „technologických“ skupin. Vyčleněny byly skupiny „H1“, „H2“, „J“, „JK“, „kalichovitá“, „zduřelá“, „HK“, „TM“, „OST“, „S/T“, „ČMD“, „tuha“, „VS2“, a „neurč“. Takto vymezené skupiny jsou posuzovány ve vazbě na určitý typ okraje/okrajů. Skupina „kalichovitá“ se váže převážně na okraje kalichovité profilace, skupina „zduřelá“ na různé varianty okraje zduřelého, nejčastěji na tzv. okraj klasicky zduřelý.

3. POHŘEBIŠTĚ VNĚ JIŽNÍHO OPEVNĚNÍ

Pavla Tomanová

Pohřebiště vně jižního opevnění (VJOP) se rozkládalo na jižním úbočí Pražského hradu v místech současného Starého paláce a v jeho nejbližším okolí. Na západě sahalo přibližně po Býčí schodiště, na jihu do Ludvíkova křídla a na severní okraj tzv. Kuchyňského dvorka, na východě na Jižní palácový dvorek (obr. 3/1). Tento pohřební areál byl rozpoznán v průběhu řešení projektu *Pražský hrad jako centrum českého státu ve světle pohřbívání doby přemyslovské a lucemburské*, který jsme realizovali v letech 2001–2003.¹ Pohřebiště bylo definováno a pojmenováno podle polohy vně jižního dřevěho hlinitého opevnění. Lze jej rekonstruovat na základě několika časově značně vzdálených výkopů a výzkumů. Nálezový fond tvoří soubory z následujících akcí: 1. Kuchyňský dvorek 1926 (hroby VJOP01 až VJOP13); 2. Býčí schodiště 1927–1928 (hroby VJOP14 až VJOP16); 3. Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1930 (hroby VJOP17 až VJOP18); 4. Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987 (hroby VJOP19 až VJOP36); 5. Starý královský palác – Jižní věž 1987 (hrob VJOP37), 6. Starý královský palác – Tereziánské křídlo a Jižní palácový dvorek 1937–1943, 1993 (hrob VJOP38) a 7. Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987 (hroby VJOP39 – VJOP45).

Obr. 3/1: Praha – Hrad, jižní úbočí v prostoru u Starého královského paláce s vyznačením polohy hrobových nálezů a průběhem románských zdí a opevnění (šedé plochy). a – lokalizovaný hrob; b – lokalizované sekundárně přemístěné lidské ostatky. 1a – Kuchyňský dvorek, pod základovým obloukem bývalého schodiště ze III. nádvoří 1926; 1b – Kuchyňský dvorek v části základů před románskou věží 1926; 2 – Býčí schodiště, sonda pro schodiště ze III. nádvoří 1927–1928; 3 – Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1930; 4 – Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987; 5 – Starý královský palác – Jižní věž 1987; 6 – Starý královský palác – Tereziánské křídlo a Jižní palácový dvorek 1937–1943; 7 – Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987.

Fig. 3/1: Prague Castle. Southern slope in the area of the Old Royal Palace with indicated position of grave finds and course of the Romanesque masonry and fortifications (grey areas). a – Precise position of a grave; b – Precise position of human remains in secondary position. 1a – The so-called Kitchen Courtyard, below foundation vault of the previous staircase from the Third Courtyard 1926; 1b – The so-called Kitchen Courtyard in the area of foundations in front of the Romanesque tower 1926; 2 – Bull's staircase, trench for the staircase from the Third Courtyard 1927–1928; 3 – Old Royal Palace – western section of the cellars, the so-called room with a bank 1930; 4 – Old Royal Palace – western section of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987; 5 – Old Royal Palace – Southern tower 1987; 6 – Old Royal Palace – Theresian Wing and Southern Palace Courtyard 1937–1943, 1993; 7 – Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987.

¹ Z této doby existuje první pracovní verze katalogu (Tomková 2004a). Pro publikaci byl připraven text věnovaný antropologickému vyhodnocení všech tehdy dostupných nálezů koster a lidských ostatků.

3.1. KUCHYŇSKÝ DVOREK 1926

Kuchyňský dvorek představuje otevřený prostor rozkládající se jižně od III. hradního nádvoří. Ze severu jej vymezují budovy jižního křídla Pražského hradu, ze západu Ludvíkovovo křídlo Starého královského paláce a z východu stavba tzv. Královské kuchyně. Na jih se dále otevírá do zahrady Na Valech. Původně byl součástí hradního parkánu (obr. 3/2, 3/3, 3/4).

V letech 1925–1930 se na Kuchyňském dvorku a v přilehlých místnostech Jižního křídla uskutečnily terénní úpravy související se stavbou nového, tzv. Býčího schodiště vedoucího z III. nádvoří na zahradu Na Valech. Hlavní dozor nad rekonstrukčními pracemi vykonával hradní stavitel Karel Fiala.

Při terénních pracech bylo v prostoru Kuchyňského dvorku odbouráno původní schodiště a pro základy nového vyhloubeny tři sondy. První z nich byla situovaná u jižního křídla Starého královského paláce. Narazila na trasu domovní stoky a vodovodu, a proto v ní byly práce zastaveny. Druhá sonda byla otevřena pod původními schody, u gotického pilíře v jižním průčelí křídla. Třetí sonda byla vytyčena u vchodu do královské kuchyně v jihovýchodním rohu Kuchyňského dvorku. Při stavebních úpravách se rovněž odbourala parkánová hradební zeď, jež do té doby uzavírala Kuchyňský dvorek z jižní strany, a poté následovalo hloubení sondy v tomto prostoru. Pro studium pohřbívání na Pražském hradě je nejvýznamější sonda druhá, která poskytla nálezy 13 lidských koster. Objev vedl autora výzkumu k identifikaci hřbitova v tomto areálu.

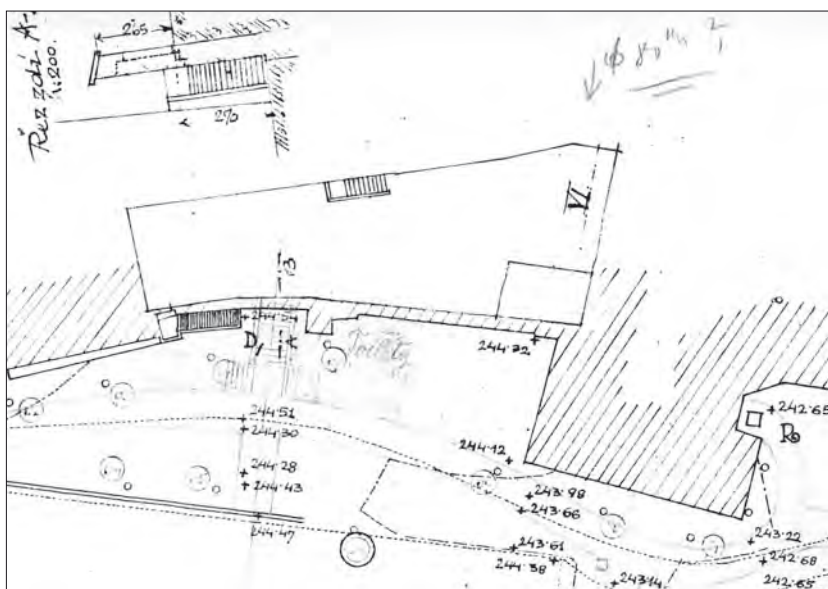
Základní pramen pro rekonstrukci náleзовých situací představují stavební deníkové záznamy Karla Fialy (*Fiala 1891–1939*). Zmínky o stavbě Býčího schodiště lze od roku 1927 nalézt také v *Denících vykopávek*. Pod příslušnými záznamy byl podepsán zprvu Jaroslav Pasternak, od roku 1928 pak výzkum dokumentoval Ivan Borkovský (*Deník 1927/2, 700; Deník 1928/1, 764–766*).

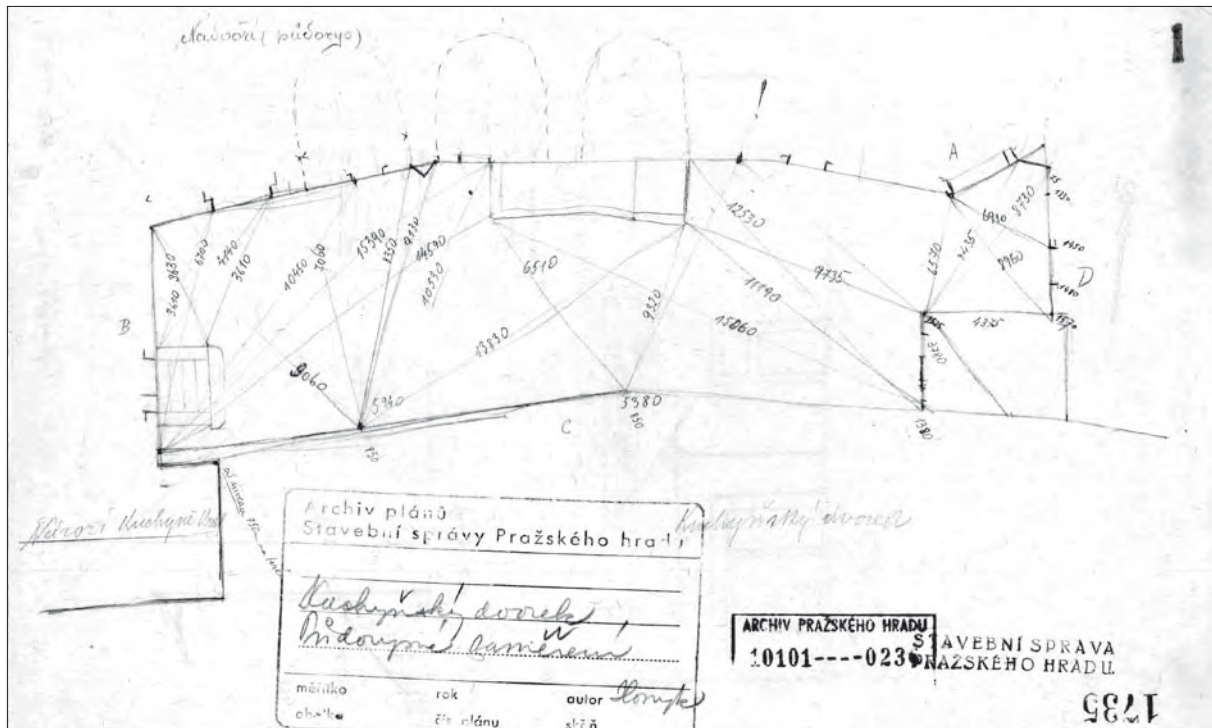
Plán sond ani přesnější archeologická kresebná dokumentace výzkumu nevznikly. Z fotografické dokumentace se podařilo dohledat jedinou fotografii (obr. 3/10). Prostorové vztahy nálezů lze vyčíst pouze ze skic v deníkových záznamech, případně z dobových stavebních plánů (např. obr. 3/2, 3/3, 3/4). Poměrně hodnotným pramenem jsou inventární *Katalogy* (*Katalog 1*), které u jednotlivých položek obsahují stručné popisy náleзовých kontextů. Katalogizovaný antropologický materiál i ostatní doprovodné nálezy se z velké části dochovaly. Antropologický materiál byl předán Antropologickému oddělení Národního muzea. Ostatní dochované nálezy, stejně jako *Deníky výzkumu* a inventární *Katalogy* jsou uchovávány v Archeologickém ústavu na pracovišti Pražský hrad. Pozůstalost Karla Fialy a stavební plány jsou uloženy v Archivu Pražského hradu.

Antropologický materiál analyzoval Marschall J. Becker v roce 1998, společně s lidskými ostatky pocházejícími z jiných areálů Pražského hradu (*Becker 2001*). K hrobovým nálezům se váží také nálezy numizmatické, které se dostaly do souboru mincí ze starých výzkumů Pražského hradu. Tento soubor analyzovala Zdeňka Nemeškalová roku 1983 (*Nemeškalová 1983*). Zpětné přiřazení konkrétních mincí k jednotlivým náleзовým celkům je však problematické.

Obr. 3/2: Praha – Hrad, tzv. Kuchyňský dvorek, stav před výstavbou Býčího schodiště. Výřez z plánu Rajske zahrady. Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, inv. č. 10303-01.

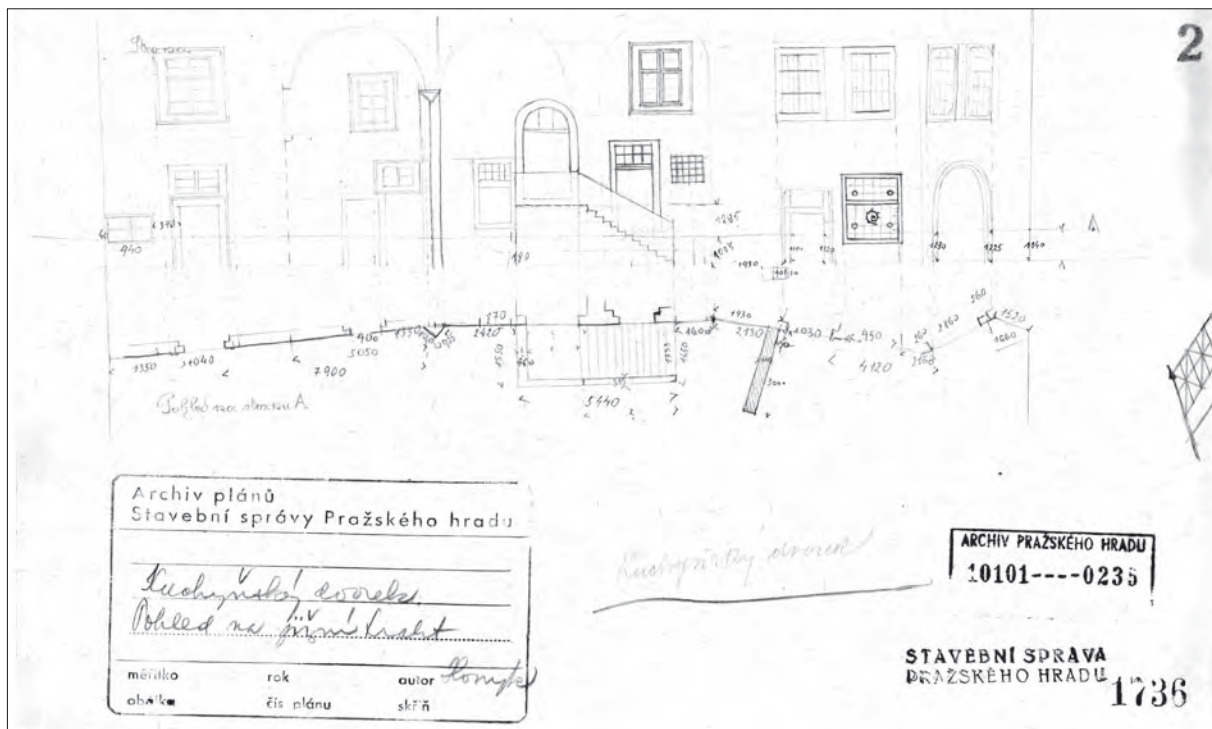
Fig. 3/2: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. Situation prior to construction of the Bull's staircase. Section from the plan of Paradise Garden. The Archive of the Prague Castle, New plans collection, Inv. No. 10303-01.

Obr. 3/3: Praha – Hrad, tzv. Kuchyňský dvorek, pohled na jižní trakt. Skica se zaměřením, stav před výstavbou Býčího schodiště. Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, inv. č. 10101-235.

Fig. 3/3: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. View on the Southern Wing. Drawing with localization. Situation prior to construction of the Bull's staircase. The Archive of the Prague Castle, New plans collection, Inv. No. 10101-235.

Obr. 3/4: Praha – Hrad, tzv. Kuchyňský dvorek, půdorysné zaměření. Stav před výstavbou Býčího schodiště. Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, inv. č. 101-234.

Fig. 3/4: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. Ground plan localization. Situation prior to construction of the Bull's staircase. The Archive of the Prague Castle, New plans collection, Inv. No. 101-234.

TD: „27. 7. 1926. Na kuchyňském dvorku nalezena pod obloukem základovým kostra /při východní straně/pod ní denárek Spytihněvův.“ (Fiala 1891–1939i, list 21, inv. č. 171)

PD: ---

PK: ---

N2: Př. č. **65** – denár Vratislava I. (II.), 1061–1086. „Kuchyňský dvorek, 4 m pod nynější úrovní“. Avers: korunovaná hlava zpřímá; opis: WRATIZLVS (ležaté). Revers: ruka držící kopí, opis: WENCEZLVS (ležaté), materiál: stříbro; hmotnost: 0,7683 g; rozměry: 15,15 x 14,78 mm (určil L. Polanský). Uloženo v Archeologickém ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., pracovišti Pražský hrad (obr. 3/5).

Př. č. **10050** – „21. 7. 1926. Kuchyňský dvorek, jižní průčelí paláce, u koster. Střeby“ (Katalog 1); nedochováno.

N3: Př. č. **10070** – „červenec 1926. Kuchyňský dvorek, hřbitov, pod jižním traktem paláce. 1 střep (kreslen slepený), 1 kousek dřeva (r. 1966)“ (Katalog 1).

1. Okrajový zlomek (obr. 3/6).

A: Antropologický materiál nedochován.

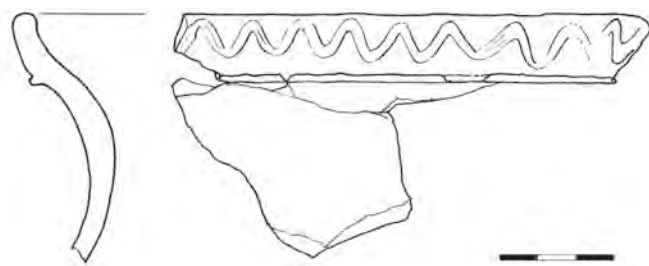
P: Kostry bez bližšího popisu jejich uložení, orientace a stavu dochování. Údaj o „rakvích“ a odebraný zlomek dřeva nasvědčují, že jde o hroby s dřevěnou konstrukcí. Zda šlo skutečně o rakve nebo o jinou formu úpravy hrobu nelze prokázat.

K: Není zřejmé, které z koster přísluší nálezy př. č. **10050** a **10070**. Na základě data zápisu v inventární knize je lze přiřadit souhrnně ke kostrám VJOP01 až VJOP05. Nejistota se týká také nálezu denárové mince. Karel Fiala popisuje v deníkovém záznamu nález mince u kostry s určením „denár Spytihněvův“. Mezi numizmatickými nálezy z výzkumů na Pražském hradě se dochovala mince s popisem „Pražský hrad – na kuchyňském dvorku, 4 m pod nynější úrovní.“ a rokem nálezu 1926, která byla po vyčištění určena jako denár Vratislava I. (II.). Je velice pravděpodobné, že jde o totožnou minci, která byla během výzkumu mylně určena.

Obr. 3/5: Praha – Hrad, tzv. Kuchyňský dvorek. Denár Vratislava II (1061-1086). Popis: „Pražský hrad – na kuchyňském dvorku 4 m pod nynější úrovní.“ Sběrka K. Fialy, př. č. 65. Foto L. Polanský.

Fig. 3/5: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. Denarius of Vratislaus II (1061-1086). Description: “Prague Castle – on the Kitchen Courtyard, 4m below the current level.” K. Fiala’s Collection, Inv. No. 65. Photo L. Polanský.

Obr. 3/6: Praha – Hrad, tzv. Kuchyňský dvorek. Hroby VJOP01–VJOP05. Okrajový zlomek, př. č. 10070. Kreslila M. Housková.

Fig. 3/6: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. Graves VJOP01–VJOP05. Fragment of a rim, Inv. No. 10070. Drawn by M. Housková.

TD: „27. 7. 1926. Sonda 6 mtr hluboká, základ žlutka Pod obloukem bývalých schodů v hloubce 3 metru nalezeny 4 kostry v rakvích /lebky/těla pod pilířem/ U nich 1 měděný a 1 stříbrný groš pražský“ (Fiala 1891–1939i, list 21, inv. č. 171).

PD: ---

PK: ---

N2: Př. č. **10050** – „21. 7. 1926. Kuchyňský dvorek, jižní průčelí paláce, u koster. Střeby“ (Katalog 1); nedochováno.

N3: Př. č. **10070** – „červenec 1926. Kuchyňský dvorek, hřbitov, pod jižním traktem paláce. 1 střep (kreslen slepený), 1 kousek dřeva (r. 1966)“ (Katalog 1).

1. Okrajový zlomek (obr. 3/6).

2a. Př. č. **22=24** – krejcar, Vídeň 1859. „na kuch. dvorku v základech býv. schodiště pod kostrami v hloubce 4m“ (popis na sáčku). Sběrka K. Fialy, uloženo v Archeologickém ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., pracovišti Pražský hrad (obr. 3/7).

2b. Př. č. **62a** – krejcar, Vídeň 1812. „29. VII 1926. Na kuch. dvorku“. Sběrka K. Fialy, uloženo v Archeologickém ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., pracovišti Pražský hrad (obr. 3/8).

2c. Př. č. **62b, c** – dva kovové zlomky. „29. VII 1926. Na kuch. dvorku“. Sběrka K. Fialy, uloženo v Archeologickém ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., na pracovišti Pražský hrad (obr. 3/9).

F-T: Č. neg. 115 (obr. 3/10).

Obr. 3/7: Praha – Hrad, tzv. Kuchyňský dvorek. Krejcar, Vídeň 1859. Popis „na kuch. dvorku v základech býv. schodiště pod kostrami v hloubce 4m“. Sběrka K. Fialy, př. č. 22=24/ I. Foto V. Pincová.

Fig. 3/7: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. Kreutzer, Vienna 1859. Description: “On the Kitchen Courtyard in foundations of the former staircase, below skeletons in the depth of 4m.” K. Fiala’s Collection, Inv. No. 22=24/I. Photo V. Pincová.

Obr. 3/8: Praha – Hrad, tzv. Kuchyňský dvorek. Krejcar, Vídeň 1812. Popis: „29. VII 1926: Na kuch. dvorku“. Sběrka K. Fialy, př. č. 62a. Foto V. Pincová.

Fig. 3/8: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. Kreutzer, Vienna 1812. Description: “29. VII 1926: on the Kitchen Courtyard.” K. Fiala’s Collection, Inv. No. 62a. Photo V. Pincová.

Obr. 3/9: Praha – Hrad, tzv. Kuchyňský dvorek. Dva kovové zlomky. Popis: „29. VII 1926: na kuch. dvorku“. Sběrka K. Fialy, př. č. 62b, c. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/9: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. Two metal fragments. Description: “29. VII 1926: on the Kitchen Courtyard.” K. Fiala’s Collection, Inv. No. 62b, c. Drawn by V. Pincová.

F-N: ---

A: Antropologický materiál nedochován.

P: Kostry odkryté pravděpodobně v antropologickém uložení, bez bližšího popisu jejich polohy, orientace a stavu dochování. Údaj o „rakvích“ a odebraný zlomek dřeva nasvědčují tomu, že jde o hroby s dřevěnou konstrukcí. Zda šlo skutečně o rakve nebo o jinou formu úpravy hrobu nelze prokázat.

K: Není zřejmé, u které z koster byly nalezeny zlomky keramiky a dřevo označené př. č. **10050** a **10070**. Na základě data zápisu v inventární knize je lze přiřadit souhrnně ke kostrám **VJOP01** až **VJOP05**.

V numizmatické analýze mincí ze starých výzkumů Pražského hradu Z. Nemeškalové jsou evidovány dvě, které se našly v kontextu koster na Kuchyňském dvorku. Ani tyto mince nelze přiřadit ke konkrétnímu hrobovému celku. Nálezové situace uvedených mincí jsou popsány následovně:

„v kuchyňském dvorku u kostry: 1 nevyčištěná mince fenikového typu.“

„na kuchyňském dvorku v základech bývalého schodiště pod kostrami: 1 krejcar 1859, mincovna Vídeň (Nemeškalová 1983).“

Obr. 3/10: Praha – Hrad, tzv. Kuchyňský dvorek. Fotografie dokumentující nález hrobu. Popis: „Praha – Hrad, Palác. Z románského hřbitova pod podezdívanou částí jižního průčelí (pod branou s velkou házečkou). Pohled od jihu. 19.-24. VII 1926“. Negativ č. 115.

Fig. 3/10: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. Photograph documenting discovery of the grave. Description: “Prague Castle, Palace. Romanesque cemetery below the underpinned part of southern façade (below the gate with the large screen). View from south. 19.-24. VII 1926.” Negative No. 115.

VJOP06

TD: „11. 8. 1926. Na kuchyňském dvorku hloubí se sonda v části základů před románskou věží – Tamtéž jest v základech jil promísení silně dřevěným uhlím a střepy. I zde nalezena lidská kostra cca v hloubce 1,5 mtr pod nynější úrovní. Kostra ležela podle základů orientována hlavou na západ / kostra silná, mužský/ a byla pohřbena v rakvi /Dříví shnilé/ Při kostře nenalezeno nic bližšího“ (Fiala 1891–1939i, list 22, inv. č. 171).

PD: ---

PK: ---

N3: Př. č. **10165** – „srpen 1926. Kuchyňský dvorek. Hřbitov pod průčelím paláce. Kus dříví a 2 střepy“ (Katalog 1)

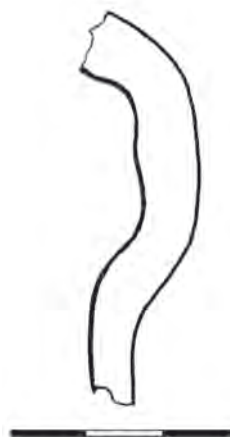
1. Zlomek podhrdlí (obr. 3/11)

2. Dřevo.

F-T: ---

F-N: ---

A: Antropologický materiál nedochován.

Obr. 3/11: Praha – Hrad, tzv. Kuchyňský dvorek. Hrob VJOP06. Zlomek podhrdlí nádoby, př. č. 10165. Kreslila M. Housková.

Fig. 3/11: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. Grave VJOP06. Fragment of a vessel's shoulder, Inv. No. 10165. Drawn by M. Housková.

P: Kostra odkrytá pravděpodobně v anatomické poloze, orientovaná ve směru Z-V. Údaje o „rakvi“ a odebraný zlomek dřeva svědčí o přítomnosti dřevěné konstrukce hrobu. Zda šlo skutečně o rakev nebo o jinou formu úpravy hrobové jámy nelze prokázat. Stav dochování kostry není znám.

K: Prostorový a chronologický vztah mezi nálezy zlomků keramiky a hrobem není jasný. Je pravděpodobné, že byly nalezeny v zásypu hrobové jámy či v blízkosti kostry.

TD: „2. 11. 1926. Kuchyňský dvorek. Ve výkopu pod výklenkem bývalého schodiště z 3. nádvoří na valy nalezeny kostry uložené v stejné výšce jako předešle poznamenané. Byl zde tedy normální hřbitůvek. Snad kladeny zde mrtvolky při kterémžto obležení hradu neb i z jiné příčiny?“ (Fiala 1891–1939i, list 23, inv. č. 171)

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **10170** – „1. 9. 1926. Hrad, Kuchyňský dvorek. Jižní průčelí. Hřbitov „v parkánu“ hloubka – 590 cm pod prahem dveří. Kostra č. 1...“ (Katalog 1), nedochováno.

N2: Př. č. **10170** – „1. 9. 1926. Hrad, Kuchyňský dvorek. Jižní průčelí. Hřbitov „v parkánu“ hloubka – 590 cm pod prahem dveří... střepy (Katalog 1), nedochováno.

F-T: ---

F-N: ---

A: Pozůstatky náležející min. třem, spíše však čtyřem jedincům: 1. dospělá žena; 2. muž, matus II; 3. dospělý muž (?); 4. neurčitelný jedinec, juvenis – adultus I, snad žena (Becker 2001, 115; Stránská 2016).

P: Lidské ostatky pravděpodobně v antropologickém uložení odkryté na Kuchyňském dvorku ve výkopu pod bývalým schodištěm z III. nádvoří. Žádné další údaje o stavu dochování či orientaci koster nejsou známy.

K: Vzhledem k původnímu označení nálezu jako „kostra 1“ se zdá, že autor výzkumu pokládal nález za kosterní pozůstatky jednoho jedince. Antropologická analýza však prokázala, že pod př. č. **10170** jsou uloženy fragmenty koster tří až čtyř jedinců. Zda došlo k chybné identifikaci počtu jedinců či hrobových jam již během výzkumu, nebo byly ostatky smíchány až během pozdější manipulace s nálezy, nelze rozhodnout.

Spolu s lidskými kostmi byly pod týmž přírůstkovým číslem uloženy fragmenty keramiky. Jejich nálevo- souvislosti jsou nejasné. Pravděpodobně byly nalezeny poblíž kostí.

TD: „2. 11. 1926. Kuchyňský dvorek. Ve výkopu pod výklenkem bývalého schodiště z 3. nádvoří na valy nalezeny kostry uložené v stejné výšce jako předešle poznamenané. Byl zde tedy normální hřbitůvek. Snad kladeny zde mrtvolky při kterémžto obležení hradu neb i z jiné příčiny?“ (Fiala 1891–1939i, list 23, inv. č. 171)

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **10200** – „3. 9. 1926. Kuchyňský dvorek, palác. Román. hřbitov „v parkánu“ – 80 cm hlouběji od kostry č. 1 ze dne 1. 9. a něco dále na jihovýchod. Kostra č. 2“ (Katalog 1); nedochováno.

N3: Př. č. **10211** – „6. 9. 1926: Kuchyňský dvorek, palác. Vrstva černé blátěné navážky pod kostrami č. 2 a 3. Střep a kolík“ (Katalog 1).

1. Okrajový zlomek nádoby zdobené hřebenovým vpichem (obr. 3/12).

2. Dřevěný kolík.

F-T: ---

F-N: ---

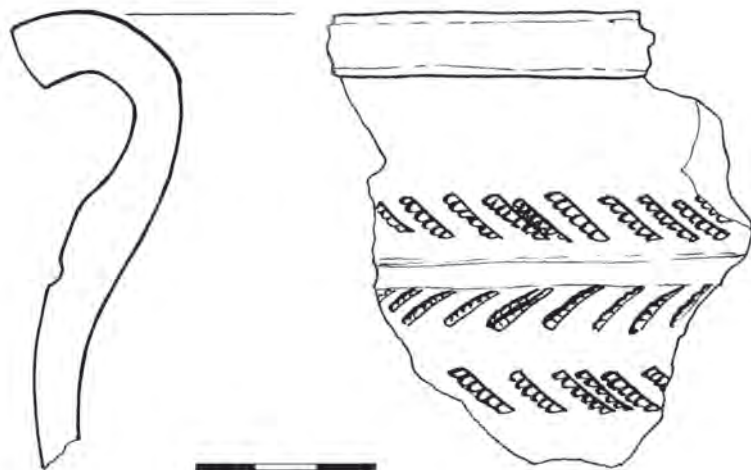
A: Antropologický materiál nedochován.

VJOP07
(kostra č. 1)

VJOP08
(kostra č. 2)

P: Lidské ostatky pravděpodobně v antropologickém uložení odkryté na Kuchyňském dvorku ve výkopu pod bývalým schodištěm z III. nádvoří. Žádné další údaje o stavu dochování či orientaci kostry nejsou známy.

K: Prostorový a chronologický vztah kostry a doprovodných nálezů (fragment keramiky, dřevěný kolík), které s ní byly uloženy pod stejným přírůstkovým číslem, nelze určit.

Obr. 3/12: Praha – Hrad, tzv. Kuchyňský dvorek. Hrob VJOP08–VJOP09. Okrajový zlomek, př. č. 10211. Kreslila M. Housková.

Fig. 3/12: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. Grave VJOP08–VJOP09. Fragment of a rim, Inv. No. 10211. Drawn by M. Housková.

VJOP09
(kostra č. 3)

TD: „2. 11. 1926. Kuchyňský dvorek. Ve výkopu pod výklenkem bývalého schodiště z 3. nádvoří na valy nalezeny kostry uložené v stejné výšce jako předešle poznamenané. Byl zde tedy normální hřbitůvek. Snad kladeny zde mrtvolky při kterémžto obležení hradu neb i z jiné příčiny?“ (Fiala 1891–1939i, list 23, inv. č. 171)

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **10204** – „4. 9. 1926. Kuchyňský dvorek, palác. Románský hřbitov „v parkanu“, rovnoběžně s kostrou č. 1, po její pravé (jižní) straně. Kostra čís. 3“ (Katalog 1); nedochováno.

N3: Př. č. **10211** – „6. 9. 1926. Kuchyňský dvorek, palác. Vrstva černé blátěné navážky pod kostrami č. 2 a 3. Střep a kolík“ (Katalog 1).

1. Okrajový zlomek nádoby zdobené hřebenovým vpichem (obr. 3/12).

2. Dřevěný kolík.

F-T: ---

F-N: ---

A: Antropologický materiál nedochován.

P: Lidské ostatky odkryté na Kuchyňském dvorku ve výkopu pod bývalým schodištěm z III. nádvoří. Kostra byla pravděpodobně dochována v antropologickém uložení v poloze na zádech, orientována ve směru Z–V. Bližší údaje o stavu dochování hrobu nejsou známy.

K: Prostorový a chronologický vztah kostry a doprovodných nálezů (fragment keramiky, dřevěný kolík), které s ní byly uloženy pod stejným přírůstkovým číslem, nelze určit.

TD: „2. 11. 1926. Kuchyňský dvorek. Ve výkopu pod výklenkem bývalého schodiště z 3. nádvoří na valy nalezeny kostry uložené v stejné výšce jako předešle poznamenané. Byl zde tedy normální hřbitůvek. Snad kladeny zde mrtvoly při kterémžto obležení hradu neb i z jiné příčiny?“ (Fiala 1891–1939i, list 23, inv. č. 171)

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **10437** – „26. 10. 1926. Kuchyňský dvorek. Román. hřbitov „v parkánu“. Kostra č. 4“ (Katalog 1).

F-T: ---

F-N: ---

A: Dospělý jedinec, podle Stránské neurčitelného pohlaví, matusus II – senilis/podle Beckera spíše žena senilis 70+ (Becker 2001, 116–117; Stránská 2016).

P: Lidské ostatky pravděpodobně v antropologickém uložení odkryté na Kuchyňském dvorku ve výkopu pod bývalým schodištěm z III. nádvoří. Žádné další údaje o poloze, orientaci a stavu dochování kostry nejsou známy; v době antropologické analýzy byly k dispozici pouze fragmenty lebky.

K: Výsledky antropologické analýzy Beckera ukázaly, že pod přírůstkovými čísly **10437–10439** (resp. soubory **VJOP10** až **VJOP12**) byly uloženy smíšené soubory kostí několika jedinců. Becker předpokládá blízkost hrobových jam, jejich porušení, nebo smíchání kosterních pozůstatků během archeologického odkryvu (Becker 2001, 116).

TD: „2. 11. 1926. Kuchyňský dvorek. Ve výkopu pod výklenkem bývalého schodiště z 3. nádvoří na valy nalezeny kostry uložené v stejné výšce jako předešle poznamenané. Byl zde tedy normální hřbitůvek. Snad kladeny zde mrtvoly při kterémžto obležení hradu neb i z jiné příčiny?“ (Fiala 1891–1939i, list 23, inv. č. 171)

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **10438** – „26. 10. 1926. Kuchyňský dvorek. Román. hřbitov „v parkánu“. Kostra č. 5“ (Katalog 1).

F-T: ---

F-N: ---

A: Ostatky dvou jedinců: 1. muž (?), matusus II – senilis, podle Stránské 50+/podle Beckera cca 65 let; 2. dítě, infans III, okolo 8–10 let (Becker 2001, 117; Stránská 2016).

P: Lidské ostatky snad v antropologickém uložení odkryté na Kuchyňském dvorku ve výkopu pod bývalým schodištěm z III. nádvoří. Žádné další údaje o poloze, orientaci a stavu dochování kostry nejsou známy. V době antropologické analýzy byly k dispozici pouze fragmenty lebky a zlomky levého humeru dospělého jedince a dítěte.

K: Výsledky antropologické analýzy ukázaly, že pod přírůstkovými čísly **10437–10439** (resp. soubory **VJOP10** až **VJOP12**) byly uloženy smíšené soubory kostí několika jedinců. Becker předpokládá blízkost hrobových jam, jejich porušení, nebo smíchání kosterních pozůstatků během archeologického odkryvu (Becker 2001, 116).

VJOP12
(kostra č. 6)

TD: „2. 11. 1926. Kuchyňský dvorek. Ve výkopu pod výklenkem bývalého schodiště z 3. nádvoří na valy nalezeny kostry uložené v stejné výšce jako předešle poznamenané. Byl zde tedy normální hřbitůvek. Snad kladeny zde mrtvoly při kterémžto obležení hradu neb i z jiné příčiny?“ (Fiala 1891–1939i, list 23, inv. č. 171)

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **10439** – „26. 10. 1926. Kuchyňský dvorek. Román. hřbitov „v parkánu“ – kostra č. 6“ (Katalog 1).

N2: Př. č. **10439** – „26. 10. 1926. Kuchyňský dvorek. Román. hřbitov „v parkánu“ – cihla s omítkou“ (Katalog 1); nedochováno.

F-T: ---

F-N: ---

A: Žena (?), adultus I–II, podle Stránské cca 30 let/podle Beckera 35–40 let. Příměs kosterních pozůstatků dalších dvou dospělých jedinců (Becker 2001, 117; Stránská 2016).

P: Lidské ostatky pravděpodobně v antropologickém uložení odkryté na kuchyňském dvorku, ve výkopu pod bývalým schodištěm z III. nádvoří. Žádné další údaje o poloze, orientaci a stavu dochování kostry nejsou známy. V době antropologické analýzy byly k dispozici pouze fragmenty lebečních kostí a příměs kosterních pozůstatků dalších dvou dospělých jedinců.

K: Výsledky antropologické analýzy ukázaly, že pod přírůstkovými čísly **10437–10439** (resp. soubory **VJOP10** až **VJOP12**) byly uloženy smíšené soubory kostí několika jedinců. Becker předpokládá blízkost hrobových jam, jejich porušení, nebo smíchání kosterních pozůstatků během archeologického odkryvu (Becker 2001, 116).

Prostorový ani chronologický vztah kosterních pozůstatků a nálezu cihly s omítkou, který byl uložen pod týmž přírůstkovým číslem, nelze určit.

VJOP13
(kostra č. 7)

TD: „2. 11. 1926. Kuchyňský dvorek. Ve výkopu pod výklenkem bývalého schodiště z 3. nádvoří na valy nalezeny kostry uložené v stejné výšce jako předešle poznamenané. Byl zde tedy normální hřbitůvek. Snad kladeny zde mrtvoly při kterémžto obležení hradu neb i z jiné příčiny?“ (Fiala 1891–1939i, list 23, inv. č. 171)

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **10440** – „26. 10. 1926. Kuchyňský dvorek. Román. hřbitov „v parkánu“. Kostra č. 7“ (Katalog 1); nedochováno.

F-T: ---

F-N: ---

A: Antropologický materiál nedochován.

P: Lidské ostatky pravděpodobně v antropologickém uložení odkryté na Kuchyňském dvorku ve výkopu pod bývalým schodištěm z III. nádvoří. Žádné další údaje o poloze, orientaci a stavu dochování kostry nejsou známy.

K: ---

3.2. BÝČÍ SCHODIŠTĚ 1927–1928

Býčí schodiště se nachází v jihovýchodním rohu III. nádvoří Pražského hradu a zajišťuje průchod na Kuchyňský dvorek a dále do zahrady Na valech. Jeho výstavba se uskutečnila ve 2. polovině třicátých let a předcházely jí úpravy v areálu samotného Kuchyňského dvorku (*viz kap. 3.1.*). Hlavní vedení stavby zajišťoval hradní architekt Karel Fiala.

Archeologická část prací se soustředila na dohled nad výkopem sondy pro schodiště. Situaci dokumentoval Jaroslav Pasternak, který je podepsán pod příslušnými záznamy v *Denících vykopávek*. Sonda pro Býčí schodiště zachytila mj. průběh románské hradby. Pod jejími základy byla zachycena kostra v anatomické poloze i se zbytky rakve. Hradba šla pod povrch vrstvy obsahující zlomky keramiky datované autorem výzkumu do 11. stol. Na této vrstvě, v prostoru těsně u hradby, byly nalezeny přemístěné lidské kosti. Vrstva ležela na hlíně zbarvené do žluta (podloží?)². Autor výzkumu ve svých deníkových záznamech popsal ještě jiný fragment lebky, který našel u sondy pro schodiště, v západní stěně Starého královského paláce. Přesnější údaje k tomuto nálezů a k jeho lokalizaci se nepodařilo dohledat.

Základní dokumentaci pro studium odkrytých situací představují *Deníky vykopávek* z července 1927 až ledna 1928 (*Deník 1927/2, Deník 1928/1*). Některé záznamy jsou doplněny o skici terénních situací, které umožňují přibližnou lokalizaci sond. Informace podobného charakteru poskytují též stavební plány uložené v Archivu Pražského hradu. Kresebná ani fotografická dokumentace však nezachycuje situace s nálezy lidských kostí. Stručné slovní popisy těchto situací jsou uvedeny u příslušných položek v inventárních *Katalozích (Katalog 1)*. Z výzkumu v sondě pro Býčí schodiště nepocházejí žádné nálezy kromě vlastního antropologického materiálu. Dochované ostatky analyzoval Marschall J. Becker roku 1998, společně s dalším antropologickým materiálem z jiných areálů Pražského hradu (*Becker 2001*). Následně byly předány Antropologickému oddělení Národního muzea.

TD: „8. 11. 1927. Sonda pro schodiště na kuchyňský dvorek: na povrchu románské terenu, objeveného dne 4. XI. nalezena byla těsně u románské hradby XII. st. hromada přeházených lidských kostí a v tom jedna celá mužská lebka s 2 sečnými ranami na temeni. Nález pochází rozhodně z románské hřbitova, objeveného vloni na kuchyňském dvorku a sice z doby dělání základů pod dnešní palác v tom místě“ (*Deník 1927/2, 700*).

PD: ---

PK: ---

N: ---

F-T: ---

F-N: ---

A: Antropologický materiál nedochován.

P: Kostra lebky nalezená v druhotné poloze. Podle autora výzkumu šlo o mužskou lebku se stopami dvou sečných ran na temeni.

K: Nelze rozhodnout, zda nalezená lebka původně pocházela ze standardního hrobu, případně zda byl tento hrob součástí pohřebiště zachyceného v prostoru Kuchyňského dvorku, jak nález vyhodnotil autor výzkumu.

VJOP14

² „Hlínu zbarvenou do žluta“ nejspíše interpretuje J. Pasternak jako „mrtvý terén“, tedy podloží (*Deník 1927/2, 697*). Jiný typ rostlého terénu, břidlicové skalní podloží, dokumentuje na jiném místě v téže sondě, „v hloubce 13m pod povrchem 15. stol.“ (*Deník 1927/2, 749*).

TD: „21. 1. 1928. V sondě pro nové schodiště pod základy románské zdi, 90 cm jižně od ní a 150 cm od místa kde byl nalezen hrníček /viz 11. I./, nalezena kostra hlavou k západu, obličejem k východu. Viditelné jsou zbytky prken od rakve. Celá nebyla ještě vykopána a patří asi ke hřbitovu nacházejícímu se v této části“ (Deník 1928/1, 764–765).

PD: „Na jižní straně III. nádvoří u kostela sv. Bartoloměje byly již při stavbě schodiště v jihovýchodním rohu nádvoří v rokli v hloubce 13,50 m od původního povrchu nádvoří objeveny dva hroby z konce 11. – 12. stol., obložené opukovými kameny, které by mohly nejspíše souviset se hřbitovem u tohoto kostela.“ (Borkovský 1969, 139)

PK: ---

N1: Př. č. **10851** – „23. 1. 1928. Sonda pro nové schodiště ve hloubce 13,80 m a 1,8 m od základu dolních zdi. Kostra“ (Katalog 1).

Př. č. **10851a** – „23. 1. 1928. Sonda pro nové schodiště (z kostry nalezené ve hloubce 13,45 m). Lebka č. 1“ (Katalog 1).

F-T: ---

F-N: ---

A: Žena, 15 let nebo 25 ± 10 let (Becker 2001, 58).

P: Kostra orientovaná ve směru Z–V v anatomickém uložení. Údaj o „rakvi“ a zbytcích dřeva nasvědčuje, že byla pohřbena v hrobě s dřevěnou konstrukcí. Zda šlo skutečně o rakev nebo o jinou formu úpravy hrobu nelze prokázat. Žádné další údaje o uložení kostry a stavu dochování v době odkryvu nejsou známy. V době antropologické analýzy byla k dispozici pouze lebka bez obličejové části a čelistí.

K: Autor výzkumu v publikaci z roku 1969 zmiňuje obložení opukovými kameny, v původní dokumentaci však opukové kameny nejsou vůbec zmíněny. Správné není ani v publikaci uvedené vztahování pohřební aktivity k tzv. kostelu sv. Bartoloměje. Hroby se totiž nacházejí několik metrů pod úroveň podlahy kostela.

TD: 26. 1. 1928: „U otvoru pro nové schodiště se strany presidentské zahrady v západní stěně Hradu nalezeny střepy, kosti zvířecí a kus lidské lebky jak též kusy benátského skla. Střepy mladšího období“ (Deník 1928/I, 766).

PD: ---

PK: ---

N1: Př. č. **10858a** – 25. 1. 1928: „Kuchyňský dvorek, uvnitř cihlového opěrného pilíře těsně západně od schodiště stavěného u „Dnebovských“ z III. nádvoří na Kuchyňský dvorek („západně od české kanceláři“). B I/2, B III/6 (2x). Renesanční střepy a střepy skla, kosti z lebky a zvířecí kosti“ (Katalog 1).

10858a/1: cca 9 zlomků raně středověké keramiky; 18 zlomků novověké keramiky; 6 ks sádrových destiček s nápisem „Portál Sněmovna“; 2 zlomky dřevěného hřebene; několik kusů kovových nálezů; fragment paroží a jiné novověké nálezy.

10858a/2: cca 200 zlomků novověké keramiky, 6 zlomků kachlů; zlomky novověkého skla z min. jedné či více číší; 42 zlomků keramiky; zvířecí kosti.

F-T: ---

F-N: ---

A: Žena (?), 40 let (Becker 2001, 58).

P: Fragmenty lebky nalezené v sekundárním uložení. Lebka byla vyzvednuta spolu s různorodým souborem novověkých nálezů pocházejících ze zásypu cihlového opěrného pilíře.

K: Primární poloha hrobu, z něhož lebka pocházela, není známa. Zda náležel ke hřbitovu, který byl částečně odkryt v prostoru Kuchyňského dvorku, nelze rozhodnout.

3.3. STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁČ – ZÁPADNÍ ČÁST SKLEPŮ, TZV. MÍSTNOST S VALEM 1930

Prostor západní části sklepů, od doby gotické součást Starého královského paláce, se nachází mezi románským palácem na východní straně a jižní románskou věží na straně západní. Jeho jižní hranici tvoří románská hradba.

V roce 1930 byly prováděny stavební úpravy v tzv. místnosti s valem. Během nich došlo k odkryvu dvou hrobů, o kterém informuje vedoucí rekonstrukčních prací, Karel Fiala, ve svých stavebních záznamech (*Fiala 1891–1939j*). Kresebná ani fotografická dokumentace archeologických situací zřejmě nebyla pořízená. Prostřednictvím Fialových záznamů se však podařilo upřesnit lokalizaci odkrytých hrobů (*obr. 3/13*). Vlastní antropologický materiál či jiné doprovodné nálezy se nedochovaly.

Na nález hrobů v západní části sklepů Starého královského paláce se postupně zapomnělo, tudíž nebyly v dalších publikacích reflektovány.

TD: „19. 6. 1930. ...Pilíř (patrně z doby Karla IV. pocházející a pás vyztužující klenbu) založen byl toliko na násypu z doby přemyslovské. Též druhý západní pilíř založen na násypu z doby této. Po výkopu vrchní části naraženo ve hloubce ...na kostru již částečně porušenou. Jest zachovaná toliko část lebky, levé rámě s kliční kostí a část levých žeber. Kostra byla uložena v dřevěné truhle a byla porušena as při provádění románské hlavní zdi“ (*Fiala 1891–1939j*, list 6, inv. č. 175).

„21. 6. 1930. Z nalezené kostry pod západním nástěnným pilířem na jižní hlavní zdi, kteráž byla porušena pro provádění hradební zdi románské, nalezeny další kosti v násypu u líce této románské zdi. Při provádění románské zdi byl tedy hrob porušen šikmě hloubenou sondou základovou a pak kosti hozeny porůznu do vyplnění rozšířené základové jámy za zdi hradební.“

„Předměty neb milodary nenalezeny. Truhla pohřební měla dno, víko a stěny kolem. Též i druhé kostry, jejíž lebka nalezena a kteráž bude později odkryta“ (*Fiala 1891–1939j*, list 7, inv. č. 175).

PD: ---

PK: ---

N: ---

F-T: ---

F-N: ---

A: Antropologický materiál nedochován.

P: Fragmenty kostry (lebka a levá horní část kostry) byly odkryty v antropologickém uložení. Zmínky o „truhle“ svědčí o přítomnosti dřevěné konstrukce. Zda šlo o rakev či o jiný typ úpravy hrobu nelze rozhodnout. Původní hrob byl porušen mladším zásahem, zřejmě stavbou románské hradební zdi. K části skeletu dochovaného v primární poloze byly přiřazeny zřejmě sekundárně přemístěné kosti nalezené v násypu u líce románské hradební zdi.

K: ---

TD: „19. 6. 1930. ...Vedle ruky této kostry nalezena lebka druhá“ (*Fiala 1891–1939j*, list 6, inv. č. 175).

„21. 6. 1930. ...Předměty neb milodary nenalezeny. Truhla pohřební měla dno, víko a stěny kolem. Též i druhé kostry, jejíž lebka nalezena a kteráž bude později odkryta“ (*Fiala 1891–1939j*, list 7, inv. č. 175).

PD: ---

PK: ---

N: ---

F-T: ---

F-N: ---

A: Antropologický materiál nedochován.

P: Kraniální část skeletu se nacházela zřejmě v původním uložení. Záměr pokračovat v odrytí zbytku hrobu se patrně neuskutečnil a postkraniální část skeletu zůstala nevybrána. Zmínky o „truhle“ svědčí o přítomnosti dřevěné konstrukce. Zda šlo o rakev nebo o jiný typ úpravy hrobu nelze rozhodnout. Orientace ani způsob uložení kostry nejsou známy.

K: Relikt hrobu zachycen v blízkosti hrobu **VJOP17**. Jejich vzájemný stratigrafický vztah nelze určit, žádné další údaje o nálezu nejsou k dispozici.

VJOP17

VJOP18

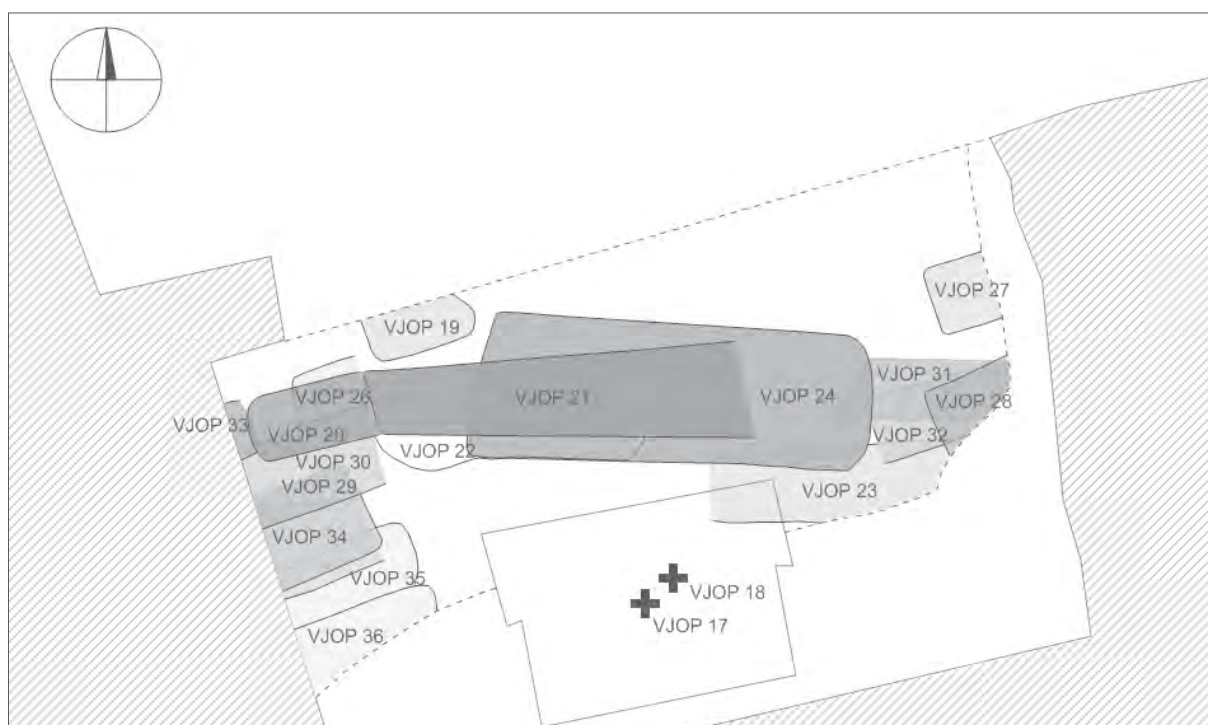
3.4. STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁČ – ZÁPADNÍ ČÁST SKLEPŮ, TZV. MÍSTNOST S VALEM 1986–1987

Podnětem k znovuobjevení pohřebiště v této části paláce se stalo čištění archeologických terénů místnosti v létě 1986, při němž se v jihozápadním rohu narazilo na lidské kosti. První etapa výzkumu se uskutečnila v době od 8. 8. do 2. 10. 1986 (sonda IV zachycující čtyři hroby), druhá od 4. 1. do 27. 2. 1987 (odkryto dalších 12 hrobů, *obr. 3/13*).

Část zjištěných hrobů zabíhala za západní okraj zkoumané plochy, což naznačovalo pokračování pohřebiště tímto směrem. Proto byla ve vedlejší místnosti, v prostoru tzv. Jižní věže, respektive Jižní brány, otevřena další sonda. Ta, kromě dokumentace starší sondy Karla Fialy, konstrukcí souvisejících s románskou hradbou a věží a mladších stavebních úprav, zachytila také relikv jedného hrobu. Ostatní hroby, které v tomto prostoru pravděpodobně mohly být uloženy, zřejmě zničily mladší zásahy.

Výzkum v přízemí Starého královského paláce, v tzv. místnosti s valem, a v sousední Jižní věži, byl součástí rozsáhlejší archeologické akce zahrnující dále sondáže v 1. patře románského paláce, v tzv. knížecí komnatě v 1. patře Starého královského paláce a v suterénu v prostoru pod kaplí Všech svatých. Realizovali je pracovníci Archeologického ústavu AV ČR Ivana Boháčová, Jan Frolík, Kateřina Tomková a Iva Herichová. Výzkum disponuje standardní dokumentací (deník, kresebná a fotografická dokumentace, seznam sáčků) i komplexní náleзовou zprávou (*Tomková 2004a*). Tuto zprávu doplňují odborné posudky, antropologický (P. Stránská), archeozoologický (R. Kyselý) a paleobotanický (Z. Dohnal). Původní dokumentace i dochované archeologické nálezy jsou uloženy v Archeologickém ústavu AV ČR v Praze, v v. i., pracovišti Pražský hrad. Lidské kosti byly předány Antropologickému oddělení Národního muzea.

Pohřebiště bylo předběžně zmíněno v několika publikacích (*Tomková 1988, 180; táž 1989, 169; Frolík - Smetánka 1997, 122-125*). Větší pozornost mu byla věnována v rámci projektu *Pražský hrad jako centrum českého státu ve světle pohřbívání doby přemyslovské a lucemburské* (GA ČR č. 404/01/0853) v letech 2001–2003, kdy vznikla první pracovní verze katalogu. Nálezy esovitých záušnic byly analyzovány metodou rentgenové fluorescenční analýzy (*Frána - Tomková 2005, tab. 5 a 8*); a konzervovány

Obr. 3/13: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem. Detail zkoumané plochy a odkrytých hrobů z let 1930 a 1986 – 1987. Šedě jsou vyznačena románská zdiva a opevnění. Upravila I. Herichová.

Fig. 3/13: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank. Details of the excavated area and the unearthened graves from years 1930 and 1986–1987. Romanesque masonry and fortification are indicated by grey colour. Adjusted by I. Herichová.

V. Siglovou (Siglová 2005). Připraven byl rovněž rukopis věnovaný antropologickému vyhodnocení koster ze Starého paláce a všech dalších tehdy známých lidských ostatků, které náležely k pohřebišti vně jižního opevnění (Stránská 2016).

Následující část katalogu tudíž vychází jak z původní terénní dokumentace, tak zejména z údajů převzatých z nálezové zprávy (Tomková 2004a) a z textů vzešlých z uvedeného projektu GA ČR.

TD: „8. 8. 1986. Při čistění místnosti s valem se v jejím JZ rohu objevily lidské kosti – postupně odkryty části hrobů 1 a 2, orientace Z-V.“

„HROB 1 – nejasná hrobová jáma, dítě“ (terénní deník Starý palác 1986).

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 32 (obr. 3/14); skici: terénní deník Starý palác 1986: 8. 8. 1986, 11. 8. 1986, 12. 8. 1986, 5. 1. 1987;

Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

N1: Sáčky 14/86 + 29/86/Ao 9881 – lidské kosti.

N2: Sáček 13/86 – lidské a zvířecí kosti: kráva (patella, mandibula), keramika (5 zlomků, obr. 3/15).

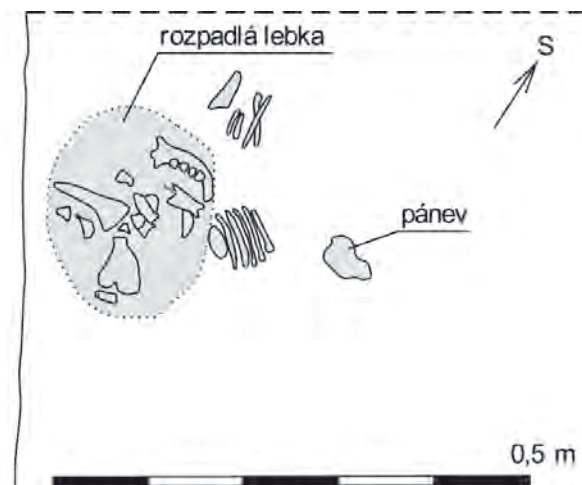
F-T: Č.neg. 70 710.

F-N: ---

A: Infans I – novorozenec, 2–3 měsíce, zásyp: zlomky kostí nedospělého jedince (Stránská 2016,).

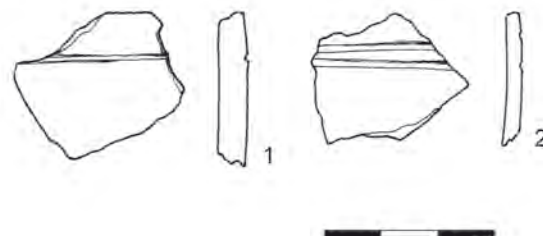
P: Fragmentárně dochovaný skelet, bez horních i dolních končetin. Lebka byla nakloněna k jihu. Tvar a hloubku hrobové jámy nelze rekonstruovat, její délka dosahuje min. 0,7 m. Za lebkou ležel opukový kámen, jehož souvislost s hrobem však není jednoznačná. Stopy po dřevěném obložení hrobu nebyly zjištěny. Nivelace: 242,12 m n. m.³

K: ---

Obr. 3/14: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP19 na plánu č. 32. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/14: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP19 on the plan No. 32. Adjusted by F. Adámek

Obr. 3/15: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP19. Keramické zlomky ze zásypu hrobové jámy, sáček č. 13/86. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/15: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP19. Pottery sherds from the grave pit-fill, bag No. 13/86. Drawn by V. Pincová.

³ Uvedené nivelace udávají nadmořské výšky den hrobových jam; hodnoty jsou uváděny v systému Balt (po vyrovnání).

TD: „8. 8. 1986. Při čistění místnosti s valem se v jejím jihozápadním rohu objevily lidské kosti – postupně odkryty části hrobů 1 a 2, orientace Z-V. ... Hrob 2 – stopy dřeva v okolí kostry u lokte nalezena šipka“ (terénní deník Starý palác 1986).

„2. 10. 1986. při vybírání hrobů (antrop. odd.) v hrobě 2 nalezen bronzový zlomek a záušnice mezi pravou stranou čelisti a mastoidem“ (terénní deník Starý palác 1986).

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 11 (obr. 3/16) a plán 12 (obr. 3/19);

skici: terénní deník Starý palác 1986: 8. 8. 1986, 13. 8. 1986, 18.–19. 8. 1986, 2. 10. 1986, 5. 1. 1987;

Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1986, 27. 2. 1987.

N1: Sáček 15/86/Ao 9882 – lidské kosti, zvířecí kost (?);

Sáček 17/86 – železný artefakt – šipka (?) d. 30 mm, Ø 2 mm, v místě hrotu Ø 3,6 mm (obr. 3/17);

Sáček 25/86

1. esovitá záušnice – Ø 21 mm, Ø drátu 3 mm, šíře es 3,5 mm. Stříbrem plátovaná. Analýza: č. měř. 12 632–12 633 (obr. 3/17);

2. fragment bronzu.

Sáček 26/86 – dřevo z obložení – 22 ks borové kůra (Cortex Pini).

N2: Sáček 153/87 – keramika (43 zlomků, obr. 3/17).

N3: Sáček 110/86 – zásyp v SZ části sondy IV, přiřazeno k hrobu H2 – esovitá záušnice: Ø 19 x 21 mm, Ø drátu 4 mm před konzervací/3,5 mm po konzervaci, šíře es 3,5 mm. Stříbrem plátovaná (obr. 3/17).

F-T: Č. neg. 70 711 (obr. 3/18), 70 712, 70 713 (obr. 3/22).

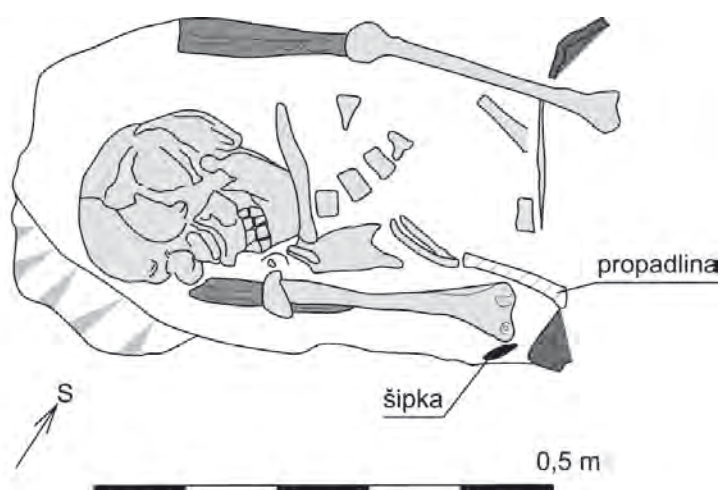
F-N: ---

A: Dospívající jedinec, juvenis, okolo 15–16 let (Stránská 2016).

P: Horní část lidského skeletu v původním antropologickém uložení v natažené poloze na zádech. Kostra byla orientována ve směru Z–V, obličejem k východu. Lebka byla nakloněna k jihu, dochovaná horní část paží směřovala podél těla. U lokte se nacházela železná šipka (sáček 17/86), mezi processus mastoideus a pravou horní čelistí ležela esovitá záušnice (př. č. 25/86-1), při dně fragment bronzu (sáček 25/86-2). Mimo lebku v zásypu byla nalezena další esovitá záušnice (sáček 110/86), která byla vzhledem k její prostorové souvislosti s hrobem VJOP20 a celkové podobnosti s výše popsanou záušnicí přiřazena k tomuto hrobu.

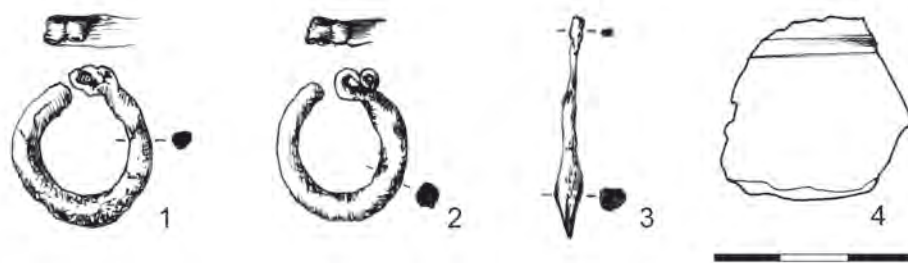
Hrobová jáma byla u hlavy zaoblená, její celkový tvar nelze rekonstruovat. Maximální dochovaná hloubka jámy 0,12 m, šíře 0,35 m. Dokumentovány stopy dřevěného obložení a prkna pod kostrou. Ve dně se rýsovala zhruba paralelně s pravou pažní kostí propadlina, zřejmě pozůstatek negativu obložení hrobu VJOP26 a VJOP30. Nivelace: 242,055 m n. m.

K: Hrob VJOP20 byl porušen a částečně odstraněn hrobem VJOP21.

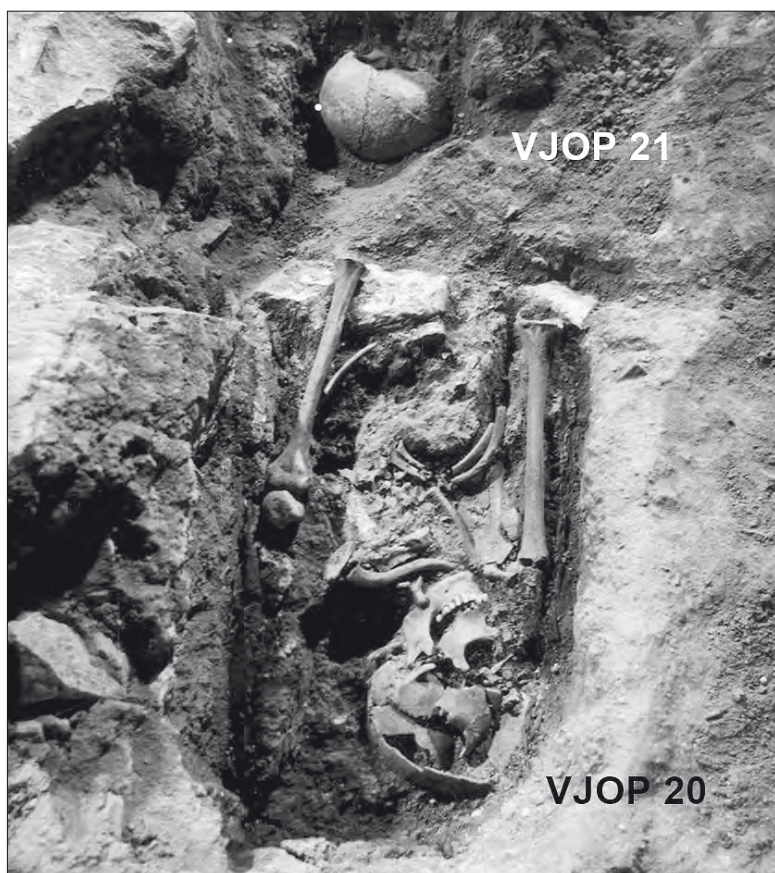
Obr. 3/16: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP20 na plánu č. 11. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/16: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP20 on the plan No. 11. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/17: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP20. 1 – bronzová, stříbrem plátovaná záušnice nalezená u lebky, sáček č. 25/86; 2 – bronzová záušnice ze zásyvu, sáček č. 110/87; 3 – železný hrot (šípů?) nalezený u lote kostry, sáček 17/86; 4 – keramický zlomek ze zásyvu hrobové jámy, sáček č. 153/87. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/17: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP20. 1 – Bronze and silver clad temple ring found near the skull, bag No. 25/86; 2 – Bronze temple ring from the filling, bag No. 110/87; 3 – Iron (arrow?) head found next to the skeleton's elbow, bag No. 17/86; 4 – Pottery sherd from the grave pit-fill, bag No. 153/87. Drawn by V. Pincová.

Obr. 3/18: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hroby VJOP20 (v popředí) a VJOP21 (v pozadí). Výřez z negativu č. 70711. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/18: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Graves VJOP20 (in front) and VJOP21 (in rear). Section from the negative No. 70711. Adjusted by P. Tomanová.

TD: „8. 8. 1986. při dalším čištění byly nalezeny lebky a, b, c... a-c – další části koster, které budou odkryty v dalším horizontu.“

„9. 8. 1986. ... zjištěn hrob 3... HROB 3 – v okolí zlomky dřeva. V zásypu nad hroby nalézány zlomky kostí, vzácně keramiky v blízkosti lebky a 2 železné hřebíky.“

„12. 8. 1986. čištění hrobu 3, jehož hr. jáma je vymezena negativem dřevěného obložení... V zásypu kosti a zlomky keramiky. U lebky 6 zlomků keramiky.“ (terénní deník Starý palác 1986)

„13. 8. 1986. čištění hrobu 3 – nalezen železný nožik – v zásypu v oblasti nohou (viz foto)...“

„2. 10. 1986. Zčištění hrobové jámy H3, pod ní starší hrob (H5) ve výplni s množstvím neanatomicky uložených lidských kostí.“ (terénní deník Starý palác 1986)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 12 (obr. 3/19) a plán 13 (obr. 3/20); skici situace: terénní deník Starý palác 1986: 12. 8. 1986, 13. 8. 1986, 18. 8.–19. 8. 1986, 2. 10. 1986, 5. 1. 1987; Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

N1: Sáček 23/86 – lidské a zvířecí kosti (neurčené), keramika (28 zlomků, obr. 3/21), uhlíky – borová kůra (cortex Pini) a další uhlíky neurčené.

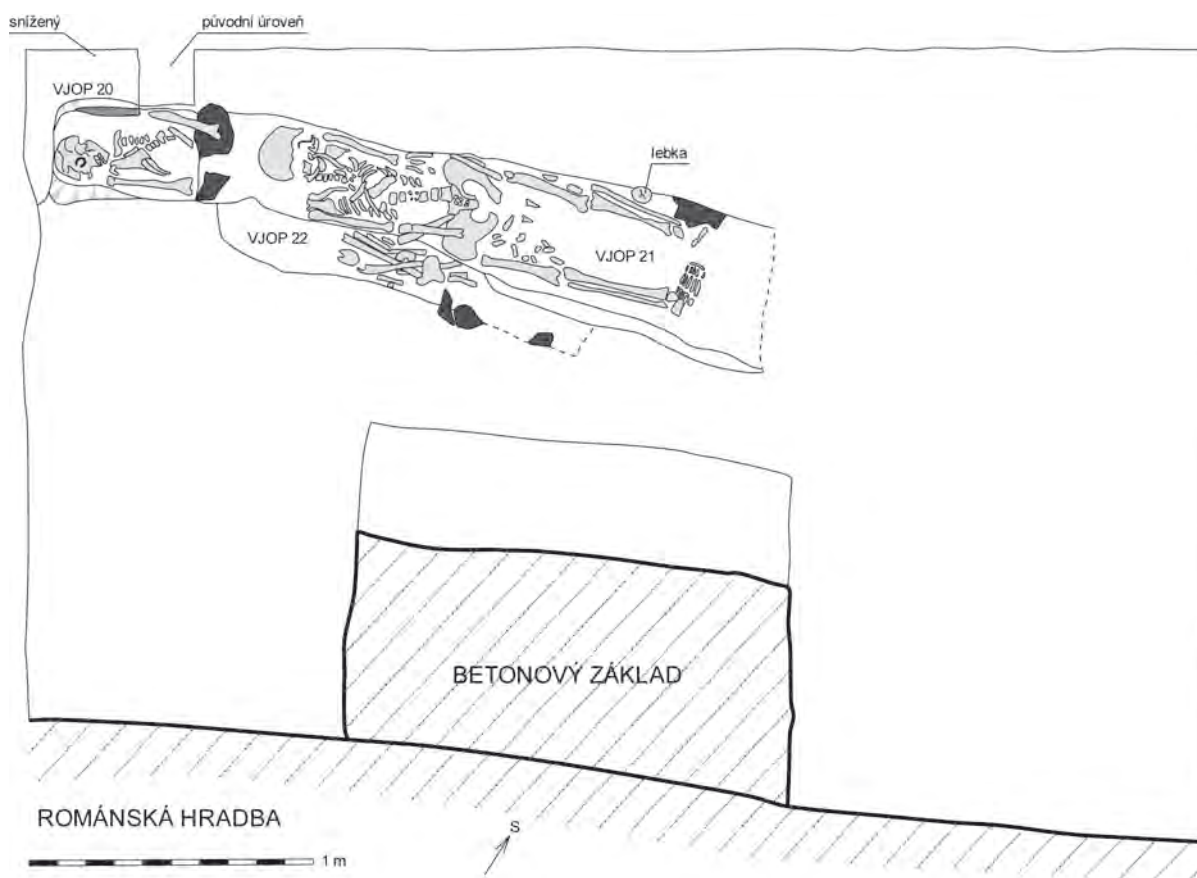
Sáček 27/86 – dřevo z obložení – borová kůra (cortex Pini), otisky dřeva v hlíně (Pinus?).

Sáček 30/86, 31/86/Ao 9883 – lidské a zvířecí (?) kosti.

N2: Sáček 35/87/Ao 9883 – čištění jámy pod kotrrou: keramika (1 zlomek, obr. 3/21), lidské a zvířecí kosti.

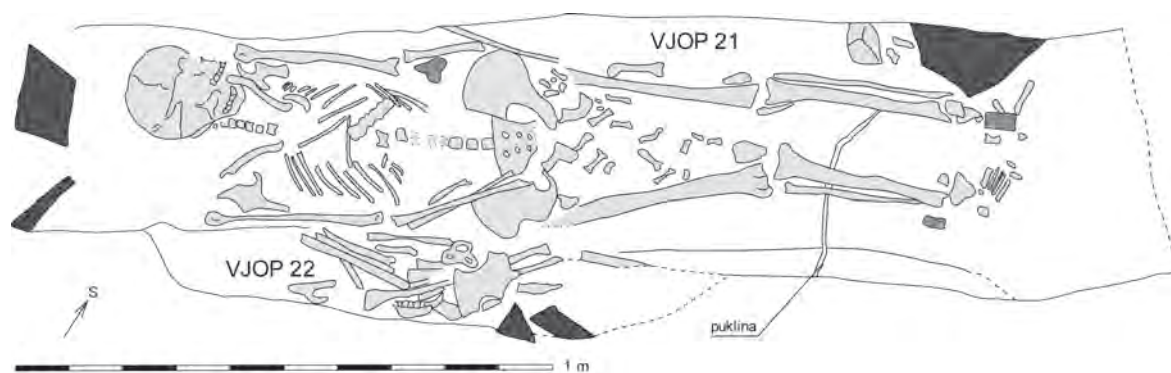
Sáček 16/86 – keramika (45 zlomků, obr. 3/21), lidské a zvířecí kosti, uhlíky:

- zvířecí kosti: prase (orbita, incisivus, další zub), kočka (čelist);
- uhlíky: 8 ks jedle (Albies alba), 2 ks jasan (Fraxinus excelsior), 2 ks dub (Quercus sp.), 1 ks olše (Alnus sp.), 1 ks vrba (Salix sp.), 1 ks řešetlák (Frangula alnus), 2 ks kůra neurč. dřeviny, 3 ks spálené kosti;
- zlomek železného nože – dochovaná délka 52 mm, šířka 12mm, Ø 1,5–4mm.

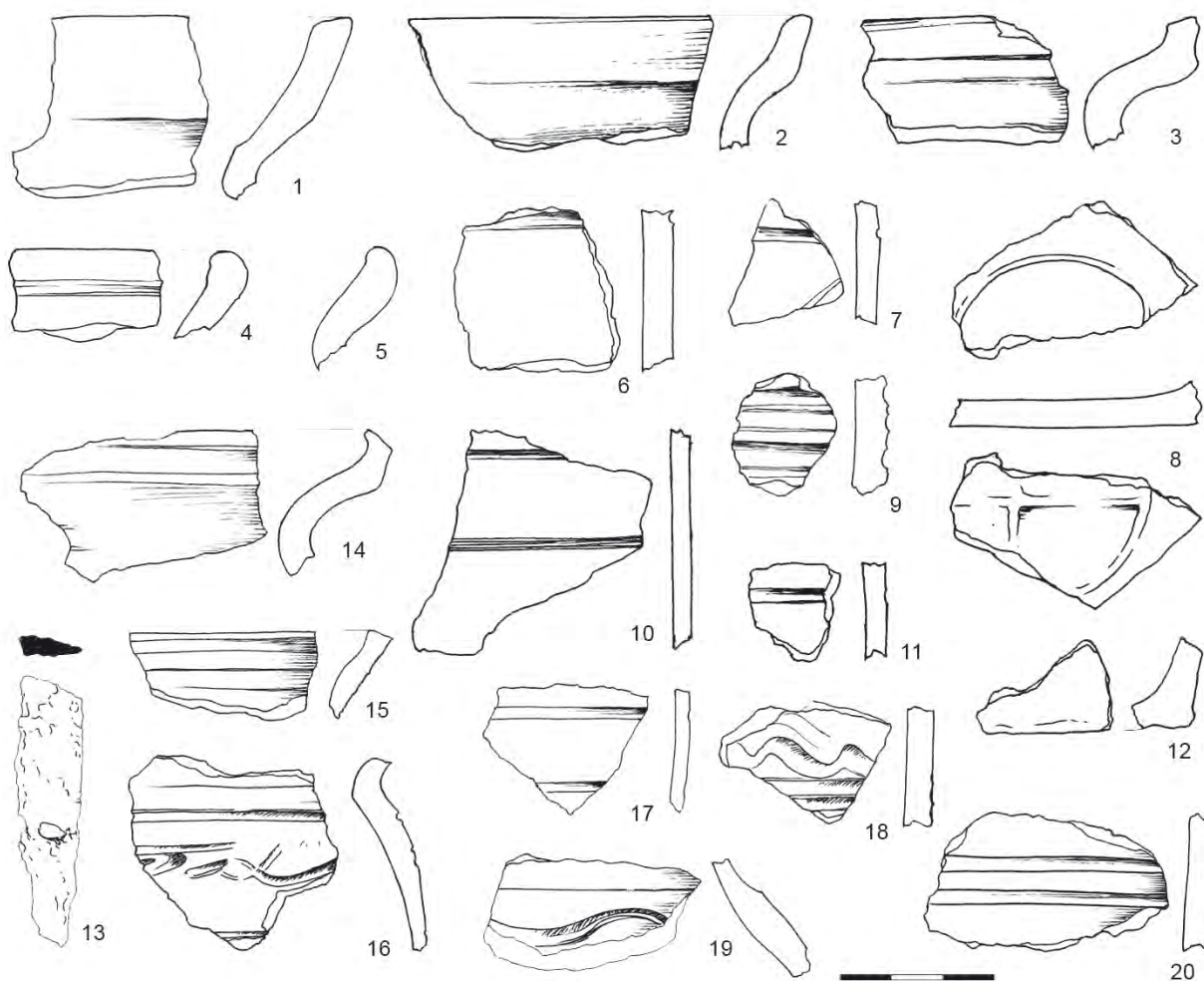
Obr. 3/19: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hroby VJOP20–VJOP22 na plánu č. 12. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/19: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Graves VJOP20–VJOP22 on the plan No. 12. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/20: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hroby VJOP21 a VJOP22 na plánu č. 13. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/20: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Graves VJOP21 and VJOP22 on the plan No. 13. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/21: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP21. 1-12 – keramické zlomky z okolí kostry, sáček č. 23/86; 13 – železný zlomek čepele nože ze zásypu hrobové jámy, sáček č. 18/86; 14-19 – keramické zlomky ze zásypu hrobové jámy, sáček č. 16/86; 20 – keramický zlomek, začišťování hrobové jámy po vybrání kostry, sáček č. 35/87. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/21: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP21. 1-12 – Pottery sherds from the vicinity of the skeleton, bag No. 23/86; 13 – Fragment of an iron blade from the grave pit-fill, bag No. 18/86; 14-19 – Pottery sherds from the grave pit-fill, bag No. 16/86; 20 – Pottery sherd, found in the course of grave pit's cleansing following the skeleton removal, bag No. 35/87. Drawn by V. Pincová.

Sáček **28/86** – borová kůra (cortex Pini), otisky dřeva v hlíně (Pinus?).

Sáček **152/87** – keramika (1 nezdobený zlomek).

F-T: ---

F-N: Č. neg. 70 710, 70 711 (*obr. 3/18*), 70 712, 70 713 (*obr. 3/22*).

A: Žena, adultus I, 20–30 let. Příměs: kosti několika dalších jedinců: dítě – inf. II, dospělý, juvenis. Zásyp: kosti dospělého i nedospělého jedince. V okolí hrobu: metatarsus dospělého jedince (*Stránská 2016*).

P: Lidská kostra o celkové délce 1,66 m uložena v antropologické poloze na zádech, orientována ve směru Z-V. Lebka byla nakloněna k severu. Pravá ruka byla položena v klíně, poloha levé ruky je nejistá (podél těla, či v klíně). Kost prsní a kůstky rukou byly sekundárně posunuty směrem k východu. Nohy v natažené poloze směřovaly chodidly k severu. U nohou se nacházel železný nůž. V okolí kostry a v zásypu hrobové jámy se vyskytovaly četné zvířecí kosti a uhlíky.

Hrobová jáma měla lichoběžníkovitý tvar o délce 1,95 m a šíři 0,38–0,48–0,50 m. Stopy dřeva z prkna pod kostrou, bočního obložení a víka. Za hlavou dokumentovány dva opukové kameny, které tvořily součást obložení hrobu. Další opukové kameny se nacházely při severní straně kostry, nad hrudníkem a u levé nohy. Souvislost těchto posledně jmenovaných kamenů s hrobem není jednoznačná, může jít o součást povrchového vyznačení hrobu. Pod dolními končetinami zachycena puklina ve směru S-J, která zřejmě vznikla pohybem terénu. Nivelace: 241,74 m n. m.

K: Hrob **VJOP21** porušil a částečně odstranil hrob **VJOP20**. Hrob **VJOP21** pravděpodobně porušoval také další hroby. Kostí z nich byly shrnuty při jižní straně hrobové jámy v bočním výklenku. Při výzkumu byl tento sklad kostí označen jako „hrob 3a“, zde hrob **VJOP22**. Z lidských kostí z příměsí, zásypu a okolí hrobu se podařilo vyčlenit existenci minimálně jednoho dětského skeletu (inf. II). Přítomné fragmenty kostí dospělých jedinců neumožňují rozhodnout o přítomnosti dalšího či dalších jedinců. Četné zvířecí kosti a uhlíky v okolí kostry a v zásypu odráží zřejmě spíše následné sídlištní aktivity v prostoru nad pohřebišťem než v době vlastního pohřbu. Při rozboru uhlíků zjistil Z. Dohnal ve vzorku též blíže neurčené spálené kosti (*Tomková 2004a*, 4 – 5).

Obr. 3/22: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Relikty hrobu VJOP20 a částečně odkrytý hrob VJOP21 na negativu č. 70713. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/22: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Relics of the grave VJOP20 and partially unearthed grave VJOP21 on the negative No. 70713. Adjusted by P. Tomanová.

TD: 13. 8. 1986: „Čištění hrobu 3... zjištěn hrob 3a – stranou shrnuté kosti z nějakého staršího hrobu.“ (terénní deník Starý palác 1986)

VJOP22
(hrob 3a)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 12 (obr. 3/19) a plán 13 (obr. 3/20);
skici: terénní deník Starý palác 1986: 13. 8. 1986, 18.–19. 8., 5. 1. 1987;
Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

N1: Sáček 24/86, 32/Ao 9883 – lidské a zvířecí kosti (ovce/koza, kráva).

F-T: ---

F-N: ---

A: Kostí několika jedinců různého věku (Stránská 2016).

P: Shluk kostí a stopy dřeva. Při jižní straně hrobu **VJOP21**. Bez nálezů (Tomková 2004a, 6). Nivelace: 241,925 m n. m.

K: ---

TD: „16. 2. 1987. JV část – čištění hrobu 12... a hrobu 4, který je pod hrobem 12 (dochována lebka, několik obratlů, kost křížová, stopy dřevěného prkna jako podložky, opuk. kámen v nohách – není jasné, zda patří tomuto hrobu či jde o spadlý kámen z obložení hrobu 12.) Dřevo ležící šikmo v prostoru sklánějícím se k hrobu 4 patříci buď hrobu 4 (nebo jinému hrobu, který zde mohl být?)“

„Hrob 4 je porušen vkopem pro betonový základ a trhlinou jdoucí zhruba ve směru Z-V.“

„17. 2. 1987. ... dokumentace hrobů 4, 12, 13, 14“

„18. 2. 1987. ... vybírání L kostí a hrobů 4, 12, 13, 14“ (terénní deník Starý palác 1986).

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 8 (obr. 3/23), plán 14 a plán 16 (obr. 3/24), plán 27;
skica: terénní deník Starý palác 1986: 16. 2. 1987;
Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

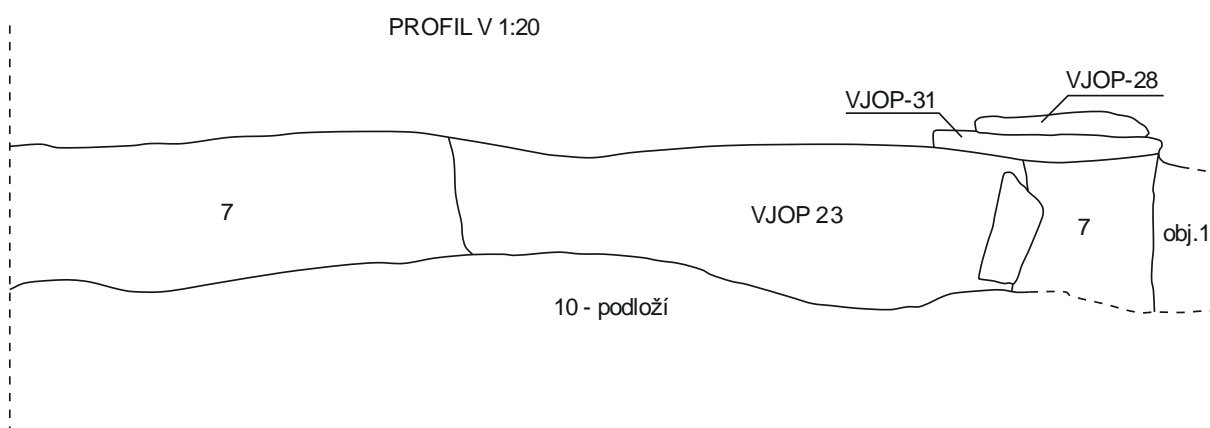
N1: Sáček 131/87/Ao 9896 – lidské kosti.

Sáček 114/87 – dřevo z prkna pod kostrou – jedle (Albies alba), keramika (1 zlomek, obr. 3/25).

Sáček 134/87 – dřevo z obložení – jedle (Albies alba).

N2: Sáček 115/87 – keramika (5 zlomků, obr. 3/25).

VJOP23
(hrob 4)

Obr. 3/23: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP23 a „hřbitovní“ vrstva 7 na řezu V. Výřez z plánu č. 8. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/23: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP23 and the so-called ‘cemetery’ layer 7 on the cross-section V. Section of the plan No. 8. Adjusted by F. Adámek.

N3: Sáček **111/87** – lidské kosti severně nad hrobem.

Sáček **127/87** – dřevo z vrstvy 7 nad hrobem – z obložení.

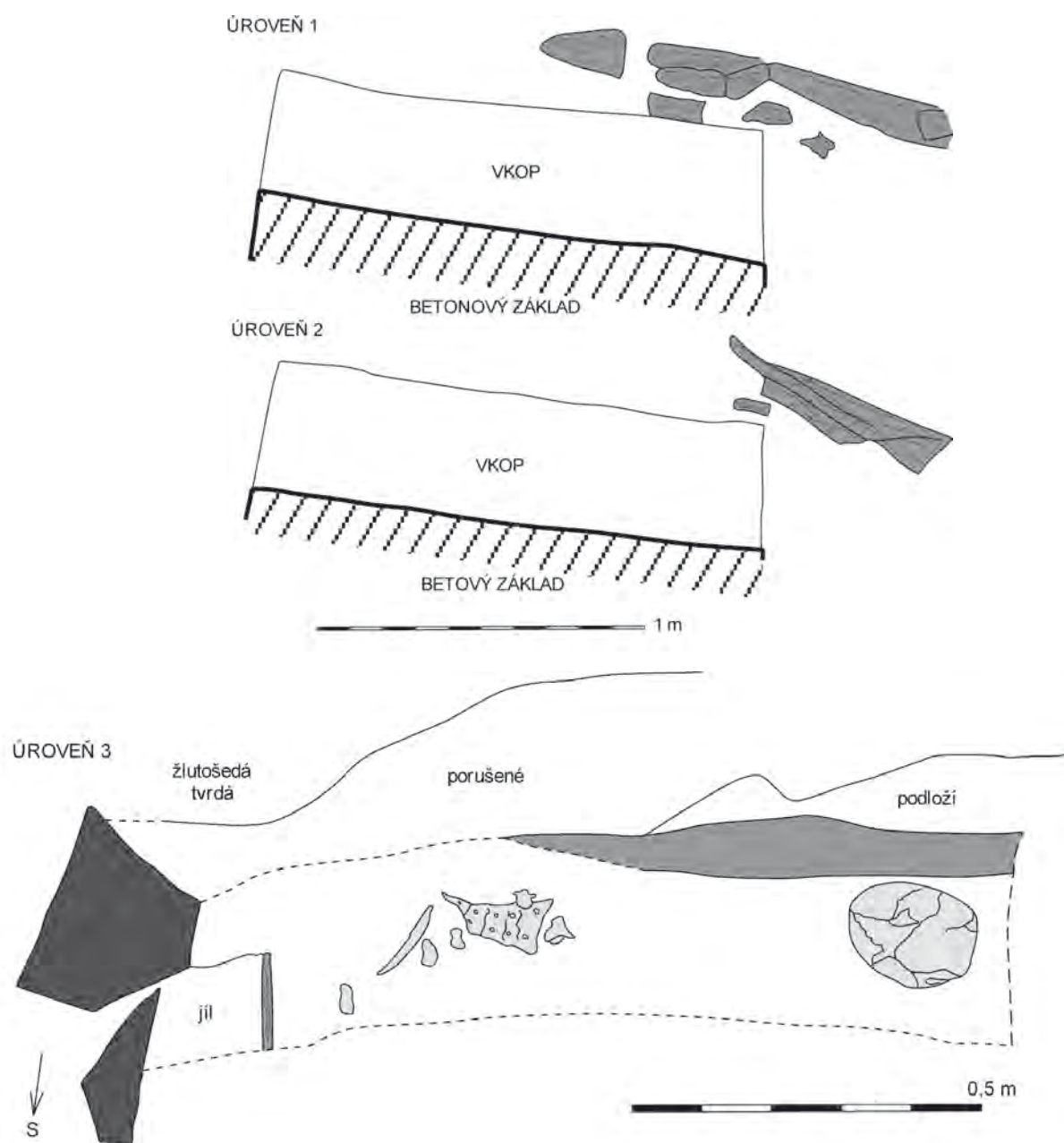
Sáček **112/87** – keramika (1 nezdobený zlomek) a železný hřeb ve zvěti dřev nad hrobem.

F-T: Č. neg. 70 726, 70 727, 70 728, 70 747, 70 748, 70 749, 70 750, 70 752, 70 753, 70 754, 70 755, 70 759.

F-N: ---

A: Dospělý jedinec, adultus II – maturus I (*Stránská 2016*).

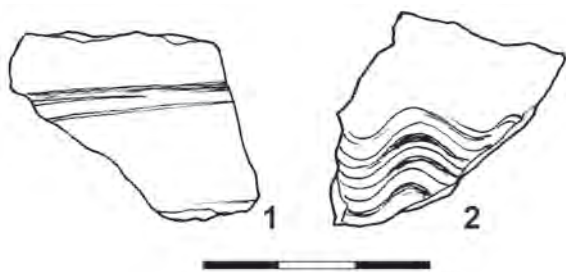
P: Fragменты коstry открыты в первоначальном антропологическом уложении. Ориентация коstry Z-V. Став dochování (pouze část lebky, křížová kost a část dolních končetin) neumožňuje určit původní uložení těla. Tvar a rozměry hrobové jámy nelze rekonstruovat. Byly dokumentovány stopy dřevěného obložení jižně od kostry a z prkna pod kostrou (*Tomková 2004a*, 6–7). Nivelace: 241,1 m n. m.

Obr. 3/24: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Tři fáze odkryvu hrobu VJOP23 na plánech č. 14 a 16. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/24: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Three excavation phases of the grave VJOP23 on plans Nos. 14 and 16. Adjusted by F. Adámek.

K: Hrob VJOP23 byl na severní straně porušen hrobem VJOP24, na východě výkopem pro zpevnění románské hradby, na jihu výkopem pro novodobý pilíř. Východní část porušuje hrob VJOP32 (Tomková 2004a, 6–7).

Obr. 3/25: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP23. 1 – keramický zlomek ze zásypu hrobové jámy, sáček č. 115/87; 2 – keramický zlomek nalezený pod kostrou, sáček č. 114/87. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/25: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP23. 1 – Fragment of a pottery vessel from the grave pit-fill, bag No. 115/87; 2 – Fragment of a pottery vessel found below the skeleton, bag No. 114/87. Drawn by V. Pincová.

TD: „2. 10. 1986. začistiění hrobové jámy H3, pod ním starší hrob (H5) ve výplni s množstvím neanatomicky uložených lidských kostí.“

„6. 1. 1987. Preparace hrobu 5. Dokumentace části kamenů a přimíchaných kostí za účelem odhalení celé kostry. V SZ rohu hrobu lebka nepatřící k hrobu (Hrob 5a). Pod ní 4 záušnice.“

„19. 1. 1987. Dočišťování hrobové jámy Hr 5 – zjištěny stopy dřeva. U V konce H5 ve dně starší zásah (další hrob?).“

„20. 1. 1987. Dočištění hrobové jámy Hr 5 – dokumentace. Ve stěně u jižního okraje nalezeny v zásypu další dvě záušnice...“

„26. 1. 1987. Při dobrání příměsi v zásypu H5 (v jižní stěně) v místě, kde již 2 záušnice, 2 zlomky zřejmě ze záušnice (průměr ± 15 mm, sáček 68), vztah H5 a H8?“

„27. 1. 1987. Rozebírání bloku mezi hrobem 5 a výkopem pro beton. základ – nalézány zlomky kostí (ne z konkrétního hrobu, ne v anatomické poloze) + 1 esovitá záušnice (hl. drátu ± 3mm, Ø 18/20 mm, s roztepaným S, které je však ulomeno, sáček 83).“ (terénní deník Starý palác 1986)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plány 18, 19, 20 (obr. 3/26) a plán č. 21; skici: terénní deník Starý palác 1986: 5. 1. 1987, 6. 1. 1987, 20. 1. 1987, 26. 1. 1987, 27. 1. 1987; Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

N1: Sáček 64/87, 65/87/Ao 9892 – lidské kosti.

Sáček 34/87 – keramika (5 zlomků, obr. 3/27), lidské a zvířecí (?) kosti.

Sáček 67/87, 75/87 – dřevo z výdřevy – 7 ks kůry borovice (cortex Pini).

N2: Sáček 68/87 – V jižní stěně po odstranění kamenů byly nalezeny dvě esovité záušnice a o 20 cm východněji dva zlomky pravděpodobně další záušnice (obr. 3/28):

1. esovitá záušnice. Ø 13 x 18 mm, Ø drátu 1,5 mm, šíře es 2 mm. Analýza: č. měř. 12 649 – Cu + Sn + Zn;

2. esovitá záušnice. Ø 14 x 16,5 mm, Ø drátu 1,5 mm, šíře es 2 mm. Analýza: č. měř. 12 650 – Cu + Sn + Zn;

3. esovitá záušnice. Ø drátu 1,5 mm (bronz).

V zásypu byla nalezena ještě jedna esovitá záušnice (4.), která zřejmě patřila jinému hrobu. Ø 19 x 20 mm, Ø drátu 3,5 mm, šíře es 4 mm (bronz, obr. 3/28).

Sáček 48/87 – lidské a zvířecí (?) kosti, keramika, uhlíky (jedle – Albies alba).

Sáček 54/87, 55/87, 56/87, 58/87 – keramika (16 zlomků, obr. 3/27) lidské a zvířecí (?) kosti.

Sáček 57/87 – lidské kosti – lebka na pánvi kostry – příměs.

Sáček 59/87 – 1 ks uhlík (borovice – Pinus silvestris), 10 ks dřeva (borovice – Pinus silvestris).

Sáček 60/87 – zásyp u nohou – keramika (8 zlomků, obr. 3/27), lidské a zvířecí kosti (kráva, ovce/koza).

Sáček 63/87, 82/87 – lidské kosti – příměs.

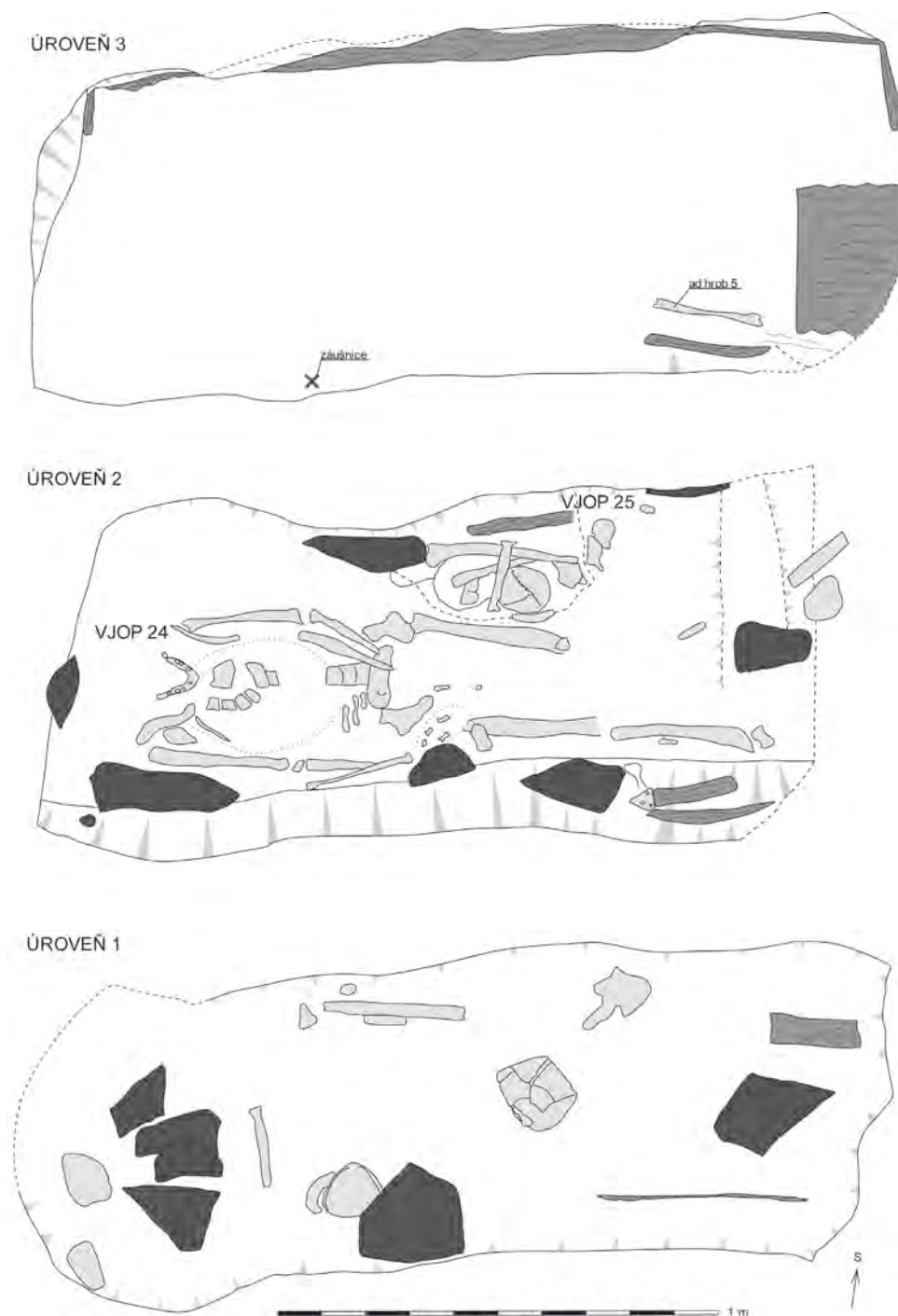
N3: Sáček 33/87, 50/87 – začistiění plochy jižně hrobu – keramika (51 zlomků zahrnující zlomky okrajů s kalichovitou profilací a podhrdlí zdobená zpravidla jednoduchou vlnicí, rýhami či rytou šroubovicí), zvířecí kosti (prase – incisivus, ovce/koza, slepice – ulna, scapula, kuře?); 3 ks uhlíky (jedle – Albies alba).

VJOP24
(hrob 5)

Sáček **83/87** – esovitá záušnice 18 x 20 mm, Ø drátu 3 mm – v bloku mezi hrobem a výkopem (pro beton?, obr. 3/28).

F-T: Č. neg. 70 714, 70 715 (obr. 3/29), 70 716, 70 722 (obr. 3/33), 70 802.

F-N: ---

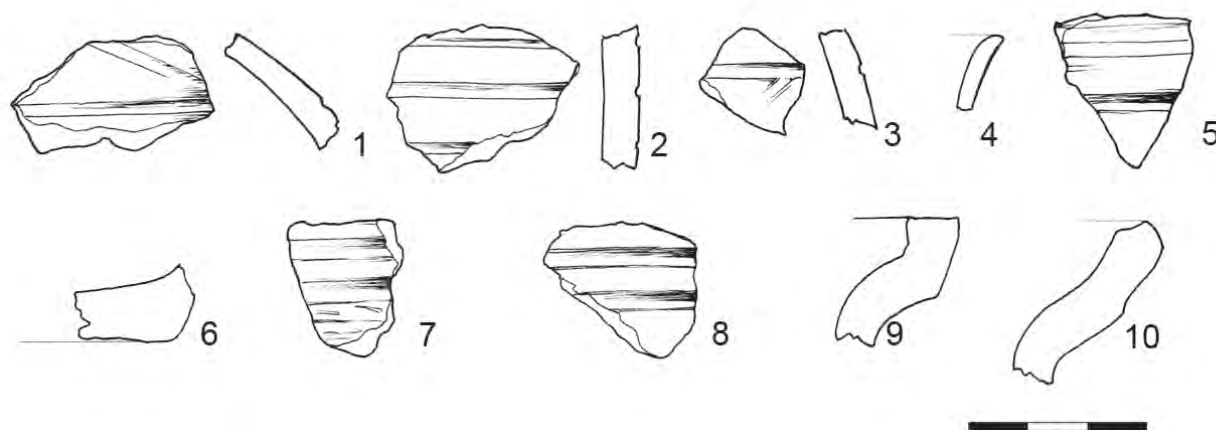

Obr. 3/26: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Tři fáze odkryvu hrobů VJOP24 a VJOP25 na plánech č. 18, 19 a 20. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/26: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Three excavation phases of graves VJOP24 and VJOP25 on plans Nos. 18, 19 and 20. Adjusted by F. Adámek.

A: Dospělý jedinec, adultus II (30–40 let). Příměs: infans II okolo 4 let, kosti dvou dospělých jedinců (tibiie jednoho z dospělých zbarvena oxidy mědi). Zásyp u nohou: zlomky kostí dospělého jedince, kosti dvou (?) dětí – infans II. Zásyp: množství kostí náležejících minimálně dvěma dospělým jedincům (z toho jedna pravděpodobně starší žena) a dítěti infans I. Výplň: pozůstatky dalších minimálně pěti jedinců – tří dospělých (z toho jeden muž) a dvou dětí (infans I, inf. II–III). Okolí hrobu: pozůstatky dalších min. tří jedinců – jednoho dospělého a dvou dětí (inf. I okolo porodu, inf. II okolo 4 let).

S hrobem dále souviselo množství sběrových kostí, z nichž některé patřily dětské kostře z hrobu 5a, resp. VJOP25, a dále min. třem dalším dětským kostrám (2 x infans II, 1x infans I) a čtyřem dospělým (z toho pravděpodobně dvěma ženám a jednomu muži; *Stránská 2016*).

Obr. 3/27: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP24. Keramické zlomky. 1 – z okolí kostry, sáček č. 34/87; 2, 5-10 – ze zásypu u dolních končetin, sáčky č. 48/87, 56/87, 58/87; 3-4 – v zásypu hrobové jámy, sáček č. 60/87. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/27: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP24. Pottery sherds. 1 – from the vicinity of the skeleton, bag No. 34/87; 2, 5-10: from the filling of the lower extremities, bag Nos. 48/87, 56/87, 58/87; 3-4 – from the grave pit-fill, bag No.60/87. Drawn by V. Pincová.

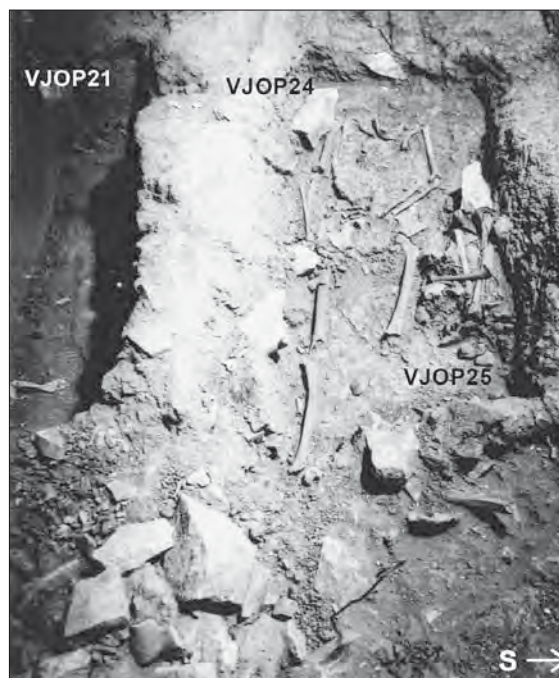
Obr. 3/28: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP24. 1-2 bronzové záušnice nalezené v jižní stěně hrobové jámy po odstranění kamenů, sáček 68/87; 3 – dva zlomky bronzové záušnice nalezené o něco východněji, sáček č. 68/87; 4 – bronzová záušnice nalezená v bloku mezi hrobem VJOP24 a výkopem pro beton, sáček č. 83/87; 5-8 – bronzové záušnice nalezené u jedné z lebek ze skládky kostí VJOP25; sáčky č. 51-53/87. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/28: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP24. 1,2 – Bronze temple rings found at the southern side of the grave pit after removal of stones, bag No. 68/87; 3 – Two fragments of bronze temple rings found somewhat to the east, bag No. 68/87; 4 – Bronze temple ring found in a block of soil between the grave VJOP24 and a for concrete foundation trench, bag No. 83/87; 5-8 – Bronze temple rings found at one of the skulls from a heap of human bones VJOP25; bag Nos. 51-53/87. Drawn by V. Pincová.

P: Částečně dochovaná kostra v původním uložení v natažené poloze na zádech s orientací ve směru Z–V. Délka zachované části skeletu 1,4 m. Z lebky se v původní poloze dochovala pouze spodní čelist, zbytek lebky se ocitl přibližně v oblasti pánve. Pravá ruka ležela podél těla, levá v klíně. Nohy v natažené poloze, levá kost holenní a lýtková chybí.

Obdélná až mírně lichoběžníková hrobová jáma o délce 2 m, šíři 0,70–0,80 m. Maximální dochovaná hloubka 0,25–0,28 m. Dochované stopy výdřevy dovolují rekonstruovat její rozměry 1,8–0,71 cm. Severní i jižní bočnice obložení se pravděpodobně sekundárně sklopily ve směru svahu. Přítomnost opukových kamenů především v úrovni povrchu svědčí o povrchovém vyznačení hrobu. V jižní stěně hrobové jámy byly nalezeny tři esovité záušnice (sáček **68/87-1, 2, 3**), čtvrtá záušnice (sáček **68/87-4**) ležela v zásypu hrobu. Jejich příslušnost ke kostře je nejistá, v případě záušnice ze zásypu pak spíše nepravděpodobná. Nivelace: 241,53 m n. m.

K: Hrob **VJOP24** byl porušen hrobem **VJOP21** a porušoval hroby **VJOP23, VJOP31, VJOP32**, jejichž kosti se tak ocitly v zásypu jeho hrobové jámy a ve shluku **VJOP25** (viz níže). Podle přítomnosti dalších kostí dětí (mj. inf. I a II) i dospělých v kontextu hrobu **VJOP 24** lze usuzovat, že tento porušil ještě další hroby, které se jinak nedochovaly (*Tomková 2004a, 7–9*).

Obr. 3/29: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hroby **VJOP24** a **VJOP25** na negativu č. 70715. Jižně od nich, při okraji fotografie, zachycen hrob **VJOP21**. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/29: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Graves **VJOP24** and **VJOP25** on the negative No. 70715. Grave **VJOP21** is located to the south, at the edge of the photograph. Adjusted by P. Tomanová.

VJOP25
(hrob 5a)

TD: „6. 1. 1987. Sonda IV – preparace hrobu 5. Dokumentace části kamenů a přimíchaných kostí za účelem odbalení celé kostry. V SV rohu hrobu lebka nepatřící k hrobu (hrob 5a). Pod ní 4 záušnice.“ (*terénní deník Starý palác 1986*)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plány 18, 19, 20 (*obr. 3/26*) a plán č. 21; skici: *terénní deník Starý palác 1986*: 5. 1. 1987, 6. 1. 1987; Harrisův diagram: *terénní deník Starý palác 1986*: 29. 1. 1987.

N1: Sáček **66/87/Ao 9893** – shluk kostí zahrnující lebeční kosti minimálně dvou jedinců a kosti postkranialního skeletu několika jedinců.

Sáček **51/87** – esovitá záušnice. Ø 13 x 16 mm, Ø drátu před konzervací 1,5–2 mm, po konzervaci 1,5 mm (bronz; *obr. 3/28*).

Sáček **52/87** – esovitá záušnice. Ø 15 mm, Ø drátu 1,5 mm, šíře es 2–2,2 mm (*obr. 3/28*). Analýza: č. měř. 12 658 – Cu + Sn + Zn.

Sáček **53/87** – další esovitá záušnice nalezené u jedné ze dvou lebek (*obr. 3/28*):

1. esovitá záušnice. Ø 15,5 x 17,5 mm, Ø drátu před konzervací 2 mm, po konzervaci 1,5 mm, šíře es 2 mm (bronz);

2. esovitá záušnice. Ø 15 x 17/16,5 mm, Ø drátu před konzervací 2 mm, po konzervaci 1,5 mm, šíře es 2 mm (bronz).

F-T: Č. neg. 70 714, 70 715 (*obr. 3/29*), 70 716, 70 802.

F-N: ---

A: Jednotlivé kosti náležely min. dvěma jedincům – jednomu dospělému, blíže neurčitelnému (juvenis – adultus I) a jednomu dítěti (inf. II–III, okolo 5–6 let; *Stránská 2016*).

P: Sklad kostí a stopy dřeva při severní stěně hrobu **VJOP24**. Mezi těmito kostmi byly nalezeny dvě lebky, u jedné z nich ležely 4 esovitě záušnice (sáček **51/87**, **52/87**, **53/87-1**, **2**). Příslušnost esovitých záušnic k této lebce je pravděpodobná vzhledem ke zbarvení oxidy mědi na její spánkové kosti. Lebka patřila dospívajícímu jedinci. Nivelace: 241,57 m n. m.

K: Sklad kostí **VJOP25** se nacházel v obvodu výdřevy hrobu **VJOP24**, nikoli ve speciálním výklenku, jako v případě hrobu **VJOP21/VJOP22**.

Kosti dítěte, inf. III, a dospělého mohou pocházet ze starších hrobů **VJOP23**, **VJOP31** či **VJOP32** porušených hrobem **VJOP24**. Ostatní kosti indikují existenci dalších nedochovaných hrobů (*Tomková 2004a*, 9–10).

TD: „5. 1. 1987. preparace H5, zjištění H6, preparace opukové destrukce ve V části sondy.“
„27. 1. 1987. HROB 10... Hrob narušen hrobem 6, 3. Je starší, než hrob 2“ (*terénní deník Starý palác 1986*).

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán č. 21, plán 23 (*obr. 3/40*);
skici: *terénní deník Starý palác 1986*: 5. 1. 1987, 27. 1. 1987;
Harrisův diagram: *terénní deník Starý palác 1986*: 29. 1. 1987.

N1: Sáček **61/87/Ao 9894** – lidské kosti.

Sáček **62/87**, **74/87** – výdřeva hrobu – otisky dřeva v hlíně (Pinus?).

N2: Sáček **49/87** – lidské kosti, keramika (nedochována).

Sáček **49/87**, **62/87** – uhlíky – 5 ks jasan (*Fraxinus excelsior*), 1 ks bez černý (*Sambucus nigra*), 1 ks jedle (*Albies alba*), 1 ks neurč. jehličnan, 2 ks neurč. dřevina.

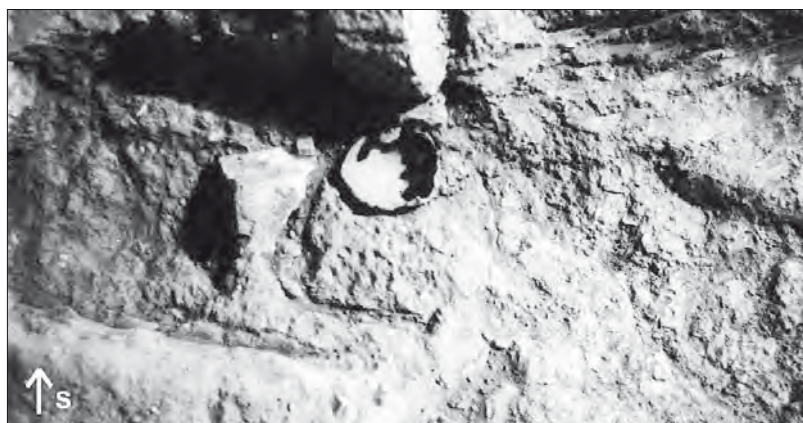
F-T: Č. neg. 70 717 (*obr. 3/30*).

F-N: ---

A: Fragment lebky staršího jedince, maturus II – senilis (55+); fragment humeru, neurčitelný. Vzájemná souvislost kostí nejasná (*Stránská 2016*).

P: Velmi fragmentárně dochovaný lidský skelet. Zachyceny byly pouze části dvou kostí, jejichž vzájemná příslušnost je nejasná; nejasné je rovněž původní uložení těla. Celkový tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat. V partii hlavy byla hrobová jáma pravoúhlá, dochovaly se negativy dřevěného obložení a zbytek dřeva z prkna překrývajícího kostru. V téže části hrobu byl dále dokumentován opukový kámen, snad z obložení či povrchového vyznačení hrobu.

K: Hrob byl silně porušen hroby **VJOP20**, **VJOP24** a **VJOP21** (*Tomková 2004a*, 10-11).

Obr. 3/30: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob **VJOP26** na negativu č. 70717. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/30: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave **VJOP26** on the negative No. 70717. Adjusted by P. Tomanová.

VJOP26
(hrob 6)

TD: „19. 1. 1987: „Dočištění hrobové jámy Hr 5 – dokumentace... Odstraňování opukové destrukce. Pod ní lebka – hrob 7“

„26. 1. 1987. Dočištění hrobové jámy Hr 7 – dokumentace...“

„27. 1. 1987. odstraňována destrukce (opuka + hlína – šedá) překrývající vpodstatě H7, H8 (Hroby 8, 11 porušeny destrukcí?).“

„29. 1. 1987. ANTROPOL. ODD. – vybrání hrobů 7, 8, 9.“ (terénní deník Starý palác 1986)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 8 (obr. 3/31), plán 21 a plán č. 22 (obr. 3/32);

skici: terénní deník Starý palác 1986: 5. 1. 1987, 19. 1. 1987, 26. 1. 1987, 27. 1. 1987;

Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

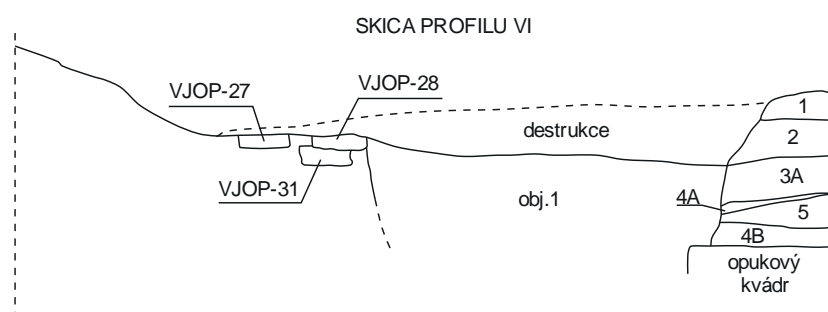
N1: Sáček **80/87, 89/87/Ao 9885-6** – části lidského skeletu.

Sáček **72/87** – dřevo – výdřeva – málo zřetelné otisky dřeva v hlíně – neurč. jehličnan (Pinus?).

N2: Sáček **78/87/Ao9886** – z destrukce nad hrobem – lidské kosti a fibula prasete.

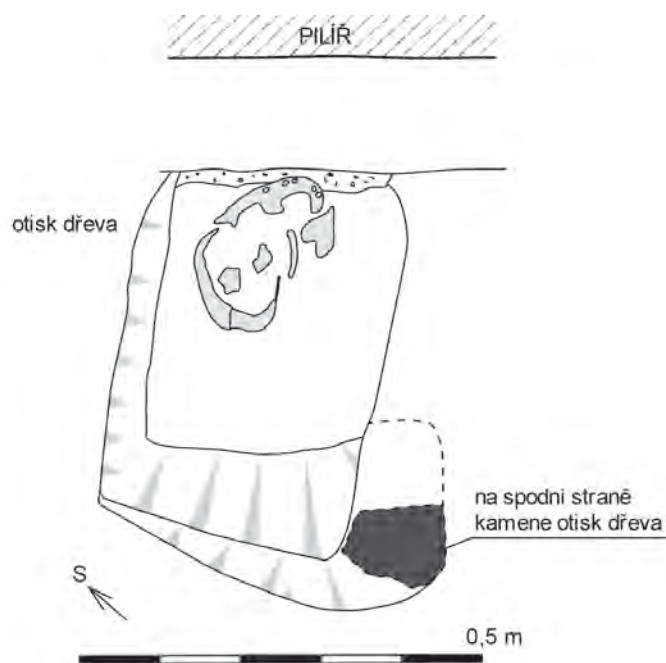
F-T: Č. neg. 70 720,70 721, 70 722 (obr. 3/33).

F-N: ---

Obr. 3/31: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hroby VJOP27, VJOP28 a VJOP31 na skice řezu VI. Výřez z plánu č. 8. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/31: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Graves VJOP27, VJOP28 and VJOP31 on cross-section sketch VI. Section of the plan No. 8. Adjusted by F. Adámek.

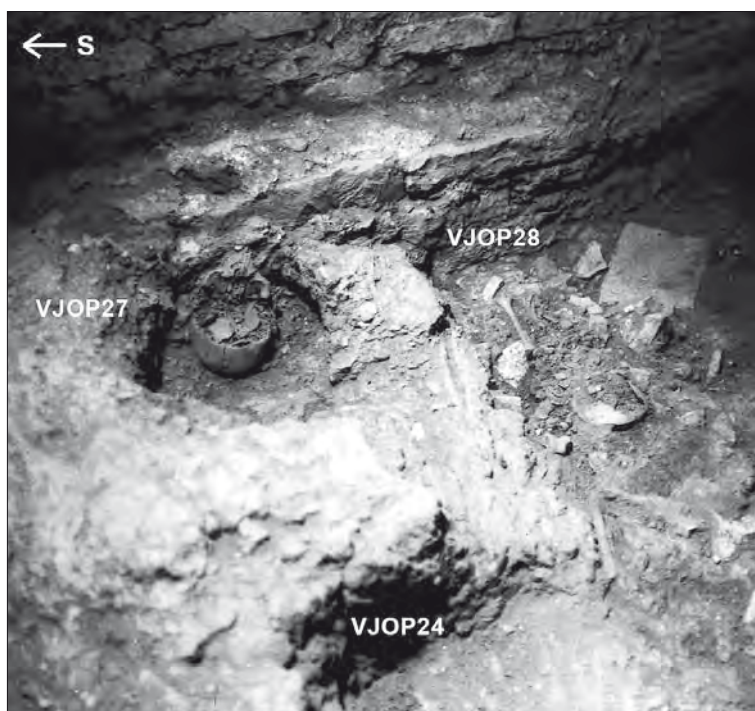
Obr. 3/32: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP27 na výřezu plánu č. 22. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/32: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP27 on section of the plan No. 22. Adjusted by F. Adámek.

A: Muž (?), maturus. Příměs z destrukce nad hrobem: kosti malého dítěte, infans II, asi 2 roky (Stránská 2016).

P: Pouze fragmentárně dochovaný skelet: poškozená lebka, zlomek kosti stydké, jeden metatarsus a metakarpus. Orientace kostry Z–V, původní uložení těla nelze určit. Tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat, v oblasti hlavy byla nepravidelně obdélná. Dochovaná hloubka: 0,16–0,19 m. Zjištěny byly stopy dřevěného obložení na severní stěně hrobové jámy. Další stopy dřeva byly zachyceny na spodní straně kamene, jehož souvislost s hrobem však není jednoznačná. Hrob byl překrytý destrukcí tvořenou opukovými kameny a šedou hlínou. Nivelace: 241,53 m n. m.

K: Hrob byl silně porušen předzákladem zdi piliře přizděného na zdivo primárně ve vázané v románské hradbě (Tomková 2004a, 11).

Obr. 3/33: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hroby VJOP24, VJOP27 a VJOP28 na negativu č. 70722. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/33: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Graves VJOP24, VJOP27 and VJOP28 on the negative No. 70722. Adjusted by P. Tomanová.

TD: „26. 1. 1987. Při dobírání příměsi kostí ze záspy v H5 (v jižní stěně) v místě, kde již 2 záušnice, 2 zlomky zřejmě ze záušnic (průměr ± 15mm, sáček 68), vztah H5 a H8?“

„Čištění hrobové jámy H 8 – dokumentace; u lebky 4 esovité záušnice (tl drátu 2 min, Ø 18/20, 22, 20, 21/23 není sáček 69); pod hrobem 8 hrob 11“

„27. 1. 1987. odstraňována destrukce (opuka + hlína – šedá) překrývající v podstavě H7, H8 (Hroby 8, 11 porušeny destrukcí?).“

„29. 1. 1987. ANTROPOL. ODD. – vybrání hrobů 7, 8, 9. V hrobě 8 pod lebkou nalezeny dodatečně 3 esovité záušnice (Ø 20 – 22 mm, sáček 85).“

„HROB 11 – preparace, dokumentace, 1 esovitá záušnice patří ještě H8... – porušen hrobem 5 a destrukcí“ (terénní deník Starý palác 1986).

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 8 (obr. 3/31), plán č. 21 a plán č. 22 (obr. 3/34);

skici: terénní deník Starý palác 1986: 26. 1. 1987, 27. 1. 1987, 20. 2. 1987 (2 profily);

Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

VJOP28
(hrob 8)

N1: Sáček **87/87/Ao 9887** – neúplný lidský skelet – lebka, torzo levé horní části skeletu.

Sáček **69/87** – čtyři záušnice po levé straně lebky (obr. 3/35).

Sáček **85/87** – tři esovitě záušnice po pravé straně lebky (obr. 3/35).

1. Esovité záušnice. Ø 21 x 21,5 mm, Ø drátu 3 mm, šíře es 4,5 mm. Analýza: č. měř. 12 636 – Cu + Sn + Zn.

2. Esovité záušnice. Ø 24/23,5 x 25 mm, Ø drátu 3 mm, šíře es 5 mm. Analýza: č. měř. 12 637 – Cu + Sn + Zn.

3. Esovité záušnice. Ø 20 mm, Ø drátu před konzervací 3 mm, po konzervaci 2,5 mm, šíře es 3 mm. Analýza: č. měř. 12 638 – Cu + Sn + Zn.

4. Esovité záušnice. Ø 19 x 20 mm, Ø drátu před konzervací 4 mm, po konzervaci 2 mm, šíře es 3 mm. Analýza: č. měř. 12 639 – Cu + Sn + Zn.

5. Esovité záušnice. Ø 19 x 20 mm, Ø drátu 2 mm, šíře es 3 mm. Analýza: č. měř. 12 659 – Cu + Sn + Zn.

6. Esovité záušnice. Ø 19 x 20 mm, Ø drátu 2 mm, šíře es 3 mm. Analýza: č. měř. 12 660 – Cu + Sn + Zn.

7. Esovité záušnice. Ø 22 x 23 mm, Ø drátu 2 mm, šíře es 3 mm. Analýza: č. měř. 12 661 – Cu + Sn + Zn.

Sáček **73/87** – dřevo – výdřeva – 5 ks dřevě borové kůry (*Pinus silvestris*).

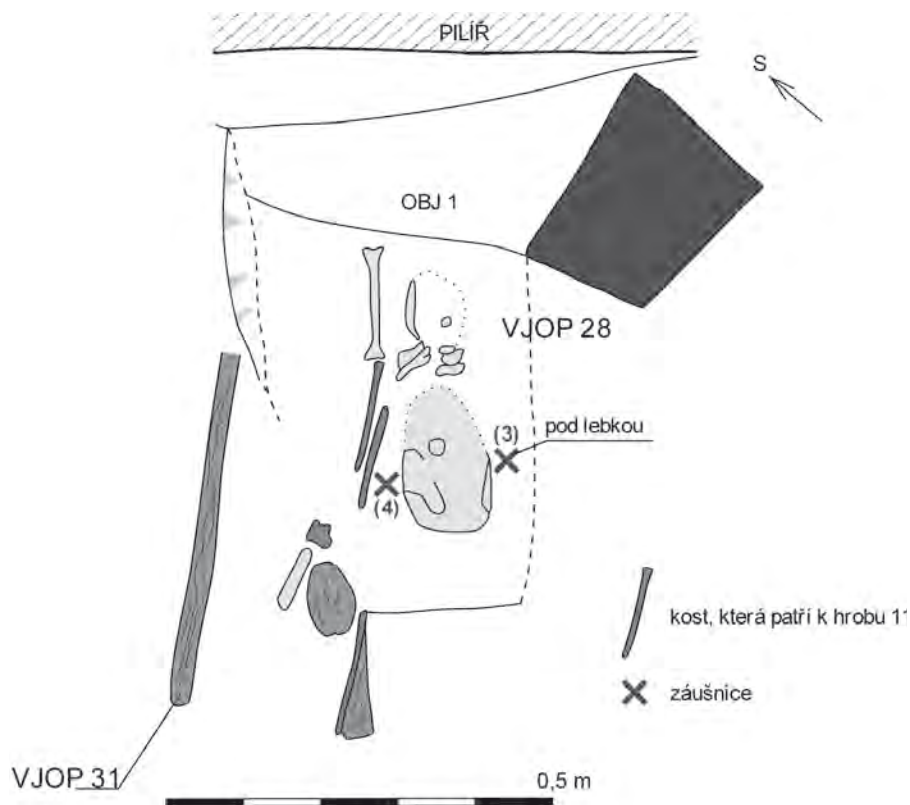
N2: Sáček **84/87** – zvířecí kosti: levá lopatka ovce/kozy.

F-T: Č. neg. 70 718, 70 719 (obr. 3/36), 70 721, 70 722 (obr. 3/33).

F-N: ---

A: Dítě, infans II, 5–5,5 roku (*Stránská 2016*).

P: Z kostry zůstala dochována jen lebka a horní část postkranialního skeletu po oblast hrudníku. Zbytek hrobu byl porušen mladším zásahem. Kostra se dochovala v antropologickém uložení v natažené poloze na zádech, orientovaná ve směru Z–V, obličejem k východu. Lebka natočená obličejem k jihu. U levé spánkové kosti ležely čtyři esovitě záušnice a pod pravou spánkovou kostí další tři.

Obr. 3/34: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hroby VJOP28 a VJOP31 na výřezu plánu č. 22. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/34: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Graves VJOP28 and VJOP31 on section of the plan No. 22. Adjusted by F. Adámek.

Tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat, neboť se v terénu nevyršoval. Maximální dochovaná hloubka 0,13 m. Místy se dochovaly stopy dřeva. Nivelace: 241,47 m n. m.

K: K výbavě hrobu **VJOP28** patřila zřejmě ještě další záušnice, která byla odkryta později, při preparaci hrobu hrobu **VJOP31**. Tato záušnice se nedochovala.

Hrob **VJOP28** byl porušen **objektem 1** (jámou v JV rohu sondy) a předzákladem pilíře přizděného k románské hradbě. **VJOP28** překrývá hroby **VJOP31**, do něhož sekundárně proklesl, a **VJOP32** (Tomková 2004, 12–13).

Obr. 3/35: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP 28. 1-4 – bronzové záušnice nalezené po levé straně lebky hrobu VJOP28, sáček č. 69/87; 5-7 – bronzové záušnice nalezené po pravé straně lebky, sáček č. 85/87. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/35: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP28. 1-4 – Bronze temple rings found on the left side of the skull (grave VJOP28), bag No. 69/87; 5-7 – Bronze temple rings found on the right of the skull, bag No. 85/87. Drawn by V. Pincová.

Obr. 3/36: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP28 na negativu č. 70719. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/36: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP28 on the negative No. 70719. Adjusted by P. Tomanová.

TD: „26. 1. 1987. Čištění hrobové jámy H9“

„27. 1. 1987. HROB 9 – zachycena partie nohou, dřevo překrývalo v souvislé vrstvě hrobovou jámu (=víko). Hrob zabíhá pod profil...“

„HROB 10 – leží severně hrobu 9, který porušuje...“

„28. 1. 1987. HROB 9 – preparace po vybrání H 10. Po odstranění kompaktní vrstvy dřeva pokrývající hrobovou jámu se ukázalo stupňovité členění jámy...Šlo o prkno cca 2 cm silné (tato tloušťka zachycena v otisku ve stěně). Profil hrobové jámy bude možno ověřit po vybrání kostí pohřbeného“

„29. 1. 1987. ANTROPOL. ODD. – vybrání hrobů 7, 8, 9.“

„16. 2. 1987. JZ část – čištění hrobu 13...vybírání hrobové jámy hrobu 14 (9A?)...“

„JZ část – asi 20–30 cm od hrobů 9, 14 se po začátní objevil zbytek popelovité hromádky Ø popel. kolečka asi 10 cm. Zároveň bylo zjištěno rozhraní mezi pohřebištem a vrstvami souvisejícími s hradbou a beton. základem.“

„18. 2. 1987. vybrána jamka s popelem vedle H9 (obj. 2). Zlomek kůstky, několik drobných uhlíků.“

„Sonda IV – jižně hrobu 14 (9A) stopy dřeva.“

Pozn. k zápisu z 28. 1. 1987. „Jedná se o 2 hroby: nejprve hrob 14, který nese značné stopy porušení. Tento hrob měl určité dřevěnou podložku a dřevěnou jižní bočnici. Hrob 9 je mladší a je o trochu posunut jižně (měl víko – stopy dřeva na kostech, i podložku) Zda měl H14 také víko?“ (+ skica zachycující stratigrafických vztah H9 a H14; terénní deník Starý palác 1986).“

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán č. 9 (obr. 3/37), plán č. 21 a plán 23 (obr. 3/38, 3/40);

skica: terénní deník Starý palác 1986: 26. 1. 1987, 27. 1. 1987, 28. 1. 1987, 20. 2. 1987, 16. 2. 1987, 27. 2. 1987;

Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: pozn. 64 – z 29. 1. 1987; 27. 1. 1987.

N1: Sáček **81/87, 86/87, 88/87/Ao 9894** – lidské kosti.

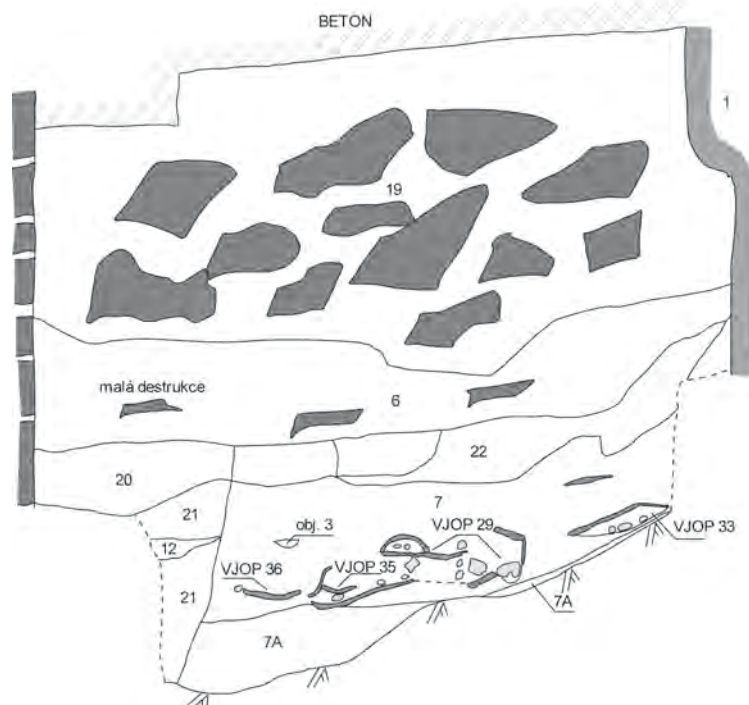
Sáček **102/87** – dřevo – výdřeva: 10 ks borovice (*Pinus silvestris*), 8 ks borová kůra (cortex Pini), 1 ks dub (*Quercus* sp.).

Sáček **103/87** – u dolní končetiny – uhlíky – 9 ks dub (*Quercus* sp.)

Sáček **105/87** – na víku – uhlíky – 5 ks dub (*Quercus* sp.)

N2: Sáček **133/87/Ao 9894** – lidské kosti – příměs nebo souvislost s hrobem **VJOP34**.

Sáček **76/87** – keramika (3 nezdobené zlomky).

Obr. 3/37: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Řez sondou IV zachycující polohu hrobů VJOP29, VJOP33, VJOP35 a VJOP36. Plán č. 10. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/37: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Section of the trench IV showing position of graves VJOP29, VJOP33, VJOP35 and VJOP36. Plan No. 10. Adjusted by F. Adámek.

F-T: Č. neg. 70 731, 70 732 (*obr. 3/41*), 70 733, 70 734, 70 735, 70 736, 70 737, 70 739, 70 740 (*obr. 3/39*), 70 741, 70 742 (*obr. 3/42*), 70 743, 70 744.

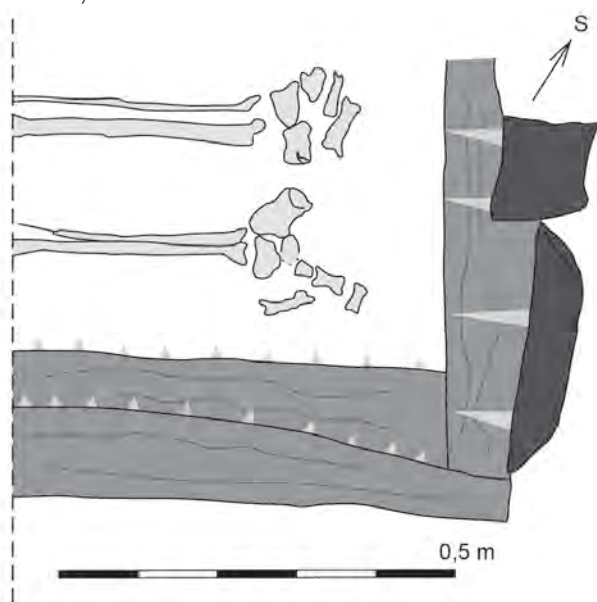
F-N: ---

A: Chlapec (?), juvenis, okolo 16 let. Příměs: kosti jednoho mladého dospělého a jednoho dospívajícího jedince. Okolí hrobu: kosti dospělého jedince (*Stránská 2016*).

P: Z hrobu byla odkryta jen spodní partie nohou, zbylá část zabíhá do profilu. Kostra byla zachována v antropologickém uložení v natažené poloze na zádech, orientována ve směru Z-V, chodidla směřovala k severu.

Hrobová jáma byla v odkryté partii nohou obdélná, její celkový tvar nelze rekonstruovat. Maximální dochovaná hloubka jámy dosahovala 0,2 m. Na její jižní a východní stěně byly zachyceny stopy dřeva z prkna pod i nad kostrou a z výdřevy. Dochovaná torza dřev indikovala kompletní dřevěné obložení hrobu se spodní deskou i víkem. U nohou byly dokumentovány opukové kameny, které pocházely pravděpodobně z povrchového vyznačení hrobu. Další otisk dřeva jižně od hrobu možná pocházel z prkna patřícího sousednímu hrobu **VJOP34**. Nivelace: 241,825 m n. m

K: Podstatná část hrobu pod profilem XI, částečně překrývá sousední hrob **VJOP34** (*Tomková 2004a*, 13–15).

Obr. 3/38: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP29 na výřezu plánu 23. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/38: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP29 on section of the plan No. 23. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/39: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP29 na negativu č. 70740. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/39: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP29 on the negative No. 70740. Adjusted by P. Tomanová.

TD: „27. 1. 1987. HROB 10 – leží severně hrobu 9, který porušuje.“
„28. 1. 1987. Hrob 10 – preparace, dokumentace, vybírání“ (terénní deník Starý palác 1986).

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán č. 23 (obr. 3/40) a plán 21;
skica: terénní deník Starý palác 1986: 27. 1. 1987, 28. 1. 1987;
Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 27. 1. 1987, 29. 1. 1987.

N1: Sáček 90/87/Ao 9888 – lidské kosti.

Sáček 101/87 – dřevo – výdřeva – 1 ks borová kůra (cortex Pini).

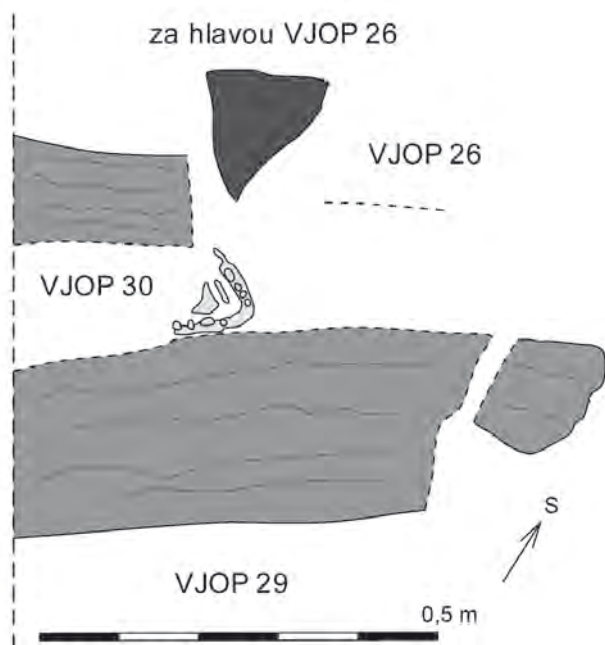
N2: Sáček 96/87 – keramika (1 zlomek ústí bez výzdoby).

Sáček 95/87/Ao 9888 – zvířecí kosti: prase (metatarsus) a zajíce (metatarsus), zvířecí zub.

Sáček 106/87 – uhlíky – drť uhlíků z jehličnanů v zásypu hrobu.

F-T: Č. neg. 70 731, 70 732 (obr. 3/41), 70 742 (obr. 3/42).

F-N: ---

Obr. 3/40: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hroby VJOP26 a VJOP30 na výřezu z plánu 23. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/40: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Graves VJOP26 and VJOP30 on section of the plan No. 23. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/41: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hroby VJOP29, VJOP30 a VJOP33 na negativu č. 70732. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/41: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Graves VJOP29, VJOP30 and VJOP33 on the negative No. 70732. Adjusted by P. Tomanová.

A: Dítě, infans III, okolo 12 let. Příměs: kosti novorozence (*Stránská 2016*).

P: Z kostry zachována pouze dolní čelist. Poloha čelisti a tvar torza hrobové jámy naznačují uložení kostry v orientaci Z–V. Polohu končetin ani celkový tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat. Pod kostrou byly zachyceny stopy dřeva z prkna. Dále byly dokumentovány stopy dřeva z bočního obložení, jehož příslušnost ke hrobu je však nejasná (*Tomková 2004a*, 15). Nivelace: 241,875 m n. m.

K: ---

Obr. 3/42: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hroby VJOP29, VJOP30 a VJOP33 na negativu č. 70742. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/42: Prague Castle, Old Royal palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Graves VJOP29, VJOP30 and VJOP33 on the negative No. 70742. Adjusted by P. Tomanová.

TD: „26. 1. 1987. V od hrobu 8 hrob 11“

„16. 2. 1987. Hrob 12 leží pod hrobem 11, jež je porušen hrobem 5.“ (*terénní deník Starý palác 1986*)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 8 (*obr. 3/31*), plán 21, plán 22 (*obr. 3/34*) a plán 24 (*obr. 3/43*);

skica: *terénní deník Starý palác 1986*: 26. 1. 1987, 27. 1. 1987, 20. 2. 1987;

Harrisův diagram: *terénní deník Starý palác 1986*: 29. 1. 1987.

N1: Sáček **109/87/Ao 9889** – lidské kosti.

N3: Sáček **8/86, 11/86** – dřeva severně od kostí, příslušnost k hrobu nejasná.

F-T: Č. neg. 70 723 (*obr. 3/44*), 70 724, 70 725.

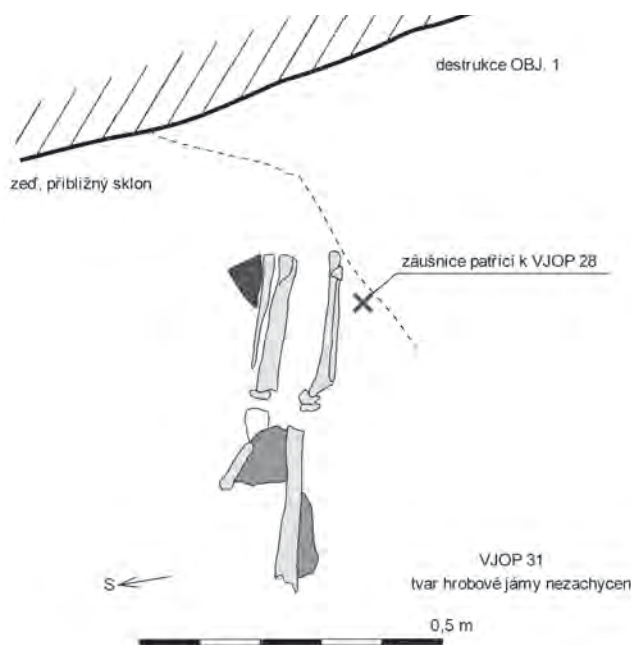
F-N: ---

A: Dítě, infans III, asi 10–11 let (*Stránská 2016*).

P: Dochována zůstala pouze část kostry dolních končetin, zbytek kostry rozrušily výkopy pro mladší hroby. Tělo bylo uloženo v natažené poloze na zádech, orientováno ve směru Z–V. Polohu horních končetin nelze určit. Tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat. Byly dokumentovány stopy dřeva z prkna pod kostrou a z obložení severní a snad i jižní stěny hrobové jámy. U levé nohy byl zaznamenán opukový kámen, ale neinvetarizován; jeho příslušnost k hrobu je nejasná. Nivelace: 241,46 m n. m.

K: Hrob **VJOP31** byl silně porušen výkopem pro hrob **VJOP24** a překryt hrobem **VJOP28** (*Tomková 2004a*, 15–16).

VJOP31
(hrob 11)

Obr. 3/43: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP31 na plánu 24. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/43: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP31 on the plan No. 24. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/44: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP31 na negativu č. 70723. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/44: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP31 on the negative No. 70723. Adjusted by P. Tomanová.

VJOP32
(hrob 12)

TD: „16. 2. 1987. JV část, čištění hrobu 12 (dochovány pouze nohy + dřevěné obložení: podložka, část víka, v nohách 2 opuk. kameny a na nich směrem dovnitř stopy dřeva z obložení v této části hrobu) směrem dovnitř stopy dřeva z obložení v této části hrobu) a hrobu 4, který je pod hrobem 12 (dochována lebka, několik obratlů, kost křížová, stopy dřevěného prkna jako podložky, opuk. kámen v nohách – není jasné, zda patří tomuto hrobu či jde o spadlý kámen z obložení hrobu 12)...“

„17. 2. 1987. dokumentace hrobů 4, 12, 13, 14“

„...vybírání L kostí a hrobů 4, 12, 13, 14“ (terénní deník Starý palác 1986).

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 16 (obr. 3/45), plán 17 a plán 27;

skici: terénní deník Starý palác 1986: 16. 2. 1987, 27. 1. 1987;

Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

N1: Sáček 132/87/Ao 9890 – lidské kosti.

N2: Sáček 136/87 – 7 ks dřeva – borovice (*Pinus silvestris* ?).

N3: Sáček 119/87, 127/87 – dřeva vedle hrobu: 68 ks borovice (*Pinus silvestris*), 23 ks borová kůra (cortex Pini).

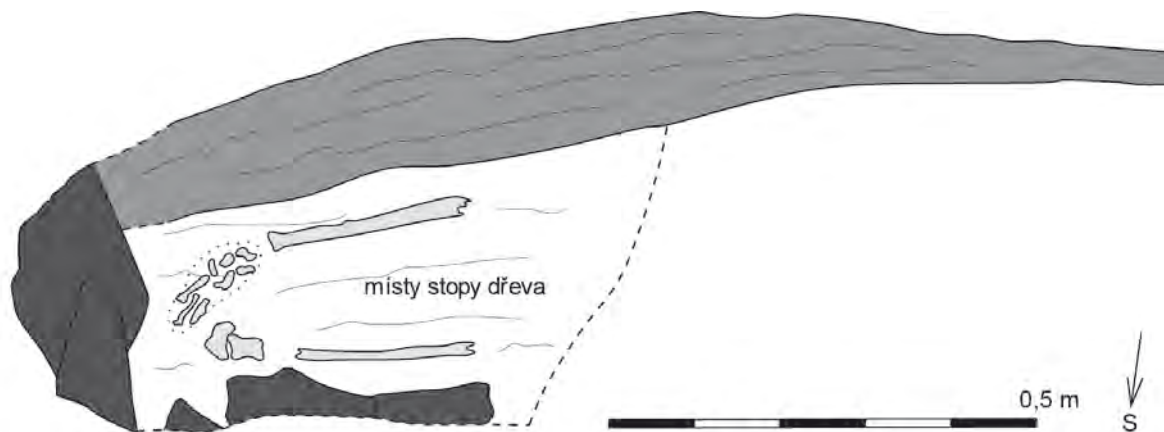
F-T: Č. neg. 70 726, 70 727 (obr. 3/46), 70 728 (obr. 3/47).

F-N: ---

A: Dospělý jedinec 40+, žena (?; Stránská 2016).

P: Dochována zůstala pouze část kostry dolních končetin, zbytek kostry porušily výkopy pro mladší hroby. Tělo bylo uloženo v natažené poloze na zádech, orientováno ve směru Z–V, s chodidly nakloněnými k severu. Polohu horních končetin nelze určit. Tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat. Dokumentovány byly stopy dřeva z prkna pod i nad kostrou. Nivelace: 241,40 m n. m.

K: Souvislost dřeva dokumentovaného nad kostrou s hrobem VJOP32 je nejistá. Hrob byl silně porušen hrobem VJOP31, případně VJOP24 (Tomková 2004a, 16).

Obr. 3/45: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP32 na výřezu plánu 16. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/45: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP32 on section of the plan No. 16. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/46: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP32 opukovým obložení a stopy dřevěného prkna pod kostrou, negativ č. 70727. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/46: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP32, marlstone lining and traces of wooden board below the skeleton, negative No. 70727. Adjusted by P. Tomanová.

Obr. 3/47: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP32 opukovým obložení a stopy dřevěného prkna pod kostrou, negativ č. 70728. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/47: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP32, marlstone lining and traces of wooden board below the skeleton, negative No. 70728. Adjusted by P. Tomanová.

TD: „16. 2. 1987. JZ část – čištění hrobu 13 (dřev. podložka, víko (?), partie nohou – dítě)...“
„17. 2. 1987. dokumentace hrobů 4, 12, 13, 14“
„18. 2. 1987. ... Vybírání L kostí a hrobů 4, 12, 13, 14“ (terénní deník Starý palác 1986).

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 10 (obr. 3/37), plán 17, plán 25 (obr. 3/48) a plán 27;
skica: *terénní deník Starý palác 1986*: 16. 2. 1987;
Harrisův diagram: *terénní deník Starý palác 1986*: 29. 1. 1987.

N1: Sáček 130/87/Ao 9895v – lidské kosti.

Sáček 113/87 – dřevo z obložení, ztrouchnivělé (*Pinus silvestris*).

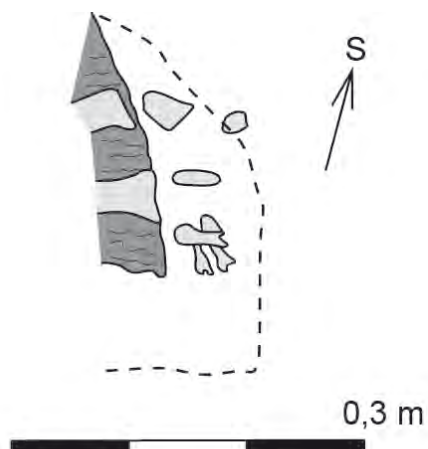
F-T: Č. neg. 70 732 (obr. 3/41), 70 734, 70 738 (obr. 3/49), 70 742 (obr. 3/42).

F-N: ---

A: Dítě, infans III do 10 let (*Stránská 2016*).

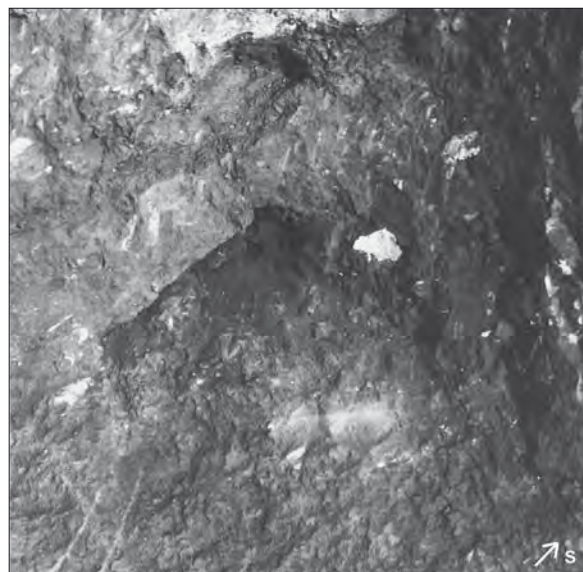
P: Odkryty pouze fragmenty kostí dolních končetin a drobných kůstek nohy, zbytek hrobu se nachází pod profilem IX. Způsob uložení těla ani tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat, pravděpodobná je orientace Z–V. Byly zachyceny stopy dřeva z prkna pod i nad kostrou. Příslušnost dřeva z prkna nad kostrou je nejasná, mohlo patřit také k hrobu VJOP31 (*Tomková 2004a*, 16–17). Nivelace: 241,91 m n. m.

K: ---

Obr. 3/48: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP33 na výřezu plánu 25. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/48: Prague Castle, Old Royal Palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP33 on section of the plan No. 25. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/49: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP33, relikty hrobové jámy na negativu č. 70738. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/49: Prague Castle, Old Royal palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP33, relics of grave pit on the negative No. 70738. Adjusted by P. Tomanová.

TD: „16. 2. 1987. ...vybírání hrobové jámy hrobu 14 (9A?); rýsuje se negativ dalšího hrobu – nebo jde o puklinu ve směru Z-V...“

„...JZ část – asi 20–30 cm od hrobů 9, 14 se po začištění objevil zbytek popelovité hromádky, Ø popel. kolečka asi 10 cm.“

„17. 2. 1987. dokumentace hrobů 4, 12, 13, 14“

„18. 2. 1987. ...vybírání L kostí a hrobů 4, 12, 13, 14“

„jižně hrobu 14 (9A) stopy dřeva“

Poznámka k zápisu z 28. 1. 1987: „Jedná se o 2 hroby: nejprve hrob 14, který nese značné stopy porušení. Tento hrob měl určitě dřevěnou podložku a dřevěnou jižní bočnici... Zda měl H 14 také víko je?“ (terénní deník Starý palác 1986).

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 17, plán 25 (obr. 3/50) a plán 27;

skici: terénní deník Starý palác 1986: 16. 2. 1987, 27. 2. 1987;

Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

N1: Sáček 133/87/Ao 9897 – lidské kosti.

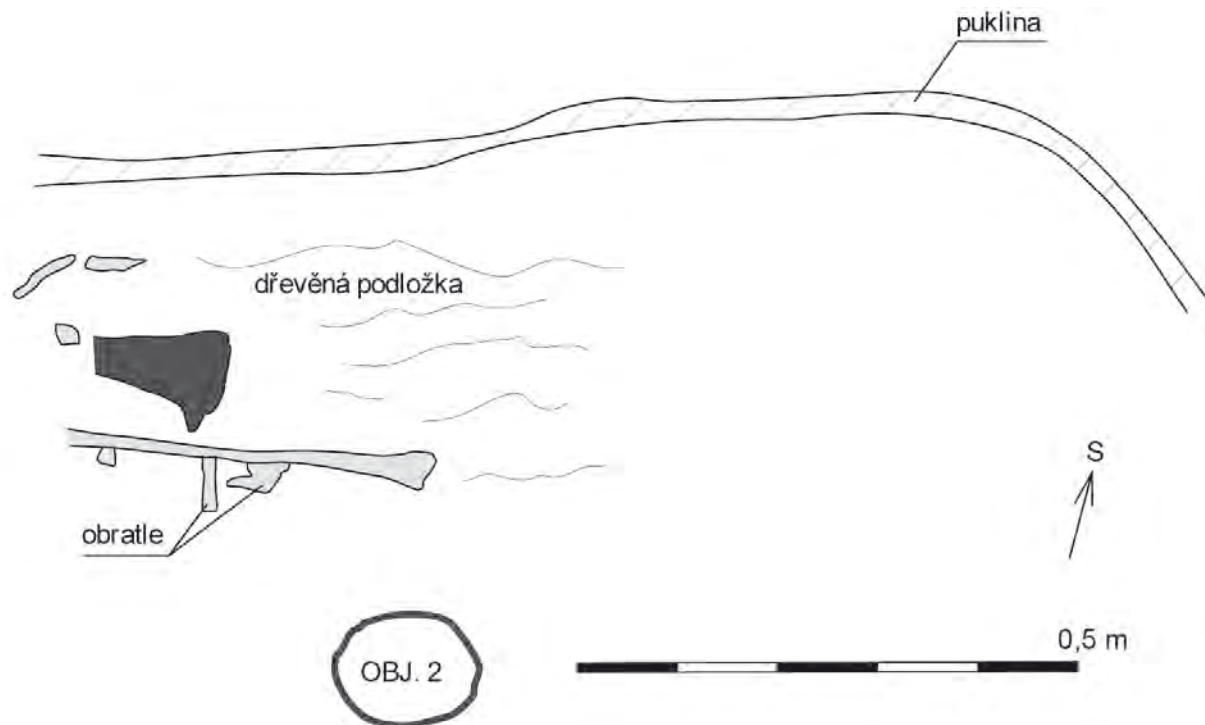
F-T: Č. neg. 70 735, 70 736, 70 737, 70 741, 70 743.

F-N: ---

A: Dospělý jedinec bez bližšího určení (Stránská 2016).

P: Fragmentárně dochovaná část kostry, hrob silně porušen a zabíhá pod profil XI. Způsob uložení těla ani tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat, pravděpodobná je orientace Z-V. Byly zachyceny stopy dřeva z prkna pod kostrou i víka nad kostrou. Severně od dlouhé kosti nalezen kámen – jeho souvislost s hrobem není jednoznačná. Jižně od dlouhé kosti byla zdokumentována jamka (**objekt 2**) vyplněná popelem. Není jasné, zda souvisí s hrobem VJOP34 nebo VJOP35. Nivelace: 241,76 m n. m.

K: VJOP34 zabíhá, je překryt hrobem VJOP29 a zčásti překrývá hrob VJOP35. Z nálezové situace však není jednoznačné, zda je VJOP34 mladší než VJOP35, nebo zda došlo k jeho sekundárnímu posuvu. Druhé možnosti nasvědčuje puklina severně od hrobu, táhnoucí se ve směru Z-V (Tomková 2004a, 17).

Obr. 3/50: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP34 na výřezu plánu 25. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/50: Prague Castle, Old Royal palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP34 on section of the plan No. 25. Adjusted by F. Adámek.

TD: „23. 2. 1987. Preparace hrobu 16 při profilu IX (severní část), (zjištěn hrob 15)...“
„24. 2. 1987. Těsně severně H16 zjištěn H15 (část pravé dolní končetiny) a dřevem nad i pod kostrou. Vztah H15 a H16 zatím nejasný... Dokumentace H15 a H16.“

„25. 2. 1987 Vybírání hrobu č. 15 a zákl. vkopu v jv. rohu sondy.“

„26. 2. 1987. Dokumentace profilu IX. H15 ≠ H16. Není jasné, kterému náleží svislá dřev. stěna.“ (terénní deník Starý palác 1986)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 10 (obr. 3/37) plán 26 (obr. 3/51, 3/52) a plán 27;

skica profilu: terénní deník Starý palác 1986: 23. 2. 1987 a 27. 2. 1987;

Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

N1: Sáček 147/87/ Ao 9898 – lidské kosti dolních končetin.

N2: Sáček 145/87 – keramika (1 nezdobený zlomek).

Sáček 142/87 – 1 ks uhlík – dub? (*Quercus* sp.).

Sáček 142/87, 146/87 – 12 ks dřevo (neurčitelné).

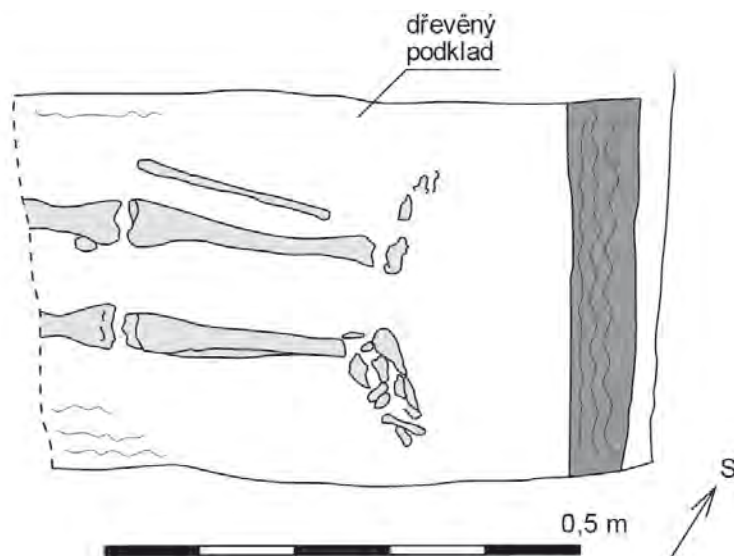
F-T: ---

F-N: ---

A: Dítě, infans III, asi 12–13 let (Stránská 2016).

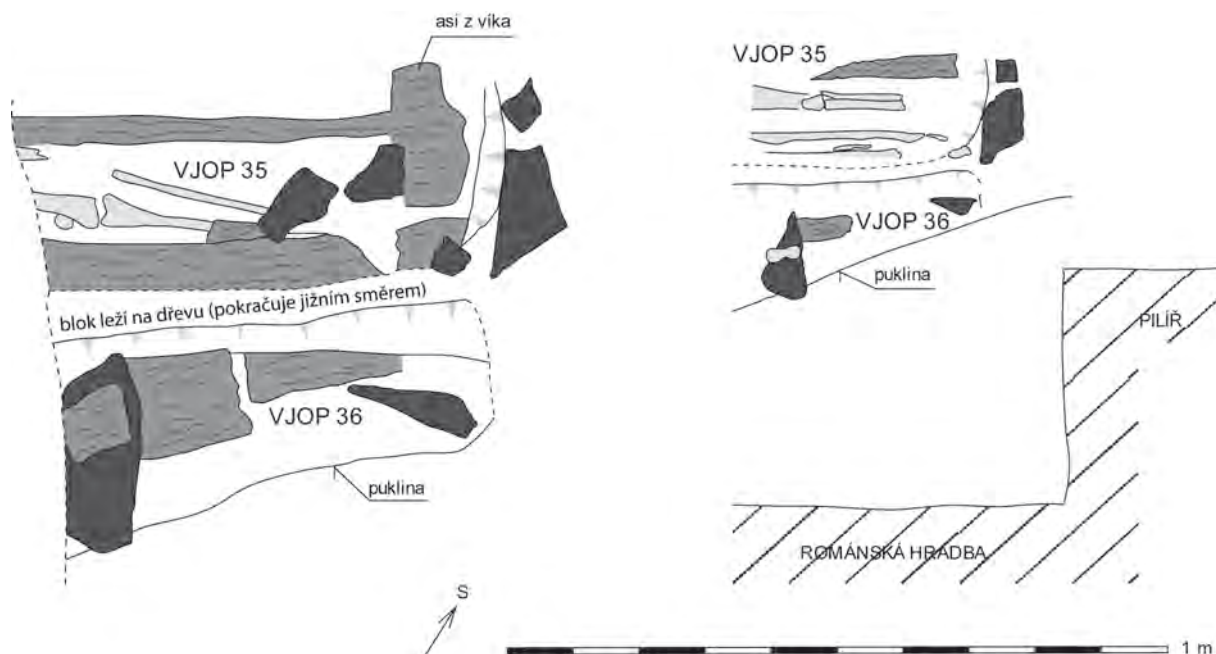
P: Odkryty byly pouze kosti dolních končetin od chodidel po část stehenních kostí, zbytek hrobu se nacházel za profilem IX. Tělo zesnulého bylo uloženo na zádech, orientováno ve směru Z–V, chodidla směřovala od sebe; polohu horních končetin nelze určit. Tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat, její maximální dochovaná hloubka dosahovala 0,1 m. Dokumentovány byly stopy dřeva z prkna pod i nad kostrou a opukové kameny nad víkem, které svědčily o povrchovém vyznačení hrobu (Tomková 2004a, 17–18). Nivelace: 241,74 m n. m.

K: ---

Obr. 3/51: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hrob VJOP35 na výřezu plánu 26. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/51: Prague Castle, Old Royal palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Grave VJOP35 on section of the plan No. 26. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/52: Praha – Hrad, Starý královský palác – západní část sklepů, tzv. místnost s valem 1986–1987. Hroby VJOP35 a VJOP36. Dvě fáze odkryvu na výřezu plánu 26. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/52: Prague Castle, Old Royal palace – western part of the cellars, the so-called room with a bank 1986–1987. Graves VJOP35 and VJOP36. Two excavation phases on section of the plan No. 26. Adjusted by F. Adámek.

TD: „23. 2.1987. ...Preparace hrobu 16 při profilu XI (severní část), (zjištěn hrob 15)...“

„24. 2. 1987. Při odkrytí dřevěného obložení H16 zjištěno, že zásyp hrobu neobsahuje žádné lidské kosti vyjma 1 v druhotné poloze. Jižní stěna hrobu nezjištěna. Podél hrobu jižně zachovaného dřevěného obložení odkryta puklina, která patrně tvoří rozhraní mezi vrstvami (vokop pro hradbu?). V tom případě by k porušení H16 došlo při výstavbě hradby. Těsně sousedně H16 zjištěn H15 (část pravé dolní končetiny) s dřevem nad i pod kostrou. Vztah H15 a H16 zatím nejasný... Dokumentace H15 a H16.“

„26. 2. 1987. Dokumentace profilu IX. H15 ≠ H16. Není jasné, kterému náleží svislá dřev. stěna.“ (terénní deník Starý palác 1986)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 10 (obr. 3/37), plán 26 (obr. 3/52) a plán 27; skica profilu: terénní deník Starý palác 1986: 23. 2. 1987 a 27. 2. 1987; Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

N1: Sáček 149/87/Ao 9891 – lidská kost.

N2: Sáček 138/87 – keramika (1 nezdobený zlomek), dřevo – pouze otisky dřeva jehličnanu v hlíně.

F-T: ---

F-N: ---

A: Dospělý jedinec bez bližšího určení (Stránská 2016).

P: Z kostry zachován pouze jeden metatarsus. Původní uložení těla ani tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat, její maximální dochovaná hloubka 0,16 m. Byl dokumentován fragment dřeva z prkna pod kostrou. Nivelace: 241,37 m n. m.

K: Podstatná část hrobu zabíhala do profilu XI. Z odkryté části hrobu bylo patrné, že jej porušil výkop pro románskou hradbu (Tomková 2004a, 18).

VJOP36
(hrob 16)

3.5. STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁC – JIŽNÍ VĚŽ 1987

VJOP37

TD: „5. 1. 1987. vybrání zásyvu staré sondy. Zjištění mohutné předzákladové konstrukce jižní zdi (hradby – věže). Hroby nezjištěny, ale pokud zde nějaké byly, zničeny vkopem pro rom. zdiva. Dno vkopu hlouběji než úroveň hrobů v sondě IV.“

„OBJ. 1 – severovýchodní roh jekéhosi vyřevného objektu. Ve výplni kosti“ (terénní deník Starý palác 1986).

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán 31 (obr. 3/53);

skica: terénní deník Starý palác 1986: 2. 10. 1986, 4. 1. 1987;

Harrisův diagram: terénní deník Starý palác 1986: 29. 1. 1987.

N1: Sáček 44 – lidské kosti, dřevo.

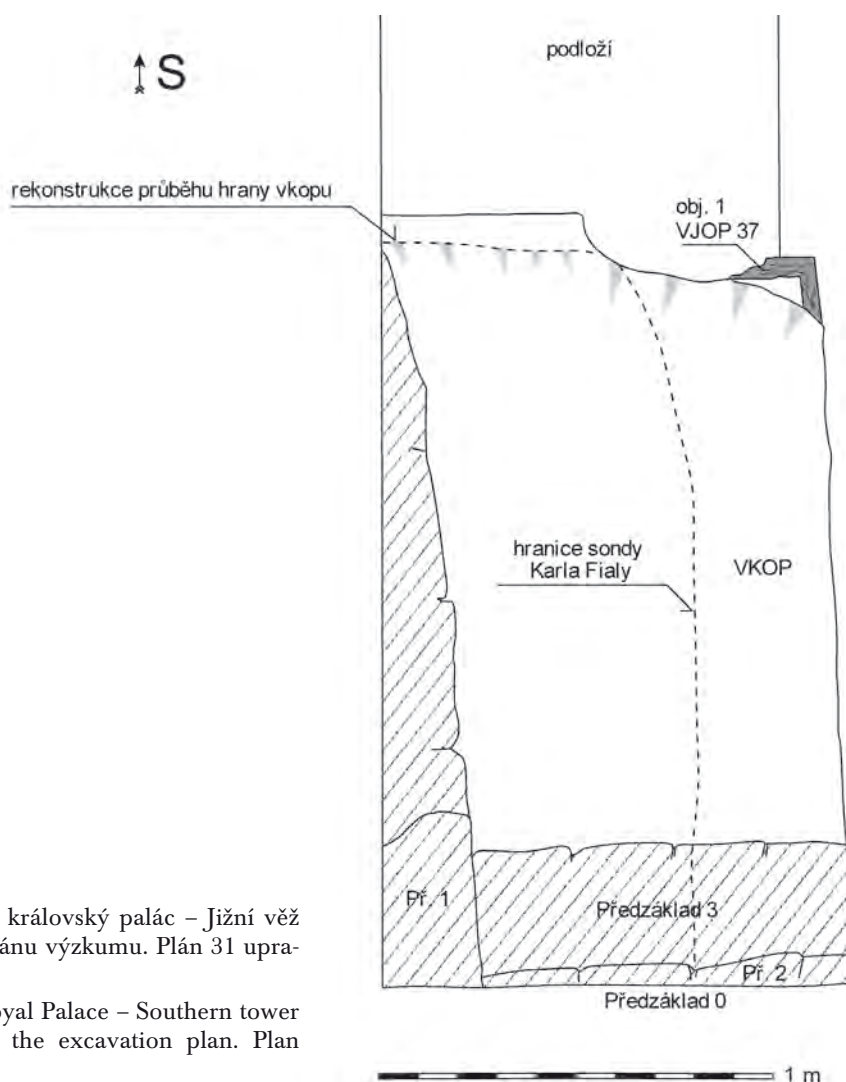
F-T: ---

F-N: ---

A: Dospělý jedinec, maturus – senilis, pohlaví neurčitelné (Stránská 2016).

P: Podle ústního sdělení J. Frolíka zachytil výzkum pozůstatky dřevěného obložení či rakve a kosti dolní končetiny z oblasti kotníku. Tomuto rozsahu odpovídá antropologický materiál, který byl dohledán a předán k antropologické analýze (pouze levá kost patní, hlezenní a loďkovitá). Orientace hrobu odpovídá směru Z–V.

K: Výzkum v Jižní věži pravděpodobně zachytil severovýchodní roh kostrového hrobu s dřevěnou konstrukcí. Pravděpodobně šlo o hrob náležející ke hřbitovu, jehož pokračování bylo zachyceno v prostoru tzv. místnosti s valem a na Kuchyňském dvorku.

Obr. 3/53: Praha – Hrad, Starý královský palác – Jižní věž 1986–1987. Hrob VJOP37 na plánu výzkumu. Plán 31 upraven F. Adámkem.

Fig. 3/53: Prague Castle, Old Royal Palace – Southern tower 1986–1987. Grave VJOP37 on the excavation plan. Plan No. 31. Adjusted by F. Adámkem.

3.6. STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁČ TEREZIÁNSKÉ KŘÍDLO A JIŽNÍ PALÁCOVÝ DVOREK 1937–1943, 1993

Tereziánské křídlo představuje mladší přístavbu Starého královského paláce z 18. století, která spojuje Ludvíkovo křídlo s Tereziánským ústavem šlechtičen. Jižně od něj se nachází zahrada Na Valech, severně pak Jižní palácový dvorek. Tento dvorek tak vytváří otevřený prostor mezi Tereziánským křídlem a vlastní románskou budovou Starého královského paláce.

V období od února 1937 do února 1938 vedl I. Borkovský výzkum na Jižním palácovém dvorku a v suterénu vlastního Tereziánského křídla, vyvolaný rekonstrukcí těchto prostor. V průběhu výzkumu byly otevřeny tři sondy, z nichž jedna byla situována u pilíře pod tehdejší Českou kancelář Ludvíkova křídla. Tato sonda zachytila kulturní vrstvy 11.–16. století, v nichž se nacházely lidské kosti a výraznou zeď, na niž navazovalo souvrství obsahující keramiku datovanou autorem výzkumu do 12. století. I. Borkovský tuto zeď interpretoval jako přemyslovský val, nástupce románského opevnění. Jeho výklad byl později zpochybněn (*Boháčová 1993*, 3; *táž 2001*, 210–211). Pod uvedenou situací byla odkryta cesta vytesaná do podloží, tvořeného pravděpodobně břidlicovou skálou. Cesta byla vykládaná oblázky a opukou. Také v ostatních dvou sondách se narazilo na uloženiny charakteru kulturních vrstev a zásypů, objekt „valu“ a komunikace.

Průběh výzkumu byl zaznamenán v *Denících výzkumu*, dochovala se také původní fotografická a kresebná dokumentace, jakož i nálezy evidované v *Katalogu nálezů*. Fotografická ani kresebná dokumentace však nezachycuje situace s nálezy lidských kostí (*Deník 1937–1943*, 1272–1299, *Katalog 1*).

V suterénech Tereziánského křídla a přilehlého dvorku se v letech 1988, 1991 a 1993 uskutečnily výzkumy menšího rozsahu. První dvě u uvedených akcí nezachytily žádné stopy pohřebních aktivit. Výzkum v podzemí Tereziánského křídla v roce 1988 dokumentoval souvrství z 11.–13. století se dvěma úrovněmi zděných objektů, předběžně interpretovaných jako terasní zídky postavené v linii směřující od severovýchodu na jihozápad (*Frolík 1988*). Roku 1991 byly zkoumány terény v prostoru současné betonové suterénní komunikace ústící do Ludvíkova křídla. Výzkum zde zachytil starší pochozí terény.

Lidské ostatky zachytil až výzkum uskutečněný na jaře roku 1993, spojený se závěrečnou etapou rekonstrukčních prací v suterénu Tereziánského křídla a přilehlých prostorách pod dlažbou Jižního palácového dvorku. Spočíval v čištění a dokumentaci starších archeologických situací jak z let 1991, tak především situací z výzkumu I. Borkovského z roku 1938, která zůstala od konce třicátých let v podstatě nezměněna. Ve vrstvách a zásypech sond byly zachyceny lidské kosti v druhotné poloze. Tyto nálezy indikují pokračování hřbitova zjištěného v prostoru Starého paláce a Ludvíkova křídla. Dále byla dokumentována raně středověká souvrství, torza dvou kamenných zídek a situace s raně středověkou keramickou dlažbou (*Boháčová 1993*, 3–4). Výzkum z roku 1993 disponuje standardní terénní dokumentací (deník, kresebná a fotografická dokumentace, seznam sáčků, kontextové formuláře), vypracována byla Zpráva pro investora (*Boháčová 1993*). Tyto prameny stejně jako dochované nálezy jsou uloženy v Archeologickém ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., na pracovišti Pražský hrad. Antropologický materiál byl analyzován P. Stránskou a předán Antropologickému oddělení Národního muzea.

TD: „6. 3. 1937. ...V těchto vrstvách se nacházejí střepy asi 11. stol., zvěřecí a lidské kosti /lebka a dolní čelist/, tato vrstva leží na břidlicové vrstvě, která se svažuje směrem jižním.“ (*Deník 1937–1943*, 1273)

PD: ---

PK: ---

N: ---

F-T: ---

F-N: ---

A: Antropologický materiál nedochován.

P: Lebka a dolní čelist nalezená v kulturní vrstvě. Tato kulturní vrstva ležela na svažující se břidlicové vrstvě, u níž však není jasné, zda šlo již o podloží.

K: Nález lidských ostatků zřejmě představuje sekundárně přemístěnou část kostry. Nelze rozhodnout, zda byly původně uloženy do standardního hrobu a zda byl tento hrob součástí pohřebiště vně jižního opevnění. Jde o situaci analogickou k nálezům ostatků v prostoru Býčího schodiště (viz Kap. 3.2.).

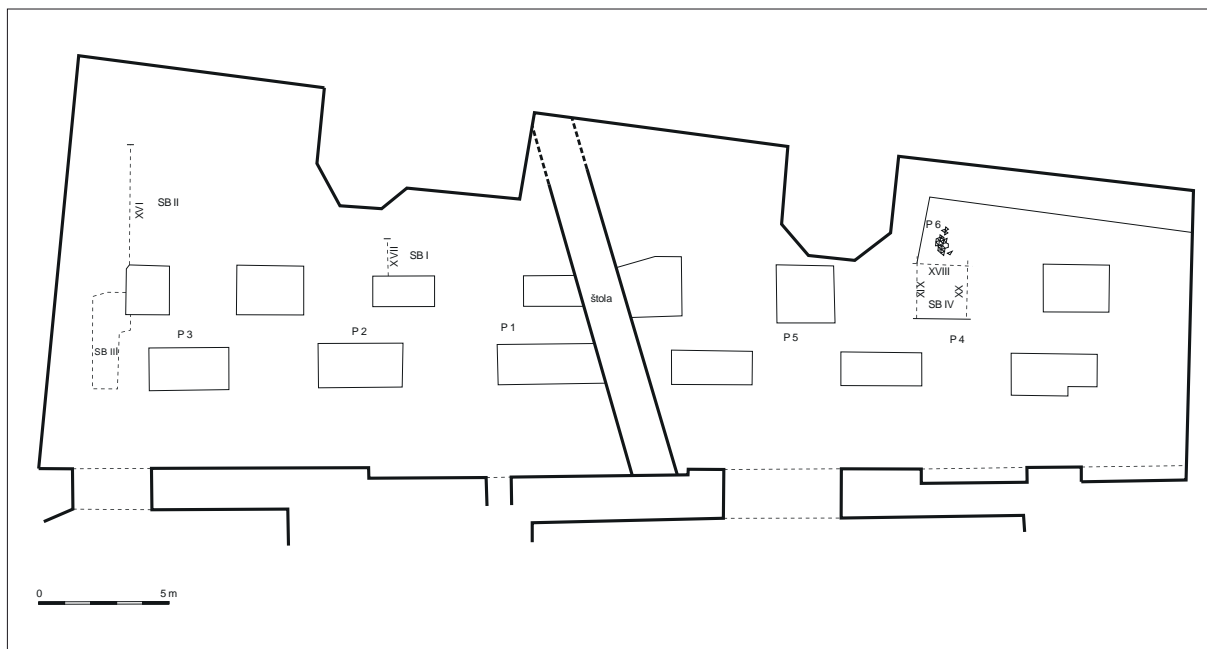
VJOP38

OSTATNÍ NÁLEZY

TD: „7.–8. 4. 1993. ...Při začišťování SBIII a SBII nebylo dosaženo původního dna sond dr. Borkovského. V SB III pod tér. papírem hromádka Ko v neanatomické poloze v SB II pod jílovitým terénem (sesutým?) térový papír, dřevo a OK ve svislé poloze (hrob? – neověřeno).“ (terénní deník Tereziánské křídlo – 1993. Čištění)

„V druhotném uložení – ve vrstvách P2 a P3 i v zásypech sond SBII a SBIII byly zjištěny pozůstatky lidských kostí, které dokládají pokračování pohřebiště známého z Ludvíkova křídla i Starého paláce do tohoto prostoru. Původní stratigrafická pozice hrobů není zřejmá. Je pravděpodobné, že existence tohoto pohřebiště neušla Borkovského pozornosti a bylo by možné tuto skutečnost ověřit začištěním sond na jejich původní úroveň. V rámci referované akce nebyla tato problematika sledována.“ (Boháčová 1993, 3–4)

PD: „Popis terénní situace: Na původní svah ostrožny mírně skloněný k jihu (stejně jako v prostoru sousedícího Ludvíkova křídla) nasedají sídlištní vrstvy s torzy objektů (zkoumáno v minimálním plošném rozsahu), dále k severu se objevují vrstvy druhotně přemístěného materiálu charakteru podloží, původní přírodní povrch nelze zcela jednoznačně stanovit. V kontaktu s vrstvami přemístěného podloží byly v ploše výzkumu z r. 1937 (obr. 16: 4, západní část) nalezeny jednotlivé kosti z lidských skeletů, avšak bez průkazných stratigrafických vztahů. Vzhledem k blízkému mladohradištnímu pohřebišti v severním i západním sousedství nelze vyloučit, že pohřbívání, ať již hroby unikly Borkovského pozornosti či nikoliv, zasahovalo i do těchto míst.“ (Boháčová 2001, 210)

Obr. 3/54: Praha – Hrad, Starý královský palác – Tereziánské křídlo a Jižní palácový dvorek. Plán sond a dokumentovaných řezů z let 1991 a 1993 (podle Boháčová 1993, obr. 1). Upravil F. Adámek.

Fig. 3/54: Prague Castle, Old Royal Palace – Theresian Wing and Southern Palace Courtyard. Location of trenches and documented cross-sections from years 1991 and 1993 (after Boháčová 1993, Fig. 1). Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/55: Praha – Hrad, Starý královský palác – Tereziánské křídlo a Jižní palácový dvorek. Zlomky keramiky získané sběrem při čištění původní sondy I. Borkovského v roce 1993. Foto P. Tomanová.

Fig. 3/55: Prague Castle, Old Royal Palace – Theresian Wing and Southern Palace Courtyard. Pottery sherds obtained in the course of cleansing the original trench of I. Borkovský in the year 1993. Photo P. Tomanová.

PK: Plán sond (obr. 3/54).

N: Sáček 275 – „7. 4. 1993. SB III – P3, sběr“ – lidské a zvířecí kosti.

Sáček 276 – „7. 4. 1993. SB III – P3, sběr“ – několik desítek až stovek zlomků keramiky od raně středověké po novověkou (obr. 3/55).

F-T: ---

F-N: ---

A: Pozůstatky minimálně čtyř jedinců – dospívajícího jedince (juvenis, okolo 14 let), dítěte (infans II) a minimálně dvou neurčitelných dospělých jedinců (podle stavu chrupu jeden minimálně maturus, nad 45 let; *Stránska 2016*).

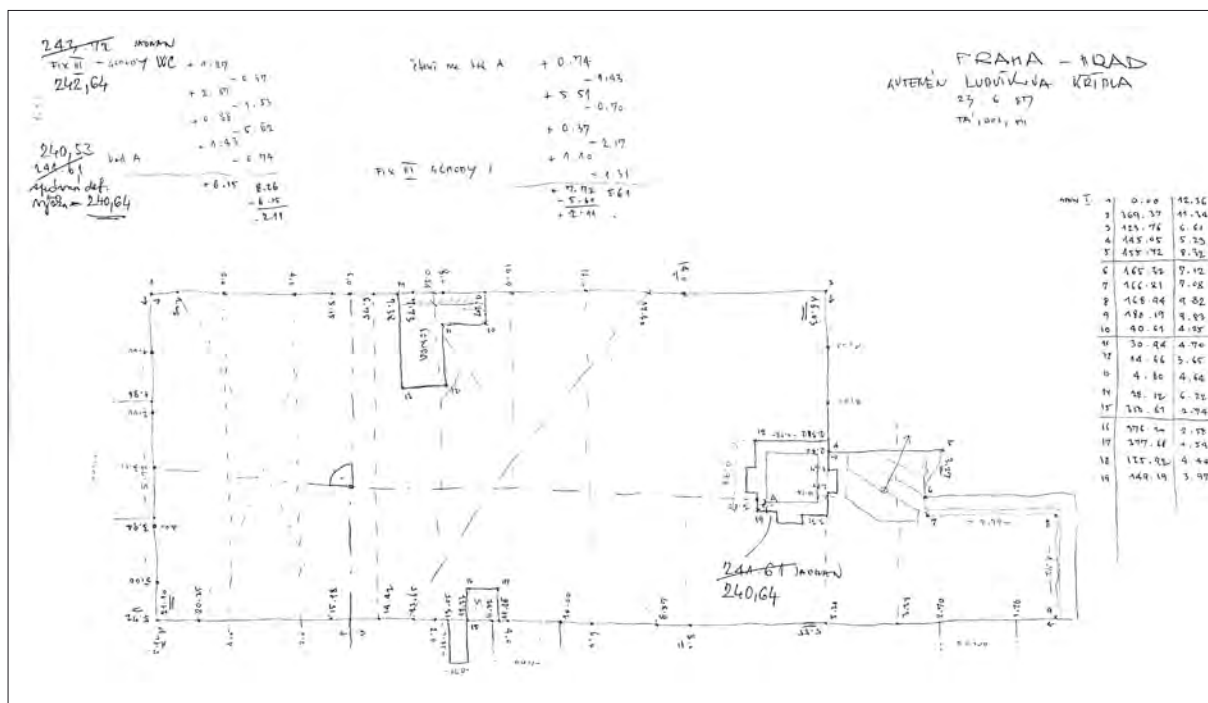
P: ---

K: Soubor nálezů sesbíraných ze zásypu sond I. Borkovského z roku 1938. Zřejmě jde o sekundárně přemístěný a promíšený materiál. Jeho bližší nálezové okolnosti ani primární uložení nejsou známy.

3.7. STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁČ, LUDVÍKOVO KŘÍDLO 1986–1987

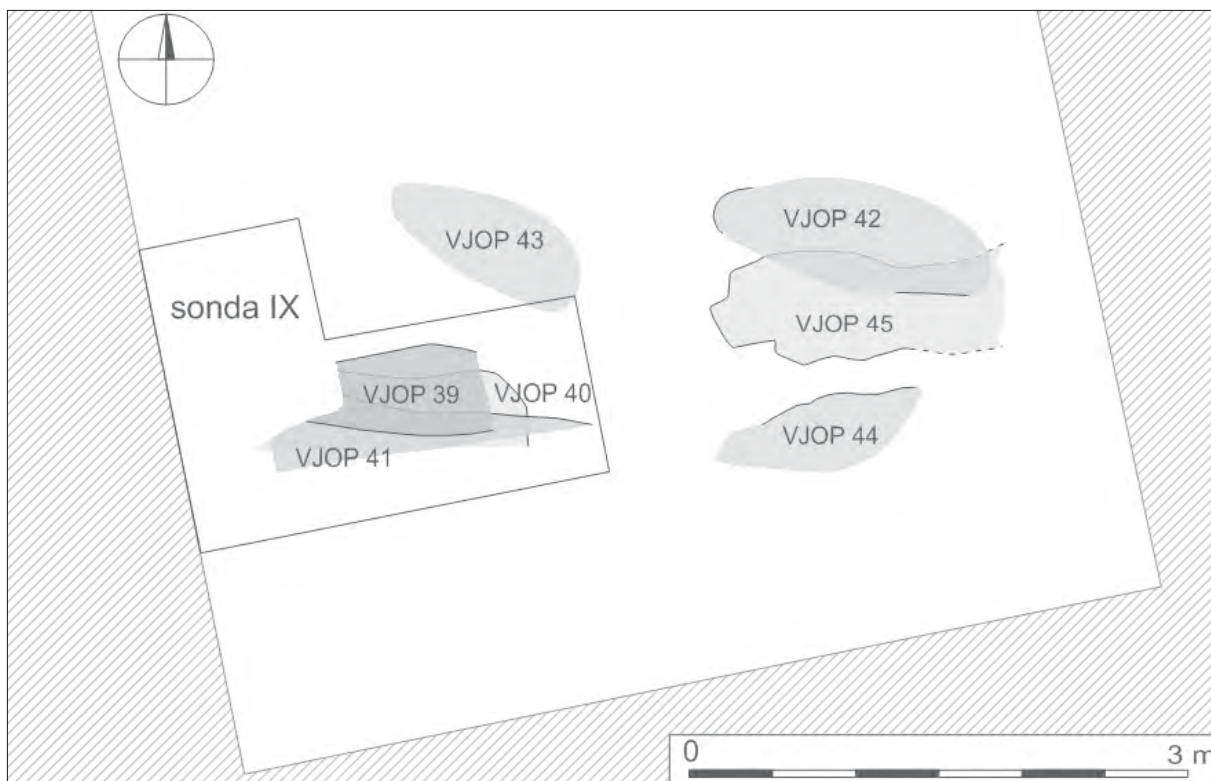
Ludvíkovo křídlo je jednou z mladších přístaveb Starého královského paláce, která vznikla za Vladislava Jagellonského. Vybíhá od jihozápadního rohu románského paláce směrem na jih. Svou západní zdí ohraničuje areál tzv. Kuchyňského dvorku, na jihu vybíhá do zahrady Na Valech, východně od něj se rozkládá Jižní palácový dvorek a příčně se napojuje mladší Tereziánské křídlo.

V časovém období od dubna 1986 do února 1988 se uskutečnil archeologický výzkum v suterénu Ludvíkova křídla vyvolaný hloubením dvou statických sond č. VII a č. IX pro vybudování nových inženýrských sítí (obr. 3/56). Tento projekt navazoval na sondáže z let 1985–1986 v prostoru zahrady Na Valech. V Ludvíkově křídle šlo zprvu o dokumentaci uvedených statických sond. Díky nálezům raně středověkých hrobů přešel výzkum v plošný, předstihový. Byly odkryty objekty související se stavbou vlastního Ludvíkova křídla a celkem hrobů (obr. 3/57).

Obr. 3/56: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo. Plán sond výzkumu z let 1986–1987 s geodetickým zaměřením a nivelacemi.

Fig. 3/56: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing. Location of trenches excavated in 1986–1987, including geodetic measurements and levelling.

Obr. 3/57: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hroby VJOP39–VJOP45. Podle plánu č. 14 upravili I. Herichová a F. Adámek.

Fig. 3/57: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Graves VJOP39–VJOP45. Adjusted by I. Herichová and F. Adámek on the basis of the plan No. 14.

Během výzkumu byla, vedle standardní kresebné a fotografické dokumentace a zápisů v pracovním deníku, poprvé v Čechách použita formulářová archeologie. Veškeré tyto prameny stejně jako nálezo-vý soubor jsou uloženy v Archeologickém ústavu AV ČR v Praze, v. v. i., na pracovišti Pražský hrad. Antropologický materiál byl analyzován Petrou Stránskou a předán Antropologickému oddělení Národního muzea. Výsledky výzkumu byly zatím publikovány pouze předběžně⁴ (Boháčová 1988, 180–181; Boháčová 1989, 169; Boháčová – Frolík 1992, 115; Boháčová – Frolík – Tomková 1988, 179–180; Boháčová 2001, 142, 237–241).

VJOP35
(H1)

TD: „30. 4. 1986. ...Při zakreslování profilu Š IX zjištěny pozůstatky s vysokou pravděpodobností lidské kostry v původním uložení Z-V orientace...“

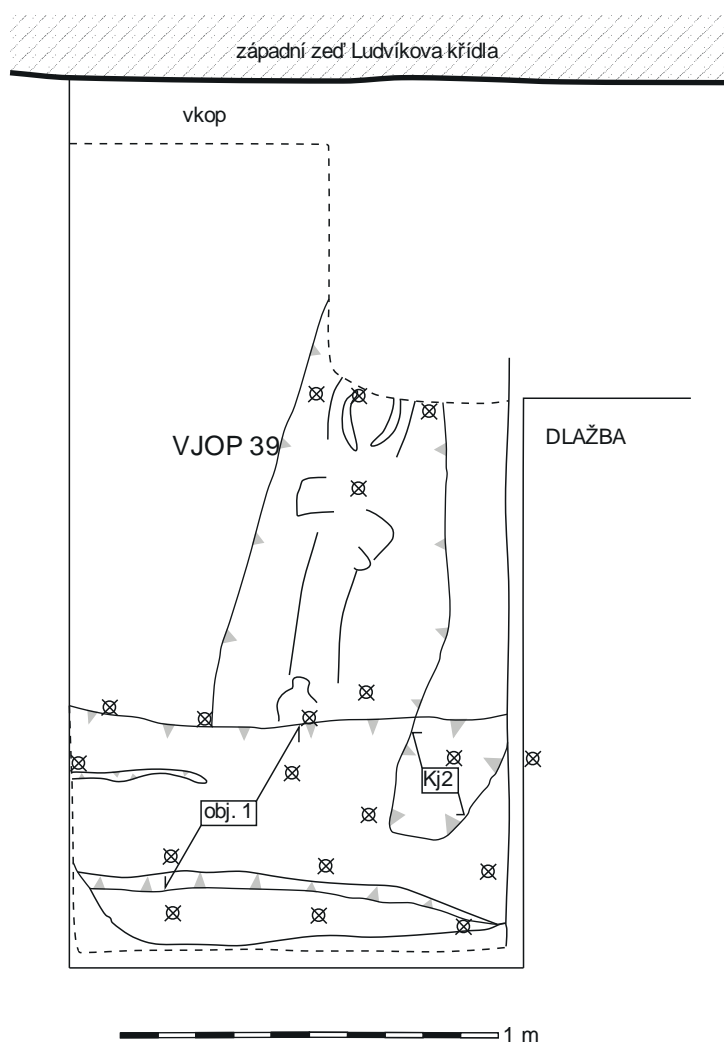
„7. 5. 1986. ...Započaty práce na rozšíření Š IX po odkrytí pozůstatků kostry (horní část odstraněna při stavbě Ludvíkova křídla, levá část kostry k dolním končetinám při hloubení Š IX).“ (terénní deník Zahrada Na valech 1985–1986)

„19.–21. 5. 1986: „Započata preparace H1.“

„22. 5. 1986. Odkryt H1 – fotodokumentace, nivelace. Kostra v dolní části porušena obj. 1. (Orientace Z-V). Pozůstatky vybírány asistent antropol. laboratoře ARÚ.“

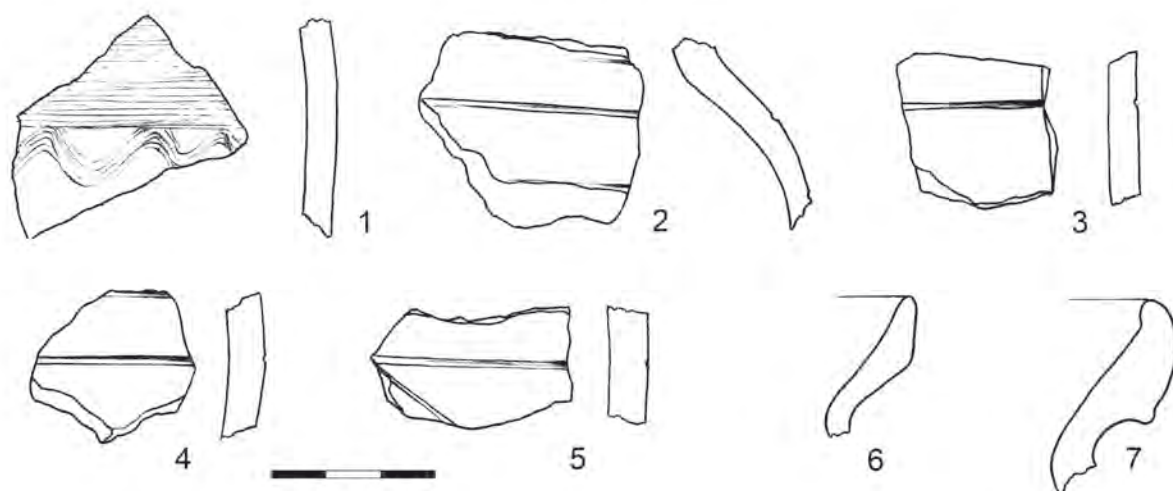
„10. 7. 1987. Dokončení odkrytí cihlového kanálu. Zajištěno porušení H1 – výplň vrstva 3, u stěn zbytky 21.“ (terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988)

⁴ V publikaci I. Boháčové jsou chybně uvedeny roky výzkumu jako 1985–1986, namísto 1986–1988 (Boháčová 2001, 233).

Obr. 3/58: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP39. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/58: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP39. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/59: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986 – 1987. Hrob VJOP39. 1 – keramické zlomky nalezené u kostry, sáček č. 26; 2-5 – v zásypu hrobové jámy, sáček č. 16; 6 – při preparaci hrobu a z vrstvy 19 nad ním, sáček č. 7. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/59: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986-1987. Grave VJOP39. 1 – Pottery sherds found near the skeleton, bag No. 26; 2-5 – in the grave pit-fill, bag No. 16; 6 – in the course of unearthing and from the overlaying layer 19, bag No. 7. Drawn by V. Pincová.

Obr. 3/60: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP39 na negativu č. 173. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/60: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP39 on the negative No. 173. Adjusted by P. Tomanová.

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán č. 14 (*obr. 3/57*);

plán Š IX, objekt 1 hrob 1 (*obr. 3/58*);

skica: *terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988*: 22. 5. 1986.

N1: Sáček **22–25** – lidské kosti.

Sáček **24** – keramika (1 nezdobený zlomek), zvířecí kosti.

Sáček **26** – lidské kosti, keramika (2 zlomky, *obr. 3/59*).

N2: Sáček **15** – uhlíky.

Sáček **16** – keramika (8 zlomků, *obr. 3/59*), zvířecí kosti, mazanice.

Sáček **21** – zvířecí kosti.

N3: Sáček **7** – keramika (10 zlomků, *obr. 3/59*), zvířecí kosti, fragment skla, fragmenty dřeva.

Př. č. **8** – keramika, zvířecí kosti.

F-T: Č. neg. 169, 173, 174, 178, 179, 186, 63 723, 69 724, 69 725, 70 145, 74 669 (*obr. 3/60*).

F-N: ---

A: Žena, senilis, 60+ (*Becker 2001*, 111; *Stránská 2016*).

P: Dochována byla pouze spodní část kostry, od dolních končetin k dolní části hrudníku. Zbytek hrobu porušily mladší zásahy. Kostra byla odkryta v původním antropologickém uložení v natažené poloze na zádech, orientace Z–V. Levá ruka směřovala do klína, pravá ruka nebyla zachycena. Chodidla směřovala k jihu. Pozůstatky výbavy ani úpravy hrobové jámy nebyly zachyceny.

K: Hrob a kostra byly z velké části poškozeny při stavbě Ludvíkova křídla a při hloubení šachty IX.

TD: „19.–21. 5. 1986. ...Při rozebírání vrstvy 14 zjištěny pozůstatky další kostry v původním uložení, hlava muse-la být zničena při hloubení šachty IX...“

„22. 5. 1987. V jižní části sondy 19 porušena vrstva 20=30, která spadá prudce k jihu a porušuje i H2 (zjištěn dřívě na profilu 2).“

„26. 8. 1987. ...Začišťování 2 části H2.“

„28. 5. 1987. ...V úrovni cca 15,20 cm nad H2 zjištěna při plošném odkryvu hrobová jáma H2, obložená opukovými kameny. Preparace H2.“

„29. 5. 1987. Dovybrání H2, fotodokumentace, nivelace, fotogrammetrie, situace. Vybrání H2. → Mrtvý byl původně uložen na břiše.“ (terénní deník Ludvíkovo Křídlo 1986–1988)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán č. 14 (obr. 3/57);

řez Š IX, profil 3 (obr. 3/61);

plán Š IX, obj. 3, H2 (obr. 3/62);

řez Š IX, profil 2 (obr. 3/63);

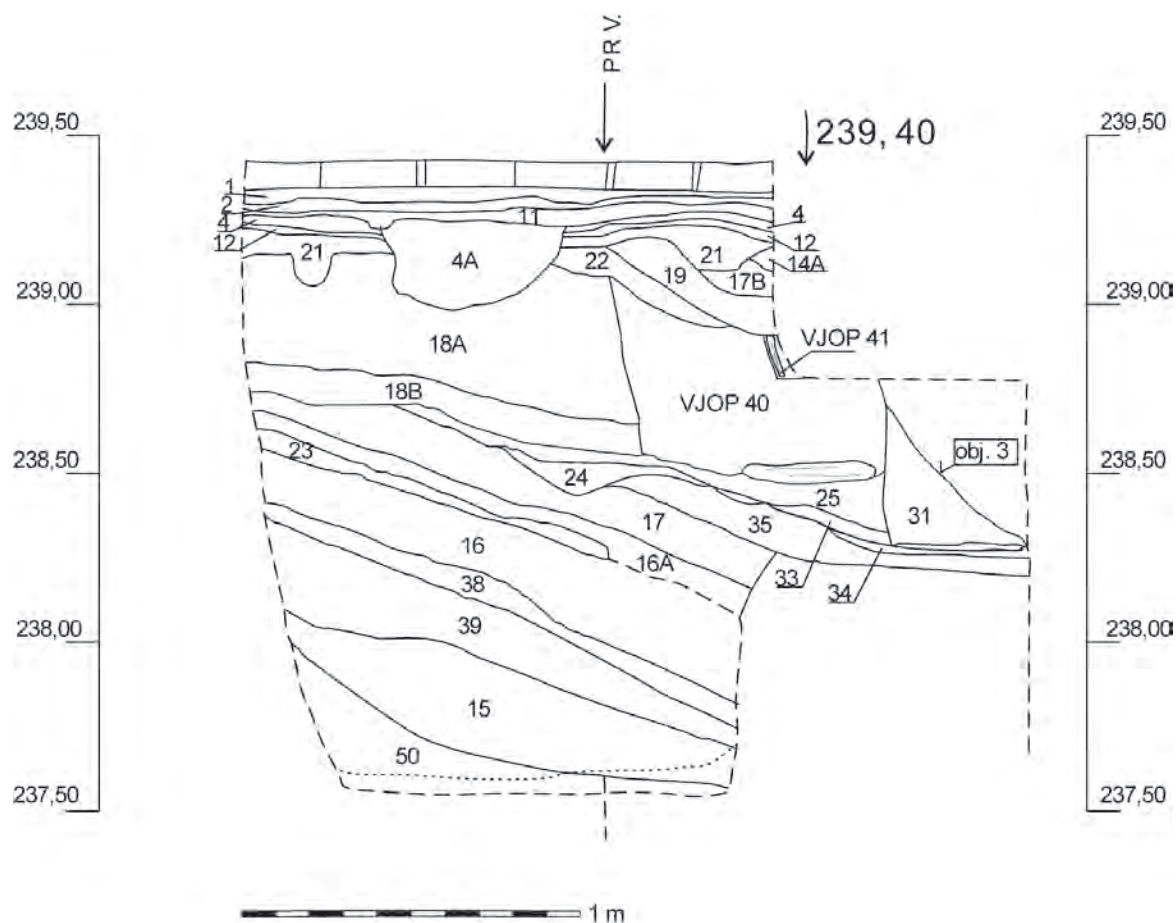
skica – Š IX, H3 (obr. 3/70)

skici – terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988: 26. 5. 1986, 9. 6. 1987.

N1: Sáček 41–47 – lidské kosti.

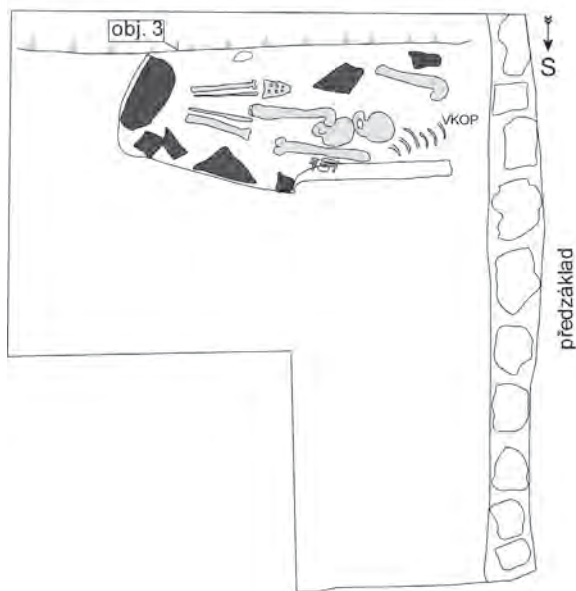
N2: Sáček 34 – keramika (3 zlomky raně středověké keramiky, 1 zlomek novověké keramiky, obr. 3/64), zlomek břidlice.

Sáček 50 – keramika (10 zlomků raně středověké keramiky, obr. 3/64), železný fragment – čepel nože (obr. 3/64), zvířecí kosti, struska, mazanice, uhlíky, dřevo.

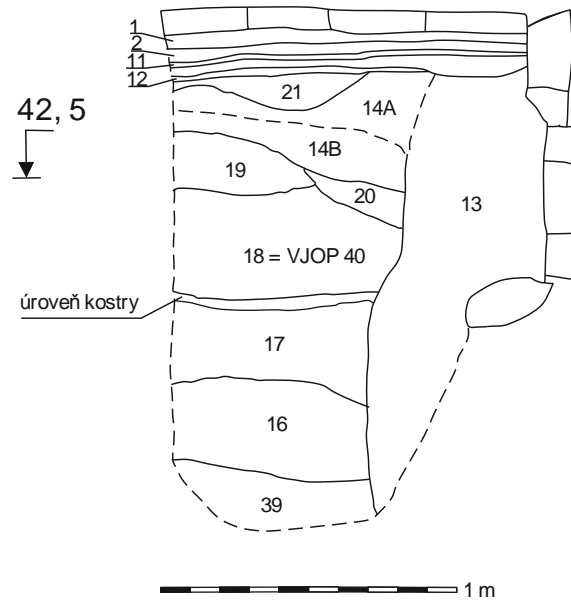
Obr. 3/61: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hroby VJOP40, VJOP41 a objekt 3. Řez šachtou ŠIX, označen jako „profil 3“. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/61: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Graves VJOP40, VJOP41 and feature 3. Cross-section designated as 'Profile 3' of the shaft 'ŠIX'. Adjusted by F. Adámek.

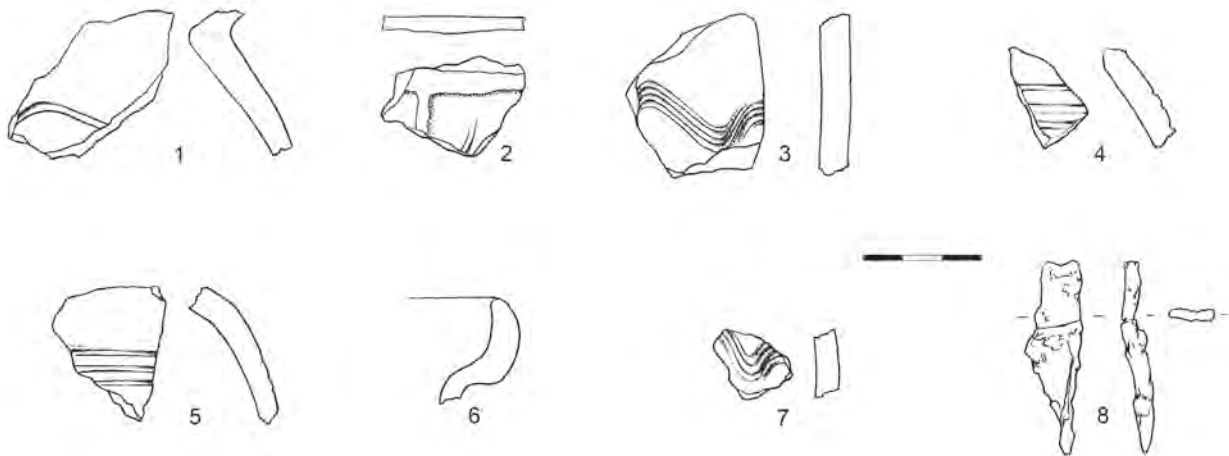
Obr. 3/62: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP 40 a objekt 3. Výřez ze skicy terénní situace v šachtě ŠIX. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/62: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP 40 and feature 3. Section of a field situation sketch in the shaft 'ŠIX'. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/63: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP40. Řez šachtou ŠIX, označen jako „profil 2“. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/63: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986-1987. Grave VJOP40. Cross-section designated as 'Profile 2' of the shaft 'ŠIX'. Adjusted by F. Adámek..

Obr. 3/64: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP40. 1-7 – keramické zlomky ze zásypu hrobové jámy, sáčky č. 34 a 50; 8 – železný fragment čepele nože, sáček č. 50. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/64: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP40. 1-7 – Pottery sherds from the grave pit-fill, bag Nos. 34 and 50; 8 – Fragment of an iron knife blade, bag No. 50. Drawn by V. Pincová.

N3: Vrstva 17: sáčky **61, 62, 262** – keramika (14 zlomků raně středověké keramiky, *obr. 3/66*), zvířecí kosti, uhlíky.

Vrstva 18: sáčky **35 142, 201, 202, 207, 208, 209, 210, 212, 231** – keramika (182 zlomků raně středověké keramiky, *obr. 3/67, 3/68*; 1 zlomek novověké keramiky), zvířecí kosti, uhlíky, mazanice, struska, fragment železného předmětu.

Vrstva 18A: sáčky **19, 29, 33, 35, 49, 55** – keramika (63 zlomků raně středověké keramiky *obr. 3/66*); zvířecí kosti, uhlíky, mazanice, zlomky dřeva.

Vrstva 19: sáčky **17, 18** – keramika (3 zlomky raně středověké keramiky); zvířecí kosti, uhlíky, bronzová kulička Ø 5 mm).

Vrstva 22: sáčky **13, 14** – keramika (8 zlomků raně středověké keramiky, *obr. 3/69*); zvířecí kosti, uhlíky.

Vrstva 25: sáčky **38, 59** – keramika (6 zlomků raně středověké keramiky, *obr. 3/66*), zvířecí kosti, mazanice.

F-T: Č. neg. 168, 170, 175, 176, 181, 182, 183, 184, 185, 69 723, 69 726, 69 727, 69 728 (*obr. 3/72*), 69 729, 69 730 (*obr. 3/65*), 69 731, 69 732, 69 733, 69 734, 70 146, 70 144, 74 674 (*obr. 3/73*).

F-N: ---

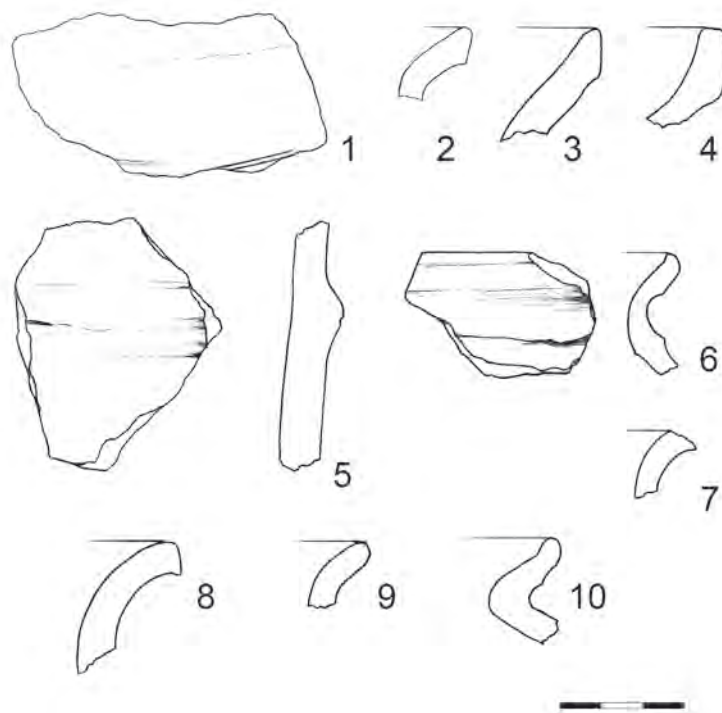
A: Muž, senilis, 60+ podle Stránské/ 65+ podle Beckera (*Becker 2001, 112; Stránská 2016*).

P: Kostra bez lebky a horní severní poloviny těla, které byly odstraněny mladším porušením hrobu. Dochovaná část kostry byla odkryta v původním antropologickém uložení, pravděpodobně v poloze na břiše. Obdélná hrobová jáma obložená opukovými kameny. Nivelace⁵: 240,42 m n. m.

Obr. 3/65: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP40 na negativu č. 69730. Upravila P. Tomanová.

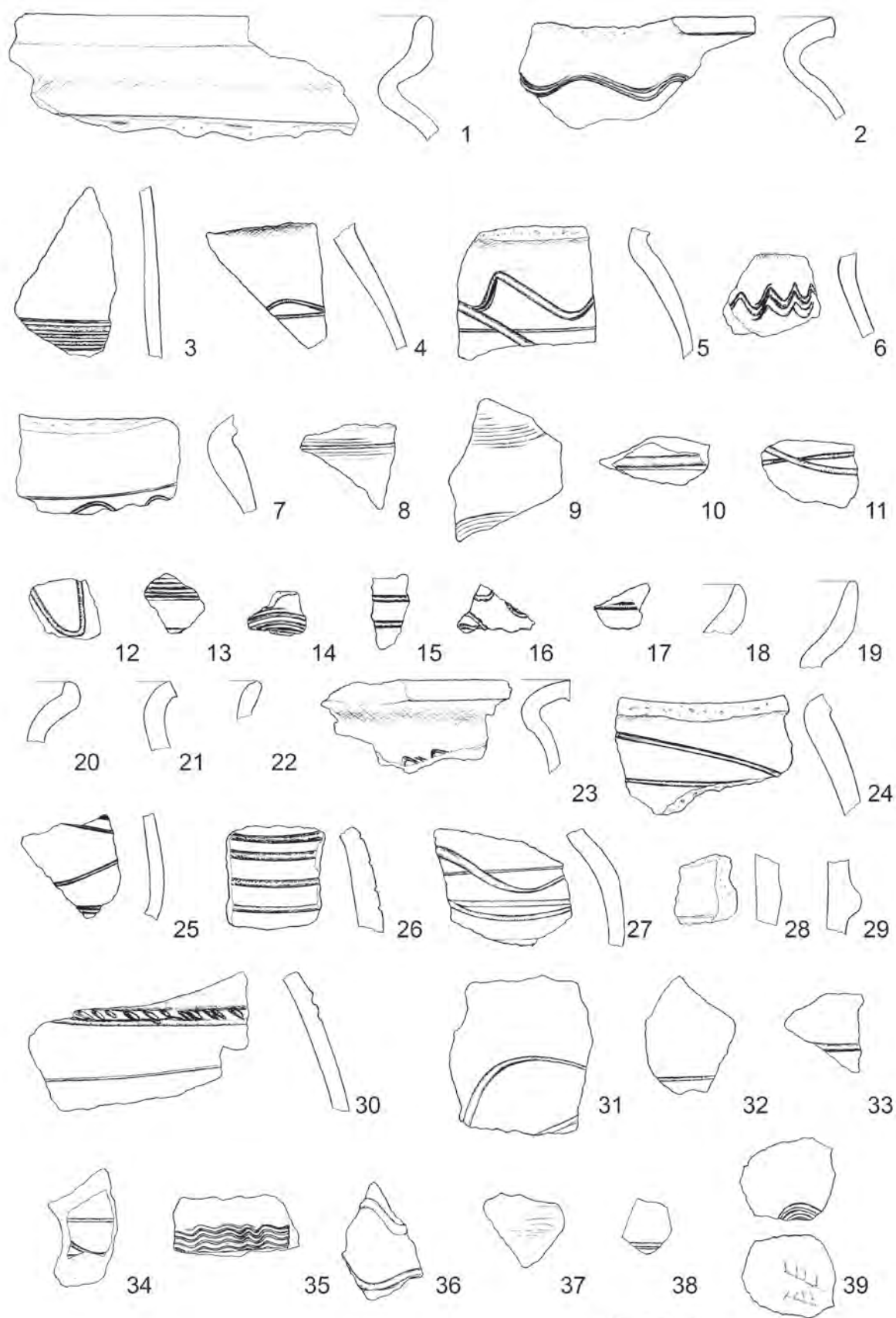
Fig. 3/65: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP40 on the negative No. 69730. Adjusted by P. Tomanová.

Obr. 3/66: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Keramické zlomky z vrstev porušených hrobem VJOP40. 1-2 – vrstva 17, sáček č. 262; 3-9 – vrstva 18A, sáčky č. 19, 29, 49; 10 – vrstva 25, sáček č. 38. Kreslili F. Flek a V. Pincová.

Fig. 3/66: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Pottery sherds from layers cut by the grave VJOP40. 1-2 – Layer 17, bag No. 262; 3-9 – Layer 18A, bag Nos. 19, 29, 49; 10 – Layer 25, bag No. 38. Drawn by F. Flek and V. Pincová.

⁵ Uvedené nivelace udávají nadmořské výšky den hrobových jam; hodnoty jsou uváděny v systému Balt (po vyrovnání).

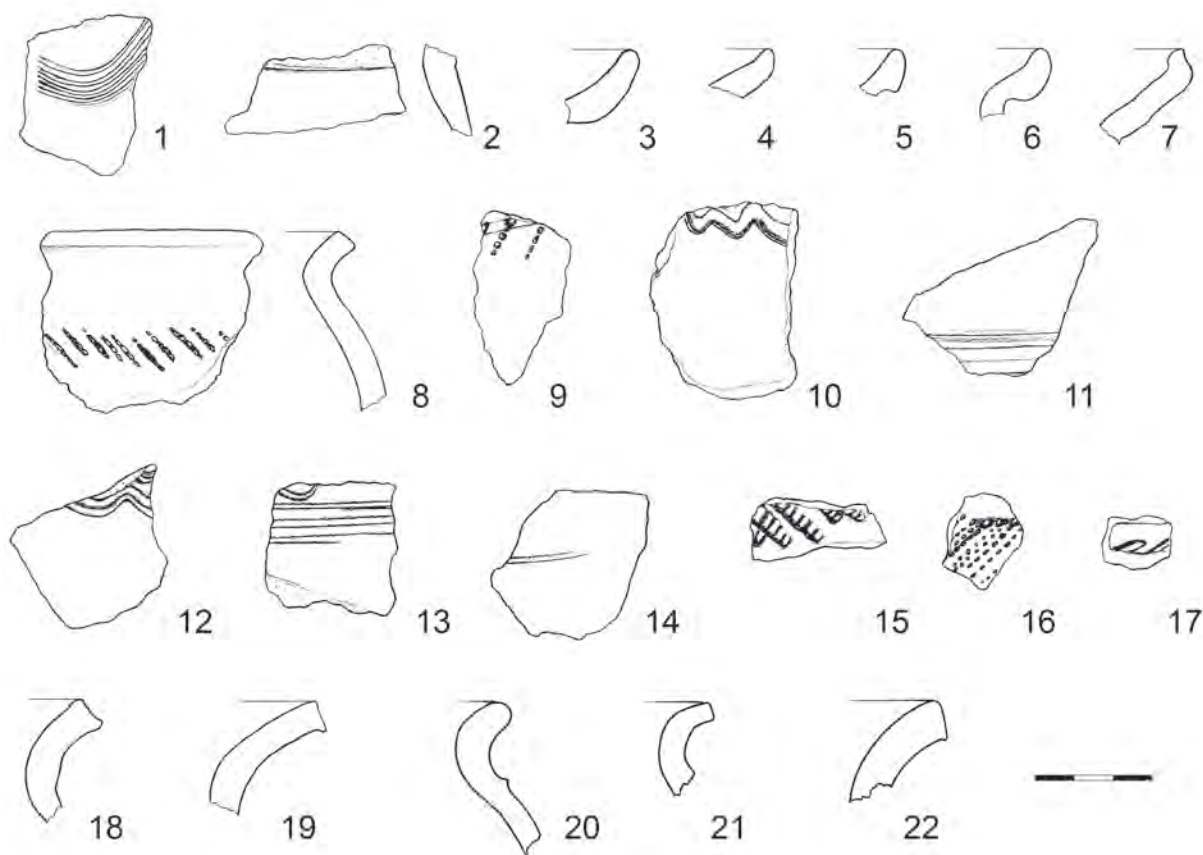
Obr. 3/67: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. „Hřbitovní“ vrstva č. 18. Keramické zlomky. 1 – sáček č. 142; 2-22 – sáček 201; 23-39 – sáček 207. Kreslil F. Flek, upravila V. Pincová.

Fig. 3/67: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. ‘Cemetery’ layer 18. Pottery sherds. 1 – bag No. 142; 2-22 – bag No. 201; 23-39 – bag No. 207. Drawn by F. Flek, adjusted by V. Pincová.

K: Hrob a kostra byly porušeny mladším **objektem 3** (viz níže), stavbou Ludvíkova křídla a hloubením šachty IX. Zároveň porušoval hřobovou jámu VJOP41.

Z dokumentace *profilu 2* (obr. 3/63) lze vyčíst, že dno hrobu bylo zahlobeno do **vrstvy 17**, která obsahovala fragmenty raně středověké keramiky s jednoduchými okraji a převážně hřebenovou výzdobou (obr. 3/66). Zásyp hřobové jámy byl totožný s **vrstvou 18**, která obsahovala fragmenty keramiky s kalichovitými okraji (obr. 3/67, 3/68).

Z dokumentace *profilu 3* (obr. 3/61) dále vyplývá, že se hřobová jáma zahlobila do **vrstvy 18A a 18B** a její dno do **vrstvy 25** obsahující raně středověkou keramiku, bez přesnější chronologické specifikace (obr. 3/66). Zdá se tedy, že **vrstva 18** reprezentuje „hřbitovní horizont“, do něž byly hroby zahlubovány. Situace s hrobem je překryta **vrstvami 19 a 22**, v nichž se také objevuje keramika s kalichovitou profilací okrajů (obr. 3/69).

Obr. 3/68: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. „Hřbitovní“ vrstva 18. Keramické zlomky. 1-7 – sáček č. 207; 8-19 – sáček č. 231; 20-22 – sáček č. 210. Kreslili F. Flek a V. Pincová.

Fig. 3/68: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. ‘Cemetery’ layer 18. Pottery sherds. 1-7 – bag No. 207; 8-19 – bag No. 231; 20-22 – bag No. 210. Drawn by F. Flek and V. Pincová.

Obr. 3/69: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Keramické zlomky z vrstvy 22 překrývající hrob VJOP40, sáček č. 14. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/69: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Pottery sherds from layer 22 overlaying the grave VJOP40, bag No. 14. Drawn by V. Pincová.

TD: „26. 5. 1987. Pod opukovými kameny (vrstva 19) zjištěna torza dřeva, patrně pozůstatek obložení. Není vyloučeno, vzhledem k přítomnosti kostí, že jde o pozůstatek dalšího hrobu (H3?), který byl porušen objektem 3 (vrstva 30). Tato domněnka by měla být prokázána srovnáním kosterních pozůstatků H1, H2 a H3 (?).“

„Dokumentace dřeva a hrany objektu (H? 3) porušila obj. 3...“ (terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán č. 14 (obr. 3/57);

řez Š IX, profil 3 (obr. 3/61);

plán Š IX, H3 (obr. 3/70);

skica: terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988: 9. 6. 1987.

N1: Sáček 30 – lidské kosti.

N2: Sáček 30 – zvířecí kosti, keramika (8 zlomků, obr. 3/71), uhlíky.

N3: Sáček 27 – keramika (19 zlomků, obr. 3/71), zvířecí kosti, uhlíky.

Sáček 32 – keramika (2 nezdobené zlomky), uhlíky.

Sáček 64 – dřevo.

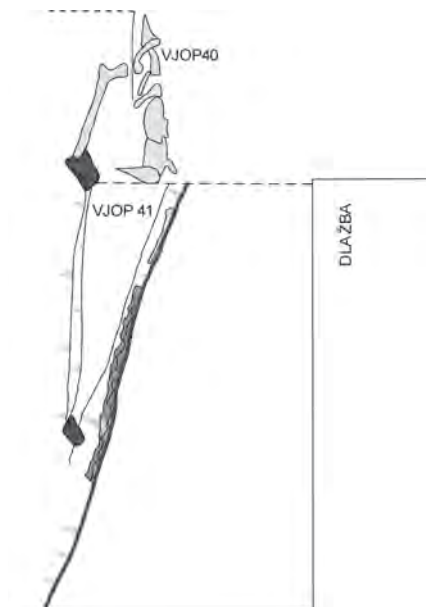
F-T: Č. neg. 168, 175, 176, 181, 182, 69 675, 69 735, 74 676, 69 726, 69 727, 69 728 (obr. 3/72), 69 731, 69 732, 69 735, 74 674 (obr. 3/73), 74 677 (obr. 3/74).

F-N: ---

A: Antropologický materiál dochován pouze fragmentárně, podle Stránské neurčitelný/podle Beckera infans III, okolo 6 let (Becker 2001, 113; Stránská 2016).

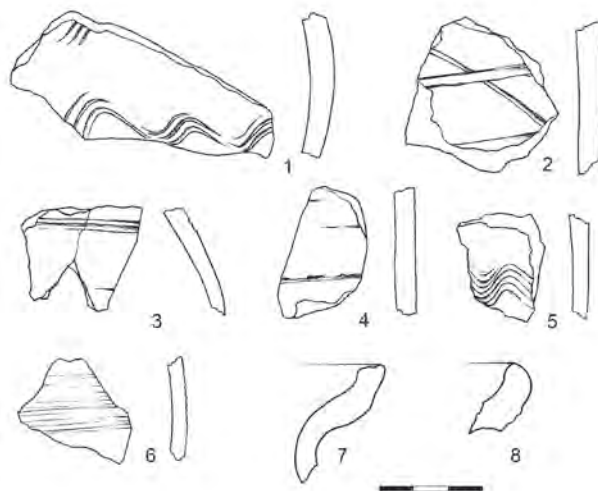
P: Fragmentárně dochované kosterní pozůstatky. Původní uložení těl zesnulého ani tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat. Orientace hrobu odpovídá směru Z–V. Zmínky v původní dokumentaci o torzech dřeva poukazují na možnou přítomnost rakve nebo jiné dřevěné úpravy hrobové jámy.

K: Hrob VJOP41 byl porušen **objektem 3** (viz níže) a hrobem VJOP40, jehož výplň obsahovala mimo jiné také zlomek femuru a několik dalších neurčitelných zlomků lidských kostí. Antropologický materiál náleží dospělému muži (Becker 2001, 115; Stránská 2016). **Objekt 3** zřejmě porušil také s hrob VJOP40, který rovněž obsahoval ostatky dospělého muže. V hrobě VJOP40 se však dochovaly oba femury. Je tedy zřejmé, že kosti ve výplni **objektu 3** musely pocházet z jiného hrobu.

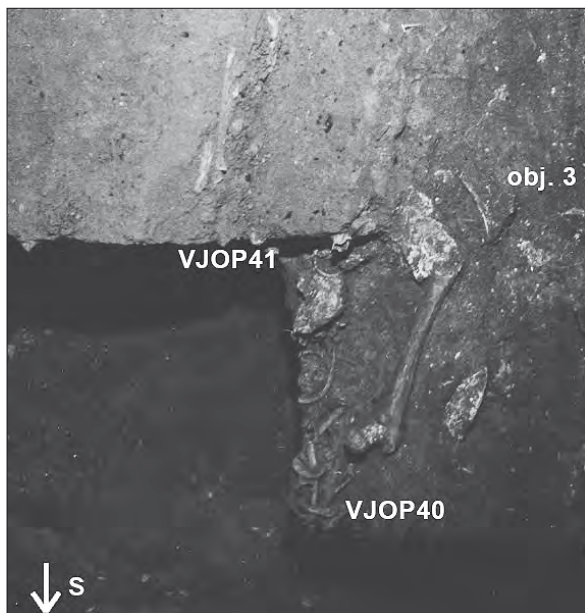
Obr. 3/70: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hroby VJOP40 a VJOP41, plán terénní situace v šachtě ŠIX. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/70: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Graves VJOP40, VJOP41, plan of field situation in the shaft ‘ŠIX’. Adjusted by F. Adámek.

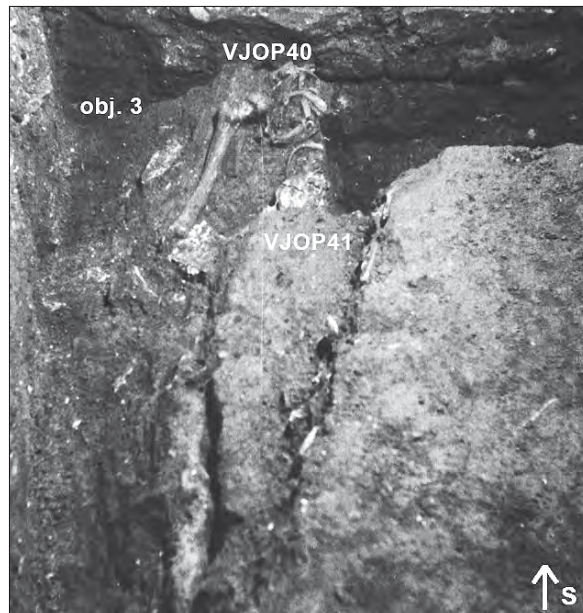
Obr. 3/71: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP41. 1-6 – keramické zlomky ze zásypu hrobové jámy, sáček č. 30; 7-8 – zlomky z vrstvy 18A nalezené poblíž hrany hrobu, sáček č. 27. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/71: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP41. 1-6 – Pottery sherds from the grave pit-fill, bag No. 30; 7-8 – Pottery sherds from layer 18A near the grave’s edge, bag No. 27. Drawn by V. Pincová.

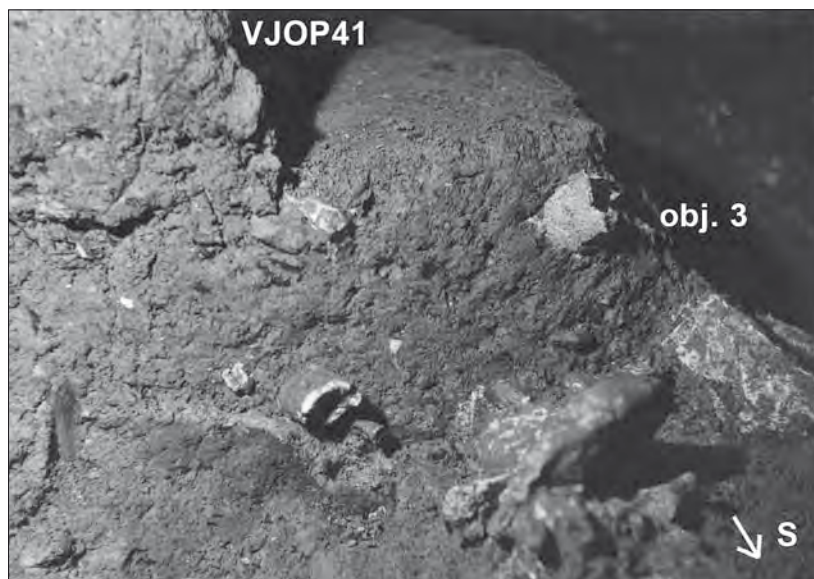
Obr. 3/72: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hroby VJOP40, VJOP41 a objekt 3 zachycené na negativu č. 69728. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/72: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Graves VJOP40, VJOP41 and feature 3 shown on the negative No. 69728. Adjusted by P. Tomanová.

Obr. 3/73: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hroby VJOP40, VJOP41 a objekt 3 zachycené na negativu č. 74674. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/73: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Graves VJOP40, VJOP41 and feature 3 shown on the negative No. 74674. Adjusted by P. Tomanová.

Obr. 3/74: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP41 a objekt 3. Superpozice zachycená na negativu č. 74677. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/74: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP41 and feature 3. Superposition shown on the negative No. 74677. Adjusted by P. Tomanová.

TD: „9. 7. 1987. ...Zjištěn H4 – porušen podlahou Ludvíkova křídla, lebka chybí, spodní část nohou odkopána při stavbě Ludvíkova křídla.“

„8. 9. 1987. Dokončena dokumentace odkryté situace (H4 + nivelace situací, dok. KJ 39-41). Dobrá vrstva 3 v SZ části. Vybrána část H4. Rozebrána část 11 a 22A (obj. ?)“ (terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988).

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán č. 14 (obr. 3/57) a plán č. 55 (obr. 3/75);

Profil – řez 2. metrem (obr. 3/76);

skici v terénním deníku Ludvíkovo křídlo 1986–1988: 9. 6. 1987, 10. 7. 1987.

N1: Sáček 104, 105, 106 – lidské kosti.

Sáček 107 – keramický přeslen (obr. 3/77), uhlíky.

N2: Sáček 96 – keramika (obr. 3/77), struska, uhlíky, zvířecí kosti, ulita.

Sáček 108 – keramika (25 zlomků, obr. 3/77).

F-T: Č. neg. 197, 198, 199 (obr. 3/78).

F-N: ---

A: Muž, matusus II, podle Stránské 50–60 let/ podle Beckera 50–55 let (Becker 2000, 113–114; Stránská 2016).

P: Část kostry bez lebky a spodní části nohou. Ostatky byly odkryty v původním antropologickém uložení, zesnulý ležel v natažené poloze na zádech, pravá ruka směřovala mírně do klína, levá ležela volně podél těla. U pravého lokte byl nalezen fragment keramického přeslenu. Jiné části výbavy či stopy po úpravě hrobové jámy nedoloženy. Tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat. Nad kostrou se nacházely velké opukové kameny. Zda šlo o povrchové vyznačení hrobu, intencionální kamenný zásyp nebo jen náhodou přítomnost opuky nelze rozhodnout. Nivelace: 240,31 m n. m.

K: Hrob byl porušen pravděpodobně při stavbě Ludvíkova křídla.

Z dokumentace řezu 2. metrem (obr. 3/76) sondy lze vyčíst, že dno hrobové jámy je zahloubeno do **vrstvy 3**. Z **vrstvy 3** se nedochovaly žádné nálezy. Podle popisu v původní dokumentaci mělo jít o šedou hlinito-písčitou vrstvu s maltou, cihlami a drobnými valounky, která byla interpretována jako překopaná recentní vrstva.

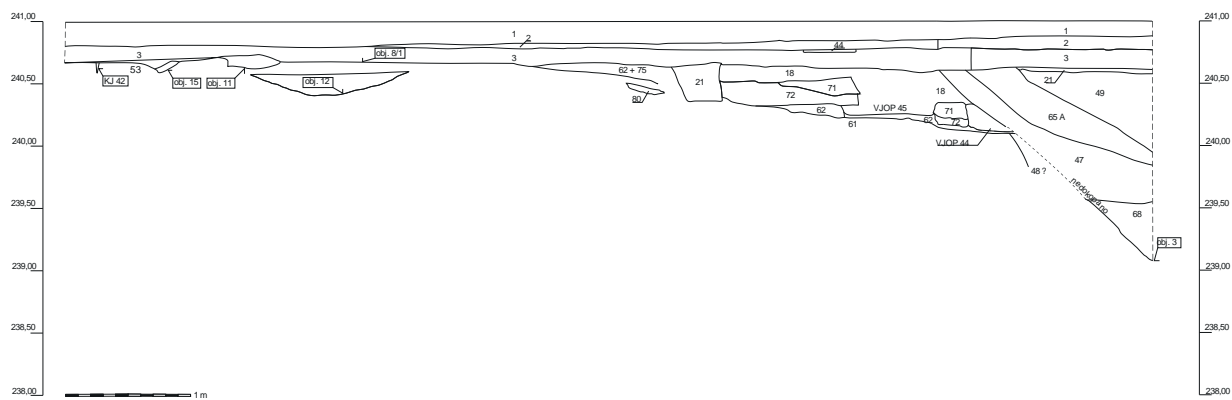
Vlastní hrobová jáma byla poničena recentními **vrstvami 1 a 2**, které zřejmě tvoří podklad soudobé dlažby.

Na základě dokumentovaného řezu by se tedy mohlo zdát, že se hrob VJOP42 nachází v recentních vrstvách. Tomu však odporují nálezy ze zásypu hrobu a okolí kostry (viz N1 a N2). Rekonstrukce stratigrafických vztahů je tudíž problematická. Nelze vyloučit, že došlo k chybné interpretaci či popisu vrstev během dokumentace profilu.

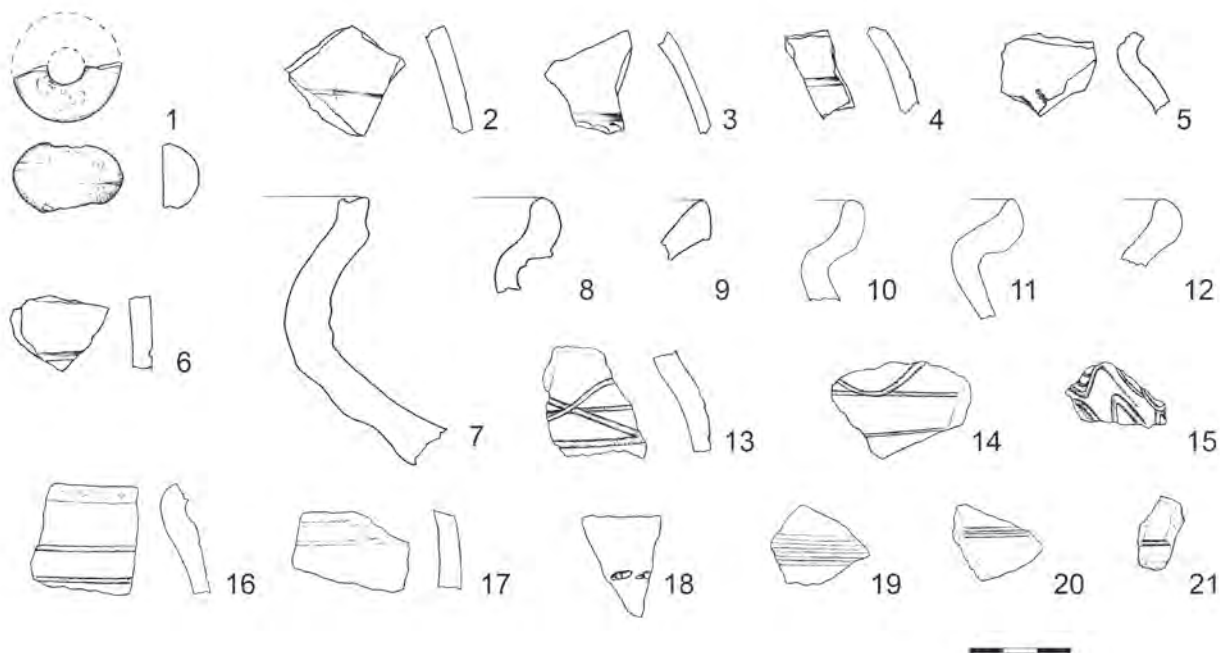
Obr. 3/75: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP42 na plánu č. 55. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/75: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP42 on the plan No. 55. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/76: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hroby VJOP42, VJOP44, VJOP45 a objekt 3. Řez zachycující stratigrafické vztahy, označen jako „řez 2. metrem“. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/76: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Graves VJOP42, VJOP44, VJOP45 and feature 3. Cross-section designated as ‘Section on the 2nd metre’ illustrating stratigraphic relationships. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/77: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP42. 1 – přeslen nalezený u kostry, sáček č. 107; 2-9 – keramické zlomky ze zásypu hrobové jámy, sáčky č. 86 a 108 (Boháčová 2001, obr. 34: 1-9). Upravila V. Pincová.

Fig. 3/77: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP42. 1 – Spindle-whorl found near the skeleton, bag No. 107; 2-9 – Pottery sherds from the grave pit-fill, bag Nos. 86 and 108 (Boháčová 2001, Fig. 34: 1-9). Adjusted by V. Pincová.

Obr. 3/78: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP42 na negativu č. 199. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/78: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP42 on the negative No. 199. Adjusted by P. Tomanová.

VJOP43
(H5)

TD: „11. 1. 1988. ...Odkryt zčásti porušený H5 – dokumentace... V západní části V 18 dobrána mimo H5.“

„13. 1. 1988. Dokončena dokumentace H5, H6, H7.“

„14. 1. 1987. Rozebrány H5, H6, H7 a pozůstatky V18.“ (terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán č. 14 (obr. 3/57) a plán č. 56 (obr. 3/79);

skica – terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988: 26. 11. 1987(?).

N1: Sáček 203, 230 – lidské kosti.

N3: Sáček 204 – keramika (8 zlomků obr. 3/80), železný fragment (obr. 3/80), kosti.

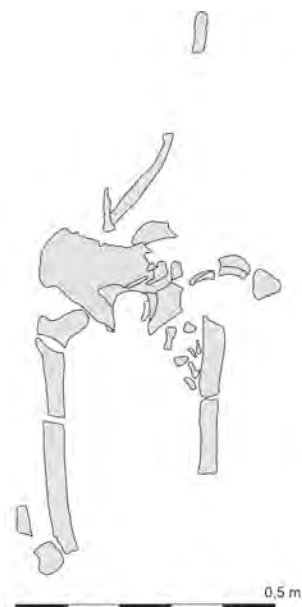
F-T: č. neg. 026 (obr. 3/81), 027.

F-N: ---

A: Antropologický materiál nedochován (Becker 2001, 114; Stránská 2016).

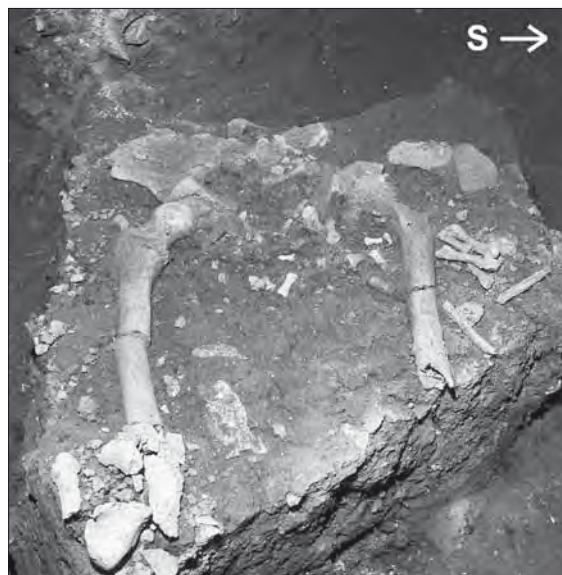
P: Fragments pánevních a stehenních kostí a reliкty kostry levé ruky. Zesnulý byl uložen v natažené poloze na zádech s pažemi podél těla. Hrob byl silně porušen mladšími zásahy. Původní tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat. Stopy po výbavě hrobu nebo úpravě hrobové jámy nezachyceny. Nivelace 240,12 m n. m.

K: ---

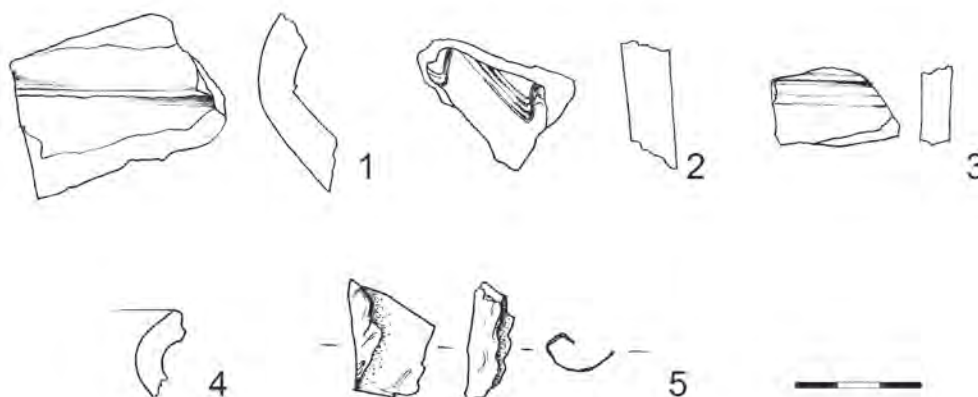
Obr. 3/79: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP43 na plánu č. 56. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/79: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP43 on the plan No. 56. Adjusted by F. Adámek.

Obr. 3/81: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP43 na negativu č. 026. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/81: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP43 on the negative No. 026. Adjusted by P. Tomanová.

Obr. 3/80: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP43. Keramické zlomky (1-4) a zlomek železného plechu (5) z vrstvy 18 u hrobu, sáček č. 204. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/80: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP43. 1-4 – Pottery sherds; 5 – Fragment of an iron sheet. All finds from layer 18 near the grave, bag No. 204. Drawn by V. Pincová.

TD: „12. 1. 1988. ...Pod V47 H6 ... Vybírání zásypu H6, H7. Dokumentace H6 a H7 (nedokončena).“
„13. 1. 1988. Dokončena dokumentace H5, H6, H7.“
„13. 1. 1988. Rozebírání H5, H6, H7 a pozůstatky V18.“ (terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plányč.14 (obr. 3/57);
řez 2. metrem (obr. 3/76);
plán č. 57 (obr. 3/82);
skica – terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988: 13. 1. 1988.

N1: Sáček 220, 221 – lidské kosti.

N1, 2: Sáček 216 – lidské a zvířecí kosti, keramika (3 zlomky, obr. 3/83).

N3: Sáček 211 – zvířecí kosti, uhlíky.

Vrstva 18: sáčky 35, 142, 201, 202, 207, 208, 209, 210, 212, 231 – keramika (182 zlomků raně středověké keramiky, obr. 3/67, 3/68; 1 zlomek novověké keramiky), zvířecí kosti, uhlíky, mazanice, struska, fragment železného předmětu.

Vrstva 61: sáčky 246, 256 – keramika (19 zlomků raně středověké keramiky, obr. 3/84), zvířecí kosti, uhlíky.

Vrstva 71: sáčky 237, 239 – keramika (24 ks raně zlomků středověké keramiky, obr. 3/84), zvířecí kosti, uhlíky.

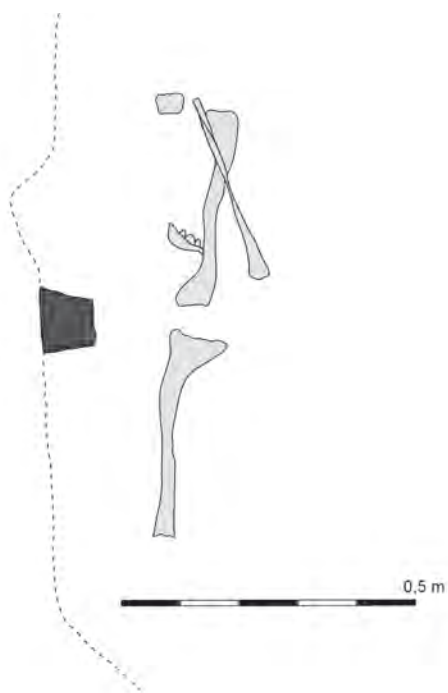
Vrstva 72: sáček 236 – keramika (44 ks zlomků raně středověké keramiky).

F-T: Č. neg. 029 (obr. 3/88), 030.

F-N: ---

A: Fragments lidského skeletu bez dalšího určení. Součástí souboru byla také patela náležející skeletu VJOP45 (Becker 2001, 114; Stránská 2016).

P: Dlouhé kosti horní končetiny ze značně porušeného hrobu. Humerus ležel zřejmě v původním uložení, radius a ulna možná dislokovány. Odkrytá situace nasvědčuje, že tělo zesnulého bylo uloženo v orientaci V-Z, obličejem k východu. Bližší detaily způsob uložení ani tvar hrobové jámy nelze rekon-

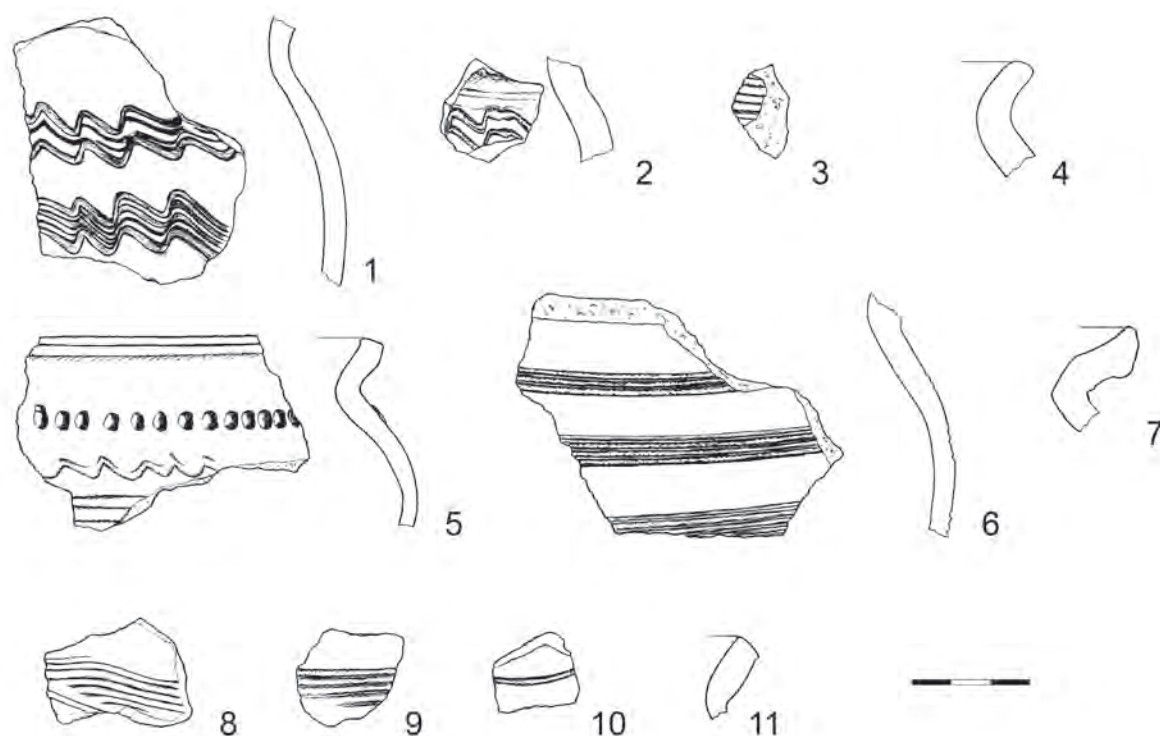
Obr. 3/83: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP44. Okrajový zlomek s kalichovitou profilací ze zásypu hrobové jámy, sáček č. 216 (Boháčová 2001, obr. 34: 10). Upravila V. Pincová.

Fig. 3/83: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP44. Fragment of a calix-shaped rim from the grave pit-fill, bag No. 216 (Boháčová 2001, Fig. 34: 10). Adjusted by V. Pincová.

Obr. 3/82: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP44 na plánu č. 57. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/82: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP44 on the plan No. 57. Adjusted by F. Adámek.

struovat. Stopy po výbavě hrobu či úpravě hrobové jámy nebyly nezachyceny. Nivelace 239,81 m n. m. **K:** Podle Beckera došlo k sekundárnímu posunu některých částí dochovaného skeletu (Becker 2001, 114). Navíc, vzhledem k příměsi kosti ze sousedního hrobu **VJOP45**, lze předpokládat, že hroby **VJOP44** a **VJOP45** ležely buďto blízko sebe a během výzkumu byly jejich hrobové jámy špatně odlišeny, anebo byly tyto hroby již v minulosti rozrušeny. Z dokumentace řezu 2. metrem (obr. 3/76) sondy vyplývá, že hrobová jáma porušila **vrstvy 71 a 72** a její dno je zahloubeno do **vrstvy 61**. Všechny tři uvedené vrstvy obsahovaly fragmenty keramiky reprezentující horizont s jednoduchými okraji a převážně hřebenovou výzdobou (obr. 3/84). Stratigrafický vztah hrobové jámy s **vrstvou 18** není zřejmý. Je velmi pravděpodobné, že charakter **vrstvy 18** byl obdobný zásypu hrobu a nebylo tedy možné odlišit hranici hrobu. Situace tedy podporuje tvrzení, že **vrstva 18** reprezentuje „hřbitovní horizont“ (viz komentář k VJOP40). Hrobová jáma byla později porušena mladším **objektem 3** (viz níže v podkapitole *Další nálezy*).

Obr. 3/84: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Keramické zlomky z vrstev, které byly porušeny hroby VJOP44 a VJOP45. 1-4 – vrstva 71, sáček č. 237; 5-10 – vrstva 62, sáček č. 238 (Boháčová 2001, obr. 34: 22-24); 11 – vrstva 61, sáček č. 246. Kreslili F. Flek a V. Pincová.

Fig. 3/84: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Pottery sherds from layers cut by the graves VJOP44 and VJOP45. 1-4 – Layer 71, bag No. 237; 5-10 – Layer 62, bag No. 238 (Boháčová 2001, Fig. 34: 22-24); 11 – Layer 61, bag No. 246. Drawn by F. Flek and V. Pincová.

- TD:** „11. 1. 1988. ...Ve vrstvě 18 odlišena V18C – více probarvena, nekompatní – překopaná?“
 „12. 1. 1988. ...V18C ≡ H7 – porušen – lebka vyvrácena. V rámci V18 volně rozptýleny LKo, včetně 1 lebky. Vybírání zásybu H6, H7. Dokumentace H6 a H7 (nedokončena).“
 „13. 1. 1988. Dokončena dokumentace H5, H6, H7.“
 „14. 1. 1988. Rozebírány H5, H6, H7 a pozůstatky V18... Při rozebírání H7 zdokument. část zakrytá opuk. kameny. Dlouhé kosti horních končetin ležely pod žebry (poloha na břiše?). Původní hrana hrobové jámy nejasná. Patrně došlo k částečnému sesutí V71.“
 „15. 1. 1988. Dobrán H7.“ (terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988)

PD: ---

PK: Terénní dokumentace: plán č. 14 (obr. 3/57);
 profil – řez 2. metrem (obr. 3/76);
 plán č. 58 (obr. 3/85);
 skica – terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988: 13. 1. 1988.

N1: Sáčky 215, 217, 218, 222, 224 – lidské kosti.

Sáček 217 – zvířecí kosti.

N2: Sáček 213 – lidské a zvířecí kosti, keramika (33 zlomků, obr. 3/86), ulita, mazanice, uhlíky.

Sáček 219 – zvířecí kosti, uhlíky.

N3: Sáček 227 – lidské kosti.

Sáček 228 – zvířecí kosti, ulita, keramika (1 zlomek okraje s kalichovitou profilací, obr. 3/86).

Vrstva 18: sáčky 35, 142, 201, 202, 207, 208, 209, 210, 212, 231 – keramika (182 zlomků raně středověké keramiky, obr. 3/67, 3/68; 1 zlomek novověké keramiky), zvířecí kosti, uhlíky, mazanice, struska, fragment železného předmětu.

Vrstva 61: sáčky 246, 256 – keramika (19 zlomků raně středověké keramiky, obr. 3/84), zvířecí kosti, uhlíky.

Vrstva 62: sáček 238, 243 – keramika (31 zlomků raně středověké keramiky, obr. 3/84); zvířecí kosti, uhlíky, mazanice.

Vrstva 71: sáčky 237, 239 – keramika (24 ks raně zlomků středověké keramiky, obr. 3/84), zvířecí kosti, uhlíky.

Obr. 3/85: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP45 na plánu č. 58. Upravil F. Adámek.

Fig. 3/85: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP45 on the plan No. 58. Adjusted by F. Adámek.

Vrstva 72: sáček 236 – keramika (44 ks zlomků raně středověké keramiky).

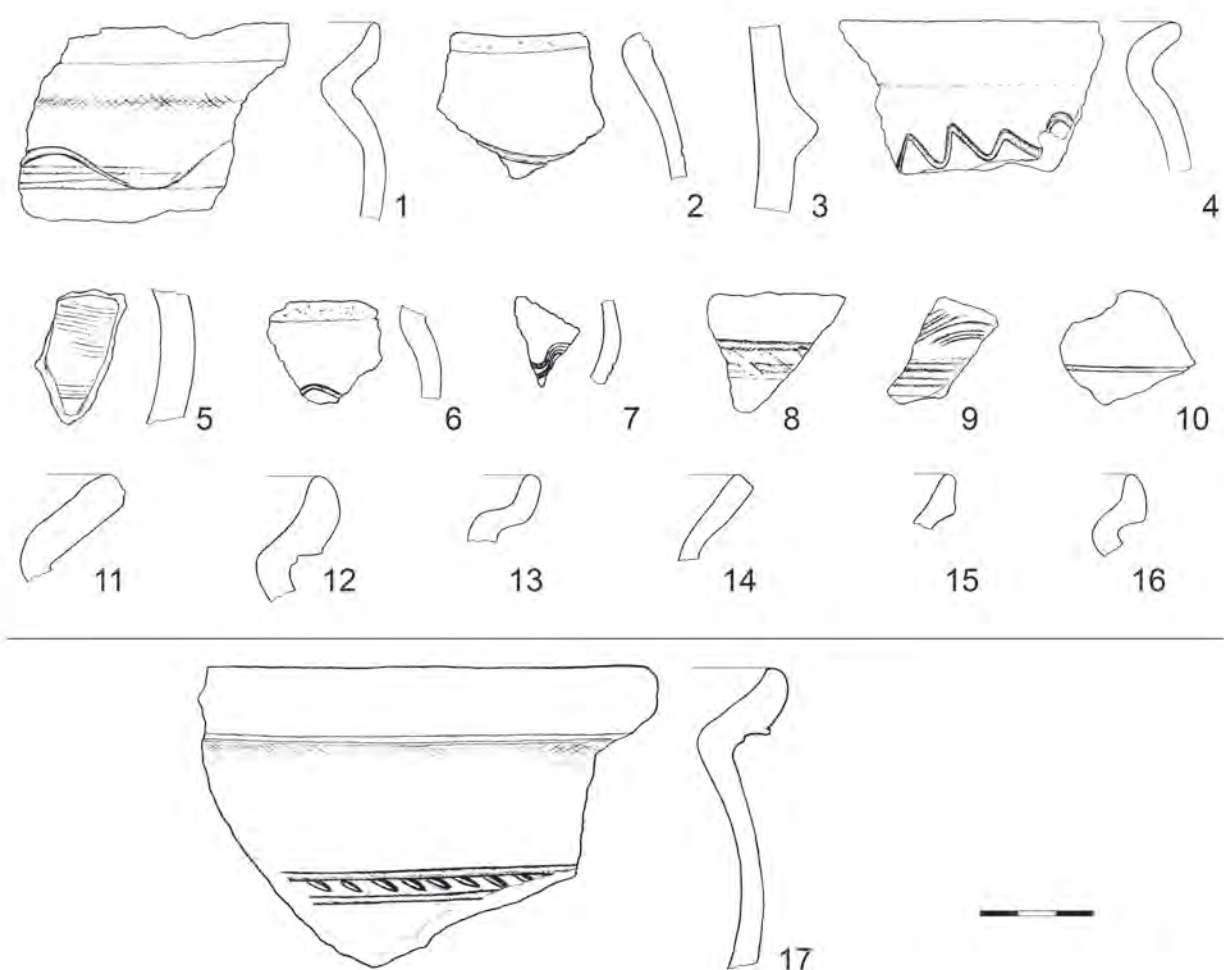
F-T: Č. neg. 028 (obr. 3/87), 029 (obr. 3/88), 030, 200, 201 (obr. 3/89).

F-N: ---

A: Žena, adultus II – maturus I, 30–50 let (Becker 2001, 114; Stránská 2016).

P: Relikty kostry s absencí značné části dolních končetin. Tělo se nacházelo v netypickém uložení: vyvrácená lebka, dlouhé kosti horních končetin ležely pod žebry. Zda je toto uložení dáno polohou těla na bříše, nebo jde o důsledek druhotného rozrušení hrobu, nelze rozhodnout. Orientace hrobu odpovídá směru Z-V. Doklady o výbavě či úpravě hrobu nezachyceny. Tvar hrobové jámy nelze rekonstruovat. Nivelace 239,79 m n. m.

K: Dle dokumentace řezu 2. metrem sondy (obr. 3/76) je stratigrafická situace hrobové jámy **VJOP45** obdobná jako v případě **VJOP44**. Hrobová jáma **VJOP45** porušila **vrstvy 71 a 72**. Její dno se zahlubuje do **vrstev 61 a 62**. Všechny čtyři uvedené vrstvy obsahovaly fragmenty keramiky reprezentující horizont s jednoduchými okraji a převážně hřebenovou výzdobou (obr. 3/84). Vztah hrobové jámy k **vrstvě 18** je analogický se situací hrobu **VJOP44** (viz komentář k hrobu VJOP44).

Obr. 3/86: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP45. 1-16 – zlomky keramiky ze zásypu hrobové jámy, sáček č. 213 (podle Boháčová 2001, obr. 34: 22-23); 17 – okrajový zlomek s kalichovitou profilací z objektu 20, který porušil hrobovou jámu VJOP45, sáček č. 228. Kreslil F. Flek, upravila V. Pincová.

Fig. 3/86: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP45. 1-16 – Pottery sherds from the grave pit-fill, bag No. 213 (after Boháčová 2001, Fig. 34: 22-23); 17 – fragment of a calix-shaped rim from feature 20 that cut the grave pit VJOP45, bag No. 228. Drawn by F. Flek, adjusted by V. Pincová.

Obr. 3/87: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP 45. Detail s kamenným obložení zachycený na negativu č. 028. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/87: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP45. Detail of stone lining shown on the negative No. 028. Adjusted by P. Tomanová.

Obr. 3/88: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hroby VJOP44 a VJOP 45 na negativu č. 029. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/88: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Graves VJOP44 and VJOP45 on the negative No. 029. Adjusted by P. Tomanová.

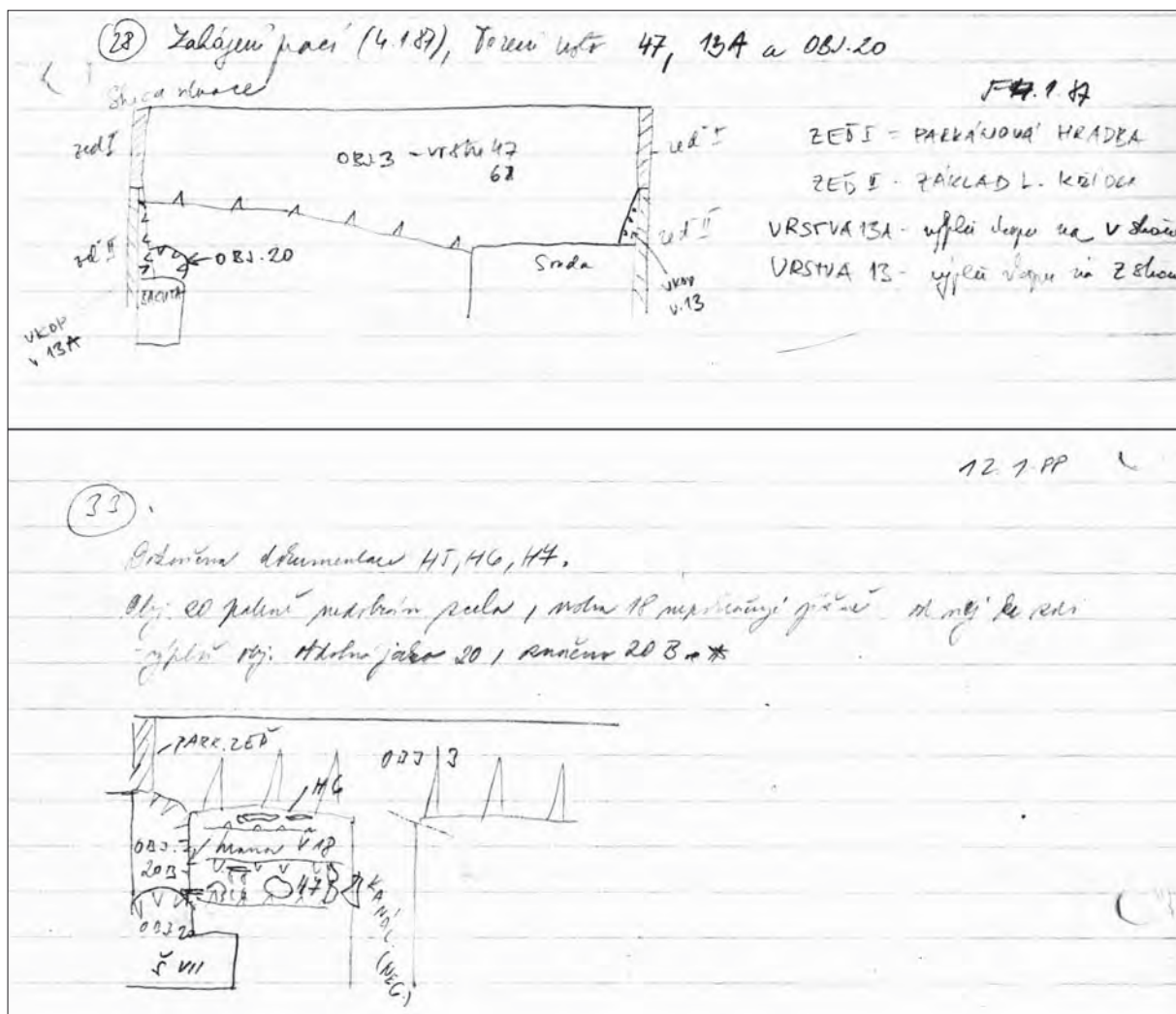
Obr. 3/89: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Hrob VJOP45. Detail skládky lidských kostí nalezené severně hrobu VJOP45 na negativu č. 201. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/89: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Grave VJOP45. Detail of a heap of human bones found to the north of the VJOP45 grave shown on the negative No. 201. Adjusted by P. Tomanová.

OSTATNÍ NÁLEZY

OBJEKT 3

Šlo o jámový objekt, jehož část byla odkryta podél celé jižní stěny šachty IX a který dále pokračoval do neprokopané části prostoru (obr. 3/90). Objekt porušoval hroby **VJOP40**, **VJOP41** a **VJOP44** (obr. 3/61). Jeho výplň tvořily vrstvy **47**, **48**, **68**, **69** a **20** \equiv **30°**, které obsahovaly mj. fragmenty lidského skeletu: větší část levého femuru patřící dospělému muži a tři drobné neidentifikovatelné, pravděpodobně také lidské kosti. (Becker 2001, 115; Stránská 2016). Fragmenty pocházely pravděpodobně z porušených hrobů, ať již z hrobů **VJOP40** (ten ale obsahoval oba femury), **VJOP41**, **VJOP44**, anebo z jiných, po nichž se nedochovaly žádné další stopy.

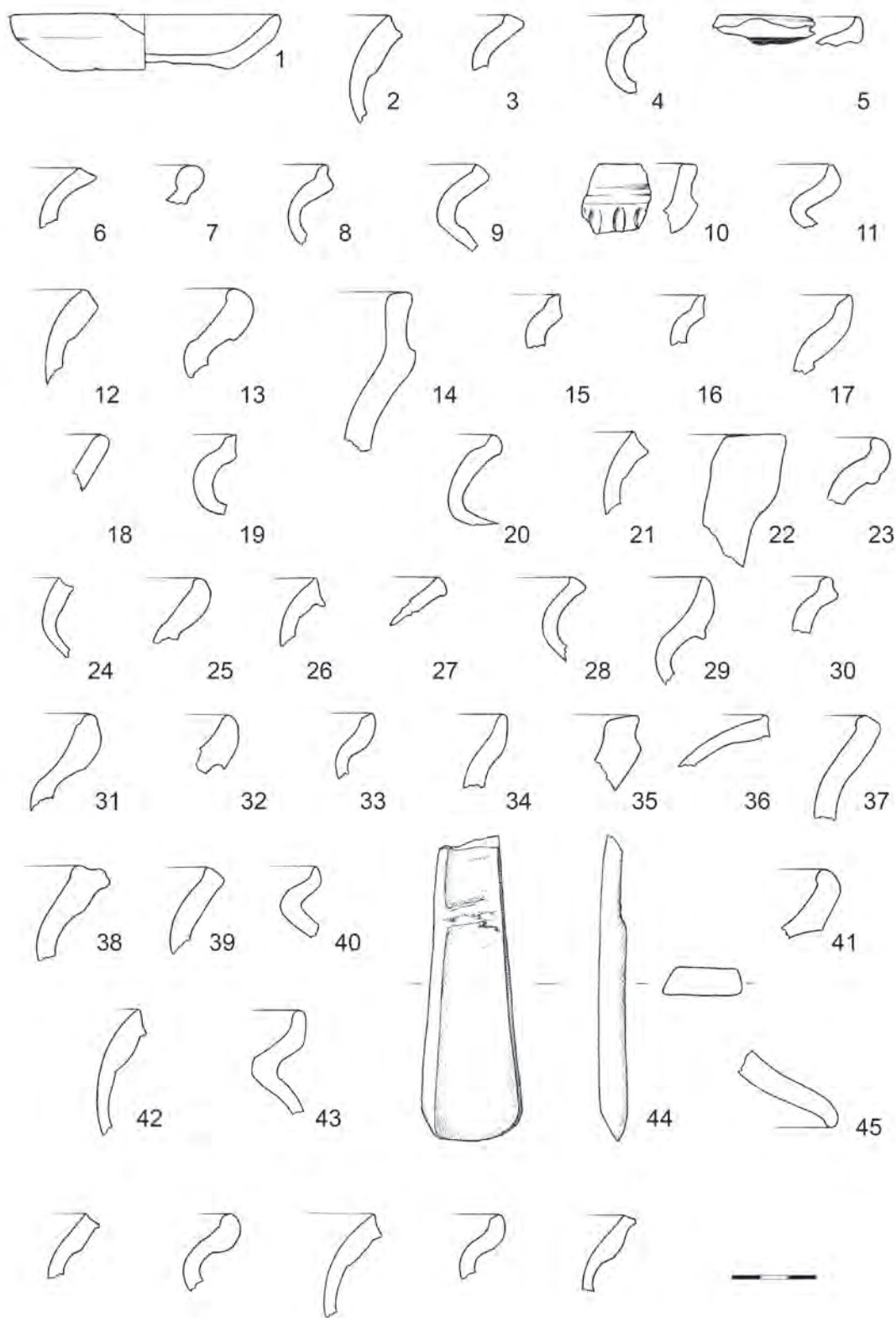

Obr. 3/90: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Objekt 3. Skicy objektu, v jehož výplni se nacházely sekundárně přemístěné lidské kosti. Převzato z původních deníkových záznamů. Upravila P. Tomanová.

Fig. 3/90: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Feature 3. Sketches of the feature with human bones in secondary context. Copied from original field notes. Adjusted by P. Tomanová.

6 Na dokumentaci řezu se jeví, jako by vrstva **65B** byla také ještě součástí výplně **objektu 3**. Ta však měla stejný charakter jako **65A**, která zasahovala za hrany objektu. Je tedy pravděpodobné, že **65B** byla pokračováním vrstvy **65A**, která sekundárně poklesla do **objektu 3**.

Podobný případ možná představuje vrstva **47**, který asi také původně přesahovala za hranu objektu (?), obr. 3/76.

Obr. 3/91: Praha – Hrad, Starý královský palác – Ludvíkovo křídlo 1986–1987. Objekt 3, nálezy z výplně. 1-6 – keramické zlomky z vrstvy 20≅30, sáčky č. 20 a 28; 6-40 – vrstva 47, sáčky č. 179-183, 185, 187, 190, 273; 41-43 – vrstva 48, sáčky č. 175, 178; 45-50 – vrstva 68, sáčky č. 184, 191, 193; 44 – vrstva 47, kamenný brousek/prubířský kámen (?), sáček 187. Kreslila V. Pincová.

Fig. 3/91: Prague Castle, Old Royal Palace – Ludwig Wing 1986–1987. Feature 3, finds from the fill. 1-6 – Pottery sherds from layer 20≅30, bag Nos. 20 and 28; 6-40 – Layer 47, bag Nos. 179-183, 185, 187, 190, 273; 41-43: Layer 48, bag Nos. 175, 178; 45-50: Layer 68, bag Nos. 184, 191, 193; 44 – Layer 47, whetstone touchstone (?), bag No. 187. Drawn by V. Pincová.

Kromě antropologického materiálu obsahovaly uloženiny další artefakty, zejména fragmenty keramiky, které lze vesměs datovat do 10.-12. stol.; nahodile se mezi nimi vyskytly vrcholně středověké či novověké intruze. Na základě této skutečnosti a stratigrafického vztahu k hrobům je patrné, že **objekt 3** fungoval a zanikl v průběhu mladší doby hradištní.

Nálezy z výplní:

Vrstva 20 \equiv **30**: sáčky **20, 28, 53**: keramika (77 zlomků raně středověké, 5 zlomků vrcholně středověké a 1 zlomek novověké keramiky, *obr. 3/91*), zvířecí kosti, ulity, železo, uhlíky, dřevo.

Vrstva 47: sáčky **179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 190, 273**: keramika (476 zlomků raně středověké, 5 zlomků vrcholně středověké a 4 zlomky novověké keramiky, *obr. 3/91*), zvířecí kosti, ulity, železo, struska, uhlíky, dřevo, vápenaté konkrce, zlomky cihel a stavebního materiálu, sklo, kámen/brousek, malta, fragment hliněné dlaždice, bronzový korálek.

Vrstva 48: sáčky **175, 178**: keramika (51 zlomků raně středověké keramiky, *obr. 3/91*), zvířecí kosti, uhlíky.

Vrstva 68: sáčky **184, 191, 193, 195, 198**: keramika (146 zlomků raně středověké keramiky, *obr. 3/91*), zvířecí kosti, ulity, uhlíky, železo, kámen.

Vrstva 69: sáčky **205**: keramika (7 zlomků raně středověké keramiky, *obr. 3/91*), zvířecí kosti.

sáček: **48**: Lidské kosti.

3.8. ZÁVĚREČNÁ ANALÝZA

Pohřebiště vně jižního opevnění, situované v jihozápadní části Starého královského paláce a jeho blízkém okolí, bylo postupně odkrýváno od dvacátých let minulého století. K objevům hrobů docházelo zpravidla náhodně a v dlouhých časových odstupech, těmto nálezům nebyla dlouho věnována systematická pozornost. K definici pohřebního areálu v uvedeném prostoru došlo až na samém počátku dvacátého století díky projektu *Pražský hrad jako centrum českého státu ve světle pohřbívání doby přemyslovské a lucemburské* (2001-2003). Od té doby byly průběžně shromažďovány informace k hrobovým nálezům. Kompletní dohledání a editaci všech dostupných pramenů bylo možné realizovat pod hlavičkou projektu Centra Excellence Grantové agentury České republiky, *Středověká populace v centru a na venkově. Archeologie, bioarcheologie a genetika na pohřebištích Pražského hradu, středních a východních Čech* (2015-2019; 14-36938G). Výsledky jsou představeny v tomto katalogu.

První zprávy o nálezích lidských ostatků ve sledovaném prostoru se nacházejí v záznamech hradního stavitele Karla Fialy z roku 1926. Při úpravách prostoru tzv. Kuchyňského dvorku, souvisejících se stavbou tzv. Býčího schodiště, bylo před průčelím Starého královského paláce a Jižní věže, a dále v základech samotného schodiště odkryto asi 13 hrobů. Další lidské ostatky byly zjištěny v následujících letech 1927-1928 v sondě pro Býčí schodiště hloubené v jihovýchodním rohu III. nádvoří. Sonda zachytila jeden hrob v původní poloze a lidské kosti sekundárně přemístěné v kulturní vrstvě na povrchu „románského terénu“.

Dva hroby odkryl Ivan Borkovský při výzkumu roku 1930 v západní části sklepů Starého královského paláce, v tzv. místnosti s valem. V tomtéž prostoru, o více než půl století později, v letech 1986-1987, zkoumali zástupci pracoviště Pražský hrad Archeologického ústavu AV ČR dalších 16 hrobů. Relikt jednoho hrobu byl zachycen v západně sousedící Jižní věži. V týchž letech, 1986-1987, bylo odkryto sedm hrobů také v suterénu Ludvíkova křídla; kde se dále podařilo zachytit lidské kosti v druhotném uložení ve výplni sídlištního objektu.

Nejvýchodněji lokalizované nálezy související s pohřebištěm vně jižního opevnění pocházejí z výzkumů v suterénu západní části Tereziánského křídla a na přilehlém Jižním palácovém dvorku. Zde byly Ivanem Borkovským roku 1937 evidovány sekundárně přemístěné kosti v sídlištní vrstvě, na „románském terénu“. Přítomnost lidských kostí se potvrdila při začišťování a dokumentaci původní Borkovského sondy roku 1993.

Z uvedeného výčtu nálezů bylo pro účely katalogu definováno 45 položek (**VJOP01-VJOP45**). Ty doplňují dva soubory přemístěných lidských ostatků, které byly ze své podstaty zařazeny mimo číselnou katalogovou řadu⁷. Standardních hrobů bylo identifikováno 40. Zbýlých pět katalogových položek

⁷ Jde o lidské kosti získané sběrem v suterénu Tereziánského křídla při začišťování původní sondy Ivana Borkovského roku 1993 a lidské kosti nalezené v suterénu Ludvíkova křídla v zásypu sídlištního objektu č. 3, který zjevně porušoval hroby sledovaného pohřebiště.

reprezentují dvě skládky kostí (**VJOP22** a **VJOP25**) a tři soubory kostí nalezené v kulturních vrstvách (**VJOP14**, **VJOP16** a **VJOP38**).

Antropologická analýza byla provedena u celkem 33 katalogových souborů. Podařilo se určit pohřby šesti dospělých žen, jedné mladé dívky, pěti dospělých mužů a jednoho chlapce. U devíti dospělých jedinců nebylo možné pohlaví stanovit. Mezi dětskými pohřby bylo identifikováno pět dětí ve věku infans II–III, jeden dospívající a jeden novorozenec.

Analyzovány byly rovněž fragmenty kostí z příměsí a zásypů hrobových jam, skládek kostí a kosti ze sekundárních poloh. Mezi nimi se podařilo rozpoznat ostatky jednoho dospělého muže a jedné ženy, 10 dospělých jedinců neurčitelného pohlaví, dvou nedospělých jedinců (nelze rozlišit, zda šlo o dospívající, či děti), tři dospívajících, minimálně sedmi dětí a jednu kostru novorozence.

Podrobné vyhodnocení pohřebiště je znemožněno stavem jeho dochování i způsobem, jakým bylo odkrýváno. Většina hrobů byla značně poškozena vzájemným překrýváním hrobových jam či mladšími stavebními zásahy. Kvalita terénní dokumentace a její informační potenciál se mezi jednotlivými položkami katalogu značně liší. S jistotou lze konstatovat, že pohřebiště nebylo odkryto v celém svém rozsahu. Původní počet hrobů a hranice pohřebního areálu však stanovit nelze.

Většina hrobů zřejmě neobsahovala, kromě vlastní kostry, žádnou další pohřební výbavu. Výjimku tvoří několik hrobů se záušnicemi, nálezy mincí (jejichž souvislost s hroby je však nejasná), fragmenty nožů, železný hrot šípů a jeden přeslen. Doprovodný výskyt fragmentů keramiky a zvířecích kostí v zásypech hrobových jam nepředstavuje stopy po výbavě. Tyto běžné sídlištní artefakty, stopy aktivit v okolí pohřebiště, se do kontextu hrobů dostaly neintencionálně při zasypávání jam.

Nálezy záušnic byly dokumentovány v hrobech **VJOP20** (jedna záušnice u kostry dospívajícího jedince ve věku 15–16let), **VJOP24** (čtyři záušnice v zásypu hrobu nad kostrou dospělého jedince; příslušnost záušnic ke kostře je však nejasná, neboť v hrobě se nacházely fragmenty koster dalších jedinců, dětí i dospělých;), **VJOP25** (čtyři záušnice náležející zřejmě k ostatkům dospívajícího jedince) a **VJOP28** (celkem sedm záušnic u lebky dítěte, infans II). Nálezy esovitých záušnic na sledovaném pohřebišti se tedy váží k hrobům dospívajících jedinců a dětí, což odpovídá obecným středoevropským trendům. Průměr zde nalezených záušnic se pohybuje mezi 13–23 mm. Budeme-li rozměr záušnic považovat za chronologický ukazatel, pak všechny nálezy z pohřebiště vně jižního opevnění mohou být datovány do konce 10. až první poloviny 11. stol. (*Štefan 2010*, 182–186).

Všechny nálezy mincí z pohřebiště vně jižního opevnění pocházejí z výzkumů Karla Fialy na Kuchyňském dvorku roku 1926. Podle Fialových zápisů se v kontextu koster našly tři mince, a to denár Spytihněva II. pod kostrou **VJOP01** a měděný a stříbrný pražský groš u koster **VJOP02–VJOP05**. V souboru mincí dochovaných a evidovaných ve Fialově sbírce se podařilo dohledat několik nálezu, které byly podle údajů na sáčcích vyzvednuty roku 1926 na Kuchyňském dvorku. Jde o denár Vratislava II. (1061–1092), krejcar z vídeňské mincovny s vyraženým rokem 1812 a další rakouský krejcar z roku 1859. Jejich přesnější nálezné souvislosti a prostorový vztah k hrobům nelze určit.

Zlomky nožů byly dokumentovány ve dvou hrobech, a to ve **VJOP21**, u nohou kostry mladé ženy (hrobová jáma obsahovala také příměs dalších lidských kostí) a v zásypu hrobu **VJOP40**, v němž byl pochován starší muž. U kostry dospívajícího jedince v hrobě **VJOP20** byla nalezena železná šipka. Fragment přeslenu pochází z hrobu **VJOP42**, v němž byl pohřben dospělý muž ve věku 40–50let.

Stopy po úpravě hrobové jámy se podařilo zachytit u většiny hrobů. Ve 27 případech byly rozpoznány stopy výdřevy, případně már či rakve. Paleobotanické analýzy byly provedeny u dochovaných fragmentů dřev z výzkumu ve Starém královském paláci, místnosti s valem z let 1986–1987. Většina vzorků pocházela z kůry či dřeva borovice (9x), méně často šlo o dřevo jedle (1–2x), jednou byl identifikován dub. Stopy kamenného obložení či povrchového vyznačení byly zachyceny u 14 hrobů. V některých případech však nelze rozhodnout, zda kameny skutečně tvořily záměrnou úpravu hrobové jámy, či šlo jen o náhodný výskyt opuky v okolí kostry.

Prostorovou analýzu a posouzení stratigrafických vztahů je možné provést pouze u hrobů odkrytých v osmdesátých letech, u jejichž výzkumu byla pořízena standardní plánová dokumentace. Z té lze vyčíst, že zesnulí byli pohřbíváni zpravidla v natažené poloze na zádech, v orientaci Z–V. Hroby byly pokládány těsně blízko sebe, často se dokonce překrývaly. Nejde však ještě o klasické etážové hroby typické např. pro středověké kostelní hřbitovy, spíše jen o částečné superpozice jednotlivých hrobových jam.

Z dokumentace řezů je patrné, že hroby byly uloženy do „hřbitovní“ vrstvy. Jde o vrstvu č. 7 z výzkumu v tzv. místnosti s valem. Tato vrstva 7 nasedala přímo na podloží. V případě Ludvíkova křídla byl „hřbitovní“ horizont reprezentován vrstvou 18, pod kterou bylo dokumentováno starší souvrství. Jak ve vrstvě 18, tak ve vrstvách pod ní se nacházely zlomky raně středověké keramiky, mezi nimi i zlomky okrajů s kalichovitou profilací. Fragmenty keramiky podobného charakteru byly zjištěny také v zásypech hrobových jam.

Na základě nálezů keramiky v hrobových kontextech lze existenci pohřebiště datovat do 10.–12. stol. Tomu odpovídá také charakter pohřebního ritu a přítomnost záušnic malých rozměrů v některých hrobech. Ukončení pohřbívání ve sledovaném prostoru je datováno *ante quem* k roku 1135 výstavbou románské hradby, která některé hroby porušuje. Tato skutečnost vyplývá zejména ze situace dokumentované v prostoru Býčího schodiště. Zde byl pod základy románské hradby nalezen hrob v primární poloze a další sekundárně přemístěné lidské kosti se vyskytovaly v kulturní vrstvě na „románském terénu“ (VJOP14-VJOP16). Lidské kosti zjištěné v suterénu Tereziánského křídla a na Jižním palácovém dvorku se měly rovněž nacházet v „románské vrstvě“ obsahující keramiku datovanou Ivanem Borkovským do 11. století. Tvrzení, že existence pohřebiště předcházela výstavbě románské hradby, potvrzuje také poloha hrobů vůči hradebnímu tělesu. Hroby se nacházely těsně u románského opevnění, po jeho vnější i vnitřní straně, tedy jak v prostoru Starého paláce, v tzv. místnosti s valem, tak v Ludvíkově křídle (obr. 3/1).

Otevřenými otázkami zůstávají důvod založení pohřebiště v tomto místě a jeho souvislost s okolním osídlením. Je zřejmé, že v době svého fungování se pohřební areál nacházel vně hradního opevnění. Linie hradby tehdy probíhala severně od něj (Boháčová 2001, 247–256). Pohřebiště bylo založeno v poměrně prudkém svahu, což je ilustrováno např. rozdílem nadmořských výšek hrobových jam ve Starém královském paláci, v tzv. místnosti s valem, a v Ludvíkově křídle. Mezi nejvýše a nejnižše položeným hrobem (VJOP19 a VJOP45) je vertikální rozdíl více než dva metry, zatímco jejich horizontální vzdálenost nedosahuje ani dvaceti metrů.

Jedním z možných vysvětlení důvodu založení pohřebiště v této části jižního svahu hradní ostrožny je skutečnost, že právě těmito místy probíhala přirozená geologická rokle. V jejím průběhu lze předpokládat linii přístupové komunikace⁸ k jižní bráně hradního areálu, předchůdci románské Jižní věže (Boháčová 2001, s. 264). Pohřebiště by se tedy nacházelo poblíž jednoho ze vstupů do Hradu. Celá tato úvaha však zatím musí zůstat v rovině velice předběžných teorií.

Při reflexích pohřebních aktivit na jižním svahu pražské hradní ostrožny je také nutno připomenout nález pohřebiště v poloze „nad Krečmerem“. Šlo o 11 hrobů, které Karel Fiala odkryl v letech 1926–1927 při stavebních úpravách na rozhraní zahrady Na Valech a zahrady paláce Harbuval-Chamaré ve Sněmovní ulici čp. 171. V hrobech se tehdy našlo 12 esovitých záušnic o průměrech 21–27 mm a dvě o průměru 31 mm. Vzdálenost těchto hrobů od námi sledovaného pohřebiště je vzdušnou čarou asi 150 m, převýšení činí okolo 30 m (Sláma 1977a, 111; Tomková 1987). Za současného stavu poznání nelze rozhodnout, zda pohřebiště vně jižního opevnění a hroby odkryté v poloze „nad Krečmerem“ spolu jakkoliv souvisely.

Nezbývá než na závěr zopakovat, že důvod založení pohřebiště v poloze vně jižního opevnění nelze za současného stavu poznání určit. Stejně tak nelze odhadovat, kdo toto pohřebiště využíval a jak souviselo s aktivitami v centru Pražského hradu a na Malé Straně. Více světla do některých otázek by snad mohlo přinést komplexní vyhodnocení archeologických situací v areálu Starého královského paláce a na jižním svahu pražské hradní ostrožny. Následovat by pak měla komparace pohřebiště vně jižního opevnění s ostatními pohřebními areály pražské hradní ostrožny i s pohřebišti na analogických lokalitách.

⁸ Relikty komunikací zachytil Ivan Borkovský v prostoru Tereziánského křídla – viz Kap. 3.6. V současnosti však nelze jednotlivé úrovně těchto komunikací absolutně datovat.

číslo hrobu	lokalizace	rok výzkumu	antropologické určení	hrobové přídatky a doprovodné nálezy	doklady úpravy hrobů
VJOP01	Kuchyňský dvorek	1926	---	„Spytihněvův denár pod kostrou“	dochován zlomek dřeva – z výdřevy či rakve (?)
VJOP02	Kuchyňský dvorek	1926	---	„u koster 1 měděný a 1 stříbrný pražský groš“	popis „kostry v rakvích“ + dochován kousek dřeva
VJOP03	Kuchyňský dvorek	1926	---	„u koster 1 měděný a 1 stříbrný pražský groš“	popis „kostry v rakvích“ + dochován kousek dřeva
VJOP04	Kuchyňský dvorek	1926	---	„u koster 1 měděný a 1 stříbrný pražský groš“	popis „kostry v rakvích“ + dochován kousek dřeva
VJOP05	Kuchyňský dvorek	1926	---	„u koster 1 měděný a 1 stříbrný pražský groš“	popis „kostry v rakvích“ + dochován kousek dřeva
VJOP06	Kuchyňský dvorek	1926	---	---	„dřevo“
VJOP07	Kuchyňský dvorek	1926	dospělá žena + dospělý muž maturus II + dospělý muž (?) + juvenis-adultus I (žena?)	---	---
VJOP08	Kuchyňský dvorek	1926	---	---	dochovaný dřevěný kolík (?)
VJOP09	Kuchyňský dvorek	1926	---	---	dochovaný dřevěný kolík (?)
VJOP10	Kuchyňský dvorek	1926	maturus II-senilis (Stránská) nebo žena senilis (Becker)	---	---
VJOP11	Kuchyňský dvorek	1926	muž maturus II-senilis (50–65 let) + infans III (8–10 let)	---	---
VJOP12	Kuchyňský dvorek	1926	žena adultus I-II (30–40 let)	---	---
VJOP13	Kuchyňský dvorek	1926	---	---	---
VJOP14	Býčí schodiště	1927–1928	lidské kosti v kulturní vrstvě, Borkovský uvádí mužskou lebku se sečnými ranami; nedochováno	---	---
VJOP15	Býčí schodiště	1927–1928	žena (25±10 let)	---	stopy prkna po rakvi

číslo hrobu	lokalizace	rok výzkumu	antropologické určení	hrobové přídatky a doprovodné nálezy	doklady úpravy hrobů
VJOP16	Býčí schodiště	1927–1928	sekundárně přemístěné lidské kosti, žena (? , 40 let)	---	---
VJOP17	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1930	---	---	zmínky o „truhle“ v dokumentaci
VJOP18	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1930	---	---	zmínky o „truhle“ v dokumentaci
VJOP19	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	infans I (2–3 měsíce) + zásyp: fragmenty kostí nedospělého jedince	---	opukový kámen nad kostrou (?)
VJOP20	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	juvenis (15–16 let)	železná šipka, 2 záušnice (nejasná příslušnost k hrobu), fragment bronzu	dřevěné obložení (borovice)
VJOP21	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	žena adultus I (20–30 let) + příměs a zásyp: minimálně 2 dospělí, dítě, 2 dospívající	fragment železného nože	dřevěné obložení (borovice), opukové kameny v okolí kostry
VJOP22	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	sklad kostí několika jedinců různého věku shrnuté ve výklenku hrobu VJOP21	---	stopy dřeva
VJOP23	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	adultus II–maturus I	---	dřevěné obložení (jedle), zmeť dřeva nad kostrou – v ní železný hřeb, dva opukové kameny u nohou
VJOP24	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	adultus II (30–40 let) + příměs: infans II (cca 4 roky) a 2 dospělí + zásyp: kosti dospělých a dětí	3 záušnice v jižní stěně a 1 záušnice v zásypu hrobu (nejistá příslušnost k hrobu)	výdřeva (borovice), opukové kameny – povrchové vyznačení hrobu ?
VJOP25	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	sklad kostí při severní stěně VJOP24: minimálně 2 jedinci (1 juvenis–adultus; 1 infans II–III)	4 záušnice	---

číslo hrobu	lokalizace	rok výzkumu	antropologické určení	hrobové přídavky a doprovodné nálezy	doklady úpravy hrobů
VJOP26	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	fragment lebky maturus II-senilis + neručitelný fragment humeru	---	otisk výdřevy (borovice?), opukový kámen (obložení či povrchové vyznačení hrobu?)
VJOP27	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	muž (?) maturus + příměs v destrukci nad hrobem: infans II (cca 2 roky)	---	otisky výdřeva (jehličnan), překrytí destrukcí opukových kamenů
VJOP28	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	infans II (5–5,5 let)	7 záušnic	stopy dřevěného obložení (borovice)
VJOP29	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	chlapec (cca 16 let) + příměs: mladý dospělý a dospívající jedinec + kosti dospělého jedince v okolí hrobu	---	výdřeva (borovice, dub) a opukové kameny u nohou – povrchové vyznačení?
VJOP30	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	infans III (cca 12 let) + příměs: kosti novorozence	---	prkno pod kostrou + stopy bočního obložení (borovice) – nejasná příslušnost
VJOP31	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	infans III (10–11 let)	---	stopy dřeva a opukový kámen u levé nohy – nejasná příslušnost k hrobu
VJOP32	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	dospělá žena (? , 40+)	---	stopy dřeva z prken nad a pod kostrou (borovice) – nejasná příslušnost k hrobu, opukové kameny u nohou
VJOP33	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	infans III (do 10 let)	---	stopy dřeva z prken nad a pod kostrou (borovice) - u prkna nad kostrou není jasná příslušnost k hrobu
VJOP34	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	dospělý jedinec bez bližšího určení	---	stopy dřeva (jedle?); opukové kameny nad víkem – povrchové vyznačení (?)
VJOP35	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	infans III (12-13 let)	---	stopy výdřevy, opukové kameny nad víkem – povrchové vyznačení (?)

číslo hrobu	lokalizace	rok výzkumu	antropologické určení	hrobové přídatky a doprovodné nálezy	doklady úpravy hrobů
VJOP36	Starý královský palác, západní část sklepů, tzv. místnost s valem	1986–1987	dospělý jedinec bez bližšího určení	---	fragment prkna pod kostrou (otisky dřeva jehličnanu v hlíně), 2 opukové kameny – nejasná příslušnost k hrobu
VJOP37	Starý královský palác, Jižní brána	1987	maturus–senilis	---	stopy výdřevy
VJOP38	Starý královský palác, Tereziánské křídlo a Jižní palácový dvorek	1937	lebka a dolní čelist v kulturní vrstvě – nedochováno	---	---
sběr	Starý královský palác, Tereziánské křídlo a Jižní palácový dvorek	1993	minimálně čtyři jedinci: dospívající (okolo 14 let), dítě (infans II) a dva neurčitelní dospělí jedinci (z toho jeden nad 45 let)	---	---
VJOP39	Starý královský palác, Ludvíkovo křídlo	1986–1987	žena senilis (60+)	---	dřevo (?)
VJOP40	Starý královský palác, Ludvíkovo křídlo	1986–1987	muž senilis (60+/65 let) – poloha na břicho (?)	železná čepel nože	dřevo (?), obložení opukovými kameny
VJOP41	Starý královský palác, Ludvíkovo křídlo	1986–1987	neurčitelný (Stránská) infans III cca 6 let (Becker)	---	zmínky o torzech dřeva
VJOP42	Starý královský palác, Ludvíkovo křídlo	1986–1987	muž maturus II (50–60 let)	přeslen	opukové kameny
VJOP43	Starý královský palác, Ludvíkovo křídlo	1986–1987	---	---	---
VJOP44	Starý královský palác, Ludvíkovo křídlo	1986–1987	neurčitelné zlomky kostí	železný fragment	---
VJOP45	Starý královský palác, Ludvíkovo křídlo	1986–1987	žena adultus II–maturus I (30–50 let) – poloha na břicho (?)	železný fragment	opukové kameny
obj. 3	Starý královský palác, Ludvíkovo křídlo	1986–1987	femur dospělého muže + další neurčitelné kůstky	---	---

Tab. 3/1: Praha - Hrad. Pohřebiště vně jižního opevnění. Přehled jednotlivých hrobů.

Tab. 3/1: Prague Castle. Cemetery outside the southern fortification. Overview of individual graves.

4. AREÁL JIŘSKÉHO KLÁŠTERA

Katarína Mašterová

4.1. VYCHODNÍ DVŮR ZA BAZILIKOU SV. JIŘÍ 2012

POLOHA NALEZIŠTĚ

Lokalita východního dvora za bazilikou sv. Jiří se nachází v husté zástavbě Národní kulturní památky Pražský hrad, v areálu Jiřského kláštera. Východní dvůr je rozdělen mezi ppč. 75 a 79 a č. p. 33/IV a 222/IV v rámci katastrálního území Hradčany v hlavní městě Praze (*obr. 4/1*). Poloha lokality v širším kontextu vychází z umístění samotného Pražského hradu, ležícího na vyvýšené ostrožně nad Vltavou. Ostrožnu samou od jihu ohraničuje kotlina Malé Strany, od severu zářez potoka Brusnice. Lokalitu zkoumaného dvora vymezují v sídelní zástavbě tyto objekty: barokní novostavba kláštera sv. Jiří na východní straně (část někdy označovaná jako „kasárna“ – pozemková parcela číslo 75, číslo popisné objektu 222/IV), dále od severu klášterní kaple sv. Anny (ppč. 76, č. p. 33/IV) a klášterní barokní ambit včetně kaple sv. Martina (všechny budovy včetně větší části zkoumané plochy mají ppč. 75, č. p. 33/IV), od západu bazilika sv. Jiří (konkrétně presbytář s hlavní apsidou zahrnující kryptu a kapli sv. Ludmily; ppč. 77), a nakonec od jihu Jiřská ulice ppč. 784 (*obr. 4/2*). Celý areál Jiřského kláštera s bazilikou od severu ohraničuje hradba s parkánem, od západu Jiřské náměstí a od východu objekty kolem Zlaté uličky. Na protější straně Jiřské ulice, od jihu, stojí někdejší Tereziánský ústav šlechticů (č. p. 2/IV), jehož obyvatelky areál baziliky využívaly v 18. století. Sama jeho budova byla tehdy přímo napojena např. průchodem v prampouchu s kaplí sv. Ludmily (*obr. 4/3*), průchod byl zbourán v době Machovy rekonstrukce (*Mach – Šittler 1910–1912*, 105; *Mach – Šittler 1913*, 141).

V současné době patří bazilika sv. Jiří pod administraci Správy Pražského hradu, areál kláštera byl v roce 2016 předán Římskokatolické církvi pod podmínkou provedení rekonstrukce objektu. Bazilika je odsvěcená a využívána k turistickým prohlídkám a koncertům, objekt kláštera byl naposledy využíván pro výstavní účely a jako depozitář Správy Pražského hradu. Do roku 2012 byla v objektu

Obr. 4/1: Praha – Hrad, Jiřský klášter s okolím, plán aktuální zástavby vyneseny na rekonstruovaném geologickém podloží původního přírodního sklonu terénu před osídlením. Vyznačeny polohy výzkumu: 1 – Východní dvorek – 2012 a 2 – Jižní dvorek – 2013 při bazilice sv. Jiří. Autor I. Herichová.

Fig. 4/1: Prague Castle, St George's Convent and its surroundings. Ground plan of the precinct shown on reconstructed geological bedrock with clearly visible original slope of the terrain prior to any settlement. Position of following fieldwork is indicated: 1 – the so-called Eastern Courtyard 2012 and 2 – the so-called Southern Courtyard 2013 at the St George's. Prepared by I. Herichová.

Obr. 4/2: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvůr za bazilikou sv. Jiří, vyvýšen nad Jiřskou ulicí. Pohled na dvůr v průběhu výzkumu v roce 2012. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/2: Prague Castle, St George's Convent. Eastern Courtyard behind St George's Basilica, lying above Jiřská Street. View at the Courtyard in the course of excavations in 2012. Photo K. Mašterová.

Obr. 4/3: Praha – Hrad, Jiřská ulice a bazilika sv. Jiří – kaple sv. Ludmily s někdejší prampouchem na kruchtu kaple od Tereziánského ústavu šlechtičen. Zbouráno při rekonstrukci kolem r. 1900. Foto J. Eckert dne 3.12.1903. Fototéka ÚDU AV ČR.

Fig. 4/3: Prague Castle, Jiřská Street and St George's Convent. Chapel of St. Ludmila with former diaphragm arch on the chapel's choir from Theresian Institute of Noblewomen. Demolished in the course of reconstruction around the year 1900. Photo J. Eckert on 3. 12. 1903. Photo archive of the Institute of Art History of the CAS.

kláštera v nájmu Národní galerie v Praze. V roce 2016 byla podepsána definitivní smlouva o předání celého areálu římskokatolické církvi (zastoupené pražským arcibiskupstvím) a došlo k jejímu fyzickému předání.

DĚJINY OBJEKTU

Předpokladem pro interpretaci představovaných pohřebních poloh je stručný nástin dějin objektu svatojiřského kláštera, a to zejména s ohledem na historický i stavební vývoj baziliky sv. Jiří. Historické zprávy nám dějiny představují od počátku 10. století, kdy kníže Vratislav I. (+ 921) založil kostel sv. Jiří.¹ Nedlouho po založení je popsáno vysvěcení chrámu, a to za vlády sv. Václava v roce 925, když do něj měly být přeneseny ostatky babičky knížete Václava, Ludmily.² Nevíme, jak v první stavební fázi kostel sv. Jiří vypadal, ani jak byl velký, známe pouze jeho polohu vázanou na hrob knížete Vratislava, který však byl v mladší úpravě v linii východní části dnešní baziliky před presbytářem.³

¹ K volbě patrocinia sv. Jiří srov. např. *Boháč 1968*, 584; *Sláma 1977b*. Přijetí patrocinia sv. Jiří na Pražský hrad souvisí s církevně-správní vazbou rané české církve na řezenskou diecézi, kde byla úcta ke sv. Jiří tradiční; srov. např. *Sláma 1977b*; *Třeštík 1997*, 406; *Zeschick 2007*, 14; *Mašterová 2015*, 26–29.

² Nejstaršími prameny k založení baziliky jsou svatoludmilské a svatováclavské legendy, jejich historické přehledy srov. např. *Merhautová 1966*, 25–26; *Merhautová 1971*, 207–208; *Sláma 1977b*, 269.

³ Datování nejstarších reliktnů odkrytých v bazilice již na počátku 20. století a následně I. Borkovským, které podle dosavadních informací patřily právě nejstarší Vratislavově stavbě, jsem ve své disertační práci posunula až na fázi z doby nejdříve kolem roku 1000 (*Mašterová 2015*, 203–205, přehled dějin bádání srov. v kap. 4). Vratislavův hrob byl odkryt až v gotické úpravě (*Borkovský 1975b*, 32–36).

Až do sedmdesátých let desátého století byl chrám sv. Jiří nejreprezentativnějším kostelem Pražského hradu a zároveň přemyslovským pohřebištěm (*Třeštík 1997*, 409–411; *Frolík a kol. 2000*, 97–144). Podle historických zpráv byl na začátku sedmdesátých let 10. století věnován založení prvního ženského benediktinského kláštera v Čechách (*CDB* č. 371, 342–343; *FRB II*, 35–37). Původní význam kostela se tak přesunul na pozdější rotundu sv. Víta, i když byl v bazilice pohřben poslední přemyslovský kníže Oldřich ještě v roce 1034 (*FRB II*, 65–67 – Kosmova kronika). Mezitím došlo k prvnímu zřízení samotného kláštera, ke kterému od období někdy kolem roku 970 náležel konvent řeholnic z urozenějších rodů (Přemysloven či dcer velmožů), označovaný německým termínem *Damenstift* (neboli „ženský konventní dům“; k instituci srov. naposledy např. *Kubín 2011*, 105 s další literaturou). Až do vrcholné románské a již kamenné fáze z poloviny 12. století nemáme o podobě prvního kláštera vybudovaného mimo chrám představu – odhaduje se, že šlo o dřevěné provizorium budov v místě pozdějších zděných staveb, které byly postupně převrstvovány a dnes v jejich místě stojí barokní klášter. Někdy kolem roku 970⁴ tak mohly být postaveny nejen první klášterní budovy, ale bazilika mohla být přestavěna tak, aby vyhovovala novému liturgickému provozu. Právě do této fáze, tedy po roce 970, byla naposledy předatována nejstarší archeologicky odkrytá fáze zděné trojlodní baziliky, jejíž půdorys i stavební podobu známe pouze fragmentárně (naposledy *Mašterová 2015*, 203–205 s citací všech starších hypotéz na straně 51–87). Zatímco jižní hranice tohoto chrámu kopírovala dnešní jižní linii současné baziliky, východní závěr nejstaršího chrámu neznáme – nalézal se jistě východně od dodnes dochované linie knížecích hrobů v centru dnešní stavby. Až do poloviny 12. století tak máme pouze archeologickou a fragmentární představu o vzhledu baziliky, která byla menší než stávající stavba.

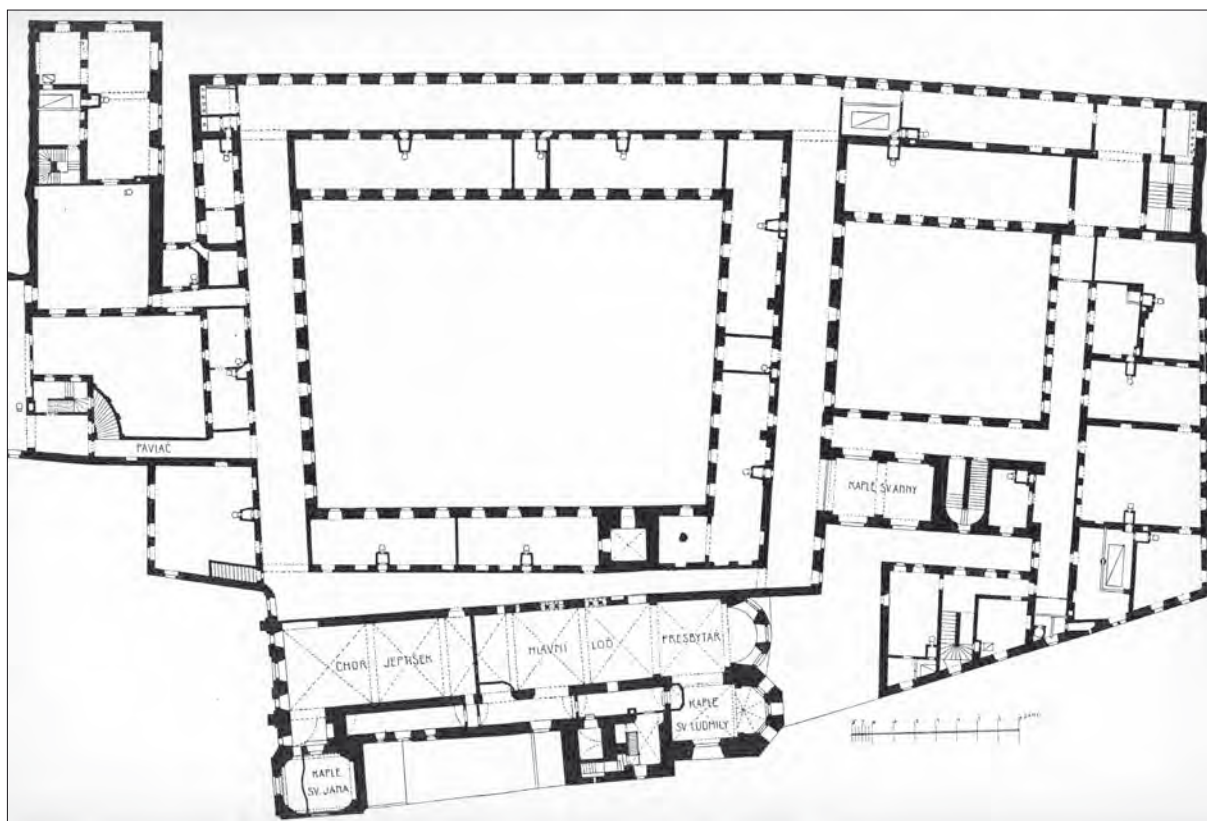
V roce 1142 zasáhl klášter s bazilikou mohutný požár (*FRB II*, 235–237). Tato událost iniciovala další, zcela zásadní vrcholně románskou přestavbu, kterou vedla a také na ni dohlížela tehdejší abatyše Berta (podle epigrafického nápisu na tympanonu „secunda fundatrix“, srov. *Homolka 1982*; *Royt 2014*). Víme, jak bazilika v této době vypadala (obnovena rekonstrukcí z přelomu 19. a 20. století⁵), a je nám také znám rámcový stav budov kláštera kolem rajského dvora, které dokládají existenci jediného – západního křídla kláštera, a ve východní linii pouze „kostel/kaple Panny Marie“ (dnes kaple sv. Anny)⁶. Tyto reliktury dochovaných a tím i jediných známých částí románské fáze klášterních budov byly konzervovány a jsou přístupné v areálu dnešního kláštera. Právě jižní zeď později přestavované jednolodní kaple sv. Anny sousedí se zkoumanou částí východního dvorku, na kterém byla v roce 2012 odkryta do této doby nedokumentovaná, ale přesto známá část (viz níže) svatojiřského pohřebiště.⁷ Východní dvůr, který se dnes nachází v přibližně 1,5 metrovém převýšení nad dnešní úrovní Jiřské ulice, proto vymezují dvě románské stavby: na západě východní závěr baziliky sv. Jiří s vrcholně románskou kryptou z doby po roce 1142, doplněnou na jihu kolem roku 1200 přístavbou patrové kaple sv. Ludmily přístupné v přízemí od východu z úrovně dvora, a na severu klášterní kaple sv. Anny rovněž původně z období po roce 1142. Oba objekty byly vymezeny již ve 12. století stavbou po požáru v roce 1142. Vrcholně románské stavby byly zakládány v úrovni geologického podloží, které se výrazně liší od dnešní situace pozměněné následujícími staletími, a dnes je konzervováno zejména úrovní východního dvora (*obr. 4/1*; ke geomorfologii této části naposledy *Herichová 2015*).

⁴ Přesné datum založení svatojiřského kláštera neznáme; srov. např. *Sommer – Třeštík – Žemlička 2013*, 232 a 237 – autoři se kloní k datu 976 v souvislosti s možným vysvěcením; jindy např. *Zeschick 2007*, 15 uvádí interval 70. léta 10. století; dále např. historik Petr Kubín mluví o založení kláštera „post quem 967“ (*Kubín 2011*, 104).

⁵ Dokumenty související s touto rekonstrukcí podrobně popisují a dokládají „archeologickou“ evidenci starších částí baziliky, o niž se svojí pečlivou dokumentační prací zasloužil vrchní stavitel Ing. František Mach. Jeho deníky nejsou dnes až na jedinou dochovanou výjimku známé (*Mach 1887–1892*). Obsah deníků se však odrazil v publikacích o průběhu rekonstrukce v Památkách archeologických (*Mach – Šittler 1904–1905*; *1910–1911*; *1913*; *Mach 1898*; *1901*; *1902*).

⁶ Původní patrocínium nebylo dodnes dostatečně prozkoumáno; bádání shrnuto *Frolík a kol. 2000*, 219, pozn. 236.

⁷ Do dnešní doby zhodnotil pohřebiště v areálu baziliky i kláštera sv. Jiří pouze *I. Borkovský (1975b)*, který uveřejnil katalog hrobů. Tyto dříve a uvnitř klášterních budov odkryté hroby čekají na své nové monografické zhodnocení, které oddělení pro výzkum Pražského hradu Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., již připravuje.

Obr. 4/4: Praha – Hrad, Jiřský klášter. Plán areálu z r. 1815 (Mach – Šittler 1911, Tab. VII).

Fig. 4/4: Prague Castle, St George's Convent. Ground plan of the precinct from 1815 (Mach – Šittler 1911, Tab. VII).

Po změnách, které v bazilice i klášteře uskutečnila přemyslovská abatyše Anežka (klášter vedla v letech 1200–1228; k tomuto období např. Tomek 1855, 86–87, 157, 444; Sádlová 2004, 10–12; Vaníček 2000, 137; Merhautová 1966, 50), klášter nadále prosperoval i ve 14. století – abatyší se stala v roce 1302 Kunhuta, dcera Přemysla Otakara II. (do roku 1321). Klášter proslul tehdejší skriptoriem a později nadáními, jedno se mu dostávalo také od Karla IV. (srov. např. Modráková 2008a, 463–467; Modráková 2008b; Plocek 1990; Hledíková 1990; Tomek 1855, 444–445; Urbánková 1975; Benešová 2010; shrnutí Mašterová 2015, 42–44 s dalšími odkazy). V průběhu 14. století byl klášter, v Čechách jeden z tehdy nejvýznamnějších, radikálně přestavěn (románské budovy byly až na několik výjimek zasypány), a to včetně kaple sv. Anny. Po husitských válkách jeho význam upadl, avšak za renesance byl, poprvé, revitalizován (byl postaven např. jižní portál s tympanonem sv. Jiří v roce 1515, rekonstruovaly se klášterní budovy, souhrnně např. Vlček a kol. 2000, 228–229; Vilímková – Kašička 1970; Vilímková – Kašička 1976), poškozené dalším ničivým požárem v roce 1541. Zásadní proměnu poté prodělal až raně barokní přestavbou (1650–1680). Tento stav dobře reflektují ikonografické prameny – plány z období již od druhé poloviny 17. století (např. dnes ztracený plán Bonifáce Wohlmuta z roku 1567 (obr. 4/74). Kvalitní je zejména plán z roku 1815 (Mach – Šittler 1910–1912, tab. VI), na němž je například patrná mohutnost renesančního opláštění kaple sv. Ludmily, kterou později upravila Machova romantická rekonstrukce do dnešního stavu. V plánu je také zakreslen důležitý barokní stav kvadratury kláštera, která původně zasáhla do dvorku mnohem více, než je tomu po Machově úpravě (obr. 4/4). Archeologický výzkum v roce 2012 tak mohl mimo pohřebiště odhalit i původní část této barokní kvadratury (zeď jihovýchodního nároží s chodbou v prodloužení severní apsidy baziliky) a zodpovědět otázku, ze kterého období tento pravidelný geometrický útvar zdiv pocházel (potvrdila se barokní datace). Plán z roku kolem 1750 (podle Vlček a kol. 2000, obr. 229; zdroj neuveden) a plán stabilního katastru z roku 1842 potvrzují tento stav zděných konstrukcí s tím, že dvůr mezi bazilikou, kaplí sv. Anny a č. p. 222 (budova ppč. 76 na východě dvorku, neboli též „kasárna“) se používal jako okrasná zahrada, resp. „hřbitov“ (takové označení plochy figuruje na plánu z roku 1815). Budovy č. p. 222 jsou východní částí barokního

kláštera, který byl dostavěn po zbourání starší středověké zástavby (fragmenty se dochovaly a zkoumaly se při výzkumu v roce 2003; *Herichová 2004*), zřejmě v souvislosti s rozsáhlou rekonstrukcí kláštera ve druhé polovině 17. století. Tyto budovy náleží k novému a menšímu východnímu rajskému dvoru a kvadratuře kolem něj. Již od druhé poloviny 17. století figuruje v místě identickým s dnešním záhybem východního dvora severovýchodně proluka – tzv. ulička mezi konstrukcí navazující na kapli sv. Anny a budovou č. p. 222 v severním sousedství dnešní Jiřské ulice (celek společně označen jako č. p. 222 na rozdíl od budov původního středověkého kláštera, tj. č. p. 33). Klášter byl zrušen za josefínských reforem v roce 1782 (*Bastl 2002; Mach – Šittler 1904–1905*, 369) a jeho liturgické funkce již nebyly obnoveny.

Historický a stavební vývoj areálu svatojiřského kláštera končí v 19. a 20. století, kdy se uskutečnily dvě zásadní rekonstrukce areálu. První částečně změnila dochovanou podobu baziliky a kaple sv. Anny ve prospěch rekonstrukce nejstarších nalezených fází z románského či gotického období. Romantickou a puristickou rekonstrukci v letech 1888–1915 realizoval vrchní c. k. stavitel Ing. František Mach, na kterého v letech 1915–1917 navázal Ludvík Lábler. Do spolupráce se zapojili také lidé, kteří nesli za památky odpovědnost, především kanovník Eduard Šittler, biskup Antonín Podlaha, v letech 1904–1905 se výzkumu účastnil již i Karel Guth, a na přelomu století také Karel Fiala a další (shrnuto *Mašterová 2015*, 56–72). Přestavba zapadala do linie romantických obnov významných národních památek a také rekonstrukce a dostavby katedrály sv. Víta. V duchu tehdejších názorů byla pro baziliku zvolena podoba nejstarší, tedy románská, která však byla v době, kdy se rekonstruovala, považována převážně za podobu kostela z 10. století (např. *Mach b.d.*). Zsvě tak vzaly – zejména v bazilice – mnohé úpravy – renesanční a barokní, včetně některých gotických, s výjimkou např. kaple sv. Ludmily (zde se románská podoba v horním patře nezachovala, pouze v přízemí sousedícím s východním dvorkem). Budovy kláštera zůstaly v barokním stavu, ty se dočkaly změny především při pozdější, moderní rekonstrukci Františka Cubra a Josefa Pilaře v letech 1963–1976, související s přestavbou areálu pro potřeby Národní galerie v Praze. Současné stavby jsou dnes, po úpravách před čtyřiceti lety, v havarijním stavu a čekají na novou rekonstrukci, kterou pravděpodobně doprovodí nová etapa záchranných archeologických prací.

DĚJINY ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU

Za první archeologický průzkum na zkoumané lokalitě východního dvora za svatojiřskou bazilikou je možné pokládat nálezy popsané a zdokumentované v průběhu restauračních prací na bazilice v letech 1888–1891 a 1897–1907 (mezitím přerušeny), které vedl stavitel František Mach. Objevy různého charakteru od starších stavebně konstrukčních prvků až po movité nálezy se průběžně podrobně zapisovaly, případně též fotografovaly a zakreslovaly do deníků (dochoval se však pouze jediný; *Mach 1887–1892*). Stavitel Mach si vedl deníky v německém jazyce, které byly během rekonstrukce areálu přepsány do publikace pro Památky archeologické a místopisné (*Mach – Šittler 1904–1905; 1910–1912; 1913*). Spolupracoval na ní též vyšehradský kanovník a historik církevních památek Eduard Šittler⁸, který ji doplnil z historického hlediska. O archeologickou stránku rekonstrukce se zajímal také nadšený amatérský archeolog Mořic Lüssner (*Lüssner 1876–1885; 1886–1890; 1887–1889*). Z těchto pramenů a publikací se dozvídáme o opravách východní krypty a presbytáře baziliky i kaple sv. Ludmily, ze kterých je možné dedukovat rozsáhlé stavební zásahy v místech k nim přiléhajícím, tj. v okruhu dvorku za bazilikou.⁹

⁸ K osobě E. Šittlera např. *Guth 1932; Ryantová 1988*, která ve svém úvodu k jeho inventáři v Archivu Národního muzea uvádí, že do Prahy přišel až v roce 1895 a byl členem několika poradních archeologických komisí. Autorka inventáře předpokládá, že se do rekonstrukce svatojiřské baziliky zapojil až v roce 1903 – bez uvedení zdroje tvrzení. Nicméně je z archivních pramenů zřejmé, že Šittler připravoval monografii o bazilice sv. Jiří (v návaznosti na texty v Památkách archeologických), veden A. Podlahou jako redaktorem, ta ale nikdy nevyšla. Chystal zřejmě také po vzoru jiných chrámů, např. sv. Víta, soupisový inventář kláštera sv. Jiří, avšak ani ten nebyl zveřejněn (srov. fond E. Šittlera v ANM).

⁹ V této souvislosti je možné zmínit ještě nedávný záchranný archeologický výzkum Jiřské ulice, který navazoval jak na kapli sv. Ludmily, tak na východní dvorek od jihu. Vedl jej Josef Matišek v roce 2009 a zatím nebyl publikačně zpracován; investorská zpráva *Matišek 2009*.

Původní, před Machovou rekonstrukcí dochovaný východní závěr baziliky sv. Jiří je zdokumentován plány a řezy v Památkách archeologických v roce 1861 (*Zap 1860–1861*, plán na straně 167) a od Karla Brouska z roku 1879 (*Mach – Šittler 1910*, obr.4-6 a tab. VIII, obr. 74). Je na nich patrné mohutné opláštění kaple sv. Ludmily, přiléhající těsně k jihovýchodní části hlavní východní apsidy, barokní přestavba hlavní apsidy a také k severovýchodu této apsidy přiléhající nároží barokního ambitu. Podle plánu byl východní dvorek od jihu ohrazen vysokou zdí, a to až do výše podokenních říms vyššího patra kaple sv. Ludmily. Již na počátku rekonstrukce, v roce 1888, bylo rozhodnuto, že je nutné základy obou věží baziliky zabezpečit, a při té příležitosti byly, jak vyplývá z publikace, podezděny základy apsidy presbytáře baziliky (nejstarší etapa je v deníku *Mach 1887–1982*). Zveřejněný průřez tímto základem (*Mach – Šittler 1910*, obr. 10) dokládá, že původní základ krypty před rekonstrukcí sahal do hloubky 26 cm pod dlažbu krypty, přičemž stavitel původní základy apsidy krypty popisuje takto (autorství stavebních popisů z doby před zapojením E. Šittlera jako spoluautora publikací o rekonstrukci někdy před rokem 1904 je přisuzováno F. Machovi, ze strany Šittlera však mohlo jít o redakční úpravu): „*I toto základové zdivo bylo chatrné, jsouc složeno ponejvíce z velkých kusů červeného pískovce na sucho narovnaných, z nichž některé jsou kulatého tvaru, jakoby to byly zbytky sloupů, patek a kvádrů, v průměru 64 až 90 cm. – Břidlová skála pod tímto základem byla promočena vnikající dešťovou vodou ze dvorku*“ (*Mach – Šittler 1910*, 68). Dále se od stejných autorů dozvídáme (*Mach – Šittler 1910*, 69), že zdivo apsidy bylo oboustranně v celé šířce základu podchyceno, a to v severní polovině do hloubky 2 m (pod dlažbou kostela, ležící 1,14 m nad dlažbou krypty) a v jižní do hloubky až 2,8 m z důvodu promočení skály. Předpokládáme, že k podezdění došlo pouze k linii tehdy stojícího jihovýchodního nároží barokní kvadratury (zdiva 904, 905, 912/2012), která byla v neznámé době v průběhu rekonstrukce zbourána (*obr. 4/5*), záznamy se nedochovaly, odstranění

Obr. 4/5: Praha – Hrad, Bazilika sv. Jiří – východní apsida od východního dvora, vpravo někdejší křídlo barokního ambitu, zbouráno při rekonstrukci kolem roku 1900. Foto J. Eckert dne 5.12.1889. Fototéka ÚDU AV ČR.

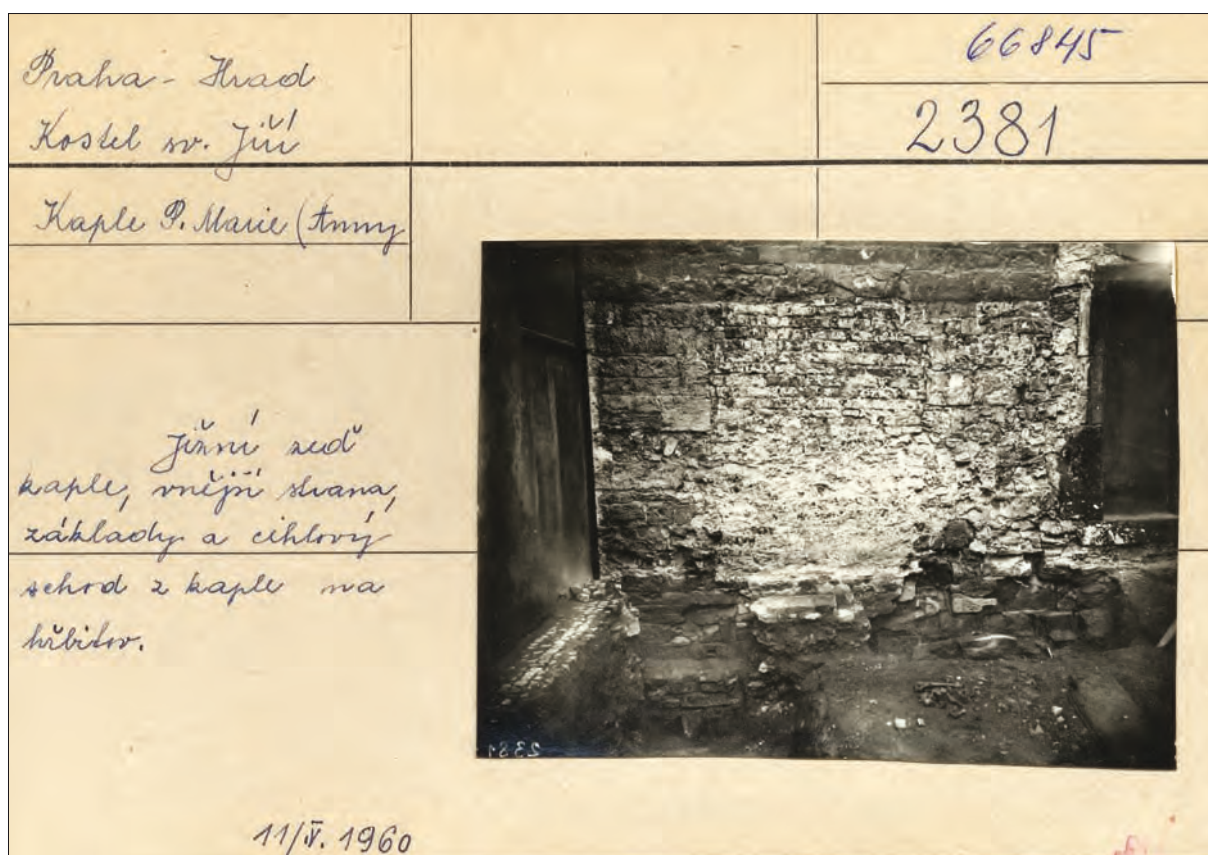
Fig. 4/5: Prague Castle, St George's Basilica, eastern apsis from the Eastern Courtyard. Former wing of the Baroque arcade demolished in the course of reconstruction around the year 1900. Photo J. Eckert, 5. XII. 1889. Photo archive of the Institute of Art History of the CAS.

je patrné z fotografií a plánů (srov. např. Archiv hl. města Prahy, plán reálného stavu, inv. č. VI 63/1 z roku 1879 od K. Brouska a fotografie J. Eckerta z roku 1903, ÚDU, inv. č. W24).

Stavitel Mach dále popisuje, že ohledal také základy kaple sv. Ludmily, které zvenku dosahovaly hloubky 1,83 až 2,65 m při ulici (myšleno Jiřské; Mach – Šittler 1910, 70). O jejich podezdění se dále píše, že v roce 1888 bylo „staré zdivo [základů kaple sv. Ludmily] až na pevnou skálu podchyceno, a přízdívky pozdější podepřeny pilíři, na sucho zděnými“ (Mach – Šittler 1910, 104). Tyto přízdívky byly později odstraněny až na původní gotické a románské zdivo.

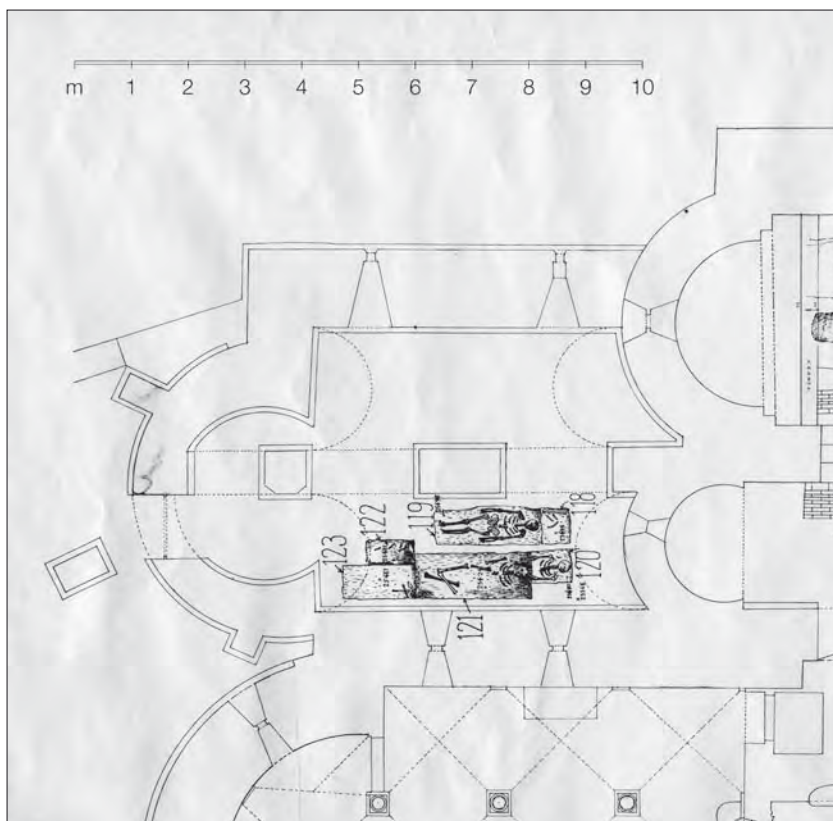
Situace východního dvorku byla obecně doporučena ke snížení (Mach – Šittler 1910, 105) – k tomu však podle dochované situace nedošlo. Naopak, v popisu apsidy severní boční lodě se uvádí, že chodba, která za ní pokračovala dále na východ (součást barokní kvadratury), byla níže o 32 cm oproti úrovni podlahy v apsidě (Mach – Šittler 1911, 440). Dále se píše, že chodba vedla do kaple sv. Martina (jižně sousedící s kaplí sv. Anny) a na „hřbitůvek“ – tím se míní prostor východního dvora. Podobně píše stavitel Mach v souvislosti s přízemním patrem kaple sv. Ludmily o ohledání podloží: „...dlažba východní části sklepení [tj. přízemního podlaží kaple sv. Ludmily] leží přímo na skále, kdežto v západní části, při starších partiích chrámových [tj. při jižních apsidách baziliky, na které kaple navazuje], jest pod ní násyp 70 cm silný, setlelými kostmi promíchaný, nasvědčuje, že bývaly před zbudováním kaple sv. Ludmily při vnějších chrámových stěnách ve volném prostranství hroby“ (Mach – Šittler 1913, 134). Je proto nejasné, zda byl východní dvůr za „hřbitov“ označován ještě koncem osmdesátých let 19. století jen ze zvyku, anebo podle nálezů hrobů.

Z publikovaných popisů Františka Macha vyplývá, že se v prostoru dvora neděly významné stavební zásahy, které by byly hodny zaznamenání. Záznamy se vysloveně nezmiňují ani o demolici části barokní

Obr. 4/6: Praha – Hrad, Jiřský klášter. Jižní zeď kaple sv. Anny od jihu, dokumentující rozsah výkopů v ploše východního dvorku v době výzkumu I. Borkovského. Popis na kartě: „cihlový schod z kaple na hřbitov“. Fotografováno 11.5.1960, č. karty 66845/2381. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.

Fig. 4/6: Prague Castle, St George’s Convent. Southern wall of the Chapel of St Anna, view from south, documenting the extent of excavations in the Eastern Courtyard in times of I. Borkovský. Description on the card: ‘Brick step from the chapel to the cemetery’. Photographed on 11. 5. 1960, No. of card 66845/2381. Archive of the Prague Castle department of the Institute of Archaeology of the CAS, Prague.

Obr. 4/7: Praha – Hrad, Jiřský klášter. Detail celkového plánu výzkumu I. Borkovského v letech 1959-1965, detail půdorysu přízemí kaple sv. Ludmily. Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.

Fig. 4/7: Prague Castle, St George's Convent. Detail of the overall plan of the fieldwork conducted by I. Borkovský in 1959-1965. Detail of ground floor of the Chapel of St. Ludmila. Archive of the Prague Castle department of the Institute of Archaeology of the CAS, Prague.

chodby, která byla provedena z důvodu plánované obnovy románského rázu celého východního závěru baziliky včetně severní apsidy nejdříve v roce 1903 (podle datace fotografie J. Eckerta).¹⁰ Z mezerovitých zmínek v publikovaném postupu prací je možné se dohadovat, zdali prostor dvora nebyl nakonec snížen, jak se plánovalo, protože byly nalezeny hroby, anebo kvůli pevné podložní skále či příliš mělkému založení staveb – zejména baziliky samé.

V poslední etapě rekonstrukce vedené stavitelem Ludvíkem Láblerem se nakonec realizovala ještě poslední aktivita na východním dvoře, a sice výstavba kanalizace v období mezi 15. 6. 1914 a 11. 10. 1915. Tyto práce popsal Eduard Šittler v nikdy nezveřejněném „Dokončení“ publikací rekonstrukčních prací v Památkách archeologických (*Šittler rkp.* ANM, inv. č. 457, část IX.). Podle rukopisného textu byla tehdy některá zdiva odkryta, nutně nalezené hroby však Šittler vůbec nezmiňuje. Pozorovatelem této etapy prací měl být Karel Guth za stranu „zemského konservátora“. Po skončení rekonstrukci, tedy v tomto místě po roce 1915, našel stav zásahů do archeologických terénů východního dvora Ivan Borkovský a popsal jej takto: „...dvorek byl však místy do hloubky poškozen elektrickými kabely, kanalizací a odpadovými rourami na dešťovou vodu ze střech“ (*Borkovský 1975b*, 68; *Deník 1960–1961*, 232 – zápis ze dne 27. 10. 1960). Zprávy z let 1914–1915 a popis zásahů I. Borkovského na východním dvoře chybí, a není ani důvod nějaké očekávat.

¹⁰ Důvodem mohla být kontroverznost tohoto zásahu v době publikace výsledků rekonstrukce – v čase mezi provedením některých radikálních zásahů románské puristické obnovy a rokem 1910 vídeňské úřady památkové péče ostře kritizovaly postupy při obnově slohu baziliky sv. Jiří – srov. např. Maxe Dvořáka dle *Kotrba 1965*, pozn. 2. Demolice barokních částí by již v této době nebyla kvůli slohu proveditelná. Rekonstrukce postupem času přešla z obnovy slohu na přísně konzervační metody, které kromě všech slohových částí stavby také omezovaly zbytečné finanční náklady – srov. např. Šittler, rkp. ANM, inv. č. 457, nepag. (s. 1) – zápis k r. 1909: „Průtah způsoben byl jednáním o nový restaurační program. Ústřední památková komise, když – zatím opanovaly novodobé názory o metodě oprav starých památek, zásadně ovšem odlišné od názorů do té doby vládnoucího purismu, poukázala k tomu, že způsob, jímž oprava kostela svatojirského dosavad se dála, neodpovídá zcela nynějším zásadám o udržování památek, a vyžádala si od svého zástupce, stavitele pražského dómu a konservátora, architekta Kamila Hilberta vyjádření, které práce ještě nutno provést, a jakým způsobem by se v nich mělo přičiště postupovati.“

Poslední známý archeologický zásah mimo moderní výzkumy se v prostoru dvorku uskutečnil pod vedením Ivana Borkovského v rámci rozsáhlého archeologického výzkumu v letech 1959–1963 v souvislosti s rekonstrukcí celého areálu bývalého barokního kláštera. Z této doby se bohužel nedochovaly záznamy odkazující na systematické a dokumentované prozkoumávání dvorku. Kromě některých nepřímých dokladů, jakými jsou fotografie ze zničené části jižně před kaplí sv. Anny (obr. 4/6), existují pouze dva odkazy na situace nalezené v těchto místech. První z nich poukazuje na výšku geologického podloží v místech těsně u č. p. 222 (tj. ve východní části dvorku), kde mělo být nalezeno geologické podloží (skála) v hloubce „20–30 cm pod povrchem“ s tím, že další terén byl porušen kanalizací (Deník 1960–1961, 232). Druhý záznam se týká nálezů sídlištní jámy (viz dále).

Průzkum související nepřímo s východním dvorem realizoval I. Borkovský v přízemním prostoru kaple sv. Ludmily, která se dochovala (včetně původního pozdně románského dláždění) ve výškové úrovni odpovídající přilehlému dvorku (obr. 4/7; Borkovský 1975b, 66–69; Deník 1959–1960, 182, 184, 191, 192; Deník 1960–1961, 195–197, 201–202). Zjistil například, že František Mach podezdil jižní základovou zeď kaple až do hloubky 230 cm z opukového řádkového zdiva a s pevnou cementovou maltou s ojediněle vsunutou cihlou. Původní základy i v jiných místech kaple sahaly do hloubky 90 cm (z toho je jasně patrné značné prohloubení svatojiřské ulice v letech cca 1200–1900). Mezi pilíři přízemního prostoru kaple sv. Ludmily byl odhalen pásový základ kompaktního zdiva širokého 150 cm. Znovu byla také odkryta Machova sonda podél jižního základu krypty pod presbytářem, široká 110 cm. Základ měl být v těchto místech rozšířen (předzáklad široký 15 cm, hloubka základů 95 cm) a byly v něm pevně zazděny kusy červeného pískovce (celkem šest kusů vedle sebe; Borkovský 1975b, obr. 5). V základu krypty měla být použita hnědá „chatrná“ malta a ohořelé kusy opuky. Borkovský dále píše, že v místech krypty a kaple sv. Ludmily měl být terén před jejich stavbou vyrovnáván a snižován, jak usoudil z příliš mělkého uložení hrobů pod podlahou kaple (Borkovský 1975b, 67). Borkovský podle všeho odkryl celou plochu kaple. Nasvědčuje tomu tvrzení, že odkryl nahusto kladené hrobové jámy pouze v severní polovině kaple (v hloubce 50–120 cm, min. však 26 cm, celkem nalezeno šest hrobů – označeny Hrob 118–123); jižně od linie pilířů žádné hroby nenalezl (v místech Machem neporušených; publikovaný plán z výzkumu Borkovský 1975b, obr. 1 však výzkumu v jižní polovině kaple nenasvědčuje). Hřbitov měl být starší než kaple sv. Ludmily (tj. před první třetinou 13. století) a pokračoval dále na severovýchod: „Hřbitov zasahoval přes dvořek za velkým kněžským a plochy dnes zastavěné budovami nového kláštera [tj. č. p. 222] směrem severovýchodním“ (Borkovský 1975b, 68). I. Borkovský ve svém textu uvádí vlastní domněnku, že některé hroby vznikaly i po postavení kaple (jeden hrob obsahoval novověký inventář). Dále však píše, že doba pohřbívání není vzhledem ke stavbě kaple sv. Ludmily zřejmá (Borkovský 1975b, 69).

Zajímavé je, že I. Borkovský nejspíše viděl povrch (?) vyrovnávaného celého dvorku, protože zde měla být položena nová dlažba (v letech 1914–1915 „pražská chodníková mosaika“, Šittler rkp. ANM, inv. č. 457, část IX. Dokončení..., s. 21). Ivan Borkovský k tomu píše: „Jinak byly na dvorku bývalého hřbitova celé kostry; velké množství jednotlivých lidských kostí bylo nalezeno v terénu, který obsahoval keramický materiál, většinou z mladšího období ze 17.–18. století.“; a dále „...dvorek byl však místy do hloubky poškozen elektrickými kabely, kanalizačními a odpadovými rourami na dešťovou vodu ze střech.“ Jedna roura pak poškodila „v severní části dvorku jámu, zahluběnou do břídlíce“ (Borkovský 1975b, s. 68). Z jámy se dochovala jižní část (hloubka 135 cm, zapuštěná 30 cm do skály, zbylé rozměry 90 x 80 cm) a ležela 130 cm východně od „lice hlavní apsidy“. Místo bylo vyhloubeno proto, aby se zde uložily kosti z hrobů z baziliky. Jáma obsahovala zlomky šesti slepitelných nádob (tři celé a tři fragmenty) z 10.–11. století (kalichovité). Původní funkce jámy nebylo možné určit (Borkovský 1975b, 68, nádoby obr. VII).

Ivan Borkovský dále popsal odhalení „nových“ základů apsidy hlavního presbytáře (tedy také apsidy krypty), zděných z opuky až na „pevnou skálu“, přičemž břídlíce v některých místech dvorku vystupovala až „k dlažbě“ – podobně jako v kapli sv. Anny (v Borkovského terminologii je to vždy „kaple Panny Marie“), čímž byl odhalen „hřbet“, na kterém byla postavena bazilika a jenž se snižoval k východu (Borkovský 1975b, 68–69).

Další, mladší archeologické zásahy se již míst dvorku podle našich záznamů netýkaly. Je proto pravděpodobné, že stav inženýrských sítí i zadláždění v roce 2012 před zahájením nového archeologického výzkumu pocházel z období šedesátých až sedmdesátých let 20. století. Časový úsek lze odvodit i z havarijního stavu dešťové kanalizace, která si vyžádala záchrannou akci. Jedním z důsledků zanedbané péče bylo promočení obvodových zdí východní krypty pronikající dešťovou vodou. Tento proces se novou rekonstrukcí podařilo Správě Pražského hradu zastavit, a krypta tak čeká na restaurování převážně novorománských obkladů vnitřních stěn, vlhkem dosud zezelenalých a se silně zvětralou povrchovou vrstvou.

METODA A CÍLE VÝZKUMU V ROCE 2012

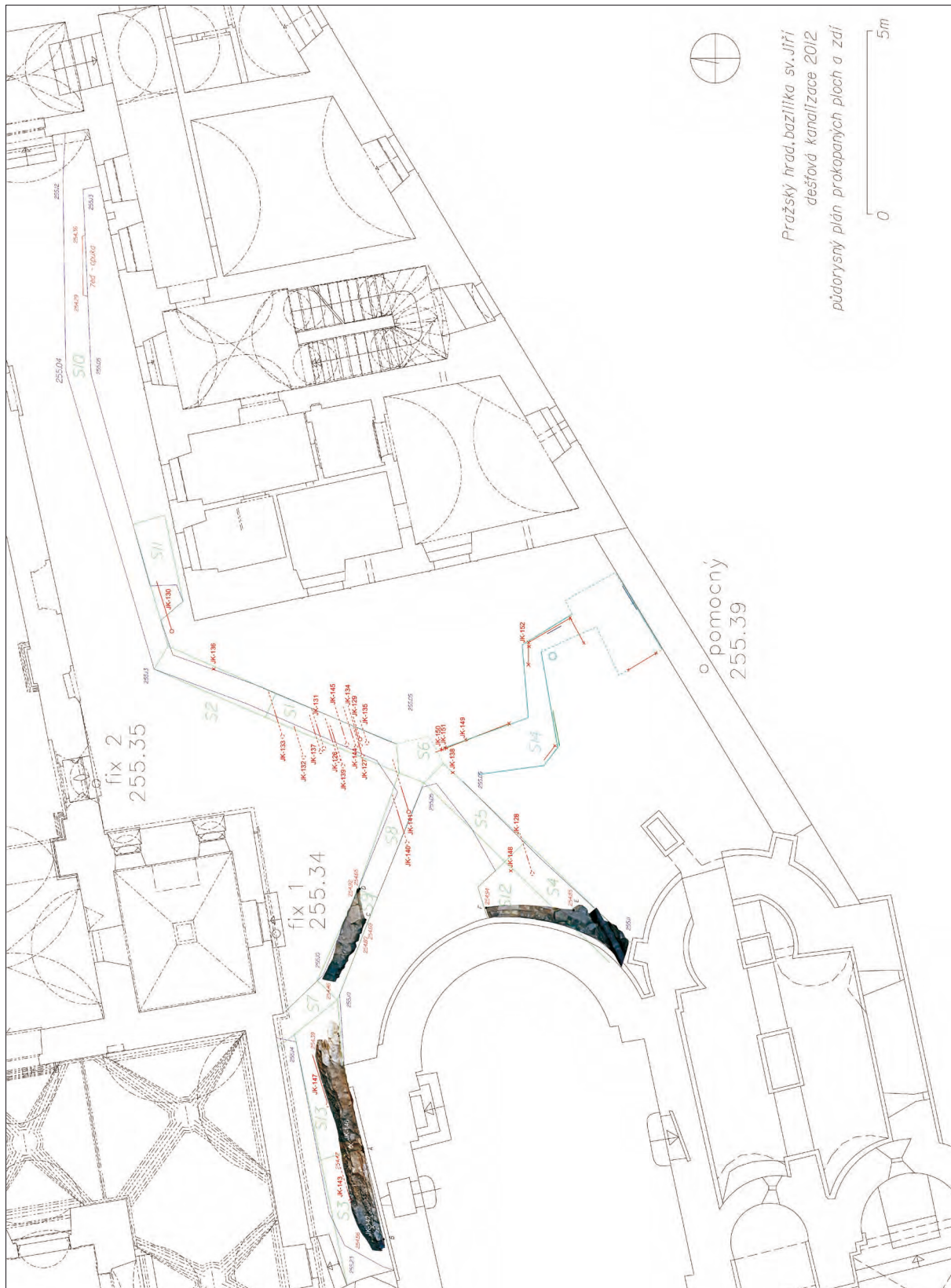
Metoda realizovaného záchranného výzkumu byla stanovena na základě postupu a plošného vymezení stavebních prací. Ty se odvíjely místy nepředvídatelně v důsledku špatného stavu existující síťové dokumentace, což je ovšem pochopitelné, když si uvědomíme stáří různých sítí z etap dvou předchozích rekonstrukcí. Stavba proto postupovala průzkumem existujícího stavu a pokračovala výměnou či náhradou kanalizačních rozvodů v původních trasách, čímž měly být archeologické zásahy minimalizovány. Přesto bylo po vytyčení základní sítě zjištěno, že až na linii bývalé tzv. „uličky“ (v severovýchodní linii dvorku mezi budovami kláštera č. p. 222), která kopírovala starší trasu a kde se až na výjimku novověkého zdiva archeologické terény nezachovaly (snížení se tudíž událo stavbou mechanicky malým bagrem; označeno jako sonda S10), se další linie tras do původních netrefily – s výjimkou částečného překrytí se starší linií v sondách S3+13 a z šachty kanalizačního svodu označené jako sonda S6. Vytyčeny byly tři linie radiálně směřující k centrální šachtě S6: linie sond S1+2, S3+13+8+9, S4+5+12 (obr. 4/9, 4/10). Po skončení prací se na stavbě dále dohledávalo spádové sledování potrubí z šachty S6 jižně, v klikaté linii označené posléze jako S14, ve které byly archeologické situace již dříve poničeny a pouze nespojitě obnaženy v řezech rýhy (srov. obr. 4/8). Zde je ale nutné poznamenat, že osoby odpovědné za stavbu svůj postup archeologům předem neoznámila, a proto byla prohlédnuta až dodatečně. Dokumentaci řezů S14 tak ztížil rychlý postup prací a tlak stavebníka.

Jednotlivé sondy archeologického záchranného výzkumu byly vytyčeny v menších plochách tak, aby bylo možné dělat dokumentaci v měřítku 1 : 20 na jeden A4 milimetrový papír (sondy byly dlouhé přibližně 3–4 m). Držely se výhradně stavbou sledovaných šířek výkopů, nejčastěji 70 cm. Plošný archeologický terénní odkryv byl zahájen okamžitě po zjištění původního neporušeného archeologického terénu od nejsvrchnějších vrstev (jako první v linii sond S1–S2, z nichž S2 byla však ještě, v návaznosti na S10, zničena mladšími recentními zásahy) a postupoval po přirozených vrstvách směrem dolů, přičemž se zastavil na podloží dochovávaném v různých niveletách (viz plány a řezy). Celkem bylo archeologicky vyhloubeno 12 sond, dvě další sondy (S10 a S14) byly s archeologickým dohledem vybagrovány v linii starších tras výkopů. Intaktní terény byly obnaženy pouze v řezech, které se dokumentovali. Terénní práce prováděla firma Osina Archo s. r. o. (technikem byl Petr Kaplan). Práce probíhaly v závislosti na náročném dokumentaci složitých situací (zejména hrobů) v různých sondách paralelně tak, aby byly usnadněny stavební práce. Vzhledem k nedostatku času a rychlosti, v jaké se odkryv dělal, nebyl pro vyjímání kostrového materiálu z hrobů povolán antropolog, a kosti se vyzvedávaly standardním způsobem po podrobné fotografické, kresební a výškopisné dokumentaci.

Obr. 4/8: Praha – Hrad, Jiřský klášter. Východní dvůr na konci výzkumu v roce 2012, pohled od SZ na linii sondy S8-9, v popředí základ zbořeného ambitu z obr. 4/5, zeď č. 904-905. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/8: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard at the end of the 2012 fieldwork. View from north-west on a line of trenches S8-9. Demolished arcade from Fig. 4/5 and walls 904-905 are in front. Photo K. Mašterová.

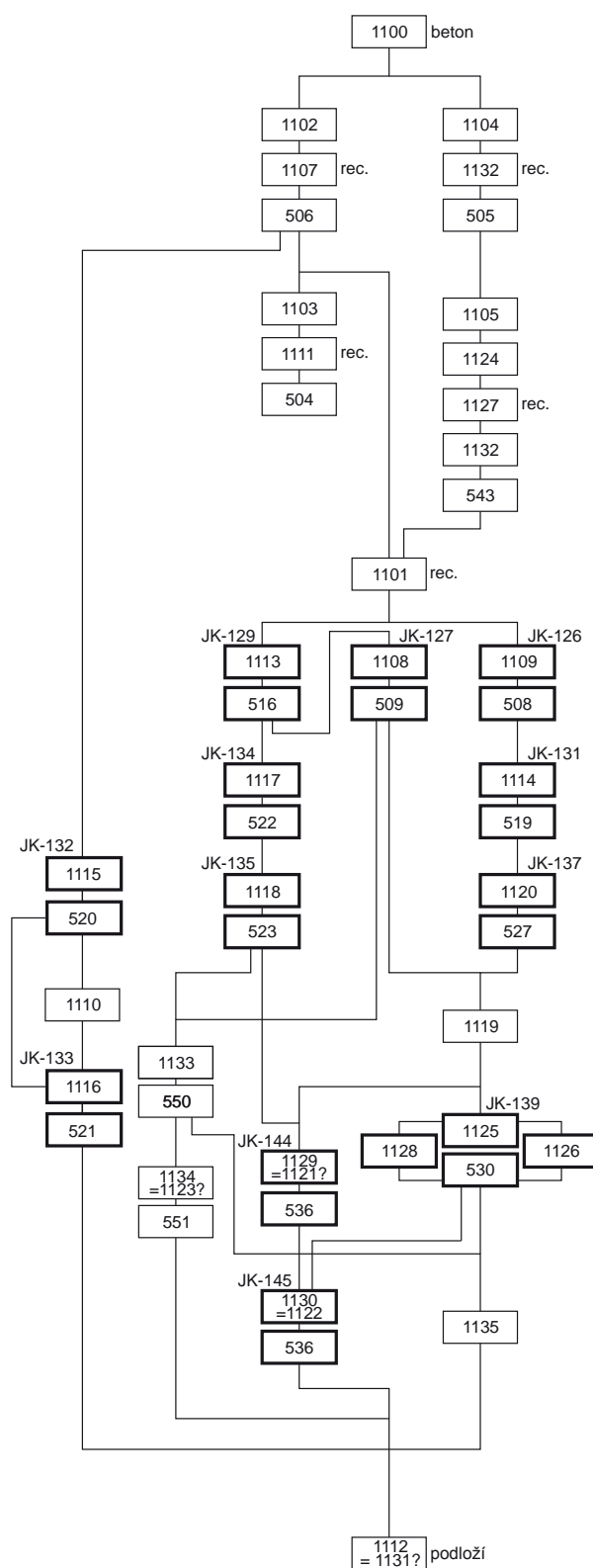
Obr. 4/9: Praha – Hrad, Jiříský klášter, východní dvorek za bazilikou. Plocha výzkumu v roce 2012. Sondy a fotogrametrie odkrytých zdí vyhotovila firma GEO-CZ. Nalezené hroby vyneseny do plánu červeně formou rekonstruovaných ploch (čárkovaně).

Fig. 4/9: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica. Area of the fieldwork from year 2012. Trenches and photogrammetry of the unearthed masonry was prepared by GEO-CZ company. Excavated graves are indicated in the plan with red colour in the form of reconstructed areas (in dashed lines).

Číslování archeologických kontextů se dělalo u hrobů, objektů (výkopů) a zdí průběžně (hroby H1–H29, objekty 500–563, zdi 900–915). Vrstvy (uloženiny, výplně) se v každé sondě číslovaly od 100 (takto jsou vedeny v dokumentaci), při hodnocení je číslo vrstev složeno z čísla sondy a čísla vrstvy (např. v sondě 1 je první 1101, v sondě 2 je to 2101 atd.). Číslo sáčků navázala na starší moderní výzkumy, zejména na poslední výzkum I. Herichové z roku 2003. Celkem byla aktuálním výzkumem evidována čísla 375–734. Plány byly číslovány průběžně od 1 do 60 (společně též řezy, plány i skici).

Když výzkum skončil, byly archeologické movité nálezy a terénní dokumentace převezeny na pracoviště Archeologického ústavu Pražský hrad (objekt č. p. 2/IV), kde je pracovníci očistili, popsali evidenčními čísly, vyfotografovali, odborně vyhodnotili, inventarizovali a zařadili do depozitáře. Posléze byly uloženy v depozitáři oddělení ve sklepení č. p. 2/IV. Po ošetření nálezů byly dále objednány přírodovědné analýzy – rozbor odebraných vzorků malt (A. Zeman), paleobotanické analýzy makrozbytků (V. Čulíková) a antropologický rozbor lidského kostrového materiálu (P. Stránská) – nevyhodnoceny zůstaly pouze zvířecí kosti. Z archeologického hlediska byly hodnoceny jak movité nálezy (určovalo se např. jejich relativně chronologické stáří), tak nemovité situace (interpretace).

Z výzkumu byla vypracována investorská a nálezová zpráva (Chlustiková 2012).

Obr. 4/10: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou. Harrisův diagram kontextů dokumentovaných v sondě S1 v roce 2012. Autor K. Mašterová, překreslil F. Adámek.

Fig. 4/10: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica. Harris diagram of contexts documented in trench S1 in 2012. Author K. Mašterová, re-drawn by F. Adámek.

4.2. KATALOG HROBŮ

TD: sonda S1, výkop 508, zásyp 1109 (kontextový list).

PK: Půdorys 4, 9, **45** (obr. 4/12); řez **47** (obr. 4/13).

N1: Sáček **401** (LKo, paleo), **402, 403, 404, 405, 406, 407** (vše LKo).

N2: ---

N3: Vrstva 119: sáček **437** (K), **455** (Bk), **456** (K - obr. 4/14, LKo, Ko), **459** (K), **470** (K), **657** (LKo?), **658** (LKo) – 1x BK bronzová tyčinka, K: 3x RS kalichovité a 1x RS/VS neurčitelné; objekt 506: sáček **387** (K, Fe); objekt 543: sáček **461** (K), **510** (K, O/M) – oba objekty novověké až recentní nálezy.

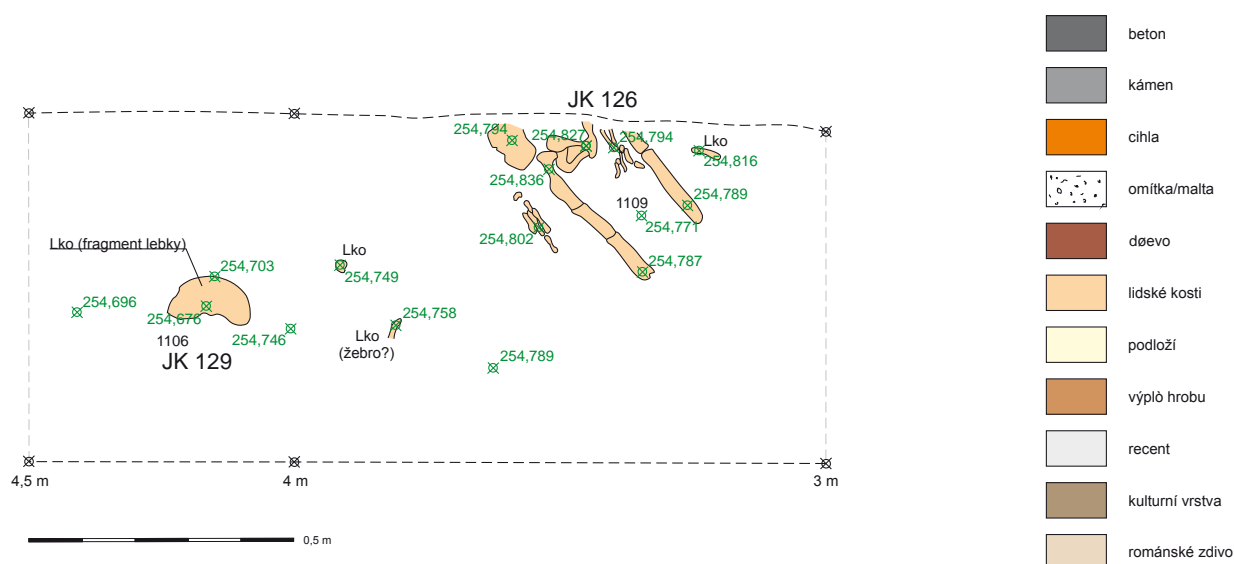
F-T: DR-29042-001,002,003,004, 058,059,060,061,062,063 (obr. 4/11).

JK126
(H1/2012)

Obr. 4/11: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK126. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/11: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK126. Photo P. Kaplan.

Obr. 4/12 : Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S1. Plán č. 45. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek. Legenda platná pro všechny plány areálu.

Fig. 4/12: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S1. Plan No. 45. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek. The legend is valid for all plans of the area.

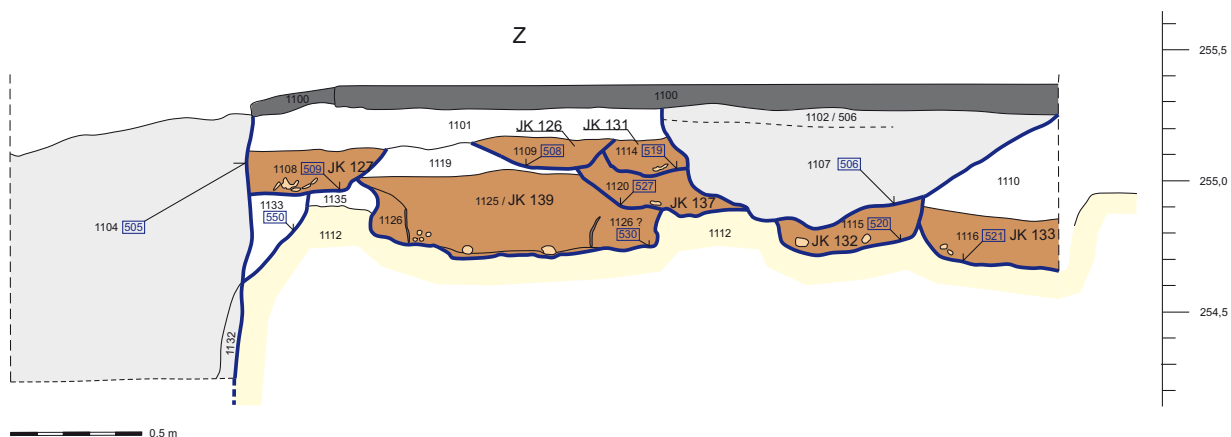
F-N: ---

A: Dítě, infans III (*Stránská 2013, 2*).

P:

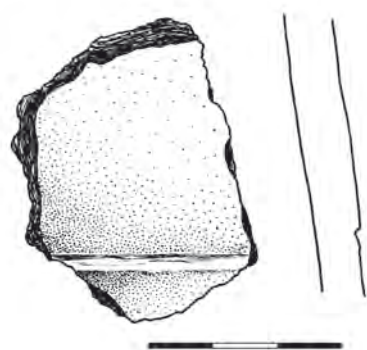
- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (v celku část pánev až kolena)
- orientace: Z-V
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásyvu: 12 cm
- dochovaná šířka hrobu: min. 40 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 45 cm
- charakter zásyvu: JK/šedá až tmavě šedá středně ulehlá prachová hlína; HK/10 % malé kamínky až kameny (opuka) a 5 % malé až velké kamínky podložní skály (i propálená), nahodile drobků malty, uhlíků, vápna
- stratigraficky pod: 1101 (podklad pod betonem 1100), 1112 (výkop 509 – recentní)
- stratigraficky nad: 508
- niveleta dna: 254,76 m n. m.

K: Kostra byla odkryta přímo pod recentní podsýpkou (1101) pod betonový podklad (1100) pro dlažbu pocházející pravděpodobně ze šedesátých let 20. století z doby druhé rekonstrukce kláštera. Ve východní části porušena recentním výkopem 506 (zásyp 1102, 1107). Kostra uložena v úrovni sousední superpozice hrobů H2 a H4. Hrobová jáma byla v rámci okolní vrstvy 1101 nečitelná, odkryta pouze po identifikaci dochovaných kostí.

Obr. 4/13: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Západní řez S1. Plán č. 47. Kreslil P. Kaplan, upravil F. Adámek.

Fig. 4/13: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Western cross-section of S1. Plan No. 47. Drawn by P. Kaplan, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/14: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Keramický zlomek č. sáčku 456, sonda S1, vrstva 1119. Kreslila V. Uramová.

Fig. 4/14: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Pottery sherd, bag No. 456, trench S1, layer 1119. Drawn by V. Uramová.

TD: Sonda S1, výkop 509, zásyp 1108 (kontextový list).

PK: Půdorys 4, **9** (obr. 4/16), 45; řez 47.

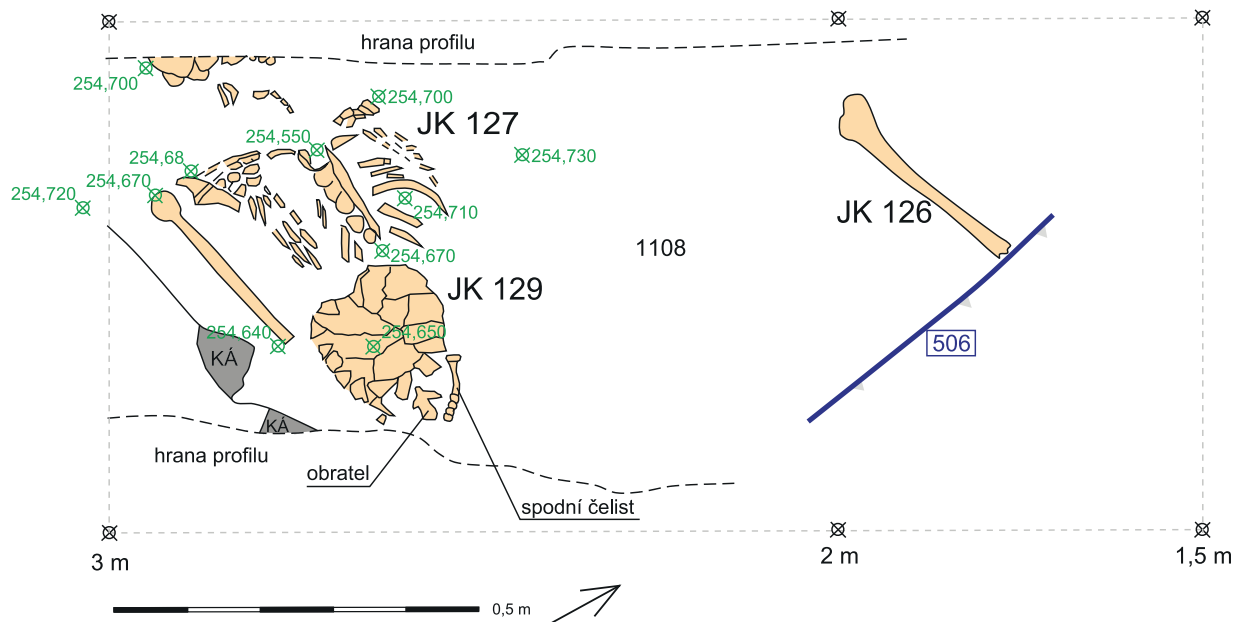
N1: Sáček **424, 425, 533, 539** (vše LKo), **628** (LKo, paleo; spolu s H4), **629** (paleo; spolu s H4), **642** (LKo), **680** (paleo).

N2: Sáček **423** (K, Ká), **539** (K): celkem 4 ks keramiky RS4-NO (tenká šedá vleštovaná), 1 ks ohořelého opukového amorfního kamene; **636, 637, 642** (vše paleo).

Obr. 4/15: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK127. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/15: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK127. Photo P. Kaplan.

Obr. 4/16: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S1 – detail hrobů JK127 a JK129. Plán č. 9. Kreslila M. Cejnarová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/16: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S1 – detail of graves JK127 and JK129. Plan No. 9. Drawn by M. Cejnarová, adjusted by F. Adámek.

N3: Objekt 550: sáček **678** (Sk, O/M) – sklo ploché čiré s korozí a neurčené, 2x různá omítka s bílým nátěrem.

F-T: DR-29042-003-004, 005, 061-067, 069 (*obr. 4/15*).

F-N: ---

A: Neurčený dospělý jedinec.

Zachováno: Několik zlomků plochých lebečních kostí, levý humerus, levá klavikula, levý femur, tibie, calcaneus. *Deskriptivně:* kosti gracilní až středně robustní stavby, slabě svalově modelované, s plně přirostlými epifýzami. *Metricky:* femur platymerní (78,6). Tělesná výška podle délky femuru pro muže střední (165,2 cm), pro ženy velká (163, 5 cm; Stránská 2013, 2).

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (hrudník a horní část pravé paže)
- orientace: Z-V
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: 17 cm
- dochovaná šířka hrobu: min. 40 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 51 cm
- charakter zásypu: JK/tmavě hnědošedá středně ulehlá prachovo jílovitá hlína; HK/10 % malé až velké opukové kamínky, 5 % malé až velké kamínky podložní skály, 5 % drobků vápna, nahodile až drobků uhlíků, nahodile až ojediněle malta
- stratigraficky pod: 1101 (podklad pod betonem 1100), 1104 (výkop 505 – recentní), hrob H4 (JK129) 516/1113
- stratigraficky nad: 1119 (hřbitovní vrstva)
- niveleta dna: 254,66 m n. m.
- nálezy v sáčcích

K: Kostra byla odkryta přímo pod recentní podsýpkou (1101) pod betonový podklad (1100) pro dlažbu pocházející pravděpodobně ze šedesátých let 20. století z doby druhé rekonstrukce areálu. Na jižní straně byla porušena recentním výkopem 505 (zásyp 1104), na východní uložení hrobu JK129. Hrob narušil hřbitovní vrstvu 1119. Hrobová jáma byla nezřetelná, konstrukce se nedochovala. Uložení v úrovni JK126 a JK129. Podle nejmladších nálezů v zásypu je novověkého stáří.

JK128
(H3/2012)

TD: Sonda S4, výkop 510, zásyp 4107, 4109 (kontextové listy).

PK: Půdorysy **5** (*obr. 4/18*), **13** (*obr. 4/19*); chybí na řezu.

N1: Sáček **428, 429, 430, 431, 433** – vše LKo, **645** (LKo).

N2: Sáček **420** (K, Ko, LKo, Fe, Br), **432** (K – *obr. 4/20*) 3 ks keramiky RS a mladší; bronzové drobků a železný hřebík (?); **633, 634, 643, 644, 645** (paleo).

N3: Objekt 507: sáček **390** (K), **474** (K); objekt 503: sáček **388** (K, Fe, Sk, StM) – obsahují novověké a recentní nálezy; „vrstva nad podložím severně od hrobu H3“: sáček **447** (K) – 5x RS až RNO (mohlo by jít o vrstvu 4111 = H25 anebo zásyp některého z objektů).

F-T: DR-29042-102 až 108, 113 (*obr. 4/17*).

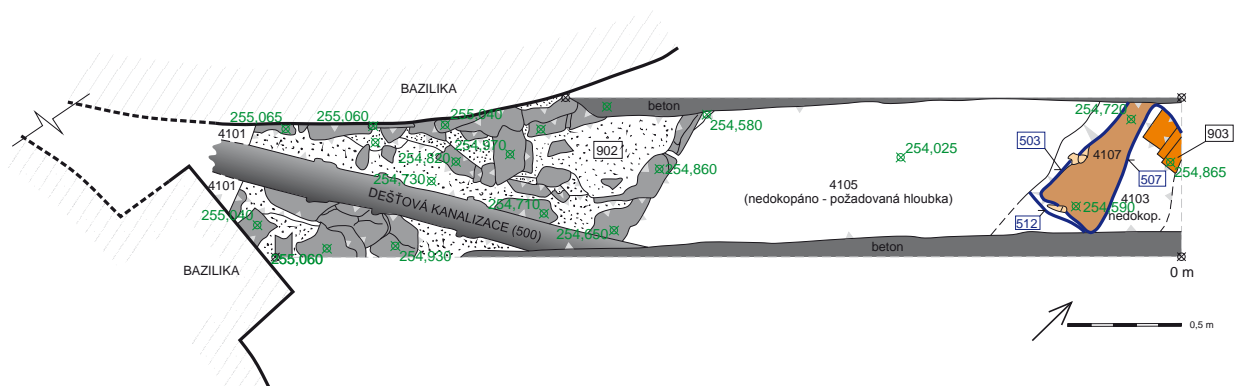
F-N: ---

A: Spíše žena, adultus II – maturus II; *příměs:* zlomek levého femuru s volnou epifýzou – infans III (10–13 let; Stránská 2013, 2).

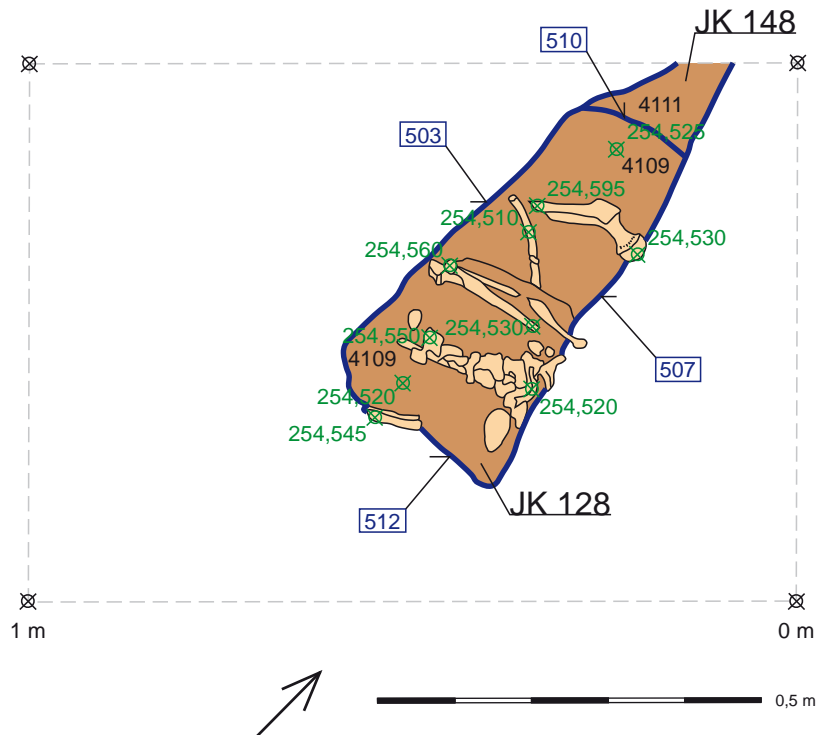
Obr. 4/17: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK128 (pohled od jihu). Foto P. Kaplan.

Fig. 4/17: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK128 (view from south). Photo P. Kaplan.

Obr. 4/18: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S4. Plán č. 5, kreslil P. Kaplan, upravil F. Adámek.

Fig. 4/18: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S4. Plan No. 5. Drawn by P. Kaplan, adjusted by F. Adámek.

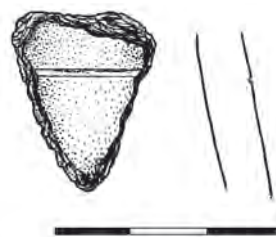
Obr. 4/19: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S4 – detail hrobu JK128. Plán č. 13. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/19: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S4 – detail of grave JK128. Plan No. 13. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

P:

- úplnost kostry: dochována fragmentárně (bederní část s křížovou kostí a předloktí rukou), odkryta v maximálním dochovaném stavu
- orientace: Z–V
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: 5 cm (4107; 4109 výška nepopsána)
- dochovaná šířka hrobu: max. 50 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 26 cm
- charakter zásypu: 4107: JK/šedá tmavě ulehlá až kyprá jílovitá hlína; HK/10 % malé kamínky až kameny podložní skály, 5 % drobků vápna, nahodile malé až středně opukové kamínky, nahodile drobků uhlíků; 4109: JK/hnědošedá středně ulehlá jílovitá hlína; HK/5 % drobků vápna, nahodile malé až velké opukové kamínky, nahodile drobků uhlíků, nahodile malé až velké kamínky podložní skály.
- vztah: 4109 leží pod 4107
- stratigraficky pod: 503, 507, 512 (recentní vkopy 19.–20. století)
- stratigraficky nad: 4110 (podloží)
- niveleta dna: 254,52 m n. m.

K: Kostra byla odkryta ve velmi fragmentárním stavu, zbylá část zásypu ležela na podložní skále pevnějšího charakteru, původní výška podloží byla tudíž před uložením hrobu snížena. Ze všech stran fragment hrobu porušily recentní výkopy: od západu vkop 503 pro novorománské podezděání základů baziliky (pokračující do S12) na konci 19. století (výsledek rekonstrukce pod vedením F. Macha; popsáno výše), od východu vkopem 507 zahrnujícím cihlovou zeď 903 – šlo pravděpodobně o jámu vyhloubenou v šedesátých letech 20. století pro uložení ostatků koster vytěžených v bazilice (vkop s obsahem lidských kostí pokračoval dále východně v S5; popis nálezů I. Borkovského viz výše). Od jihu byl hrob narušen vkopem 512 s recentním charakterem výplně (kyprý písčité zahliněný zásyp s úlomky opuky, pravděpodobně spojitelný s aktivitou na konci 19. století, bez nálezů).

Obr. 4/20: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Keramický zloemek č. sáčku 432, sonda S4, vrstva 4107/4109 (zásyp hrobu JK128). Kreslila V. Uramová.

FIG. 4/20: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Pottery sherd, bag No. 432, trench S4, layer 4107/4109 (fill of the grave JK128). Drawn by V. Uramová.

JK129
(H4/2012)

TD: Sonda S1, výkop 516, zásyp 1113 (kontextový list).

PK: Půdorysy 9, 45; řez 47 (obr. 4/22).

N1: Sáček 399, 400 – oba sáčky nejspíše popsány – možná jde o JK127.

N2: Sáček 399 (Fe, paleo – možná hrob JK127); viz JK127 – společné sáčky 628, 629.

N3: Viz okolní hroby.

F-T: DR-29042-002-003-004-005, 062-065 (obr. 4/21).

F-N: ---

A: Neurčitelný jedinec, adultus II+ (nad 35 let; *Stránská 2013*, 2–3).

P:

- úplnost kostry: dochována a odkryta fragmentárně (mechanicky poškozená lebka s krčními obratli)
orientace: Z–V

- konstrukce: nezjištěna

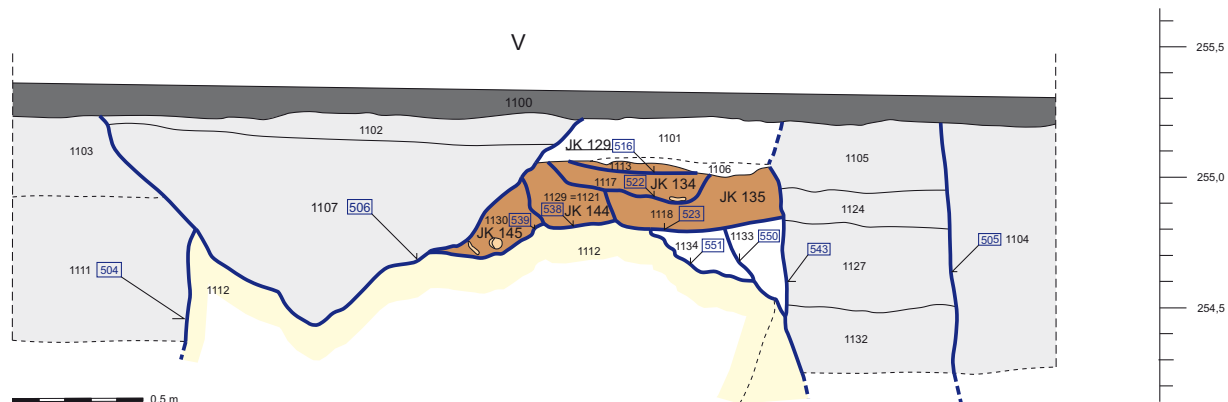
- dochovaná výška zásypu: cca 3 cm (pravděpodobně nerozpoznáno dostatečně včas)

- dochovaná šířka hrobu: min. 20 cm

Obr. 4/21: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK129 (pozůstatek lebky), překrývající hrob JK127. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/21: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK129 (remains of a skull), overlying the grave JK127. Photo K. Mašterová.

Obr. 4/22: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Východní řez S1. Plán č. 47. Kreslil P. Kaplan, upravil F. Adámek.

Fig. 4/22: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Eastern cross-section of S1. Plan No. 47. Drawn by P. Kaplan, adjusted by F. Adámek.

- dochovaná délka hrobu: min. 25 cm
- charakter zásypu: JK/tmavá šedá středně ulehlá prachovojílovitá hlína; HK/5 % malé až středné kamínky z opuky, nahodile: drobnky cihel, vápna, malty (až malé fragmenty), ojediněle drobnky uhlíků
- stratigraficky pod: 1106
- stratigraficky nad: 1117 (H9)
- niveleta dna: 254,74 m n. m.

K: Fragment kostry, tlakem zploštělá a rozlámaná lebka, byla pravděpodobně narušená již před archeologickým odkryvem, a to v době úpravy dvora, nejspíše v šedesátých letech 20. století. Na lebce byly stopy narušení ve svrchní části. Hrob ležel přes starší hrob JK128, i když jejich úroveň zahloubení byla téměř identická a shodná také s hrobem JK125 severněji. Musela tak značně slehnout výplň a dojít k odstranění vrchních částí všech třech hrobů. Hrob JK129 byl překryt zásypem 1106 a 1101, pravděpodobně v důsledku recentního vyrovnání obou pod betonový podklad (1100) kvůli dlažbě dvora, pravděpodobně v šedesátých letech 20. století, kdy se realizovala druhá rekonstrukce kláštera. Hrob zůstal v terénu neodkryt ve většině své východní části, ležící dále vně vytyčenou hranici sondy.

TD: Sonda S11, výkop 517, zásypy 11 104–11 105 (kontextové listy).

PK: Půdorysy 10, **11** (obr. 4/24); řez **26** (obr. 4/25).

N1: Sáček **408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 419** – vše LKo, **632** (Ko).

N2: Sáček **415** (Dř), **419** (Ko), **442** (Bk), **681** (K) – K: 1 ks keramického fragmentu (snad RS4); Dř: fragment dřeva z úpravy hrobu (překrývající kostru); Bk: 1 ks bronzové tyčinky nebo hřebíku; **626, 627, 630, 631, 632, 681** (vše paleo).

N3: Objekt 513 + 515: sáček **448** (K, Sk, Fe) – nejmladší nálezy ze sáčků jsou recentní.

F-T: DR-29042-198 až 213, 217-222 (obr. 4/23).

F-N: ---

A: Neurčitelný jedinec, spíše žena (lebka, gracilita, některé znaky na pánvi; *Stránská 2013, 3*).

P:

- úplnost kostry: dochována fragmentárně (lebka a pravá polovina těla), odkryta v maximálně dochovaném stavu
- orientace: Z–V
- konstrukce: rakev? – zbytky plochého dřeva nad kostrou (překrytí patrné na fotografiích), zbytky dřeva pod kostrou nebyly nalezeny

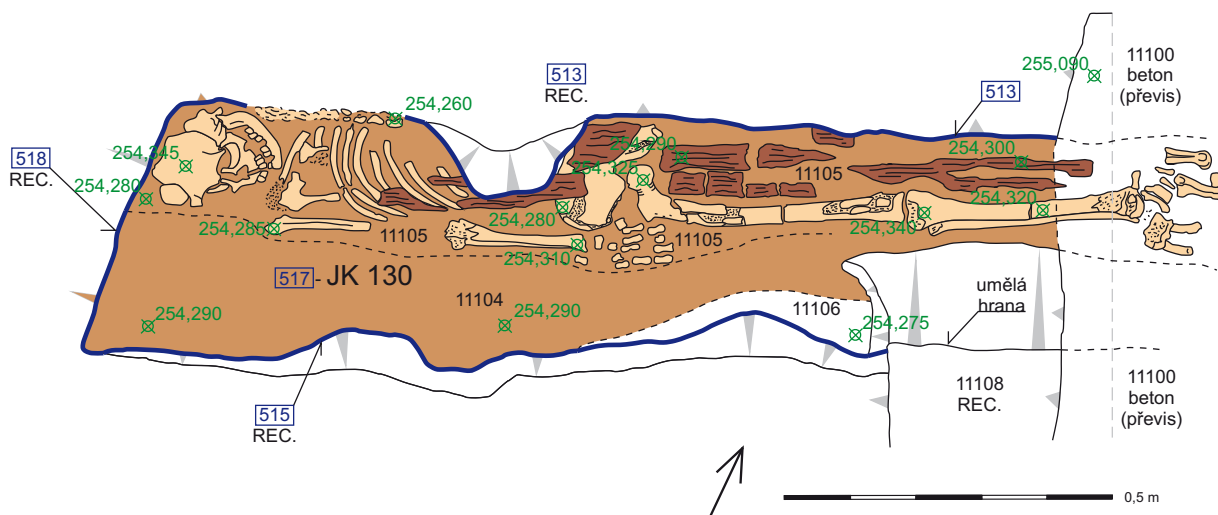
JK130
(H5/2012)

Obr. 4/23: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK130. Foto P. Kaplan.

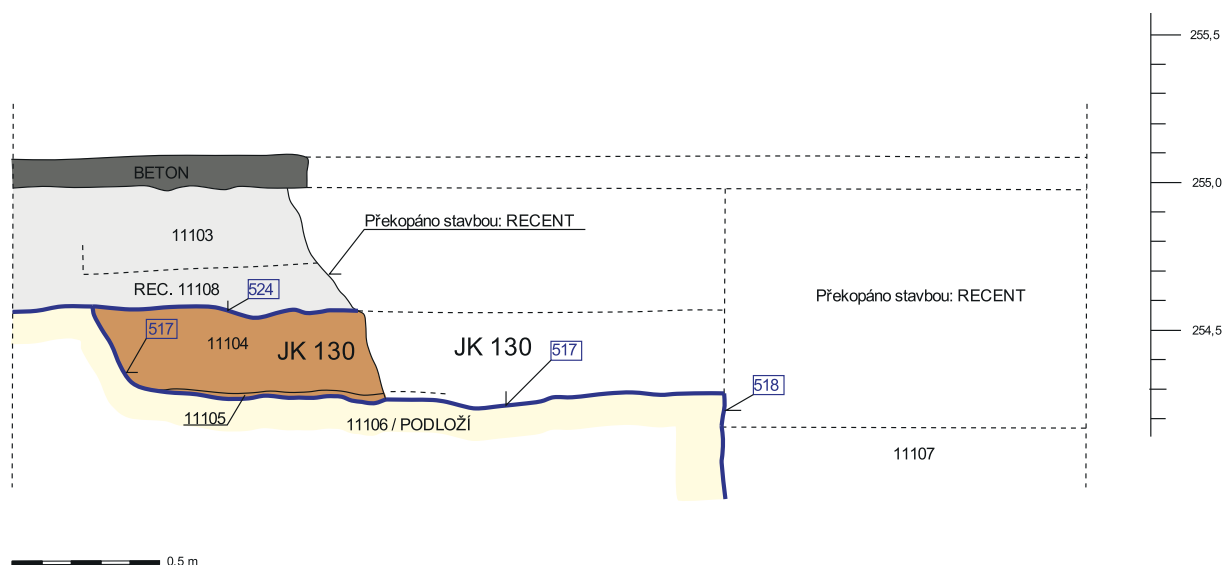
Fig. 4/23: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK130. Photo P. Kaplan.

- dochovaná výška zásypu: max. 34 cm (11 104 + 11 105)
- dochovaná šířka hrobu: max. 40 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 214 cm
- charakter zásypu: 11 104: JK/40 % žlutý, světle šedý až šedý, šedozelený prachový jíl = promíchané přemístěné podloží; 30 % hnědošedá ulehlá jílovitá hlína; HK/25 % malé až velké kameny podložní skály, nahodile: drobků uhlíků a malé až velké kameny opuky, ojediněle drobků vápna
- 11 105 (4 cm na dně hrobu): JK/95 % šedá ulehlá jílovitá hlína; nahodile světle šedý až šedožlutý (= proplásky přemístěného podloží) středně ulehlý prachový jíl; HK/nahodilé malé až středně kamínky podožní skály, ojediněle drobků uhlíků
- stratigraficky pod: 524, 513, 515, 518
- stratigraficky nad: 11 106 (podloží)
- niveleta dna: 254,26 m n. m.

Obr. 4/24: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S11 – detail hrobu JK130. Plán č. 11. Kreslil P. Kaplan, upravil F. Adámek.

Fig. 4/24: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S11. Detail of grave JK130. Plan No. 11. Drawn by P. Kaplan, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/25: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Jižní řez S11. Plán č. 26. Kreslil P. Kaplan, překreslil F. Adámek.

Fig. 4/25: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Southern cross-section of S11. Plan No. 26. Drawn by P. Kaplan, re-drawn by F. Adámek.

K: Kostra ležela v relativní hloubce (až 50 cm pod úrovní nejvýše dochovaných hrobů v S1), a proto se také dobře dochovala. Je nejlépe zachovaným odkrytým hrobem celého pohřebního areálu na východním dvoře za bazilikou sv. Jiří, zároveň nejvzdálenějším na východ. Od závěru apsidy baziliky byl hrob vzdálen východně necelých 12 metrů. V severní části byl narušen výkopem pro uložení dešťové kanalizace 513, od jihu výkopem 515 pro svod dešťové kanalizace (zakryté moderními cihlami), od západu přípojkou dešťové kanalizace 518. Zásyp hrobu byl shora narušen také recentním výkopem 524, který překrýval kanalizační výkopy a sám byl překryt betonovým podkladem dlažby dvora. Všechny kanalizační zásahy pocházejí z jedné z rekonstrukcí areálu, nejspíše ze šedesátých let. 20. století.

TD: Sonda S1, výkop 519, zásyp 1114 (kontextový list).

PK: Půdorysy **12** (obr. 4/27), **19** (obr. 4/30); řez 47 (obr. 4/22).

N1: Sáček **434** (LKo).

N2: Sáček **635**, **639** (oba paleo).

N3: Viz okolní hroby.

JK131
(H6/2012)

Obr. 4/26: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK131, detail, pohled od jihu. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/26: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK131, detail, view from south. Photo P. Kaplan.

Obr. 4/27: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S1, plán č. 12. Kreslila M. Cejnarová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/27: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S1. Plan No. 12. Drawn by M. Cejnarová, adjusted by F. Adámek.

F-T: DR-29042-006, 022-024, 026, 031, 066, 068, 070-071 (*obr. 4/26*).

F-N: ---

A: Neurčitelný jedinec, vzhledem ke značné gracilitě kostí spíše žena, adultus II+ (nad 30 let; *Stránská 2013, 3*).

P:

- úplnost kostry: dochována i odkryta fragmentárně (levá část hrudníku a vrchní část levé paže)
- orientace: Z-V
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 15 cm
- dochovaná šířka hrobu: min. 20 cm (hrobová jáma nečitelná)
- dochovaná délka hrobu: min. 21 cm
- charakter zásypu: JK/šedá středně ulehlá prachová hlína; HK/20 % malé až velké kameny podložní skály, 5 % malé až velké kameny opuky, nahodile dročky vápna, ojediněle dročky uhlíků
- stratigraficky pod: JK125 (508/1109) – rozpoznáno až dodatečně v řezu, zásypy opticky podobné; 1101; 506, 508
- stratigraficky nad: JK137
- niveleta dna: 254,72 m n. m.

K: Fragment kostry byl narušen zapuštěním mladšího hrobu JK125 a zároveň překrýval hrob JK137. Recentním výkopem 506 od východu byl poničen. Západní část hrobu s lebkou zůstala nezkoumána dále v terénu mimo sondu.

JK132
(H7/2012)

TD: Sonda S1, výkop 520, zásyp 1115 (kontextový list).

PK: Půdorys 12 (*obr. 4/27*); řez 47 (*obr. 4/22*).

N1: Sáček **436**, **531** (oba LKo).

N2: Sáček **540** (K – 1 ks keramiky RS4: kalichovitý s bílým přetahem).

N3: Viz okolní hroby.

F-T: DR-29042-007, 009, 011, 022, 024, 025, 030, 034, 066, 068 (*obr. 4/28*).

F-N: ---

A: Neurčitelný jedinec, adultus II+ (nad 30 let; *Stránská 2013, 3*).

Obr. 4/28: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobů JK132 a JK133, detail, pohled shora od jihu. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/28: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of graves JK132 and JK133, detail, vertical view from south. Photo P. Kaplan.

P:

- úplnost kostry: dochována i odkryta fragmentárně (část pravé holenní kosti a prsty pravé i levé nohy)
- orientace: Z-V
- konstrukce: v SV části hrobu půlkruh z kamenů podloží – souvislost s úpravou hrobu není vyloučena: kamenný obklad?
- dochovaná výška zásypu: max. 15 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 27 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 26–36 cm
- charakter zásypu: 1115: JK/šedá až hnědošedá ulehlá jílovitá hlína; HK/20 % malé kamínky až kameny podložní skály, ojediněle drobků uhlíků a vápna
- stratigraficky pod: 506 (1107), 504
- stratigraficky nad: 1112 (podloží), JK133 (521/1116)
- niveleta dna: 254,43 m n. m.

K: Fragment východní části kostry byl odkryt hlouběji zapuštěný, přibližně v úrovni JK139 a JK133. Hrob byl narušen recentním výkopem 506, je však možné lepší dochování západních částí kostry dále západně mimo sondu. Byl zahlouben do tvrdší části podloží, původní výška podloží ani dobového terénu se nedochovala. V SV části byl obložen většími kusy (až do 10 cm) kamenů podložní skály – přítomnost kamenného obložení je možná, mohlo jít i o funkční zpevnění po zahloubení výkopu pro hrob do měkké výplně staršího hrobu JK133 (stratigrafie je naznačena v řezu a na fotografiích).

TD: Sonda S1, výkop 521, zásyp 1116 (kontextový list) – při odkryvu za zásyp hrobu považován také kontext 1110.

PK: Půdorysy 12 (*obr. 4/27*); řez 47 (*obr. 4/22*).

N1: Sáček **438, 439, 440, 441** – vše LKo, **498** (LKo, dř. rakve), **534** (LKo).

N2: Sáček **535** (Ká) – 4 ks jemného železitého pískovce (amorfní); **638, 648** (oba paleo).

N3: Viz okolní hroby.

F-T: DR-29042-007, 008, 011, 022, 024, 025, 034, 035, 066, 068 (*obr. 4/28*).

F-N: ---

A: Žena, adultus I (*Stránská 2013, 4*).

P:

- úplnost kostry: dochována i odkryta fragmentárně (pánevní oblast)
- orientace: Z-V
- konstrukce: fragment dřeva pod kostrou
- dochovaná výška zásypu: max. 20 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 46 cm

JK133
(H8/2012)

- dochovaná délka hrobu: max. 23 cm
- charakter záasy: 1116: JK/70 % světle šedá až šedá středně ulehlá jílovitá hlína; 30 % světle hnědý až hnědý středně ulehlý prachový jíl (přemístěné podloží) – obě složky JK promíchané; HK/25 % malé kamínky až kameny podložní skály, nahodile drobků uhlíků, ojediněle drobků vápna
- 1110: JK/80 % světle hnědá až hnědá středně ulehlá jílovitá hlína; 20 % tmavý žlutý středně ulehlý prachový jíl – podloží (obě složky JK promíchané); HK/40 % malé kamínky až kameny podložní skály, nahodile drobků uhlíků, ojediněle drobků vápna a malty
- stratigraficky pod: H7 (520/1115); 1110; 504 (1111 = 2101)
- stratigraficky nad: 1112 (podloží)
- niveleta dna: 254,36 m n. m.

K: Fragment kostry byl od východu porušen recentním výkopem 504 (zásyp 1111 = 2101) pokračujícím do S2. Svrchu byl překryt zásyem 1110, který může být zásyem vrchní části hrobu, nebo fragmentem jiného hrobu, měl strukturu obdobnou zásyu JK133 (1116), byl však bez nálezů. Hrob ležel zahloben do tvrdší části podloží obdobně jako JK132 a JK139. Stratigraficky byl hrob JK133 starší než JK132, avšak tato vazba byla rozpoznána až v řezu, nikoli v terénu v důsledku nejistého zařazení kamenů mezi hroby k obkladu JK132. Hrob pokračoval do sondy S2 pouze minimálně (cca 4 cm), na jeho severní straně bylo dochované podloží 30 cm nade dnem hrobu, avšak není jasné, zda jde o původní, nebo sníženou úroveň. Na dně hrobu pod kostrou byly nalezeny zbytky dřeva, nejspíše prkna z rakve nebo podobné úpravy.

JK134
(H9/2012)

TD: Sonda S1, výkop 522, zásy 1117 (kontextový list).

PK: Půdorysy **19** (*obr. 4/30*), **23** (*obr. 4/33*); řez **47** (*obr. 4/22*).

N1: Sáček **453**, **454**, **468** (vše LKo), **651** (LKo?).

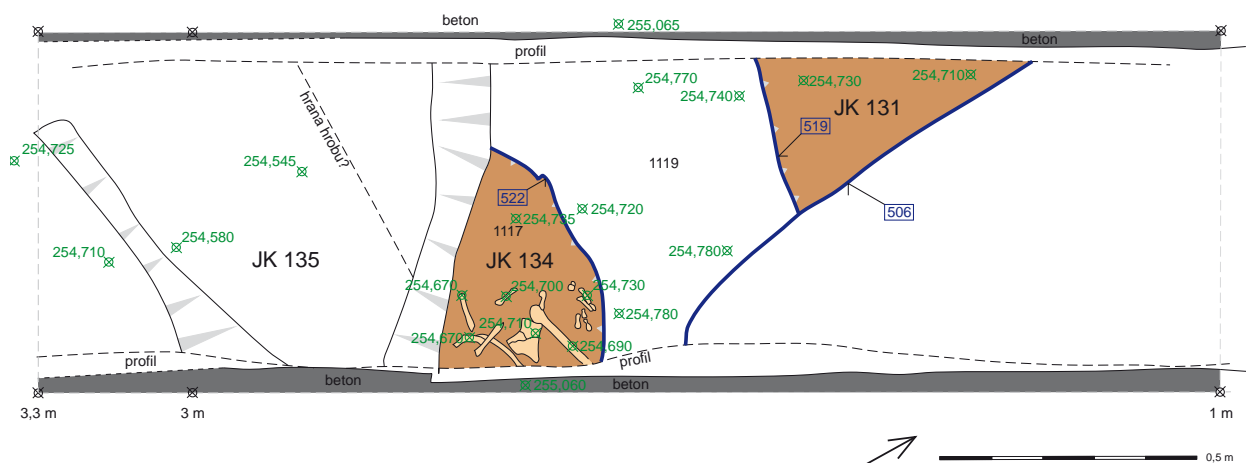
N2: Sáček **457** (LKo, O/M ztraceno), **458** (StM – vápno), **465** (Ká – ztraceno), **466** (K – *obr. 4/31*), **651** (K, paleo) – 2 ks keramiky RS3 až VS (nejasné), **646** (paleo).

N3: ---

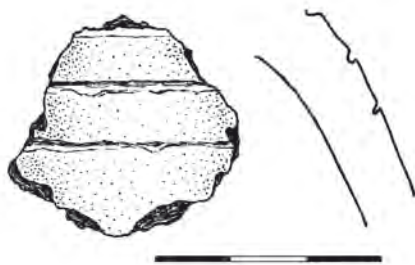
Obr. 4/29: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK134. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/29: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK134. Photo P. Kaplan.

Obr. 4/30: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S1, plán č. 19. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/30: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S1. Plan No. 19. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/31: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Keramický zlomek č. sáčku 466, sonda S1, vrstva 1117 (zásyp hrobu JK134). Kreslila V. Uramová.

Fig. 4/31: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Pottery sherd, bag No. 466, trench S1, layer 1117 (fill of the grave JK134). Drawn by V. Uramová.

F-T: DR-29042-018 až 023, 027, 032, 036-038, 041-043 (*obr. 4/29, obr. 4/32*).

F-N: DR-29042-032, 036.

A: Neurčitelný jedinec, adultus I – maturus I (*Stránská 2013, 4*).

P:

- úplnost kostry: dochována i odkryta fragmentárně (některé kosti oblasti hrudníka a rukou, roztroušeně)
- orientace: Z-V ?
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 12 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 52 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 42 cm
- charakter zásypu: JK/ šedá až hnědošedá středně ulehlá jílovitá hlína; HK/15 % malé až velké kameny podložní skály, nahodile drobné uhlíky, vápna, nahodile malé až střední kameny opuky, ojediněle malé až střední oblázky
- stratigraficky pod: JK129 (516/1113)
- stratigraficky nad: JK135, JK144
- niveleta dna: 254,63 m n. m.

K: Některé kosti naznačovaly anatomické uložení, byly proto označeny za obsah hrobu (srov. fotografie, antropolog nebyl povolán). V řezu se výplň vyrýsovala zřetelněji (řez 47), při kopání však nebyl zcela jasný vztah k hrobu JK135 (tj. roztroušené kosti v jižním sousedství) ani ke hřbitovní vrstvě 1119. Hrob byl kopán jako mladší vůči vrstvě 1119, tento vztah však nebyl zcela zřejmý pro podobnost vrstvy s výplní hrobu. Část výplně obsahovala četné uhlíky. Hrob byl pro nečitelnost výplně odkryt postupně a je tak zakreslen ve dvou plánech 19 a 23 (později odkryta severněji položená kost).

Obr. 4/32: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobů JK134 a JK135. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/32: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of graves JK134 and JK135. Photo P. Kaplan.

JK135
(H10/2012)

TD: Sonda S1, výkop 523, zásyp 1118 (kontextový list).

PK: Půdorys 19, **23** (*obr. 4/33*); řez 47 (*obr. 4/22*).

N1: Sáček **460** (LKo).

N2: Sáček **460** (K – *obr. 4/35*) – 1 ks keramiky RS3, ohořelý, **649** (paleo).

N3: Objekt 550/1133: **678** (Sk, O/M) – sklo ploché čiré s korozi a neurčené, 2x různá omítka s bílým nátěrem; objekt 543: **461** (K), **462** (Ko), **475** (Ko), **510** (K, O/M) – vše novověk.

F-T: DR-29042-018 až 022, 028-033, 037-038, 041-043 (*obr. 4/32*).

F-N: DR-29042-032, 036.

A: Neurčitelný jedinec, spíše nedospělý (inf III – juvenis; *Stránská 2013, 4*).

P:

- úplnost kostry: dochována i odkryta fragmentárně (některé kosti oblasti hrudníka a rukou, roztroušeně)
- orientace: Z–V ?

- konstrukce: nezjištěna

- dochovaná výška zásypu: max. 20 cm

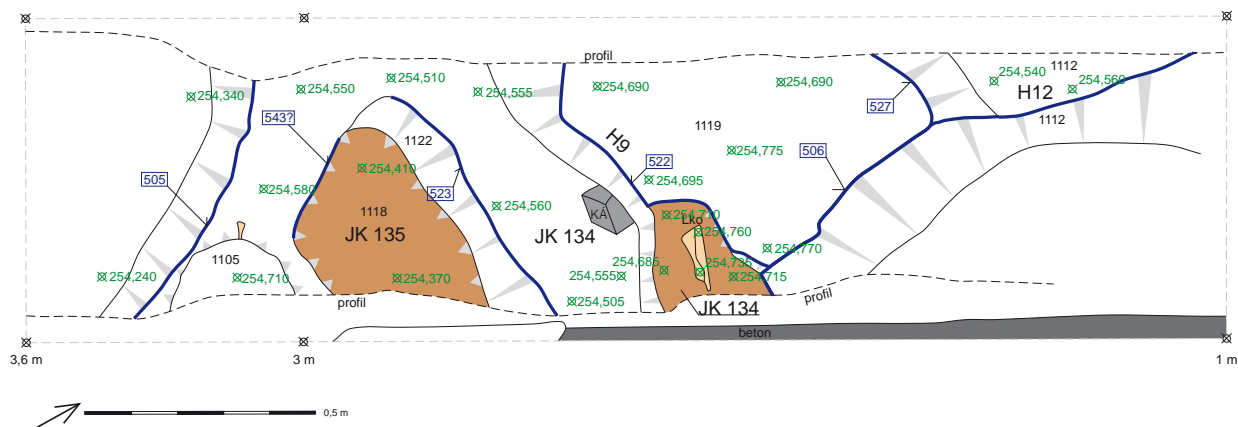
- dochovaná šířka hrobu: ca 45–65 cm

- dochovaná délka hrobu: max. ca 60 cm

- charakter zásypu: JK/70 % hnědošedá ulehlá jílovitá hlína; 30 % světle hnědý středně ulehlý prachový jíl přemístěného podloží (obě JK složky promíchány); HK/10 % malé kamínky až kameny podložní skály, nahodile drobků až malé fragmenty vápna, nahodile drobků uhlíků, nahodile malé až středně velké opukové kamínky

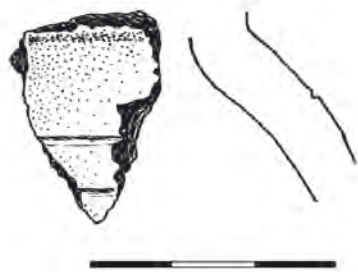
- stratigraficky pod: 543 (recentní vkop s výplněmi 1105, 1124, 1127, 1132), 1106, JK134
- stratigraficky nad: JK144 (538/1129 = 1121), 551/1134, 550/1133
- niveleta dna: 254,52 m n. m.

K: Hrob byl určen podle charakteru výplně a podle nálezů roztroušených kostí. Možnost jeho ztotožnění s hrobem JK134 dokumentace vyloučila. Hrob měl v terénu nepříliš čitelné hranice. Překrýval dna do sebe zahloubených starších objektů 550 a 551, u kterých není vyloučeno, že šlo také o hroby – jejich výplň byla velmi podobná výplním hrobů. V zásypu 550/1133 byl nalezen fragment nedatovatelného skla a dva fragmenty omítky (v obou případech nedatováno), v zásypu 551/1134 žádné nálezy.

Obr. 4/33: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S1, plán č. 23. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/33: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S1. Plan No. 23. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/35: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Keramický zlomek č. sáčku 460, sonda S1, vrstva 1118 (zásyp hrobu JK135). Kreslila V. Uramová.

Fig. 4/35: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Pottery sherd, bag No. 460, trench S1, layer 1118 (fill of the grave JK135). Drawn by V. Uramová.

TD: Sonda S2, výkop 525, zásyp 2106, 2107 (kontextové listy).

PK: Řez 14 (obr. 4/34).

N1: ---

N2: ---

N3: --- (narušeno recentními výkopy, materiál nesbírán).

F-T: DR-29042-072, 073, 075.

F-N: ---

A: Antropologický materiál neodebrán.

P:

- úplnost kostry: neznámá (případný relikv narušen hloubením sondy S2, hrob dokumentován a identifikován pouze v řezu tvarem a charakterem výplně zahrnující kosti)

- orientace: Z-V ?

- konstrukce: nezjištěna

- dochovaná výška zásypu: max. 14 cm

- dochovaná šířka hrobu: max. 100 cm

- dochovaná délka hrobu: nezjištěna

- charakter zásypu: 2106: JK/šedá až hnědošedá středně ulehlá jílovitá hlína, místy s mírnou příměsí písku; HK/20 % malé kamínky až kameny podložní skály, 10 % drobků až středně fragmenty podložního prachového jílu (světle šedý, šedý, světle hnědý), nahodile: malé až velké kameny opuky, drobků vápna, uhlíků, ojediněle: malé oblázky

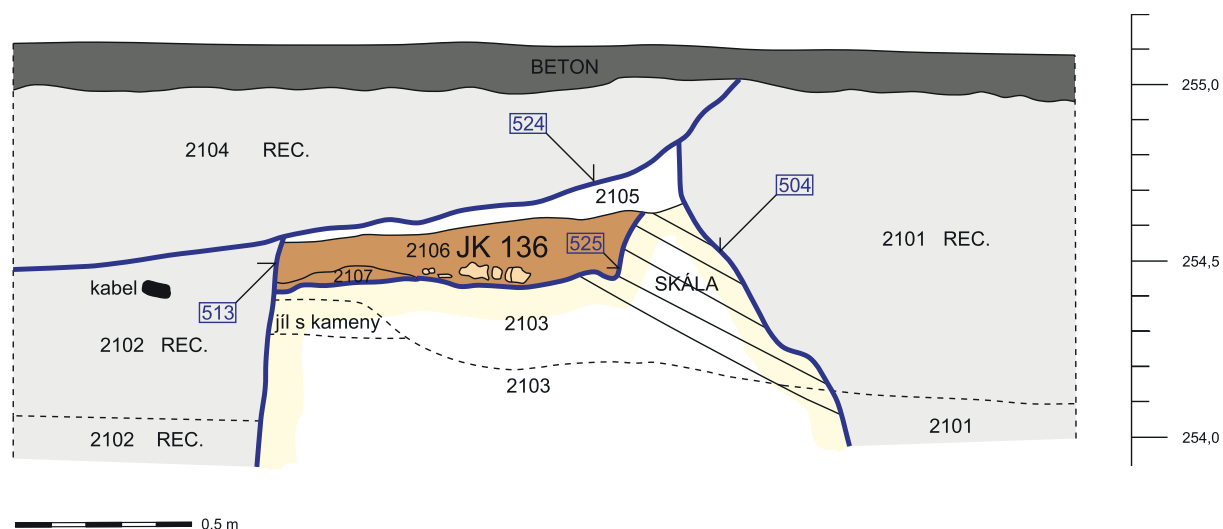
- 2107: JK/100 % šedý středně ulehlý prachový jíl

- stratigraficky pod: 2105 (vrstva), 504 a 524 – recentní vkopy

- stratigraficky nad: 2103 (podloží)

- niveleta dna: 254,42 m n. m.

K: Hrob byl identifikován pouze v řezu díky přítomným lidským kostem (ponechány v řezu), jelikož byla sonda téměř úplně překopána recentními výkopy (504 a 524). Ty souvisely se stavebními úpravami areálu kláštera nebo blízké kaple sv. Anny v době první či druhé rekonstrukce areálu v 19.–20. století. Nasvědčují tomu zbytky moderních cihel, plechů a podobného odpadu. Hrob byl tak v ploše nepochybně dříve narušen. Jeho případně dochovaná východnější část zůstala zachována vně sondy.

Obr. 4/34: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Východní řez S2. Plán č. 14. Kreslil P. Kaplan, upravil F. Adámek.

Fig. 4/34: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Eastern cross-section of S2. Plan No. 14. Drawn by P. Kaplan, adjusted by F. Adámek.

TD: Sonda S1, výkop 527, zásyp 1120 (kontextový list).

PK: Půdorys 21 (obr. 4/37), 23; řez 47 (obr. 4/22).

N1: Sáček 467 (LKO).

N2: Sáček 647, 650 (paleo).

N3: Viz okolní hroby.

F-T: DR-29042-009, 011, 039, 040, 041, 422, 423 (obr. 4/36).

F-N: ---

A: Spíše žena, adultus II – maturus II (35–50 let; *Stránská 2013*, 4–5).

P:

- úplnost kostry: dochována i odkryta fragmentárně (část pravé strany pánve a přilehlé pravé ruky)

- orientace: Z–V ?

- konstrukce: nezjištěna

- dochovaná výška zásypu: max. 18 cm

- dochovaná šířka hrobu: max. 45 cm

- dochovaná délka hrobu: max. 17 cm

- charakter zásypu: JK/šedohnědá středně ulehlá jílovitá hlína; 25 % světlý hnědý středně ulehlý prachový jíl – přemístěné podloží. Obě složky JK promíchané; HK/25 % malé kamínky až kameny podložní skály, 10 % malé kamínky až kameny opuky, nahodile drobnky vápna a ojediněle drobnky uhlíků

- stratigraficky pod: JK131(519/1114), 506 – recentní vkop

- stratigraficky nad: JK139 (530/1125)

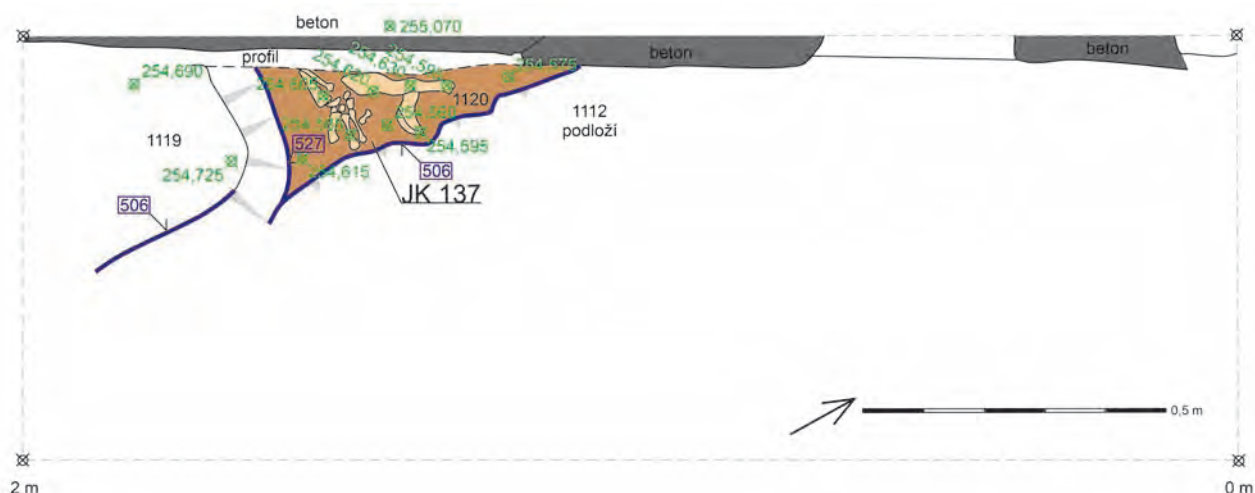
- niveleta dna: 254,58 m n. m.

K: Hrob byl silně narušen recentním výkopem 506, mimo sondu zůstal částečně nedokopán. Zásyp neobsahoval žádné nálezy a dobu jeho uložení tak mohou osvětlit pouze nálezy v zásypech mladších hrobů JK126 a JK131 a staršího hrobu JK139.

Obr. 4/36: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK137, detail od jihu. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/36: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK137, view from south. Photo P. Kaplan.

Obr. 4/37: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S1, plán č. 21. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/37: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S1. Plan No. 21. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

TD: Sonda S5, výkop 528, zásyp 5119 (kontextový list).

PK: Půdorys **33** (obr. 4/39); řez **35** (obr. 4/40).

N1: Sáček 503 (LKo).

N2: ---

N3: Objekt 505: sáček **395** (K, Fe); objekt 514: sáček **426** (K, Sk); vrstva 5111: sáček **397** (K, Ko) – vše novověké nálezy, sáček **660** (paleo).

F-T: DR-29042-139 až 143 (obr. 4/38).

F-N: ---

A: Neurčitelný jedinec, dospělý (Stránská 2013, 5).

P:

- úplnost kostry: dochována i odkryta fragmentárně (jeden bederní obratel)

- orientace: ?

- konstrukce: nezjištěna

- dochovaná výška zásypu: max. 6 cm

- dochovaná šířka hrobu: max. 18 cm

- dochovaná délka hrobu: max. 4 cm

- charakter zásypu: JK/ středně ulehlý hnědý prachový jíl 95 %; HK/5% drobků uhlíků

- stratigraficky pod: 505 (recentní kanalizační šachta), 514 (novověký až recentní objekt), 534

- stratigraficky nad: 5118 (podloží)

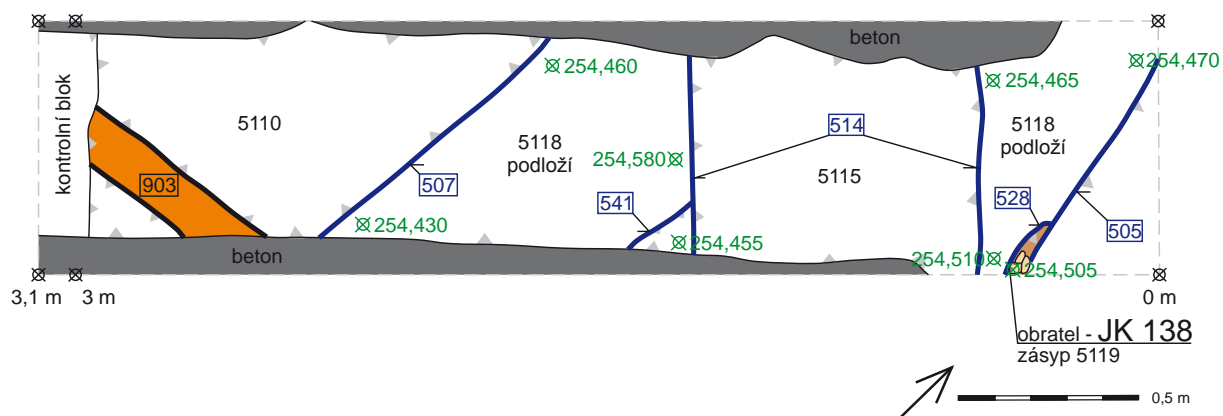
- niveleta dna: 254,56 m n. m.

K: Hrob byl prakticky úplně porušen s výjimkou reliktu výplně s jediným obratlem – možné pokračování se nachází jižně mimo sondu. Zásyp hrobu byl zahloubený do sníženého podloží 5118.

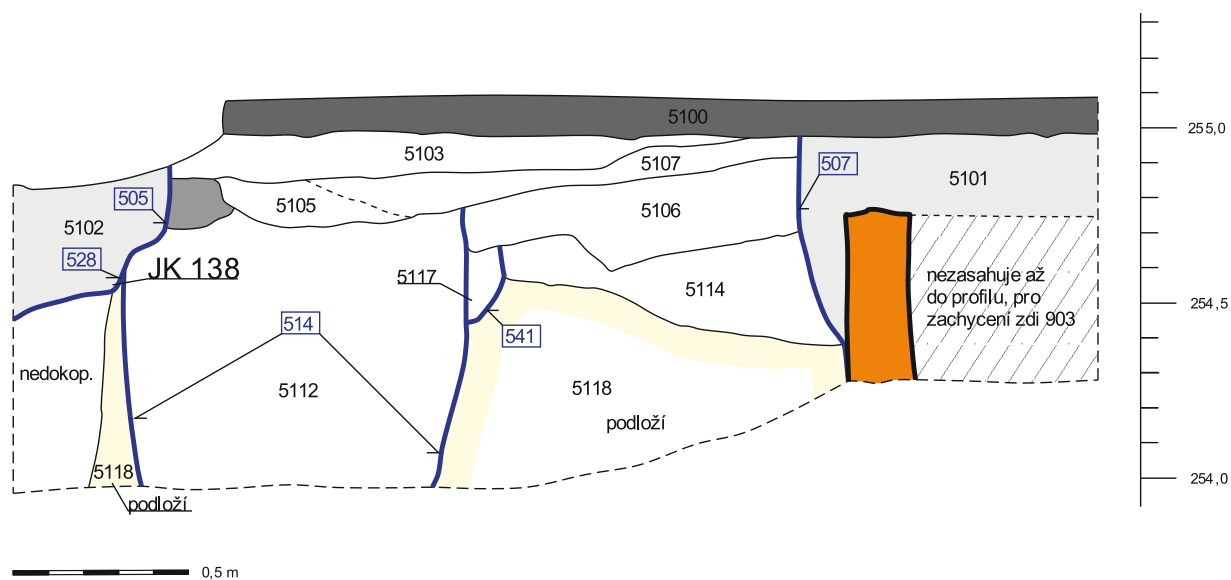
Obr. 4/38: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK138. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/38: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK138. Photo K. Mašterová.

Obr. 4/39: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S5, plán č. 33. Kreslila M. Cejnarová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/39: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S5. Plan No. 33. Drawn by M. Cejnarová, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/40: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Jiho-východní řez S5. Plán č. 35. Kreslila M. Cejnarová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/40: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. South-eastern cross-section of trench S5. Plan No. 35. Drawn by M. Cejnarová, adjusted by F. Adámek.

TD: Sonda S1 (*obr. 4/41*), výkop 530, zásypy 1125, 1126 (kontextový list).

PK: Půdorysy **28** (*obr. 4/43*), 31, 32; řez 47 (*obr. 4/22*).

N1: Sáček **482** (LKo), **501** (dř. rakve), **502** (dř. rakve, LKo), **530**, **532** (oba LKo), **690** (LKo, Ko), **691** (dř. rakve), **696** (LKo), **699** (dř. rakve).

N2: Sáček **499** (Fe – ztraceno), **530** (K – *obr. 4/44-2*), **541** (K – *obr. 4/44-1*), **690** (K – *obr. 4/44-3*) – 3 ks keramiky technologické skupiny „kalichovitá“ = RS3; **655**, **690**, **691**, **696**, **699** (vše paleo).

N3: Viz okolní hroby.

F-T: DR-29042-012 až 015, 044-045, 048-052 (*obr. 4/42*).

F-N: ---

A: Neurčitelný jedinec, vzhledem ke gracilitě pozůstatků snad spíše žena, adultus I – maturus I. *Příměš:* fragment ploché lebeční kosti a zlomek lopatky tura (určil R. Kyselý; *Stránská 2013*, 5).

JK139
(H14/2012)

Obr. 4/41: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie sondy S1. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/41: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of trench S1. Photo K. Mašterová.

P:

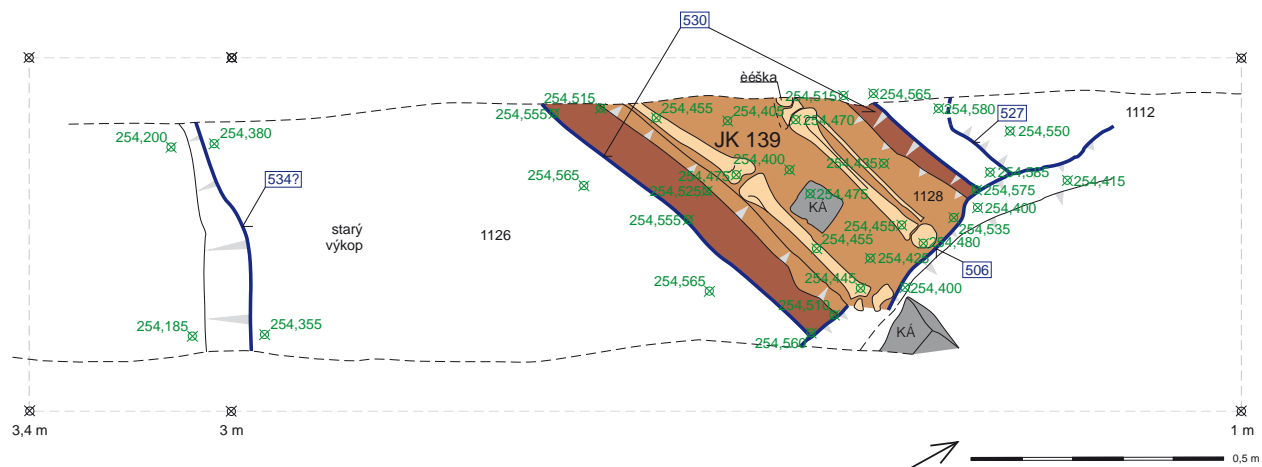
- úplnost kostry: dochována i odkryta fragmentárně (spodní část nohou, především holeně)
- orientace: Z-V
- konstrukce: kónická rakev nebo dřevěná úprava (dochovány pouze boční dřeva podél těla, kónicky vykloněné od středu ven – mohlo být způsobeno i postdepozičním procesem)
- dochovaná výška zásypu: max. 32 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 50 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 78 cm
- charakter zásypu: 1125: JK/šedohnědá ulehlá jílovitá hlína, 25 % světle hnědý až hnědý středně ulehlý prachový jíl – obě složky JK promíchané; HK/20 % malé kamínky až bloky podložní skály, 10 % malé kamínky až kameny opuky, nahodile drobků vápna a uhlíků
- 1126: (zásyp vně dřevěné rakve): JK/ šedá až šedohnědá středně ulehlá jílovitá hlína, 15 % světle hnědý středně ulehlý prachový jíl ve formě čoček do průměru 5 cm; HK/15 % malé kamínky až kameny podložní skály, 5 % malé až velké kameny opuky, nahodile drobků uhlíků a vápna
- stratigraficky pod: 1119, JK137 (527/1120), 506 (recentní vkop)
- stratigraficky nad: 1112 (podloží), 1135
- niveleta dna: 254,40 m n. m.

K: Hrob se nacházel ve spodní části etážové stratigrafie hrobů v sondě S1. Zahlouben byl do úrovně totožné s nedalekými fragmenty hrobů JK132 a JK133. Zásyp hrobu JK139 byl dobře zachovaný včetně fragmentů bočních dřevěných prken, která byla kónicky vykloněná (dole užší část, nahoře vykloněná do širšího rozestupu). Uvnitř rakve byl zásyp 1125 a lidské ostatky, vně zásyp 1126. Není zcela jasné, zda šlo původně o celou rakev – spodní ani svrchní část se nedochovala, čelní a spodní byly odstraněny anebo vně zkoumané části. Není zřejmé, zda jsou prkna vykloněna až vlivem postdepozičních procesů, je to však pravděpodobné. V zásypu hrobu se dochovaly středně velké opukové kameny (srov. např. foto DR-29042-015), které ale nesouvisely s rozeznatelnou úpravou hrobu. Dochovala se celá šířka hrobu, dobře čitelná, dosahující až 50 cm.

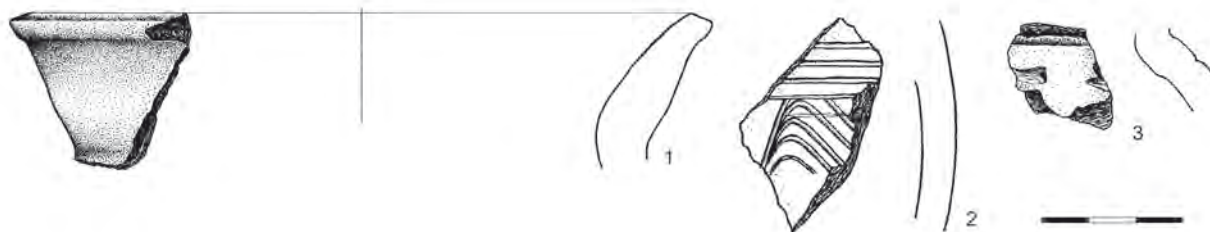
Obr. 4/42: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK139, detail od SV. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/42: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK139, view from north-east. Photo K. Mašterová.

Obr. 4/43: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S1, plán č. 28. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/43: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S1. Plan No. 28. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/44: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Keramické zlomky č. sáčku 541 – zlomek 1 (vrstva 1119/1125), 530 zlomek 2 a 690 – zlomek 3 (oba vrstva 1125, zásyp hrobu JK139). Kreslila V. Uramová a M. Housková.

Fig. 4/44: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Pottery sherds, bag No. 541 – fragment 1 (layer 1119/1125), 530 – fragment 2 and 690 fragment 3 (both finds are from layer 1125, fill of the grave JK139). Drawn by V. Uramová and M. Housková.

TD: Sonda S8 (*obr. 4/45*), výkop 531, zásypy 8112 (kontextový list).

PK: Půdorys **27** (*obr. 4/46*); řez **40** (*obr. 4/47*).

N1: Sáček **483, 484, 485, 486** (vše LKo).

N2: Sáček **481** (K – *obr. 4/48-2*, LKo – směs s JK141) – 2 ks keramiky technologické skupiny „kalichovitá“ = RS3, avšak v horizontu obou hrobů JK140 + JK141; **695** (paleo).

N3: Vrstva 8105: sáček **472** (K – *obr. 4/48-1*, O/M – malta s kamenem z výplně zdiva, LKo, Ko), **693** (K, StM – prež s maltou, O/M – malta, LKo, Ko), **697** (K, StM – cihla/prež, LKo, Ko) – nejmladší nálezy jsou novověké (K: 1x RS kalichovitá, 1x VS, 3x RS/VS neglazovaná, 1x šedá vleštovaná NO); objekt 526: sáček **556** (K), **473** (K), **477** (K – *obr. 4/48-3-β*, Sk) – novověké až recentní nálezy.

F-T: DR-29042-149 až 151, 153-158, 159-160, 165-167.

F-N: ---

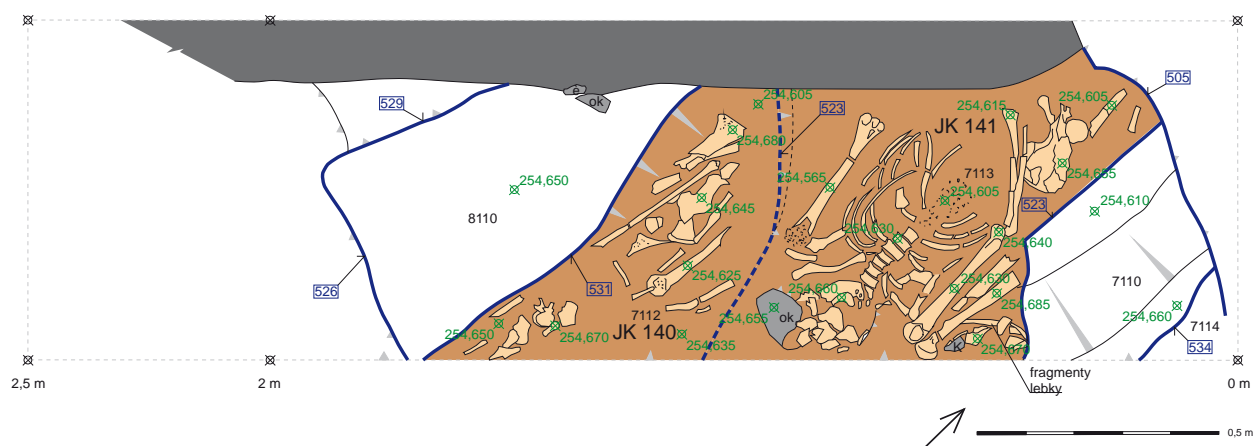
A: Spíše žena, juvenis – adultus I (18–20 let). *Příměs:* pravděpodobně zlomek femuru dospělého jedince, zlomky levé tibie fibuly, talu a calcaneu dalšího dospělého jedince a levý femur – infans II, okolo 2 let (*Stránská 2013, 5*).

JK140
(H15/2012)

Obr. 4/45: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie sondy S8. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/45: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of trench S8. Photo P. Kaplan.

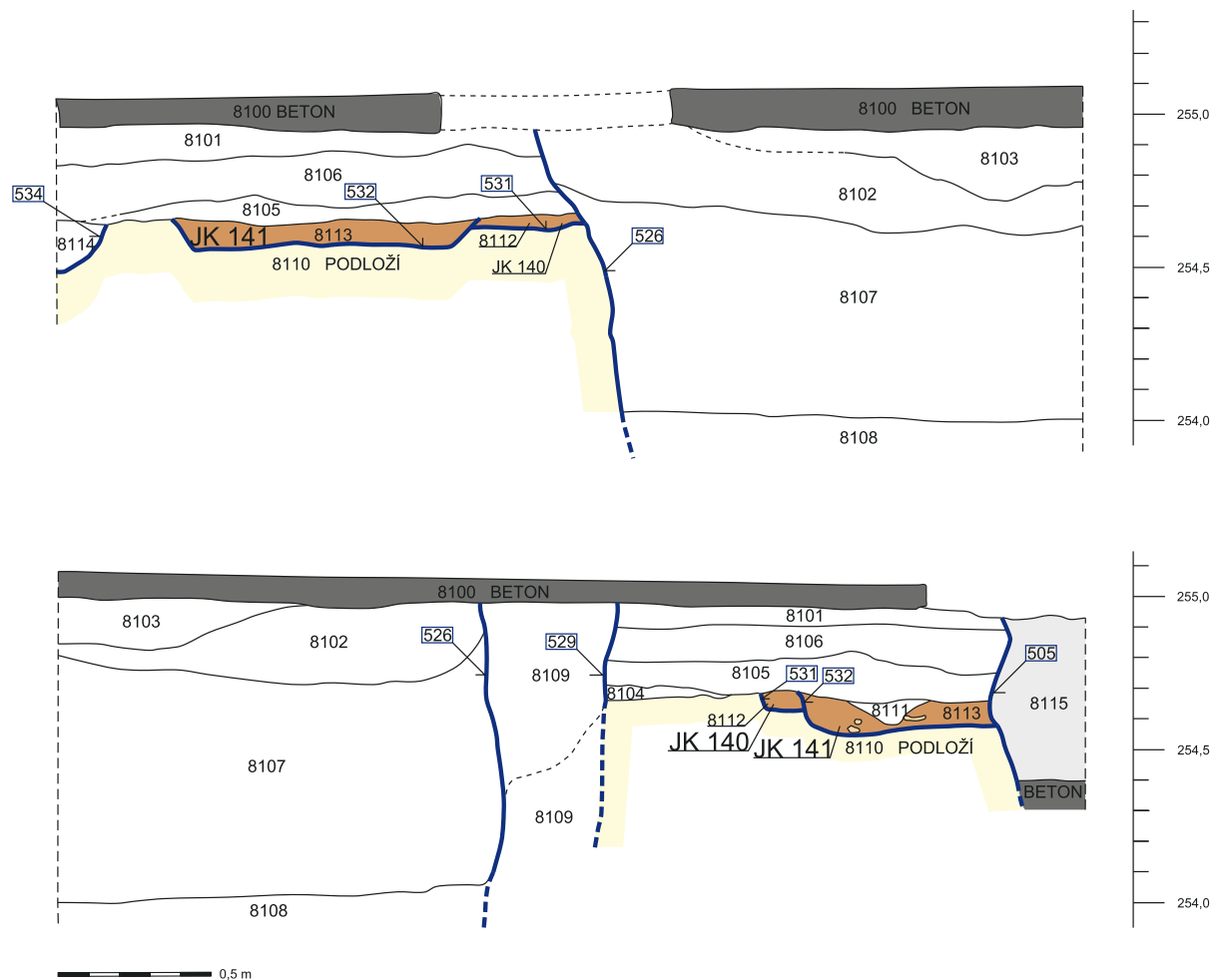

Obr. 4/46: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S8, plán č. 27. Kreslil R. Hanuš, upravil F. Adámek.

Fig. 4/46: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of S8. Plan No. 27. Drawn by R. Hanuš, adjusted by F. Adámek.

P:

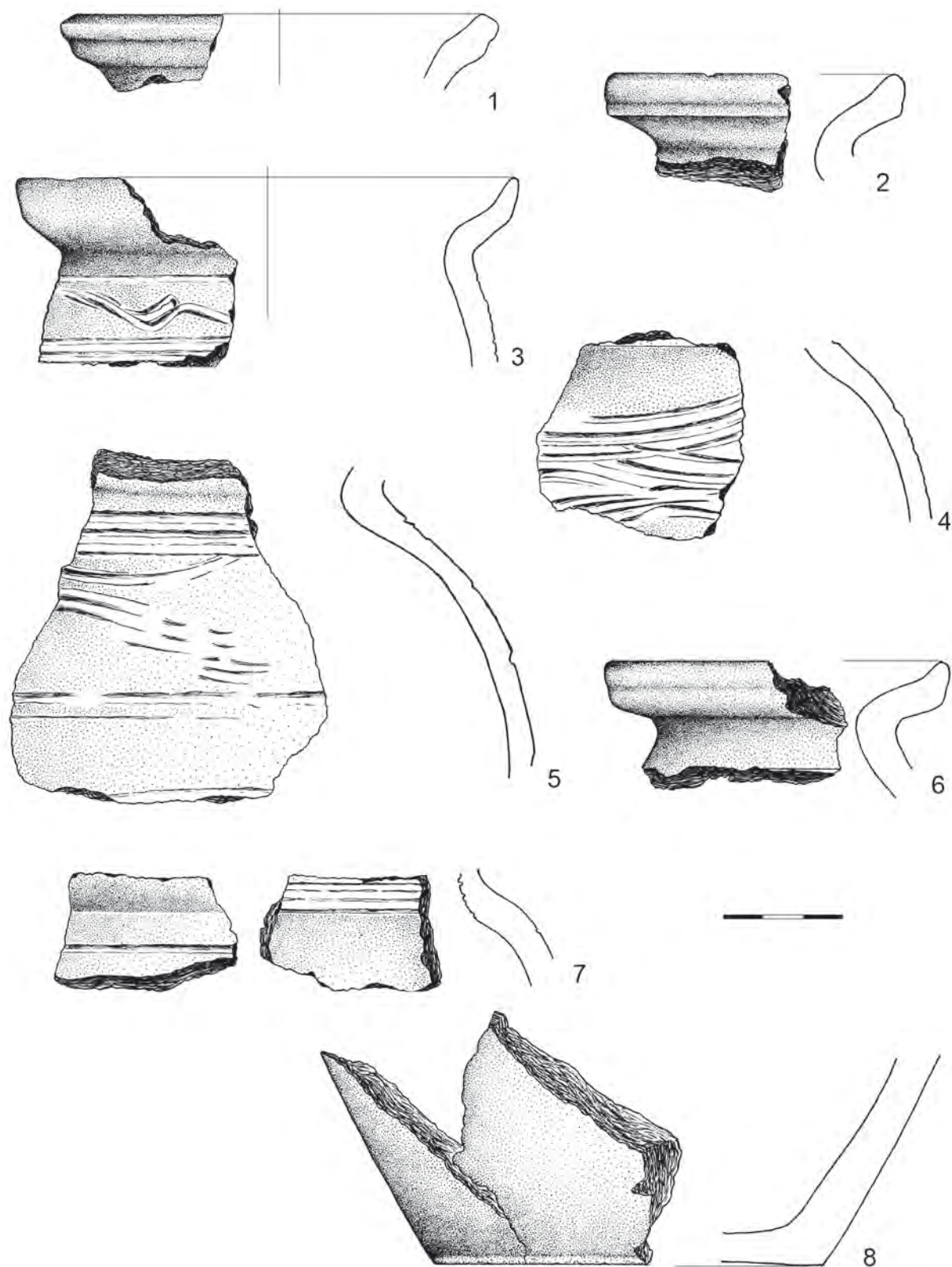
- úplnost kostry: dochována i odkryta fragmentárně, kostra v neanatomické poloze, blíže ke směsi po sekundárním uložení
- orientace: Z-V
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 7 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 35 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 90 cm
- charakter zásypu: JK/šedá až šedoohnědá středně ulehlá jílovitá hlína; HK/5 % malé až velké kamínky podložní skály, nahodile drobků vápna a uhlíků
- stratigraficky pod: JK141 (532/8113), 8105
- stratigraficky nad: 8110 (podloží)
- niveleta dna: 254,60 m n. m.

Obr. 4/47: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Jižní (nahore) a severní (dole) řez S8. Plán č. 40. Kreslil P. Kaplan, upravil F. Adámek.

Fig. 4/47: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Southern (above) and northern (under) cross-sections of S8. Plan No. 40. Drawn by P. Kaplan, adjusted by F. Adámek.

K: Hrobová jáma byla mírně zahlubena do podloží, které ale mohlo být později sníženo před uložením vrstvy 8105. Kostra jevila známky chaotického uspořádání, které neodpovídalo anatomické poloze. Podle antropologického posudku nešlo o jednoho, ale více jedinců. Dá se to interpretovat jako opětovné pohřbení starších ostatků, a to především vzhledem k rozložení kostí po ploše hrobu a jejich orientaci, která shodně s orientací hrobové jámy a jejího výkopu byla běžná u neporušených hrobů. Vrchní část hrobu byla odstraněna pozdější činností, jak vyplývá z výšky dochované výplně (pouze několik cm). Hrob však spolu s hrobem JK141 ležel na relativně vysoko dochovaném ostrůvku podloží, úroveň původního nadloží však nelze stanovit. Přítomnost pouze dvou hrobových jam v superpozici (JK140 a JK141) se liší od mocnější etážové stratigrafie pohřbívání v S1 východněji.

Obr. 4/48: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Keramické zlomky č. sáčku 472 – zlomek 1 (vrstva 8105), 481 – zlomek 2 (vrstvy 8112-8113, zásypy hrobů JK140-JK141) a 477 – zlomky 3-8 (vrstvy 8107-8108, zásyp objektu 526), sonda S8. Kreslila V. Uramová.

Fig. 4/48: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Pottery sherds, bag No. 472 – fragment 1 (layer 8105), 481 – fragment 2 (layers 8112-8113, fills of graves JK140-JK141) and 477 – fragments 3-8 (layers 8107-8108, fill of the feature 526), trench S8. Drawn by V. Uramová.

TD: Sonda S8, výkop 532, zásypy 8113 (kontextový list).

PK: Půdorys **27** (obr. 4/46); řez **40** (obr. 4/47).

N1: Sáček **487, 488, 489, 490, 491, 492** (vše LKo), **656?** (?JK141 – z vrstvy 8111: LKo, Ko, paleo); **692** (LKo, Ko).

N2: Sáček **481** (K, LKo – směs s JK140), **500** (Dř), **654** (K, paleo), **692** (K, O/M, paleo), 694 (K, paleo) – 5 ks keramiky, z nich 4 ks technologie „kalichovitá“ = RS3 a 1 ks nejasná VS/RS technologie; O/M 2x omítka s bílým a barevným nátěrem (stáří nebylo analyzováno). Dva další střepy (sáček **481**) kalichovité technologie – společně se zásypem JK140.

N3: Jako JK140.

F-T: DR-29042-149 až 150, 152-155, 157-160, 163, 166, 169 (obr. 4/49).

F-N: ---

A: Spíše žena, adultus II – maturus I (*Stránská 2013, 5–6*).

P:

- úplnost kostry: odkryta fragmentárně (část sekundárně narušené lebky, hrudník, části obou rukou a pravá část pánve)
- orientace: Z–V
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 13 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 70 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 105 cm
- charakter zásypu: JK/šedá až šedohnědá středně ulehlá jílovitá hlína; HK/nahodile malé až velké kamínky podložní skály, nahodile drobků vápna a uhlíků
- stratigraficky pod: 8105
- stratigraficky nad: JK140 (531/8112), 8110 (podloží)
- niveleta dna: 254,55 m n. m.

Obr. 4/49: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobů JK140 a JK141, detail, pohled od jihu. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/49: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of graves JK140 and JK141, detail, view from south. Photo K. Mašterová.

K: Hrobová jáma byla mírně zahloubena do podloží, které ale bylo nejspíše později sníženo před uložením vrstvy 8105. Kostra byla položena anatomicky, později vzhledem k uložení JK140 s ostatky více jedinců, které překryla. Oba hroby měly shodnou Z-V orientaci. V zásypu hrobu se našly fragmenty omítky s barevným nátěrem (*obr. 4/50*). Vrchní část hrobu byla odstraněna pozdější aktivitou vzhledem k na výšku dochované výplně i poškození vrchní části lebky – podle nálezů z vrstvy 8105 šlo o blíže nedatovatelný, minimálně novověký zásah. Hrob ležel spolu s hrobem JK140 na relativně vysoko dochovaném ostrůvku podloží, úroveň původního nadloží však nelze stanovit.

Obr. 4/50: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie nalezené omítky č. sáčku 692, sonda S8, vrstva 8113 (výplň hrobu JK141). Foto K. Mašterová.

Fig. 4/50: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of the discovered plaster, bag No. 692, trench S8, layer 8113 (fill of the grave JK141). Photo K. Mašterová.

JK142
(H17/2012)

TD: Sonda S3, výkop 536, zásypy 3103 (kontextový list).

PK: Půdorysy **37** (*obr. 4/52*), 38; řez **39** (*obr. 4/53*).

N1: Sáček **493** (LKO).

N2: Sáček **542** (K) – 1 ks keramiky technologické skupiny „kalichovitá“ (*obr. 4/54*).

N3: --- (porušeno recentním výkopem kanalizace 501, nálezy nesbírány).

F-T: DR-29042-082, 088, 090-095, 267-269 (*obr. 4/51*).

F-N: ---

A: Dospívající jedinec, juvenis (*Stránská 2013, 6*).

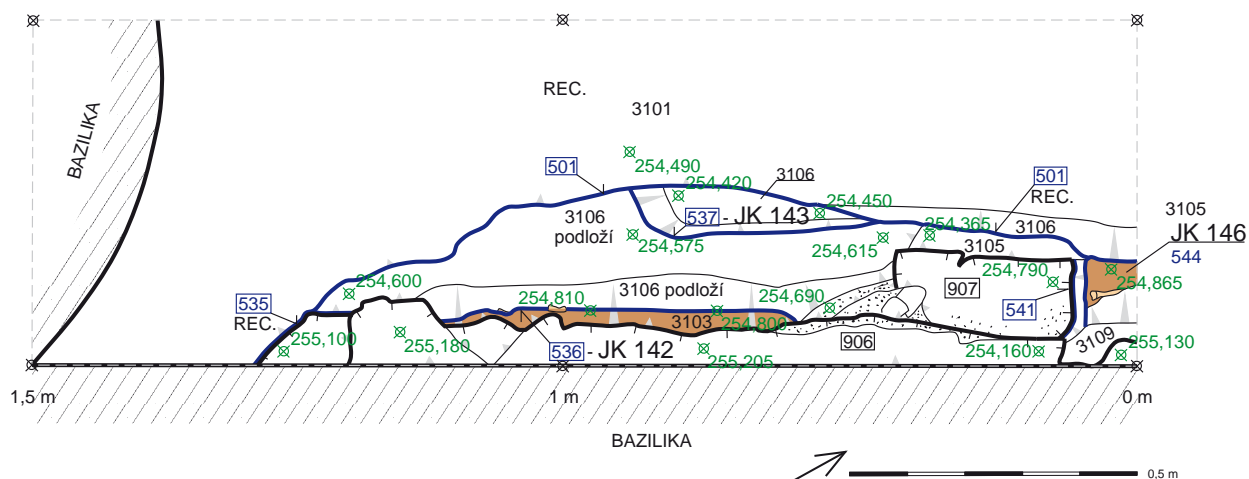

Obr. 4/51: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK142, ležícího ve zbytku kulturní vrstvy mezi podložím (vrstva 3106) a zdívaním románského základu baziliky (908), detail. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/51: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK142 located in remains of the cultural layer between the bedrock (layer 3106) and the Romanesque foundation of the Basilica (908), detail. Photo P. Kaplan.

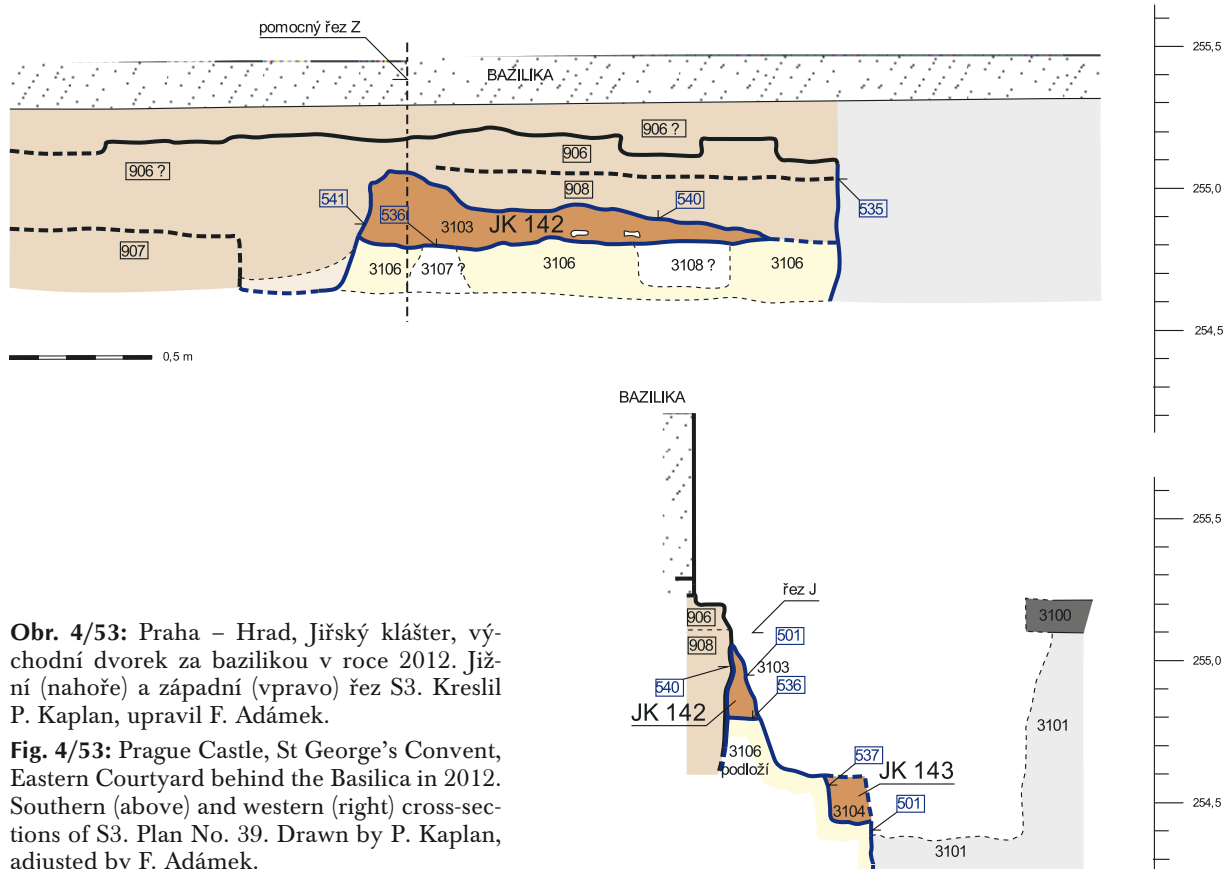
P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pouze několik jednotlivých kostí)
- orientace: ?
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 26 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 10 cm (tj. šířka celého dochovaného kontextu 3103)
- dochovaná délka hrobu: max. 142 cm (tj. délka celého dochovaného kontextu 3103)

Obr. 4/52: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S3, plán č. 37. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adánek.

Fig. 4/52: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of S3. Plan No. 37. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adánek.

Obr. 4/53: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Jižní (nahore) a západní (vpravo) řez S3. Kreslil P. Kaplan, upravil F. Adánek.

Fig. 4/53: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Southern (above) and western (right) cross-sections of S3. Plan No. 39. Drawn by P. Kaplan, adjusted by F. Adánek.

Obr. 4/54: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Keramický zlomek č. sáčku 542, sonda S1, vrstva 3103 (zásyp JK142). Kreslila V. Uramová.

Fig. 4/54: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Pottery sherd, bag No. 542, trench S1, layer 3103 (fill of the grave JK142). Drawn by V. Uramová.

- charakter zásypu: JK/šedá až šedohnědá kyprá až středně ulehlá jílovitá hlína; HK/ 10 % malé až velké kamínky opuky, 5 % malé až středně kamínky podložní skály, nahodile drobků vápna a uhlíků, ojediněle drobků dřeva
- stratigraficky pod: 501 (recentní kanalizace)
- stratigraficky nad: 906, 908 (základy baziliky)
- niveleta dna: 254,83 m n. m.

K: Jako hrob JK142 byl označen nálezy několika roztroušených lidských kostí, u kterých nelze určit míru původního či anatomického uložení. Nacházely se v rámci kontextu 3103, který tvořil subtilní nálepy pravděpodobně původního terénu, do něhož byly zahlobbeny základy presbytáře a krypty baziliky sv. Jiří – zdivo 906 a 908. Zdivo bylo lité do výkopu, z čehož se usuzuje na primárnost uložení kontextu 3103. Tento kontext však byl z opačné (severní) strany silně narušen výkopem pro uložení recentní kanalizace 501, v jehož zásypu se také nacházelo několik přemístěných lidských kostí a který se téměř dotýkal základu podél celé severní zdi baziliky. Kontext 3103, označený jako zásyp celého hrobu, je proto původním hrobem pouze hypoteticky, nedostatečně dochovaný terén nedovoloval situaci posoudit jistě – šlo pouze o proužek původního terénu mezi mladšími kontexty.

JK143
(H18/2012)

TD: Sonda S3, výkop 537, zásypy 3104 (kontextový list).

PK: Půdorysy 37, **38** (obr. 4/56); řez 39 (obr. 4/53).

N1: Sáček **495** (LKO).

N2: Sáček **659** (K) – 3 ks keramiky, z toho 2 ks technologické skupiny „kalichovitá“ a 1 ks glazovaný (NO?); **659** (paleo).

Obr. 4/55: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK143, porušeno výkopem 501. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/55: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK143, cut by the feature 501. Photo P. Kaplan.

N3: - (porušeno recentním výkopem kanalizace 501, nálezy nesbírány).

F-T: DR-29042-083 až 087, 089-090, 267, 268-269, 273 (obr. 4/55).

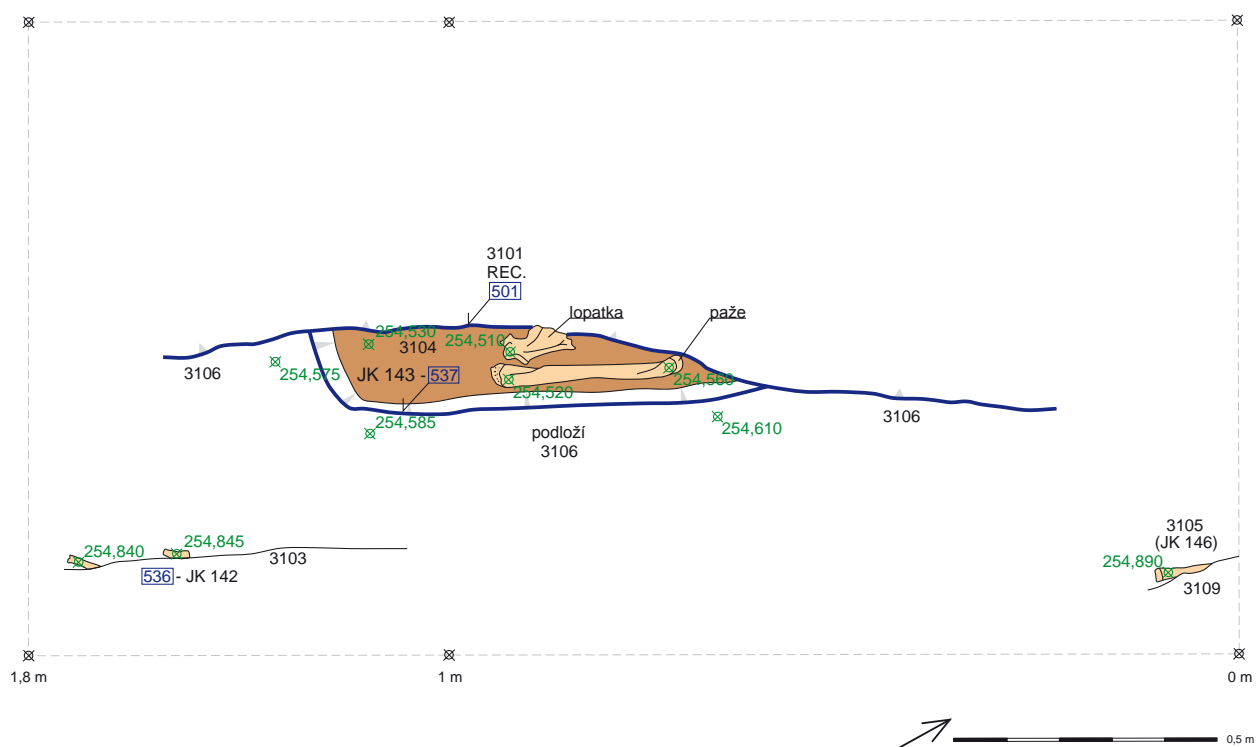
F-N: ---

A: Muž, adultus – maturus (*Stránská 2013, 6*).

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (horní část pravé paže a pravá lopatka)
- orientace: Z–V
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 16 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 17 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 83 cm
- charakter zásypu: JK/hnědošedá středně ulehlá jílovitá až písčitojílovitá hlína; HK/15 % malé až velké kamínky podložní skály, nahodile drobnky malty, vápna a uhlíku, nahodile malé až středné kamínky opuky
- stratigraficky pod: 501 (recentní kanalizace)
- stratigraficky nad: 3106 (podloží)
- niveleta dna: 254,51 m n. m.

K: Hrob JK143 byl dochován v dostatečně čitelném fragmentu hrobové jámy s anatomicky uloženou kostrou. Fragment hrobu se stratigraficky dochoval pod výkopem kanalizace 501, který zničil zbylou část hrobu. V zásypu byl nalezen mimo dvou raně středověkých fragmentů také fragment keramiky s glazurou nejasné datace.

Obr. 4/56: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S3, plán č. 38. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/56: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of S3. Plan No. 38. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

TD: Sonda S1, výkop 538, zásypy 1129 = 1121 (kontextový list).

PK: Půdorys **32** (obr. 4/58); řez **47** (obr. 4/22).

N1: Sáček **494, 496** (oba LKo).

N2: Sáček **662** (paleo).

N3: Viz okolní hroby.

F-T: DR-29042-012-014, 045, 046, 048, 049, 053-056 (obr. 4/57).

F-N: ---

A: Dítě, infans II (5–6 let). *Příměs:* zlomek fibuly dospělého jedince (*Stránská 2013, 6*).

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pravá část žeber a pravá část nohy)

- orientace: Z–V

- konstrukce: nezjištěna

- dochovaná výška zásypu: max. 15 cm

- dochovaná šířka hrobu: max. 12 cm

- dochovaná délka hrobu: max. 63 cm

- charakter zásypu: JK/hnědošedá středně ulehlá jílovitá hlína, 15 % světle hnědý středně ulehlý prachový jíl přemístěného podloží – proplástky do průměru 5 cm; HK/10 % malé kamínky až kameny podložní skály, 10 % drobků uhlíků, 5 % malé až velké kamínky opuky

- stratigraficky pod: 1119, hrob JK135 (523/1118)

- stratigraficky nad: hrob JK145 (539/1130)

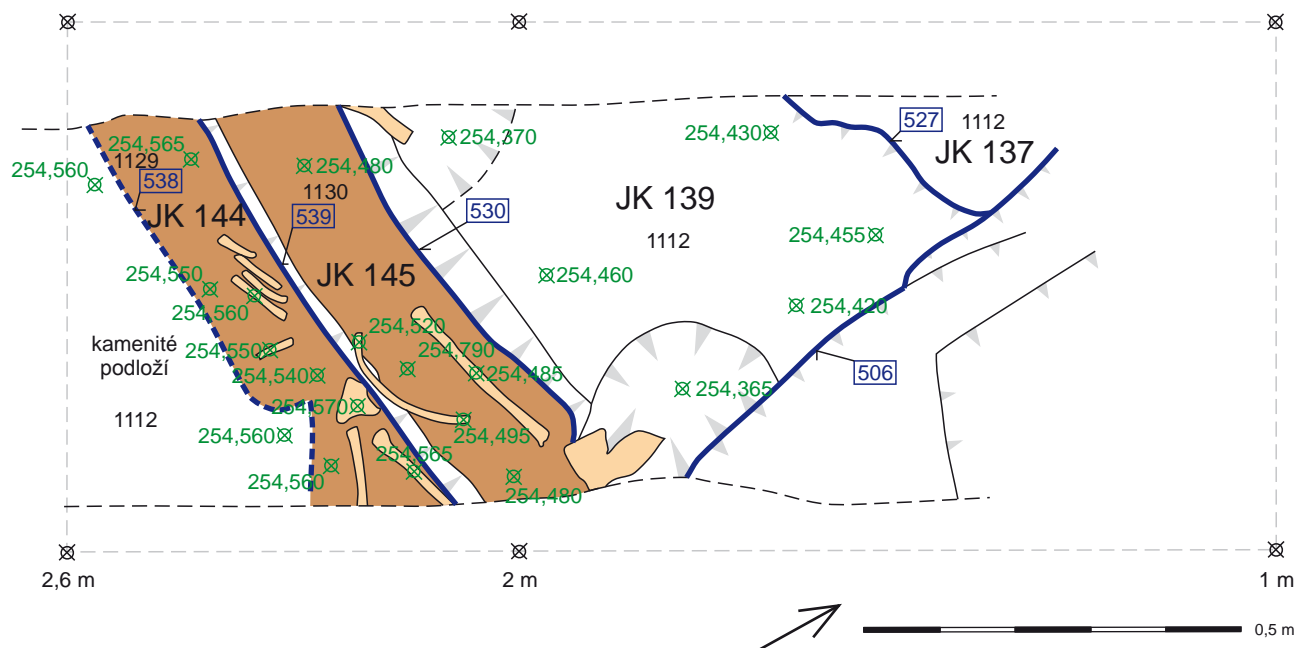
- niveleta dna: 254,54 m n. m.

K: Stratigrafie hrobů JK144 a JK145 nebyla v terénu zcela čitelná, lépe byla rozpoznána v řezu. Zejména nebyla zcela zřejmá stratigrafická posloupnost jejich vzniku. Hrob JK145, který se dotýkal JK139, byl vůči tomuto hrobu starší. Oba byly zároveň umístěné pod stratografií hrobů JK134 a JK135, dochovaných značně fragmentárně. Hřbitovní zásypy měly podobný charakter a byly zřejmě vícekrát přemístěné. Z obou hrobů, JK144 a JK145, se dochovaly rovněž pouze fragmenty koster, výkopy i části koster však naznačovaly klasickou orientaci Z–V.

Obr. 4/57: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobů JK144 a JK145. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/57: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of graves JK144 and JK145. Photo P. Kaplan.

Obr. 4/58: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S1, plán č. 32. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/58: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of S1. Plan No. 32. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

TD: Sonda S1, výkop 539, zásypy 1130 = 1122 (kontextový list).

PK: Půdorys 32 (obr. 4/58); řez 47 (obr. 4/22).

N1: Sáček 497 (LKO).

N2: Sáček 497 (Dř), 528 (LKO), 557 (K,LKO) – 1 ks recentního kameninového zlomku (nejspíše intruze); 661 (paleo).

N3: Viz okolní hroby.

F-T: DR-29042-010, 012, 013, 014, 044, 045, 046, 048, 049, 053-056 (obr. 4/57).

F-N: ---

A: Dospívající jedinec, juvenis (18–20 let; *Stránská 2013*, 6–7).

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pouze několik kostí, žebro a femur)

- orientace: Z–V

- konstrukce: nezjištěna

- dochovaná výška zásypu: max. 15 cm

- dochovaná šířka hrobu: max. 12 cm

- dochovaná délka hrobu: max. 63 cm

- charakter zásypu: JK/šedá středně ulehlá prachovo-jílovitá hlína; HK/15 % malé kamínky až kameny podložní skály, nahodile drobků uhlíků a malých až středních kamínků opuky

- stratigraficky pod: JK144 (538/1129 = 1121), 506, JK139 (530/1126, 1125)

- stratigraficky nad: 1112 (podloží)

- niveleta dna: 254,42 m n. m.

K: Viz komentář k hrobu JK144. Hrob JK145 se podle stratigrafie v řezech jeví jako nejstarší hrob etážové sekvence v sondě S1. Datace hrobu je nejasná – nálezy ve výplni chybí. Zlomek kameninového potrubí ze sáčku 557 považujeme za intruzi neznámého původu (např. chybou zařazení nálezu v době výzkumu – hrobová sekvence byla ze všech stran mohutně narušená recentními zásypy).

JK145
(H20/2012)

TD: Sonda S3 + 13 (obr. 4/59), výkop 544, zásypy 3105 = 13103, 13110 (kontextové listy).

PK: Půdorysy 37, **52** (obr. 4/60), 43, 50; řezy 54, **55** (obr. 4/61).

N1: Sáček **507**, **525** (?), **538** – vše LKo.

N2: Sáček **507** (K – obr. 4/62-1, Bk, O/M – 5x malta, 1x omítka?), **520** (Dř – z rakve?), **521** (K – obr. 4/62-2-6, LKo), **522** (Bk – 1 ks bronzové tyčinky nebo drátku), **524** (O/M – malta nažloutlá), **525** (K – 1 ks keramiky neglazované RS/VS; O/M – 5x malta, 1x na červený pískovec), **672**, **673**, **682?**, **684**, **685**, **686?**, **688**, **689**, **698** (vše paleo).

N3: 543 (LKo) + (porušeno recentním výkopem kanalizace 501, nálezy nesbírány).

F-T: DR-29042-084, 086, 271-273, 276, 278, 282-283, 289-290.

F-N: ---

A: Neurčitelný jedinec, dospělý (*Stránská 2013*, 7).

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pouze několik jednotlivých kostí)

- orientace: ?

- konstrukce: nezjištěna

- dochovaná výška zásypu: max. 16 cm

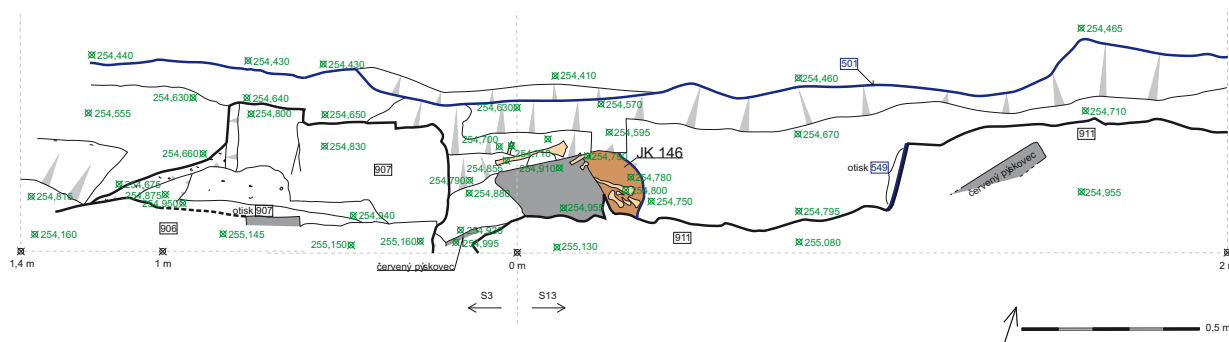
- dochovaná šířka hrobu: max. 30 cm

- dochovaná délka hrobu: max. 55 cm

Obr. 4/59: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie sond S3 a S13 s fragmentem hrobu JK146 na jejich rozhraní. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/59: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of trenches S3 and S13 with remains of grave JK146 along their boundary. Photo K. Mašterová.

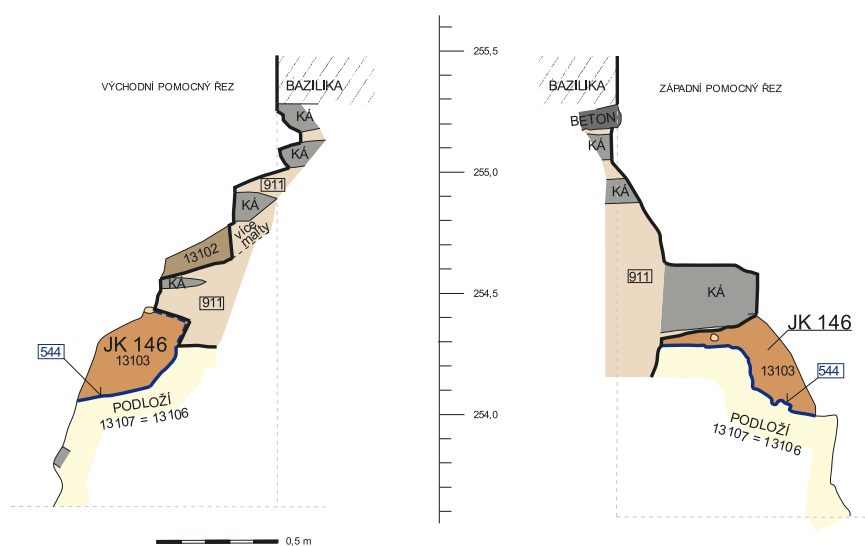

Obr. 4/60: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S3 a S13, plán č. 52. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/60: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of S3 and S13. Plan No. 52. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

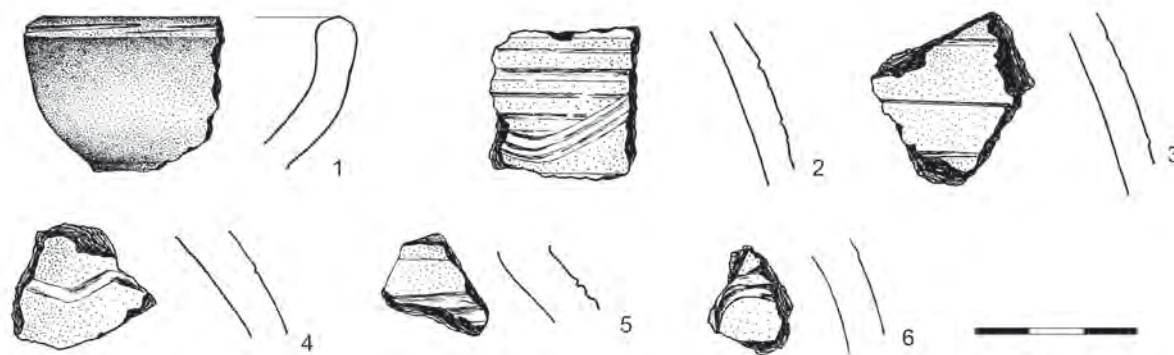
- charakter zásypu: 3105 = 13103: JK/šedá až hnědošedá středně ulehlá jílovitá hlína, 10 % světle hnědý až světle šedý středně ulehlý prachový jíl přemístěného podloží: čochy do velikosti 10 cm; HK/20% malé kamínky až kameny podložní skály, nahodile drobků uhlíků, vápna a mazanice (?)
- 13110: JK/šedá středně ulehlá jílovitá hlína; HK/ nahodile malé až velké kamínky podložní skály, nahodile drobků vápna, ojedinělé drobků uhlíků
- stratigraficky pod: 552 (výkop pro zeď 911), 911, 501
- stratigraficky nad: 13107 (podloží)
- niveleta dna: 254,42 m n. m.

K: Hrob JK146 byl nalezen v podobném fragmentu jako JK142, tj. šlo o nález několika kostí v rámci dvou vrstev 3105 = 13103 a 13110. Toto souvrství zásadně od severu narušil výkop kanalizace 501, od jihu jde podle nálezové situace o horizont, do kterého se zahloubilo zdivo 911 (intaktní základ presbytáře baziliky a krypty z období po roce 1142) lité do výkopu 552. Tyto dva zásahy narušily případný původní hrob natolik, že opět není jasné, zda jde o původní uložení kostí, anebo o vrstvu přemístěnou před stavbou základu presbytáře a krypty baziliky sv. Jiří. Datace se opírá o terminus ante quem po 1142 (stavba základu 911).

Obr. 4/61: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Východní a západní pomocný řez S13. Plán č. 55. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/61: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Eastern and western auxiliary cross-section of S13. Plan No. 55. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/62: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Keramické zlomky č. sáčku 507 – zlomek 1 a č. sáčku 521 – zlomky 2-6 (vše vrstva 13103=3105, zásyp hrobu JK146), sonda S3/S13. Kreslila V. Uramová.

Fig. 4/62: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Pottery sherds, bag No. 507 – fragment 1 and bag No. 521 – fragments 2-6 (all finds from the layer 13103=3105, fill of the grave JK146), trench S3/S13. Drawn by V. Uramová.

JK147
(H22/2012)

TD: Sonda S13, výkop 545, 547, zásypy 13104, 13106 (kontextové listy).

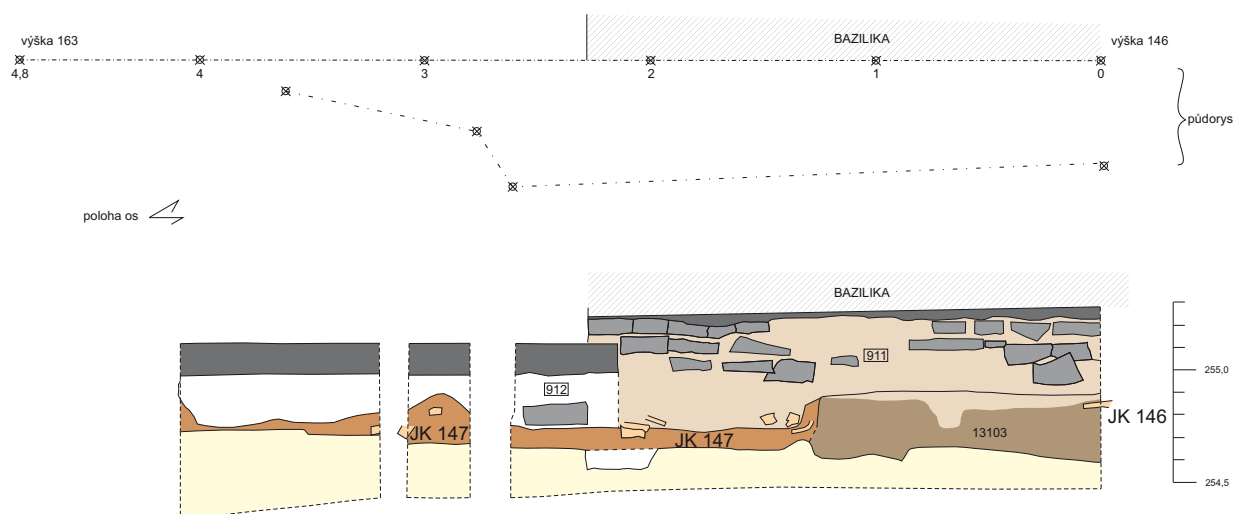
PK: Půdorysy 42 (obr. 4/65), 50; řez 44 (obr. 4/64).

N1: Sáček 505, 508, 512, 513, 514, 516, 517, 518, 519, 544 (vše LKo).

Obr. 4/63: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie sondy S13 s hrobem JK147. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/63: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of trench S13 with grave JK147. Photo K. Mašterová.

Obr. 4/64: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Jižní a jihozápadní řez S13 (poloha dle plánu). Plán č. 44. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/64: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Southern and south-western cross-section of S13 (location according to the plan). Plan No. 44. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

N2: Sáček **504** (K - obr. 4/66-1 a 4, LKo, Ká, O/M – 2x malta, 1x červený pískovec), **508** (K), **509** (K - obr. 4/66-3, O/M – vzorek malty), **511** (K - obr. 4/66-2), **665** (O/M ztraceno, paleo) – 8 ks keramiky RS3-RS4 (převážně technologická skupina „kalichovitá“, 1x sendvičový efekt, světlý střep); **663** až **671**, **674**, **675**, **676**, **683** (vše paleo).

N3: „mezi H22 a nárožím baziliky“: Sáček **509** (LKO); hrob porušen recentním výkopem kanalizace 501 – nálezy nesbírány.

F-T: DR-29042-277, 280-282, 284-289, 291-293, 298 (obr. 4/63).

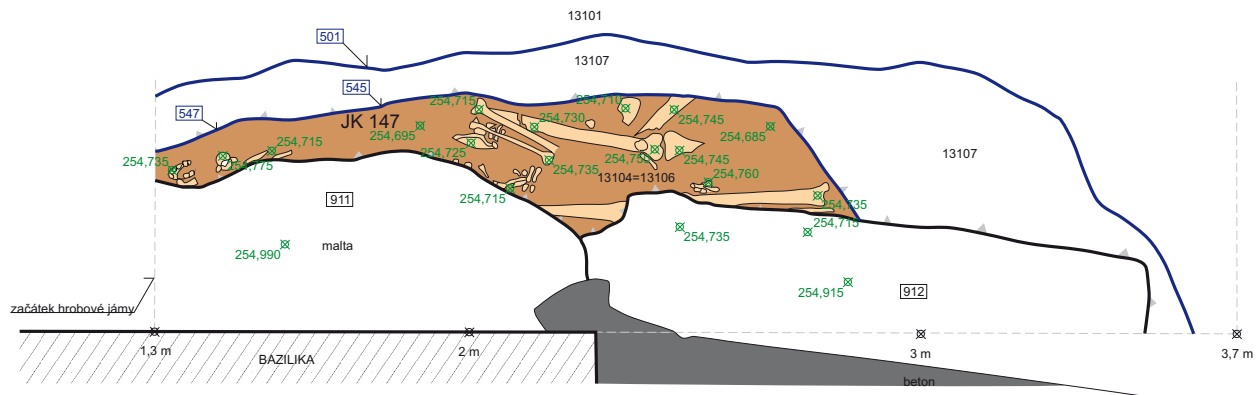
F-N: ---

A: Neurčitelný jedinec, dospělý (adultus I – maturus I, 25–45 let). Příměs: zlomek levého radia (infans II, 1,5–2 roky; *Stránská 2013*, 7).

P:

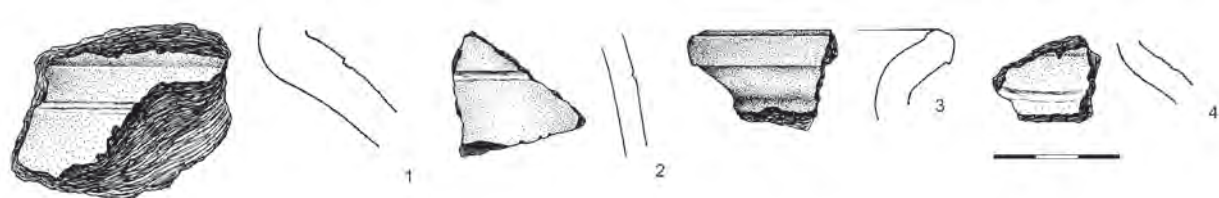
- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (zejména dlouhé kosti nohou, narušené části hrudníku a lebky a části pravé ruky?)
- orientace: Z–V
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 16 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 30 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 55 cm
- charakter zásypu: 13104: JK/šedá středně ulehlá jílovitá hlína; HK/15 % malé kamínky až kameny podložní skály, ojediněle drobký uhlíků a vápna
- 13106: JK/šedá středně ulehlá jílovitá hlína; HK/nahodile malé až velké kamínky podložní skály, nahodile drobký vápna, ojediněle drobký uhlíků
- stratigraficky pod: 552 (výkop pro zeď 911), 911, 501, 553 (výkop pro zeď 912), 912
- stratigraficky nad: 13 107 (podloží)
- niveleta dna: 254,69 m n. m.

K: Hrob JK147 byl původně očíslován třemi čísly H22, H23 a H24 na základě kostí trčících z profilu před odkrytím situace. Na fotografii (obr. 4/63) je možné sledovat vyčnívající části s tím, že byly očíslovány zleva (od východu) následovně: H23 (levá noha u kolena), H22 (uprostřed, levá noha u kyčle, vysunuta nejspíše tlakem litého základu) a H24 (lebka na západě). Z fotografií je patrný pohyb kostmi levé nohy od pánve směrem ven, který byl vzhledem k sousedním situacím pravděpodobně způsoben při zdění základu presbytáře a krypty baziliky – zdiva 911. Hrob byl tedy narušen při postupném zdění románského základu baziliky (911), následně barokního přístavku chodby, zbourané za Machovy rekonstrukce na přelomu 19.–20. století (základ 912, pokračující východně jako 904–905) a výkopem severně sousedící kanalizace 501. Jinak je oproti hrobům JK142 a JK146, také překrytých základem baziliky, ale dále západně, zřejmé, že šlo o původní a primárně uložený hrob v anatomické poloze, pouze postdepozicičně narušené (posunutí kostí levé nohy). Hrob proto jako jediný bezpečně dokládá založení románského základu baziliky do terénu staršího hřbitova, který se rozkládal pravděpodobně kolem starší etapy této sakrální stavby. Doba vzniku hrobu je z keramiky stanovena do období mladohradištního, spíše jeho pozdní fáze (světlý střep technologické skupiny „kalichovitá“ a střep stejné technologie se světlejším přetahem – „engobou“). Spodní hranice datace hrobu je s ohledem na datování keramiky stanovena na 11. století.

Obr. 4/65: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S13, plán č. 42. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/65: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of trench S13. Plan No. 42. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/66: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Keramické zlomky č. sáčku 511 – zlomek 2 (vrstva 13104 – zásyp hrobu JK147), 504 – zlomek 1 a 4 (13106 – zásyp hrobu JK147) a 509 – zlomek 3 (bez čísla – mezi hrobem JK147 a základem baziliky), sonda S13. Kreslila V. Uramová.

Fig. 4/66: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Pottery sherds, bag Nos. 511 – fragment 2 (layer 13104 – fill of the grave JK147), 504 – fragment 1 and 4 (layer 13106 – fill of the grave JK147) and 509 – fragment 3 (w/t number – between the grave JK147 and foundations of the Basilica), trench S13. Drawn by V. Uramová.

JK148
(H25/2012)

TD: sonda S4+12 (*obr. 4/67*), výkop 533, zásyp 4111 = 12 105 (kontextový list).

PK: Půdorys 48, **49** (*obr. 4/69*); řez **24** (*obr. 4/70*).

N1: Antropologie ze sáčků **476**, **677**, **549** (viz N2).

N2: Sáček **476** (LKo, Ko, O/M – malta); **549** (K, LKo, Ko, SK, StM, O/M: K – 3 fragmenty porcelánové zástrčky, 1 porcelán, 2 žluté glazury, 1 zelený kachel; StM 2 fragmenty prejzů; O/M 2x omítka s nátěrem bílým a barevným a 1x malta); **677?** (směs 12 105 a 12 108/recentní objekt 503: LKo, O/M – malta, paleo). Z fragmentu hrobu novověké až recentní nálezy – patrná kontaminace (zřejmě i v rámci výzkumu? – obtížný sypký terén).

N3: Objekt 503: sáček **546** (K, Ko, Bk, Ká, O/M – 2x malta, StM) – RS až NO stáří, objekt zasypán po rekonstrukci základu kolem r. 1900; vrstva malty na dně recentního výkopu 12 106: sáček **718** (Fe, StM) – nálezy novověké až recentní.

F-T: DR-29042-250, 424 až 432 (*obr. 4/68*).

F-N: ---

A: Pozůstatky pravděpodobně dvou dospělých, blíže neurčitelných jedinců (robusticita kostí předloktí se liší, náleží spíše dvěma jedincům; *Stránská 2013*, 8).

Obr. 4/67: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie sondy S12, celkový pohled shora od jihu, vlevo zdivo východní apsidy baziliky sv. Jiří. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/67: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of trench S12. An overall vertical view from south. Masonry of the eastern apse of St George's Basilica is on the left side. Photo P. Kaplan

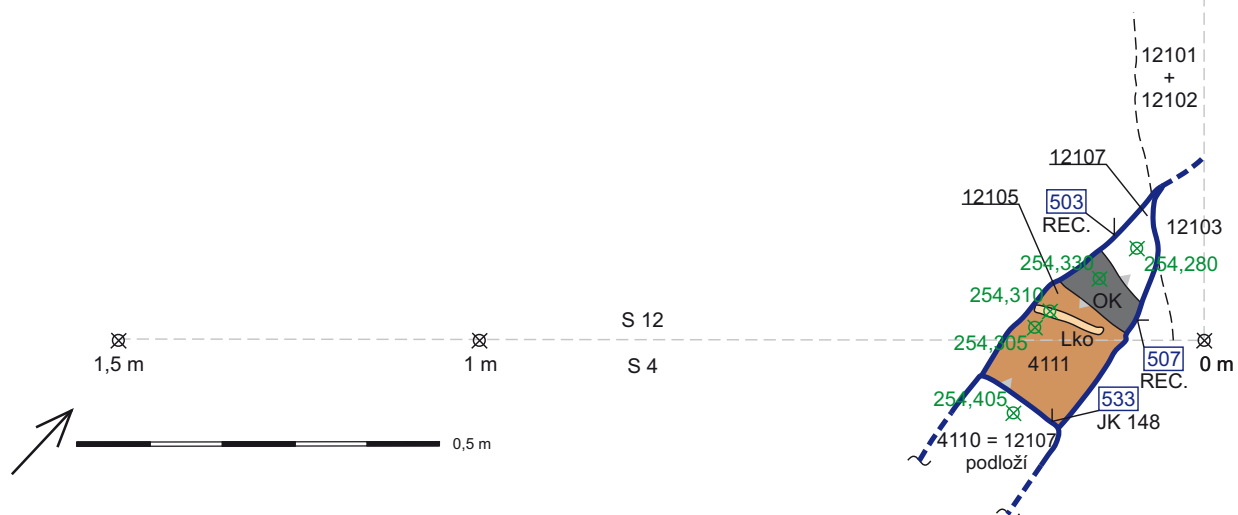

Obr. 4/68: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Fotografie hrobu JK148. Foto P. Kaplan.

Fig. 4/68: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Photograph of grave JK148. Photo P. Kaplan.

Obr. 4/69: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Půdorys S12, plán č. 49. Kreslila K. Mašterová upravil F. Adámek.

Fig. 4/69: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Ground plan of S12. Plan No. 49. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

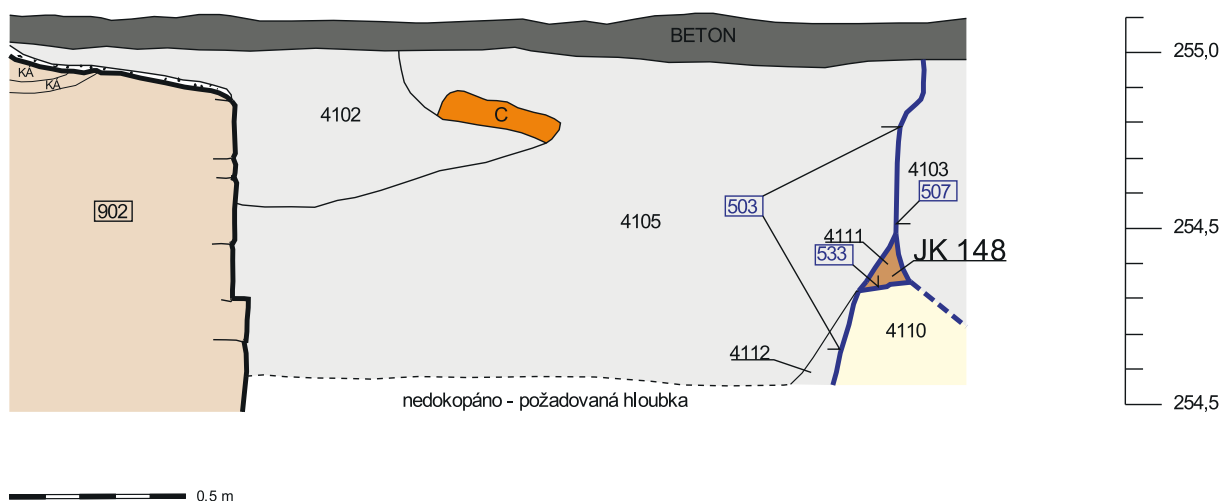

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pouze jednotlivé kosti, velmi malý fragment výplně)
- orientace: ?
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška záspy: max. 5 cm (? , v dokumentaci zřejmě nesprávně uvedeno „0,5 m“)
- dochovaná šířka hrobu: max. 30 cm (?)
- dochovaná délka hrobu: max. 13 cm
- charakter záspy: 12 105 = 4105: JK/šedá kyprá až středně ulehlá jílovitá až písčitojílovitá hlína; HK/25 % malé kamínky až kameny podložní skály, 5 % malé kamínky až kameny opuky, 5 % drobků až středně fragmenty malty, nahodile drobků uhlíků a vápna
- stratigraficky pod: 503, 507 (recentní objekty)
- stratigraficky nad: 4110 = 12 107 (podloží)
- niveleta dna: 254,305 m n. m.

K: Hrob JK148 plošně navazoval na hrob JK128 v sondě 4. Část výplně JK148 byla rozpoznána v řezu S4 (řez 24) jako 4111. Rozdíl mezi oběma navazujícími hroby byl však ve výšce dochované výplně – hrob JK148 měl dno na podloží ve výšce 254,305 m n. m., hrob JK128 jižněji ležel v niveletě o 20 cm výše – 254,51 m n. m. Zásyp 12 105 = 4111 byl určen jako hrob díky nálezů lidských kostí a charakteru výplně, zřetelně se lišící od přemístěného záspy recentních objektů 503 (12 101, 12 102, 12 108) a 507

(12 103). Zásyp 12 108 (503) byl zároveň stanoven a rozpoznán jako přemístěná výplň sousedního hrobu JK148, a to podle charakteru kontextu i přítomnosti většího počtu lidských kostí (*obr. 4/68*). Závěrem proto můžeme shrnout, že vzhledem k malému dochovanému fragmentu nejstarších terénů v navazujících sondách S4 a S12, které obsahovaly lidské kosti uložené ve výplni ležící na sníženém podloží, nelze jasně určit ani příslušnost obou rozlišených „hrobů“ k jednomu hrobu původnímu, ani původnost uložení ostatků. Kloníme se k variantě původní existence spíše dvou hrobů časově návazných a etážově vzájemně narušených (starší JK128 a mladší JK148), anebo variantě, že domnělý JK148 je pouze přemístěnou formou někdejšího původního hrobu JK128. Příslušnost sáčku 549 s nálezy přemístěnými v době Machovy rekonstrukce k hrobu JK148 není zřejmá – snad šlo o část recentního výkopu s větším obsahem lidských kostí, které dělníci přiřadili k JK148, anebo o nedobře rozpoznanou výplň hrobu. Datace fragmentu hrobu se o tyto nálezy nemůže opřít.

Obr. 4/70: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Severozápadní řez S4. Plán č. 24. Kreslila M. Cejnarová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/70: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. North-western cross-section of S4. Plan No. 24. Drawn by M. Cejnarová, adjusted by F. Adámek.

TD: Sonda S14, výkop 560, zásypy 14 104, 14 108 (kontextové listy).

PK: Řez 57 (*obr. 4/71*).

N1: Sáček 713 (LKo), 711? (LKo).

N2: Sáček 713 (K – 3x kalichovité mladohradištní, 1x RS/VS, 1x glazovaná NO), 711? (K – 2 fragmenty pozdně hradištní a VS okraj); 700, 701, 704? (vše paleo).

N3: Viz okolní hroby.

F-T: DR-29042-338-344, 349, 350.

F-N: ---

A: Spíše žena, maturus I–II (*Stránská 2013, 8*).

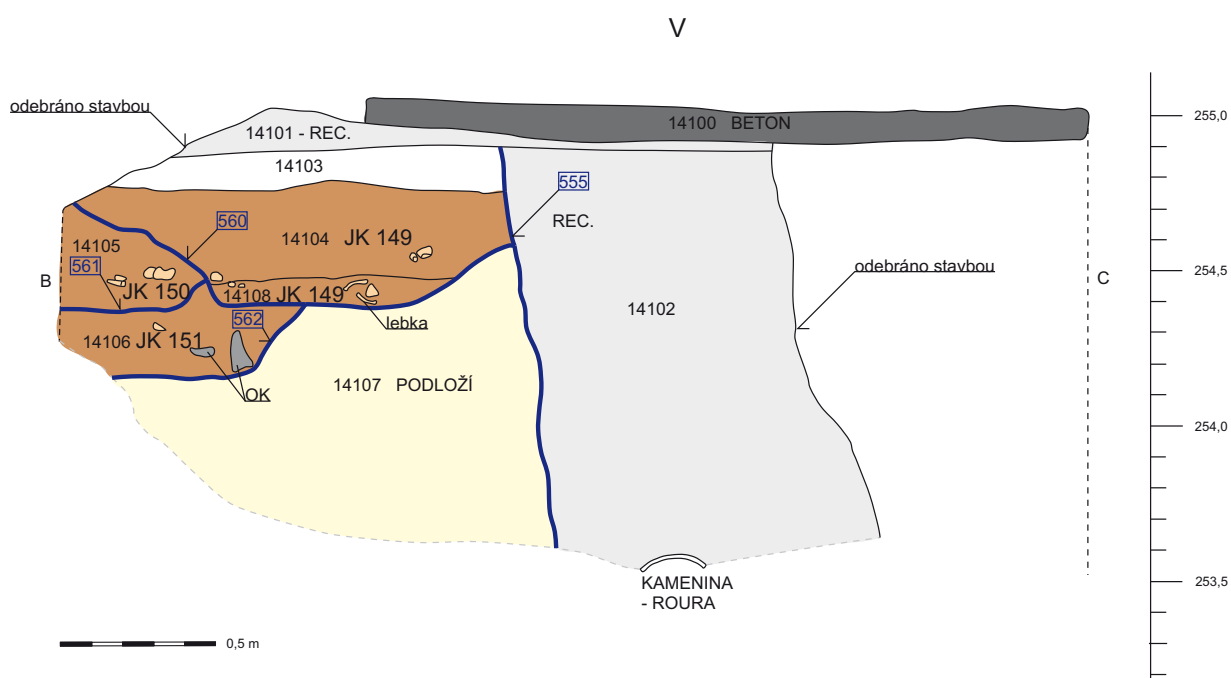
P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pouze jednotlivé části lebky vypreparované z řezu)
- orientace: Z–V ?
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 40 cm

JK149
(H26/2012)

- dochovaná šířka hrobu: min. 126 cm (?)
- dochovaná délka hrobu: nezjištěna (pouze v řezu)
- charakter zásypu: 14 104: JK/promíchané tři složky: hnědošedá středně ulehlá prachovojílovitá hlína; 20 % šedá středně ulehlá písčitojílovitá hlína; 10 % světlé hnědý až hnědý středně ulehlý prachový jíl; HK/15 % malé kamínky až kameny opuky, 10 % malé kamínky až kameny podložní skály, 5 % drobků uhlíků, nahodile drobků vápna a cihel, nahodile malé kamínky pískovce
- 14 108: JK/promíchané dvě složky: šedá středně ulehlá jílovitá hlína; 30% světlé hnědý až hnědošedý středně ulehlý prachový jíl přemístěného podloží; HK/10 % drobků až malé fragmenty uhlíků, 5 % malé až velké kamínky podložní skály, nahodile malé až středné kamínky opuky, nahodile drobků vápna a mazanice nebo cihloviny
- stratigraficky pod: 14 103, 555 (recentní vkop)
- stratigraficky nad: hrobem JK150 a JK151
- niveleta dna: 254,39 m n. m.

K: Hrob JK149 byl identifikován v řezu sondy S14, která sledovala starší výkop trasy kanalizace ke kanalizační šachtě a byla dokumentována pouze v nově obnažených v řezech. Hrob byl odkryt v místě lebky, která byla částečně z řezu odebrána pro antropologické určení. Hrob zůstal v terénu východním směrem zakrytý. Přítomnost lebky naznačuje Z-V orientaci. Hrob byl součástí polohy etážově přes sebe zahlučených hrobů JK149, JK150 a JK151 a byl z nich nejmladší. V zásypu hrobu byly poprvé v této poloze pozorovány drobků cihel – může však také jít o mazanici. Nejvýše položené podloží se v blízkém okolí (tentýž řez) nacházelo na niveletě 254,60 m n. m. Povrch hrobu se nalézal pouze 20 cm pod patou betonu dláždění dvora (povrch hrobu: 254,79 m n. m.).

Obr. 4/71: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Východní řez B-C v S14. Plán č. 57. Kreslil P. Kaplan, upravil F. Adámek.

Fig. 4/71: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Eastern cross-section B-C in trench S14. Drawn by P. Kaplan, adjusted by F. Adámek.

TD: Sonda S14, výkop 561, zásypy 14105 (kontextový list).

PK: Řez 57 (obr. 4/71).

N1: Sáček 710 (LKo).

N2: Sáček 705, 706 (oba paleo).

N3: Viz okolní hroby.

F-T: DR-29042-338-344, 349, 350.

F-N: ---

A: Dospělý, blíže neurčitelný jedinec (*Stránská 2013*, 8).

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pouze jednotlivé kosti vypreparované z řezu)
- orientace: Z-V ?
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 34 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 46 cm
- dochovaná délka hrobu: nezjištěna (pouze v řezu)
- charakter zásypu: 14105: JK/promíchané dvě složky: šedá středně ulehlá jílovitá hlína; 15 % světle šedý až světle hnědý ulehlý prachový jíl – proplástky do 10 cm; HK/10 % malé kamínky až kameny podložní skály, nahodile drobků uhlíků, vápna, nahodile malé kamínky opuky
- stratigraficky pod: hrobem JK149 (560/14 104)
- stratigraficky nad: hrobem JK151 (562/14 106)
- niveleta dna: 254,37 m n. m.

K: Hrob JK150 byl identifikován v řezu sondy S14; viz výše komentář k hrobu JK149. Byl odkryt v místě neznámé polohy kostry a zůstal v terénu východním směrem zakrytý. Řez a okolní hroby naznačují Z-V orientaci. Hrob byl součástí polohy etážově přes sebe zahloubených hrobů JK149, JK150 a JK151 a byl z nich prostřední.

TD: sonda S14, výkop 562, zásypy 14106 (kontextový list).

PK: Řez 57 (obr. 4/71).

N1: Sáček 712 (LKo).

N2: Sáček 703 (paleo).

N3: Viz okolní hroby.

F-T: DR-29042-338-344, 349, 350.

F-N: ---

A: Dospělý, blíže neurčitelný jedinec (*Stránská 2013*, 8).

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pouze jednotlivé kosti vypreparované z řezu)
- orientace: Z-V ?
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 32 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 78 cm
- dochovaná délka hrobu: nezjištěna (pouze v řezu)
- charakter zásypu: 14 106: JK/promíchané dvě složky: světle hnědý až hnědošedý středně ulehlý prachový jíl (přemístěné podloží); 30 % šedá středně ulehlá jílovitá hlína; HK/25 % malé až velké kamínky podložní skály, 5 % drobků uhlíků, nahodile malé kamínky až kameny opuky, ojediněle drobků vápna
- stratigraficky pod: hrobem JK150 (561/14 105)
- stratigraficky nad: 14 107 (podloží)
- niveleta dna: 254,16 m n. m.

K: Hrob JK151 byl identifikován v řezu sondy S14; viz výše komentář k hrobu JK149. Hrob byl odkryt v místě neznámé polohy kostry a zůstal v terénu východním směrem zakrytý. Řez a okolní hroby naznačují Z-V orientaci. Hrob byl součástí polohy etážově přes sebe zahloubených hrobů JK149, JK150, JK151 a byl z nich nejstarší.

TD: sonda S14, výkop 563, zásypy 14123, 14124 (kontextové listy).

PK: Řez 58 (obr. 4/72).

N1: ---

F-T: DR-29042-338-344, 349, 350.

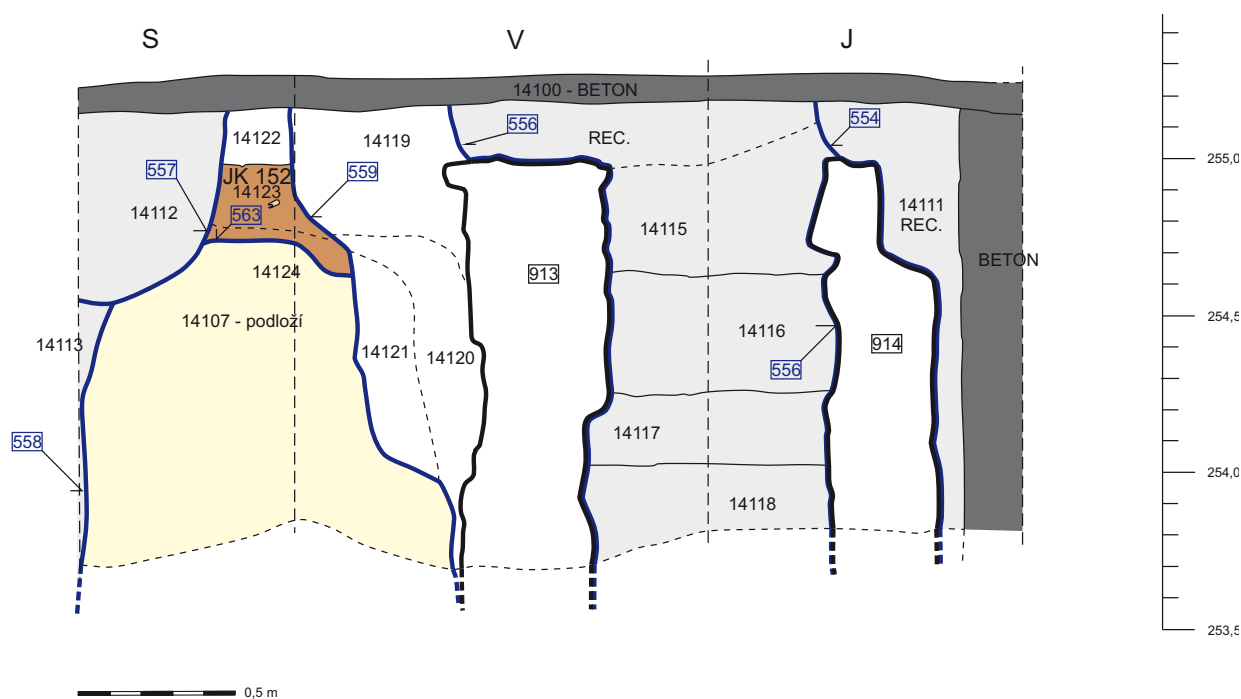
F-N: ---

A: Antropologický materiál neodebrán.

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pouze jednotlivé kosti, ponechány v řezu)
- orientace: ?
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 13–36 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 48 cm (šířka Z-V v severním řezu)
- dochovaná délka hrobu: nezjištěna (pouze v řezu)
- charakter zásypu: 14123: JK/šedohnědá středně ulehlá písčitojílovitá hlína; HK/20 % malé kamínky až bloky opuky, 10 % malé kamínky až kameny podložní skály, 5 % drobků uhlíků, nahodile drobků až malé fragmenty malty a cihel, nahodile drobků vápna
- stratigraficky pod: 557 (recentní vkop), 559 (vkop pro zeď 913), 14 122
- stratigraficky nad: 14 107 (podloží)
- niveleta dna: 254,36 m n. m.

K: JK151 byl identifikován v řezu sondy S14, která sledovala starší výkop trasy kanalizace ke kanalizační šachtě a byla dokumentována pouze v nově obnažených řezech. Hrob byl odkryt v místě neznámé polohy kostry a zůstal v terénu minimálně severním směrem zakrytý. Byl narušen recentním výkopem 557, výkopem pro zeď 913 (559) neznámého stáří a ležel pouze 18 cm pod patou betonového překryvu dvora (hrob dochovaný po niveletu 254,81 m n. m.). V jeho zásypu se nejspíše vyskytovaly fragmenty cihloviny (dokumentace nezmiňuje možnou záměnu s mazanicí).

Obr. 4/72: Praha – Hrad, Jiřský klášter, východní dvorek za bazilikou v roce 2012. Severní (D-E), východní (E-F) a jižní (F-G) řez S12. Plán č. 58. Kreslil P. Kaplan, upravil F. Adámek.

Fig. 4/72: Prague Castle, St George's Convent, Eastern Courtyard behind the Basilica in 2012. Northern (D-E), eastern (E-F) and southern (F-G) cross-sections of S12. Plan No. 58. Drawn by P. Kaplan, adjusted by F. Adámek.

4.3. MIKROANALÝZA POLOHY

Výzkum v roce 2012 potvrdil, že východní dvůr za bazilikou sv. Jiří v areálu kláštera je pohřebním areálem. Tato skutečnost byla známá již v době výzkumu Ivana Borkovského (viz výše, zmiňoval nálezy koster, avšak nezdokumentoval je), její potvrzení a objasnění však umožnil až záchranný archeologický výzkum při rekonstrukci dešťové kanalizace v roce 2012. Jistý náznak existence hrobů vně baziliky naznačil také Borkovského nález hrobů v přízemním prostoru kaple sv. Ludmily, ty však nebylo možné datovat a mohly být vymezeny právě interiérem kaple.

Východiskem pro pozorování této pohřební lokality a zároveň jedním z hlavních přínosů nového výzkumu je bezpochyby ověření nivelety podloží dvora, a to s ohledem na linie kanalizace bodově z celé jeho plochy. Byla tak potvrzena zejména reálná existence návrší v době stavby románské baziliky a kláštera, které v dnes dochované podobě převyšuje niveletu jižně sousedící Jiřské ulice asi o 1,5 metru. Z časté absence svrchní jílovité vrstvy podloží dvora je zřejmé, že se různými zásahy sekundárně snižovalo. Dva zásahy do dvora při rekonstrukcích, tj. kanalizace a jeho úprava na začátku (L. Lábler) a po polovině 20. století (F. Cubr, J. Pilar) a také podezdívání základů baziliky na konci 19. století (F. Mach) zásadně narušily starší nárůst stratigrafií, i když k jisté úpravě muselo dojít již také v baroku (základová a nadzemní část barokních budov zůstala zachována). Předpokládáme tak vedle dokumentovaných rozsáhlých recentních výkopů zejména plošné snížení dvora. V důsledku toho se některé dochované povrchy hrobových jam dochovaly již 20 cm pod betonovým podkladem poslední dlažby, překryté recentním násypem. Nejníže byly položeny hroby v jihovýchodní části plochy (sondy S4+12, 14, S1+2+5), kde se nivelety dna hrobu pohybovaly nejnižší – kolem 254,16–254,36 m n. m. Hroby JK140 a JK141 v prodloužení osy hlavní apsidy baziliky ležely na výše položeném podloží, 254,55–254,60 m n. m. Nejvýše se dochovalo podloží na severní straně podél základu presbytáře a krypty baziliky, a to v niveletě 254,69–254,79 m n. m. Zde je úroveň dvora určena také zachovanou úrovní rozmezí základového a nadzemního zdiva (dnešní pata nadzemního zdiva se po Machově rekonstrukci nachází 255,28 m n. m., původně minimálně 255,10 m n. m. nebo více) vrcholně románské baziliky po roce 1142 (v místě hlavní apsidy byly odkryty pouze terény zničené již Machem).

Struktura a rozmístění dochovaných a odkrytých hrobů je obecně řadová až etážová. Všechny odkryté situace s intaktně dochovanými fragmenty hrobů byly natolik narušené pozdějšími zásahy, že možnost etážového pohřbívání nelze vyloučit ani v případech, kde je odkryta pouze jedna řada hrobů nebo fragment ojedinelého hrobu (např. JK130, JK147, JK128/JK148, JK152). Místa nálezů malých etážových stratigrafií (JK140 a JK141 v sondě S8, JK126, JK127, JK129, JK131, JK132, JK133, JK134, JK135, JK137, JK139, JK144 a JK145 v sondě S1, JK149, JK150 a JK151 v sondě S14) nasvědčují spíše intenzivnímu využívání dvora k pohřbívání v průběhu delšího intervalu. Nej hustší stratigrafie v bloku až 3,2 m širokém na západní straně sondy S1 dosahovala výšky 52 cm s až pěti vrstvami hrobů umístěnými přes sebe (odečteno z východního řezu) tak, že svrchní část (hroby JK126, JK127 a JK1209) ležela přímo pod recentním podkladovou vrstvou posledního dláždění – stratigrafie tak původně mohla být ještě o něco větší.

Liniové výkopy dvůr ovzorkovaly ve víceméně celé ploše. Výsledky výzkumu tak poskytly dobrou představu o plošném rozmístění hrobů. Ty se nacházely v jeho celém prostoru – místa, kde hroby nebyly nalezeny, byla vždy zničena recentními zásahy posledních dvou rekonstrukcí. Ztráta archeologického materiálu za posledních asi 120 let tak byla na dvoře opravdu značná. Například nebyly zdokumentovány žádné hrobové nálezy těsně navazující na kapli sv. Anny od jihu, které se zde více než pravděpodobně musely nacházet. Mohly však být soustavně poničeny např. také v době barokní přestavby a dostavby kláštera, která měla vskutku mohutné základy (srovnej fragment nalezeného barokního základu rozšíření ambitu 912-904-905 v S13-S9).

Datace nalezených hrobů byla možná pouze v omezené míře. Nejsnáze lze datovat hroby, resp. výplně s nalezenými lidskými ostatky na severní straně presbytáře baziliky, které porušil výkop pro lýtý, původní románský základ presbytáře z doby po roce 1142 (datace baziliky je umělecko-historická, v základu nebyly objeveny známky starších částí konstrukce a zdá se, že vznikl jednorázově). Šlo zejména o anatomicky uloženou kostru v JK147 a dále výplně s lidskými ostatky označené jako JK142 a JK146. Pouze na základě keramických fragmentů v JK147 odhadujeme, že tyto tři fragmenty hrobů pocházejí z mladohradištního období, snad 11. století. Žádná jiná bezpečná chronologická vodítka ve výplních hrobů nebo okolní stratigrafii bohužel nenacházíme. Etážová situace překryvu 12 hrobů v sondě S1, ve kterých se dochovalo relativně nejvíce keramického materiálu (v hrobech celkem 12 kusů keramiky, v mezihřbitovní vrstvě 1119 další čtyři kusy keramiky a jedna bronzová tyčinka), nasvědčuje, že hroby byly zasypávány materiálem převážně mladohradištním (technologická skupina „kalichovitá“)

až pozdněhradištním (technologie keramiky s tvrdším výpalem, nedatovatelná). Jedinou výjimkou byl novověký fragment šedé vlešované keramiky z povrchového hrobu JK127 (možná intruze). Můžeme se tak buď spoléhat na přítomnosti keramiky mladšího raného středověku a hroby do tohoto intervalu zařadit, anebo předpokládat, že právě v tomto období bylo sídelní využívání plochy ukončeno. Stalo se tak v době, kdy se do terénu dostaly poslední zbytky keramického odpadu a terén byl přemísťován v horizontu delšího intervalu pohřbívání (vrcholný středověk?, novověk?). Maximální hranicí pohřbívání na východním dvoře je rok 1782, když byl zrušen klášter a josefínské vyhlášky ukončily dosavadní možnost pohřbívání v původních místech včetně interiérů a exteriérů církevních staveb (srov. Tomková – Frolík 2005, 13-14).

Ojedinele byla nalezena také hrobová úprava ze dřeva. V hrobu JK139 byla nalezena v kónicky vykloněné podobě boční prkna a v hrobu JK130 šlo o překrytí dřevěným prknem. Fragments dřeva byly nalezeny také pod kostrou JK133 a v některých výplních. V hrobu JK132 byla nalezena kamenná struktura naznačující úmyslné uložení kamenů do věnce u jeho paty. Ani v jednom případě nebyl hrob odkryt v úplnosti, tudíž ani nalezená konstrukce není nikdy jasně rekonstruovatelná.

Závěrem lze shrnout, že podle velmi fragmentárních pramenů odhadujeme dobu uložení 27 hrobů, resp. jejich fragmentů, odkrytých výzkumem v roce 2012, do spíše středověkého stáří. Pouze ve třech případech je možné bezpečně doložit dataci před rokem 1142, chronologicky citlivý hrobový materiál (výlučně keramika) však naznačuje, že i u ostatních hrobů mohlo jít o období mlado- až pozdněhradištní (naznačuje to absolutní absence mladší keramiky – zde je však nutné vzít v potaz možnou nepřítomnost mladších sídelních aktivit v tomto prostoru). Otázky týkající se sociálního zařazení pohřbených, zahrnující v areálu ženského kláštera také děti a muže, bude možné zodpovědět až po komplexní publikaci a novém vyhodnocení všech pohřbů v areálu svatojiřského kláštera.

4.4 DALŠÍ KOSTERNÍ MATERIÁL Z VÝZKUMU

Antropologicky byly vyhodnoceny všechny další nalezené lidské kosti uložené v různých sekundárních polohách. Nacházelo se zde také nemalé zastoupení kostí dětí včetně novorozence a dospívajících jedinců. Výjimku tvoří kosterní materiál z výkopu 507 (vrstvy 5101, 5110) v sondě S5, kde se nacházely části minimálně 15–27 jedinců a které byly ztotožněny s provizorním opakovaným pohřbením materiálu vytěženého z baziliky sv. Jiří v době výzkumu Ivana Borkovského (viz výše).

4.5. JIŽNÍ DVŮR 2013

POLOHA LOKALITY

Jižní dvůr baziliky sv. Jiří tvoří zahrádka před jižním renesančním portálem baziliky. Od severu je ohraničena její jižní románskou lodí, od východu románským schodištěm do jižní věže baziliky a od západu barokní kaplí sv. Jana Nepomuckého (obr. 4/71). Od jihu je oddělena od Jiřské ulice novodobou ohradní zdí, která byla postavena v období první rekonstrukce dvora na přelomu 19. a 20. století, kdy byl také upraven vstupní koridor a schodiště před portálem (obr. 4/73).

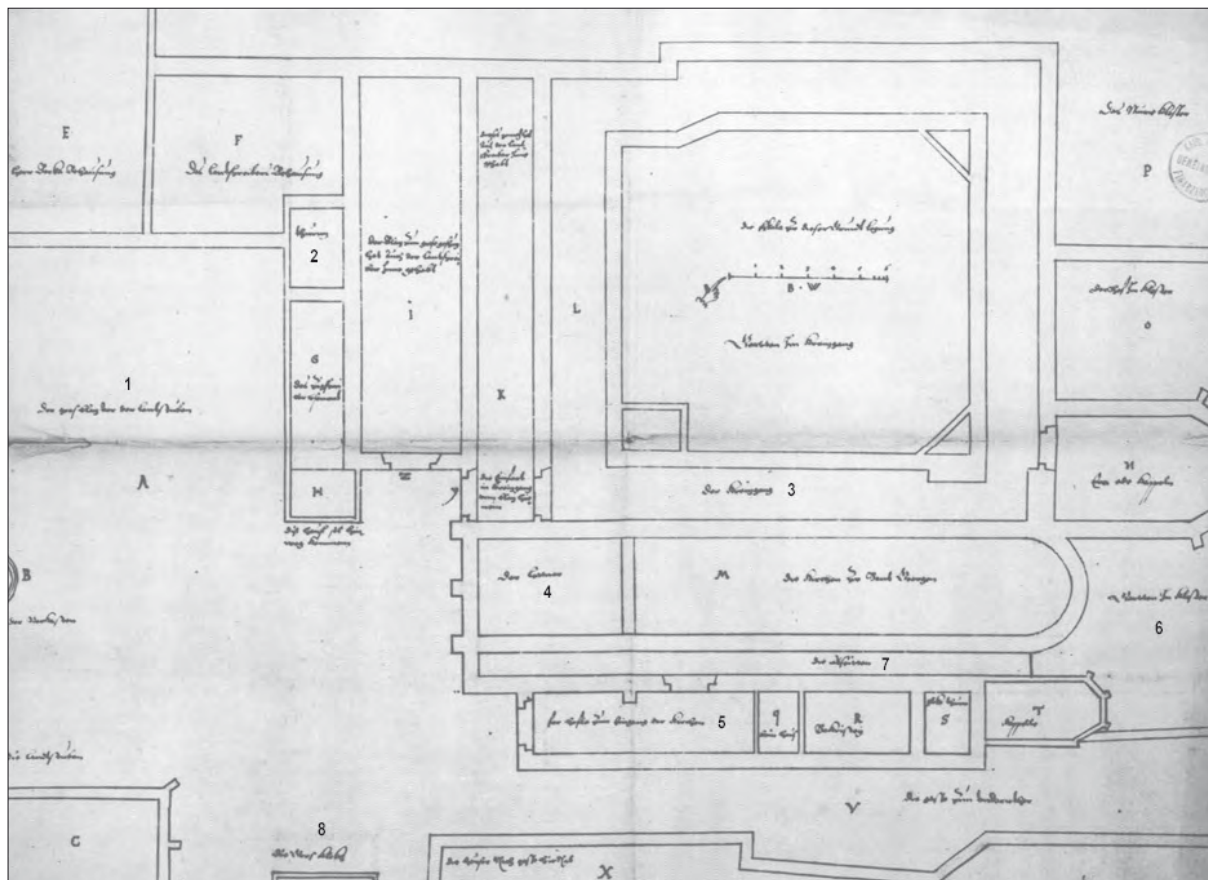
Obr. 4/73: Pohled od východu z Jiřské ulice na dřevěné oplocení jižního dvorku, část jižní zdi a portálu baziliky sv. Jiří a kaple sv. Jana Nepomuckého s přizděnou sakristií (s pultovou střechou k východu) před rekonstrukcí. Akvarel Václava Jansy z roku 1896 (?). Wikimedia.

Fig. 4/73: View from east from Jiřská Street on wooden fence of the Southern Courtyard, part of southern wall, portal of St George's Convent and Chapel of St. John of Nepomuk with added sacristy (with a panel roof towards east) prior to reconstruction. Watercolour of Václav Jansa, 1896 (?). Wikimedia.

DĚJINY OBJEKTU

Dějiny svatojiřského areálu se vyjma již výše popsaného dotýkají oblasti jižního dvora pouze omezeně. Severní a východní hranici dvora tvoří novodobě zrekonstruované, původně však vrcholně románské zdivo baziliky z období po roce 1142. Na jižním dvorku přibyl v době po husitských válkách zejména honosný renesanční portál s tympanonem vyobrazujícím sv. Jiří zabíjejícího draka. Tato úprava zakryla stopy po existenci případného staršího vchodu, který se zde vzhledem k vazbě na komunikace a starší rozložení chrámového interiéru opodstatněně předpokládá.

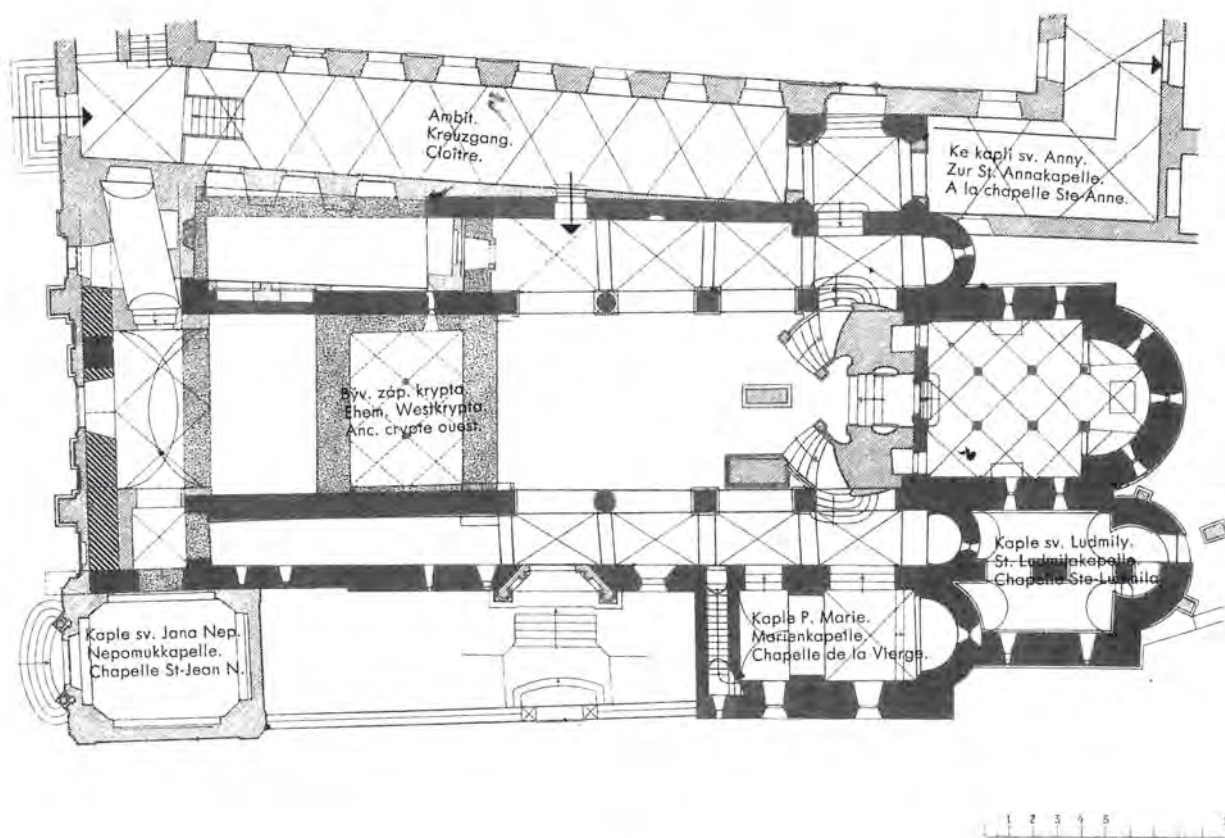

Obr. 4/74: Areál kláštera sv. Jiří v roce 1569. Vysvětlivky (podle překladu z pozůstalosti I. Borkovského): A=1 – velké náměstí před sněmovnou (náměstí U svatého Jiří, pozn. aut.), B – kašna, C – sněmovna, E – Dům pana Berky, F – Dům zemského písaře, G – pokojík zbrojního písaře, H – tento domek má být odstraněn, I – plocha pro velká děla, také obýval zemský písař, K – dole: vjezd do křížové chodby z náměstí, nahoře: tyto světnice rovněž užíval zemský písař, B – W: zahrada v křížové chodbě, měřítko k půdorysu, M – kostel sv. Jiří, N – pustá kaple (dnes kaple sv. Anny, pozn. aut.), O – dvůr v klášteře, P – nový klášter, Q – výběžek, R – sakristie, S – zvonice, T – kaple (sv. Ludmily, pozn. aut.), V – ulice k dolní bráně (Jiřská, pozn. aut.), X – domy běžící ulicí dolů (dnes č. p. 2 – Tereziánské křídlo, pozn. aut.). 2 – věž, 3 – křížová chodba, 4 – (nečitelné), 5 – dvorek ke vchodu kostela, 6 – zahrada v klášteře, 7 – boční strana, 8 – velká zvonice. Plán Bonifáce Wolmutha, původně Národní Archiv ČR, dnes ztraceno – fotografie z archivu Archeologického ústavu AVČR, Praha, v. v. i.

Fig. 4/74: Precinct of St George's Convent in year 1569. Legend (according to translation of I. Borkovský): A=1 – Spacious square in front of the Chamber (St George's square, note of the author); B – Fountain; C – Chamber; E – House of Mr. Berka; F – House of municipal scribe; G – Chamber of armoury scribe; H – This small house should be removed; I – Area for large cannons, also originally inhabited by municipal scribe; K – Downstairs: entranceway to the arcaded walk from the square; Upstairs – these rooms were also used by the municipal scribe; B-W – Garden in the arcaded walk, scale for ground plan; M – St George's church; N – Deserted chapel (nowadays Chapel of St Anna, note of the author), O – Courtyard in the convent; P – New convent; Q – Promontory; R – Sacristy; S – Belfry, T – Chapel (of St. Ludmila, note of the author), V – Street toward the lower gate (Jiřská Street, note of the author), X – Houses along the street running downwards (nowadays Land-registry No. 2 – Theresian Wing, note of the author). 2 – Tower; 3 – Arcaded walk; 4 – (unreadable); 5 – Courtyard at the church's entrance; 6 – Garden in the convent; 7 – Sidewall; 8 – Big belfry. Plan of Bonifác Wolmuth, originally National Archive CR, currently lost – Photographs: Archives of the Institute of Archaeology of the CAS, Prague.

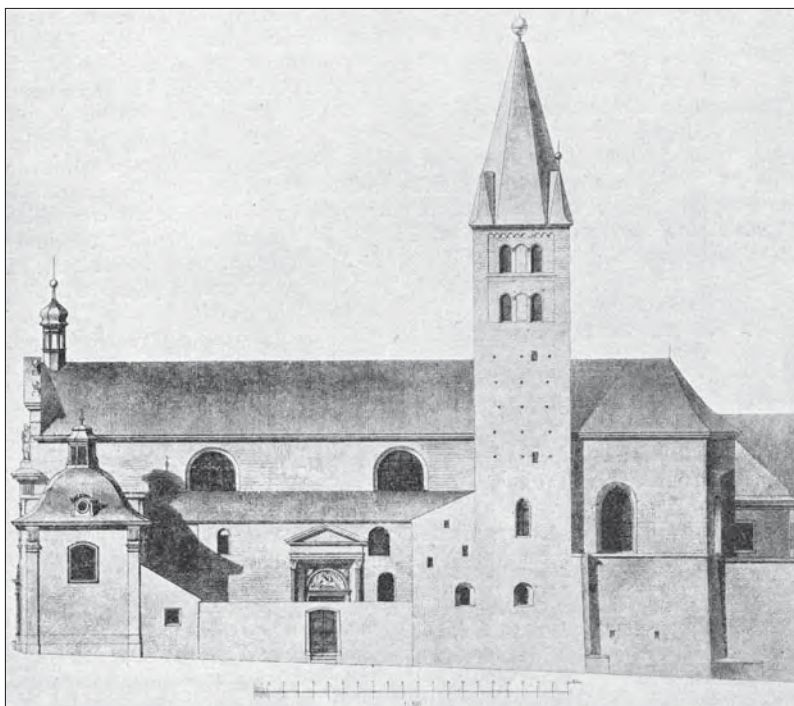
Obr. 4/75: Praha – Hrad, Jiřská ulice a bazilika sv. Jiří – jižní dvorek v době bourání sakristie při kapli sv. Jana Nepomuckého. Foto Unie Vilím, před rokem 1904; Publikováno *Mach – Šittler 1904-1905*, Tab. XXXV. Fototéka ÚDU AV ČR.

Fig. 4/75: Prague Castle., Jiřská Street and St George's Basilica. Southern Courtyard in times of demolition of the sacristy at the Chapel of St. John of Nepomuk. Photo: Unie Vilím, prior 1904; published in *Mach – Šittler 1904-1905*, Tab. XXXV. Photo archive of the Institute of Art History of the CAS.

Obr. 4/76: Půdorys baziliky sv. Jiří včetně přilehlého jižního dvorku podle plánů V. Kotrby, 1936 (*Cibulka 1936*).

Fig. 4/76: Ground plan of St George's Basilica including the adjacent Southern Courtyard according to plans of V. Kotrba, 1936 (*Cibulka 1936*).

Obr. 4/77: Jižní strana svatojiřského chrámu dle plánů Karla Brouška z roku 1879 před rekonstrukcí areálu (*Mach – Šittler 1911*, 69-70, obr. 6).

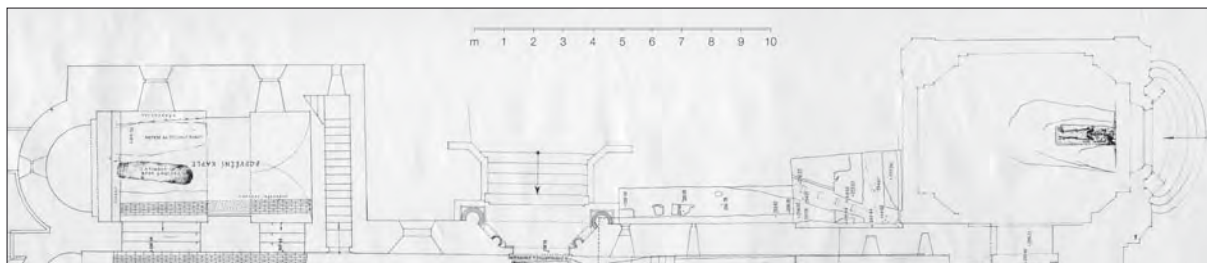
Fig. 4/77: Southern side of St George's Basilica according to plans of Charles Broušek in 1879, prior to reconstruction of the precinct (*Mach – Šittler 1911*, 69-70, Fig. 6).

Dvora se dále významně dotkla barokní přestavba areálu, která zahrnuje přístavbu kaple sv. Jana na západní část dvora. V době Machovy rekonstrukce byla zbořena původní sakristie kaple, zasahující dále východně do dvora – a ten se tak rozšířil. Stav dvora před úpravou podrobně zachycuje dnes ztracený plán hradního architekta Bonifáce Wohlmutha /obr. 4/75/ z roku 1567, který zde dokládá další prostory – zvonici, sakristii a branku do dvora od západu. Plán z roku 1815 (*obr. 4/4*) již znázorňuje pouze sakristii – přístavek ke kapli sv. Jana a na protilehlé straně jakýsi přístavek ke schodišti do věže, který sahá až k západní části portálu.

Změny tohoto stavu nastaly v období první rekonstrukce areálu. Mach a Šittler zmiňují, že odstranili sakristii u kaple sv. Jana („*jest pro kapli úplně zbytečná ... jest to šeredná a dosti zchátralá přístavba*“; *Mach – Šittler 1910–1912*, 104; bourání sakristie na fotografii (*obr. 4/75*) kolem roku 1900, ÚDU inv. č. W63). Dále bylo tehdy v plánu snížit úroveň dvorku na 80 cm pod dlažbu kostela a přestavět ohradní zeď na nízkou (*Mach – Šittler 1910–1912*, 104). Z porovnání plánů z roku 1815 a z roku 1936 (*obr. 4/76*) je možné vyčíst další změny. Byly odstraněny dvě příčky: zeď s arkádovými otvory přiléhající ke schodišti jižní věže baziliky (tj. zmíněný „přístavek“, *obr. 4/4*) a zeď bývalé sakristie ke kapli sv. Jana (*obr. 4/4, 4/75, 4/77*). Stav před rekonstrukcí je také zobrazen na kresbě K. Brouška z roku 1879 (*obr. 4/77*). Mach a Šittler nakonec reálné změny nepopisují, avšak situace odkrytá na dvorku v roce 2013 prokázala, že jeho areál skutečně snížen byl, posléze však byl opětovně nasypán (z důvodů ohrožení vysoko položených základů baziliky?). Druhá rekonstrukce areálu baziliky i kláštera od architektů Františka Cubra a Josefa Pilaře (1963–1976), související s přestavbou areálu pro potřeby Národní galerie v Praze, se jižního dvorku nijak výrazně nedotkla (viz níže výzkum I. Borkovského).

DĚJINY ARCHEOLOGICKÉHO BĀDÁNÍ V LOKALITĚ

Za první archeologický zásah do plochy jižního dvorku můžeme označit Machovo odstranění mohutné části navážek; bohužel, chybí jakákoli dokumentace zničeného terénu nebo zmínka, co obsahoval. Prvními dokumentovanými aktivitami v pramenech a publikacích jsou tak až sondy Ivana Borkovského (*Borkovský 1975b*, obr. I, foto 14 a 15, *obr. 4/78* – detail). Z jeho plánů vyplývá, že se pohyboval pouze v severní části dvorku, těsně přiléhající k jižní zdi baziliky a k nároží styku baziliky a kaple sv. Jana. V nároží odhalil starší kanalizační dešťové svody z okapů, zřejmě část základu bývalé sakristie ke kapli sv. Jana, ale nedokumentoval tu žádné hroby (snad s výjimkou jediného, v publikovaném plánu nevyznačeného hrobu) a situace nebyla po Machově radikálním zásahu nijak zajímavá.

Obr. 4/78: Praha – Hrad, Jiřský klášter. Detail celkového plánu výzkumu I. Borkovského v letech 1959-1965, detail půdorysu jižního dvorku mezi kaplí sv. Jana Nepomuckého (západ) a jižní podvěžní kaplí (východ). Archiv pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.

Fig. 4/78: Prague Castle, St George's Convent. Detail of the overall ground plan of the excavations conducted by I. Borkovský in 1959-1965; detail of the ground plan of Southern Courtyard between the Chapel of St. John of Nepomuk (on the west side) and chapel below the Southern tower (on the east side). Archives of the Prague Castle department of the Institute of Archaeology of the CAS, Prague.

Podobné výsledky měl průzkum stejného místa v severozápadním nároží dvorku v roce 2003 (*Dubská – Frolík 2003*). Při tehdejší opravě dešťové kanalizace byl znova odhalen i severovýchodní roh dvorku, kde bylo zdokumentováno novorománské podezdění schodiště do jižní věže. Podobně podezděná byla podle Borkovského záznamů také část jižní zdi jižní boční lodě baziliky. V roce 2003 tak na dvorku nebyly odhaleny žádné intaktní archeologické vrstvy z doby před Machovou rekonstrukcí.

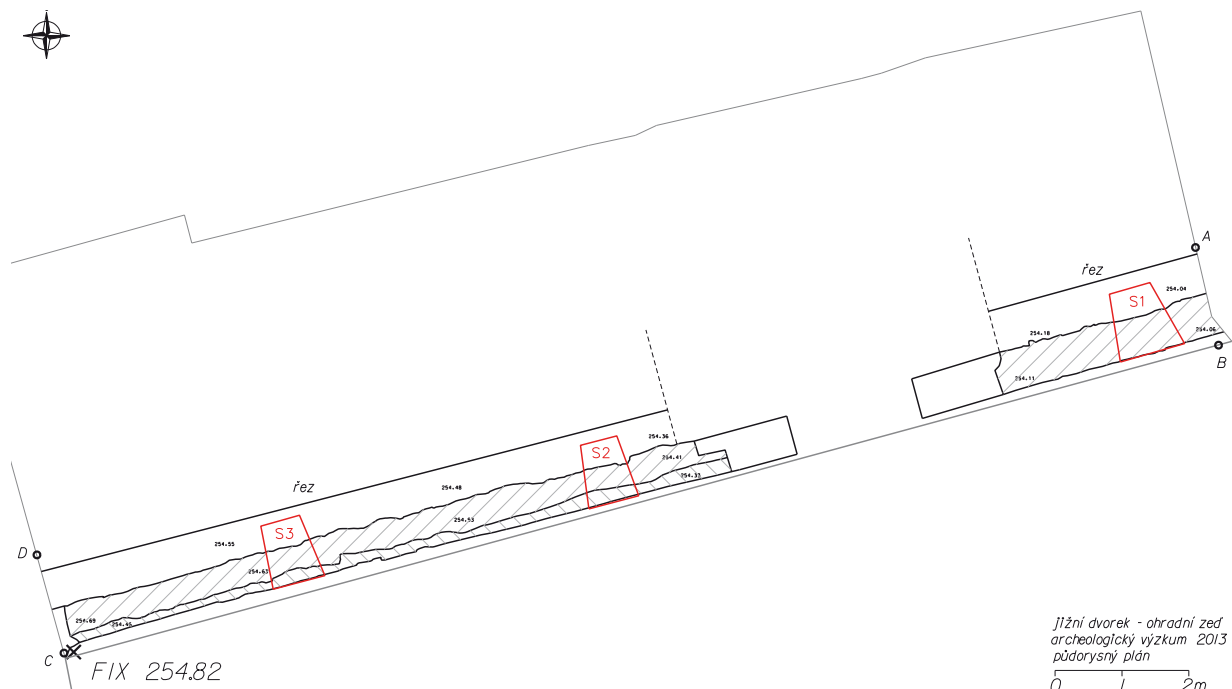
METODA A CÍLE VÝZKUMU V ROCE 2013

Metoda záchranného archeologického výzkumu byla stanovena po upřesnění stavebního záměru Správy Pražského hradu, jímž byla pouze rekonstrukce ohradní zdi dvora, která se pod tlakem navážek vykláněla jižním směrem a ohrožovala tak provoz Jiřské ulice. Stavebník neměl dostatečné záznamy o její konstrukci, a výzkum se proto přizpůsoboval zjištěné situaci. Původní plán zeď rozebrat a znovu ji vyzdít byl rozšířen o stavbu nové, z cihel zděné podpěry zídky ze severní strany jako izolace od násypů dvora. Pro archeologický výzkum to znamenalo nejen zdokumentovat odhalený řez terénem nasypávaným za zdí, ale navíc prozkoumat pás antropogenního terénu za zídou v šířce asi 1 m, s výjimkou ohradní brány a prostoru za ní, který zůstal intaktní (*obr. 4/79*).

Postup záchranného archeologického výzkumu byl následující. Po rozebrání čelních bloků kameňů zdi (líce ohradní zdi, 900) byla v řezu patrná pouze zděná podpůrná výplň zděného líce (zeď 901, *obr. 4/80, 4/81*). Tu bylo nutné bagrem rozebrat zároveň s pásem terénu širokým 1m za zdí, kde měla být vybudována nová zeď. Z hlediska záchranného archeologického výzkumu bylo možné takové provedení povolit pouze v případě sekundárního původu násypu terénu (tj. z doby nejpozději Machovy rekonstrukce) za jádrem zdi 901 až na požadovanou hloubku (úroveň ulice), která činila asi 1,2 m výšky terénu. Proto byly vytyčeny tři zjišťovací sondy, které byly hloubeny na šířku lžice bagru v pravidelných rozstupech a označeny jako S1, S2 a S3 (o rozměrech šířka 0,6m x délka 1 m za základem rozebrané podpůrné zdi 901). Řezy sond ukázaly složení terénu z navážek a sutí, tedy sekundárního charakteru a s nálezy naznačujícími jejich recentní původ, které potvrdily stáří navážek z doby Machovy rekonstrukce. Původní terén byl zachycen až v úrovni 1–1,2 m od současného povrchu dvorku, a to ve formě objektů zahloubených do podloží. Bylo proto povoleno sutě a navážky z doby Machovy rekonstrukce snížit na úroveň původního terénu, tedy zhruba o 1 m v celém pásu za zbořenou zdí 901.

Poté, co bagr za dohledu technika terén snížil, byla při vybírání zajímavých nálezů (mj. stavebního charakteru) začištěna celá plocha za zdí. V ní se vyrýsovaly další objekty indikované jako hrobové jámy (řezy některých hrobových jam odhalila již kontrolní S2); celkem bylo na povrchu patrných šest hrobů (JK154 – JK159, viz plán 9–10), další (JK153) byl zachycen pouze v řezu sondy S2.

Se stavbou bylo dohodnuto archeologické snižování terénu a vybírání objektů pouze do šířky 40 cm severně za základem podpůrné zdi (podpůrná, „nadzemní“ část ohradní zdi 901, její základ pak 902), takže byly vybrány pouze dva hroby (JK154, JK158) a částečně JK155 (v pruhu 10 cm na jižním okraji hrobu). Zbytky hrobových jam JK157 a JK159 byly vybrány, protože šlo o velmi malé fragmenty a hrozilo, že budou zničeny. Další archeologická práce se zaměřila pouze na dokumentaci všech odhalených zdív a nalezené situace.

Obr. 4/79: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky. Celkový plán výzkumu jižního v roce 2013 s vyznačením kontrolních sond S1-S3. Západní část zkoumané plochy nadále označována celá jako S4 a východní jako S5. Vyhotovila firma GEO-CZ

Fig. 4/79: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica. An overall ground plan of the excavated area in 2013 with the indicated position of trenches S1-S3. Western part of the excavated area is described S4 as a whole while the eastern as S5. Prepared by CEO-CZ company.

Obr. 4/80: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Celkový pohled na západní část plochy, označenou S4. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/80: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. An overall view on the western part of the excavated area designated S4. Photo K. Mašterová.

Obr. 4/81: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Fotografie sondy S1, celkový záběr od jihu na severní stěnu s fragmentem lebky z hrobu JK153. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/81: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Trench S1. An overall view from south on the northern wall with fragment of a skull from the grave JK153. Photo K. Mašterová.

4.6. KATALOG HROBŮ

JK153
(H1/2013)

TD: sonda S2/S4, výkop 502, zásyp 118.

PK: Plán 4 (obr. 4/83), 9-10-19 (obr. 4/82).

N1: Sáček 735 (LKo).

N2: Sáček 735 (K), 755 (K, paleo), 756 (paleo) – K: 1 x NO (hnědá glazovaná výduť, 19. století – možná intruze?) a 1 x žlutě glazovaná výduť (NO).

N3: Vrstva 120: sáček 757 (paleo); vrstvy navážek nad hrobem: sáček 739 (K, Ká, Ko, O/M, StM, Fe), 740 (K), 744? (Ká, StM), 746 (StM), 747 (Sk ztraceno), 748 (MU), 765 (K) – novověké až recentní nálezy.

F-T: DR-40625-040 až 044, 048-049, 052, 054-055, 058-061.

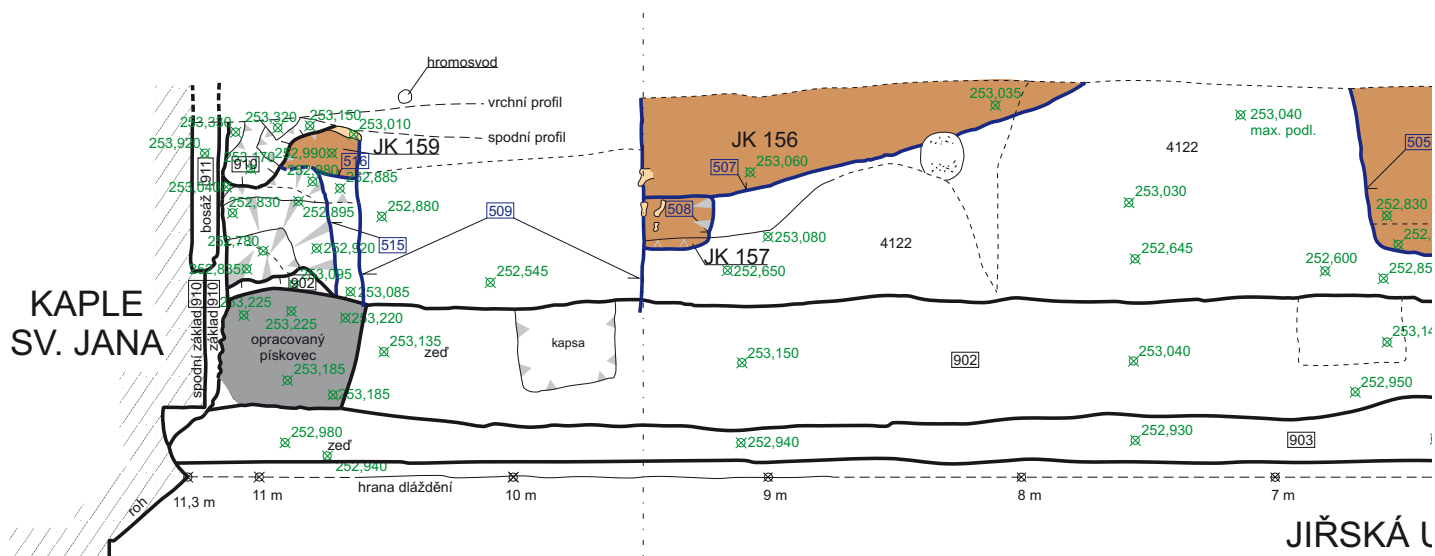
F-N: ---

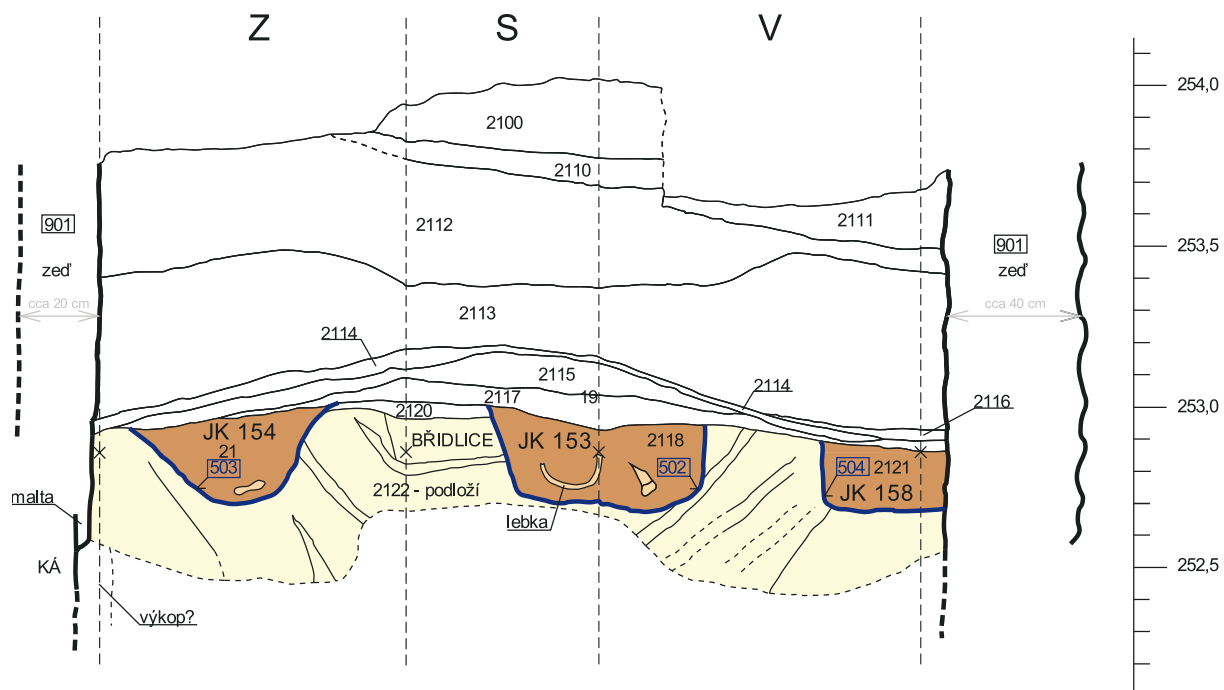
A: Neurčitelný jedinec, dospělý (adultus I–II, 25–40 let; *Stránská 2016d*, 3).

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pouze části lebky v řezu)
- orientace: Z–V ?
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 38 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 32 cm (odečtena z východního řezu S2)
- dochovaná délka hrobu: max. 32 cm (odečtena ze severního řezu S2)
- charakter zásypu: 118: JK/kyprá světle hnědá až okrově hnědá písčitojílovitá hlína; HK/30 % drobné uhlíky, 3% drobky až malé fragmenty malty, 10 % drobky až malé fragmenty kamene (oblázky), cihly nejsou patrné
- stratigraficky pod: 117
- stratigraficky nad: 120, 122 (podloží)
- niveleta dna: 252,69 m n. m.

K: Hrob JK153 byl identifikován v řezu kontrolní sondy S2, a to zachycením tvaru výplně hrobové jámy a pozůstatků lebky v jejím severovýchodním nároží (S a V řez sondy). Hrob byl ponechán na místě, nevybírán, zachycen byl 32 cm úsek jeho délky i šířky předpokládány v JZ rohu hrobové jámy. Případné dochované části hrobu zůstaly dále v terénu neodkryty. Hrob byl mechanicky narušen při hloubení sondy S2 lžící bagru necitlivým zahloubením pod recentní navážky dvora, které dosahovaly mocnosti až 100 cm nad úroveň dochovaných hrobů ve zkoumané ploše. Výplň hrobu i nálezy tak byly sbírány a hodnoceny pouze z řezu.

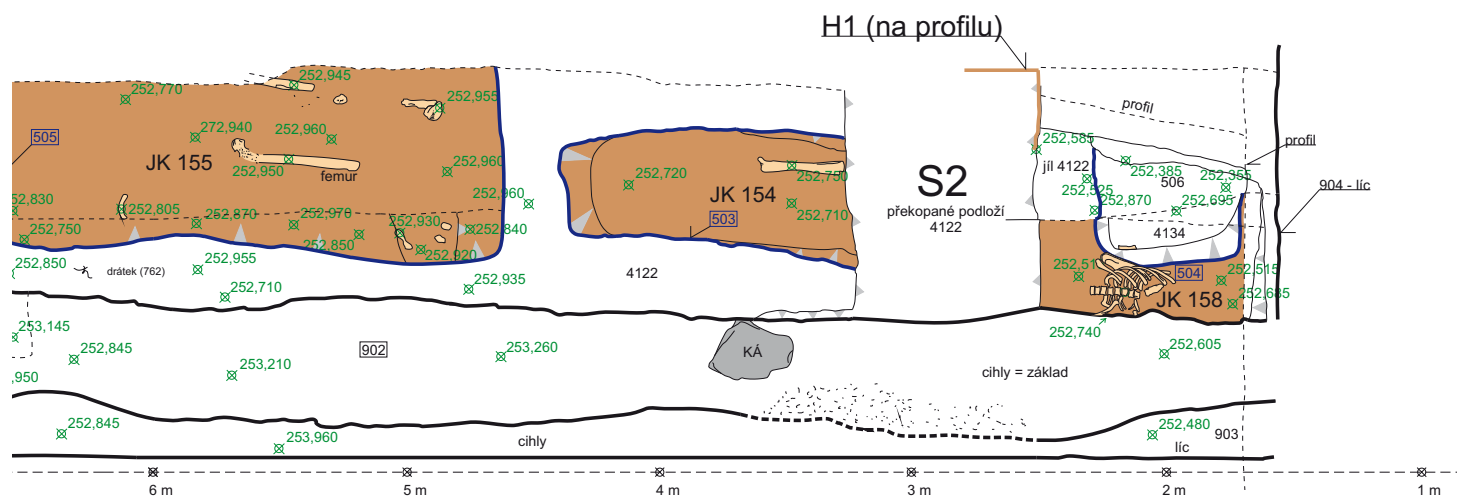

Obr. 4/83: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Západní, severní a východní řez S4. Plán č. 4. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/83: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Western, northern and eastern cross-sections of S4. Plan No. 4. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/82: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Půdorys S4 (západní část dvora), plán č. 9+10+19. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/82: Prague Castle, St George's Convent, Southern courtyard at the Basilica in 2013. Ground plan of S4 (western part of the Courtyard). Plans Nos. 9+10+19. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

Á ULICE

TD: sonda S2/S4, výkop 503, zásyp 119 + 144 + 133.

PK: Plán 4, 9-10-19, **11** (obr. 4/86), **15** (obr. 4/87).

N1: Sáček **775**, **777** (oba LKo); **779** (paleo); **783**, **784**, **833** (vše LKo).

N2: Vrstva 119: sáček **753** (paleo), **777** (K), **783** (K, Fe), **784** (K, Bk, Fe, Sk); vrstva 144: **779-780** (paleo), vrstva 133: **832** (O/M, paleo), **833** (K, O/M; Sk ztraceno – K: 1 ks světlá keramika se slídou (VS, 777), 1 šedý okraj (mladší NO) + 1 hnědý okraj + 1 žlutá glazovaná trojnožka (783), 1 šedý okraj (VS, 784), 3x šedá slídová VS + 1x světlá VS (833); Fe: 1 hřebík + 6 amorfní železo (783), 1 amorfní železo (784); Bk: 1 špendlík (784); O/M: vzorek malty 832, 833 (obr. 4/90). Sk: novověký tmavý skleněný korálek (sáček **784**), fragment čirého tabulového skla; nálezy raně novověké až novověké.

N3: Jako JK153.

F-T: DR-40625-021, 046-047, 050, 052-053, 062-063, 079-102 (obr. 4/84, obr. 4/85).

F-N: ---

A: Pozůstatky minimálně tří jedinců – jednoho dospívajícího (juvenis) a dvou dospělých (adultus I, adultus II+); *příměs:* zvířecí kosti (Stránská 2016d, 3).

P:

- úplnost kostry: dochována fragmentárně, odkryta v úplnosti dochovaného fragmentu – in situ pouze část jediné kosti (levý femur ?)

- orientace: Z–V

- konstrukce: nezjištěna, možná dřevo na dně hrobu (viz komentář)

- dochovaná výška zásypu: max. 30 cm

- dochovaná šířka hrobu: max. 58 cm

- dochovaná délka hrobu: min. 117 cm

- charakter zásypu: 119: JK/kyprá světle hnědá až okrově hnědá jílovitopísčítá hlína; HK/3 % dř. U, 5 % drobků až malé fragmenty malty, drobků cihly nahodile, 10–15 % drobků až malé fragmenty kamene (i břidlice)

Obr. 4/84: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Fotografie hrobu JK154 v úrovni podloží (4133), na východě narušen výkopem S1. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/84: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Photograph of grave JK154 at the level of bedrock (4133). In its eastern part, the grave is cut by trench S1. Photo K. Mašterová.

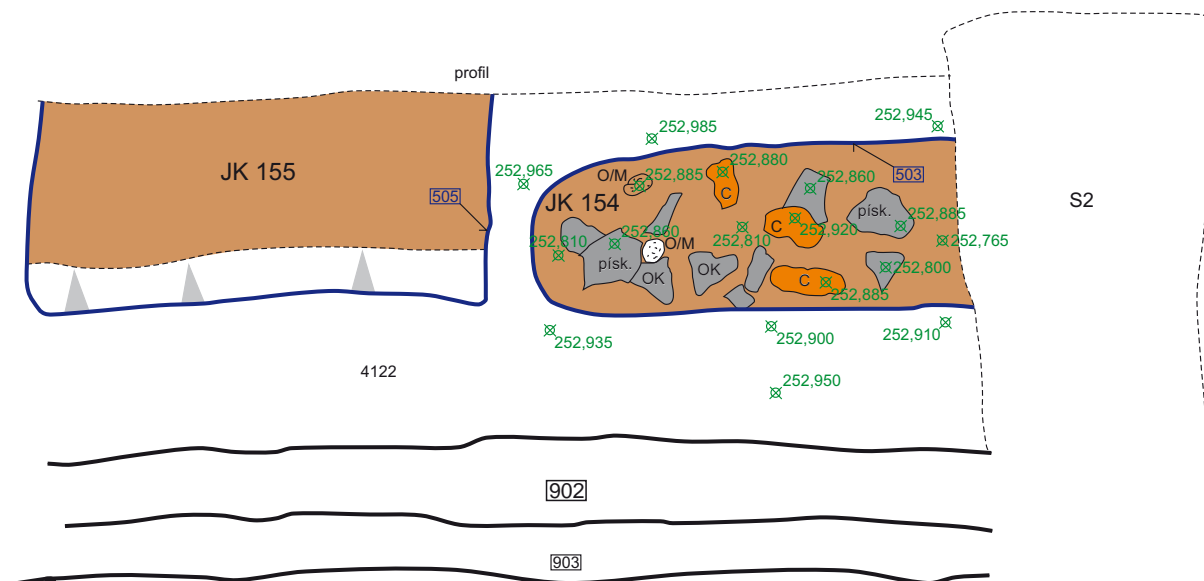

Obr. 4/85: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Fotografie hrobu JK154 v úrovni vrstvy 144, na východě narušen výkopem S1. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/85: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Photograph of grave JK154 at the level of layer 144. In its eastern part, the grave is cut by trench S1. Photo K. Mašterová.

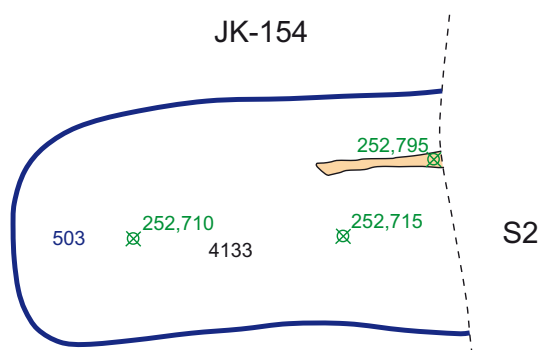
- 144: JK/popis chybí (suťová vrstva)
- 133: JK/nazelenalá hněď, písčitojílovitá hlína, mazlavá, kypřejší; HK/10 % drobků-malé fragmenty kamene, drobků nahodile: malta, uhlíky, cihly; poznámka: na dně hrobu H2 možná vyhníla rakev?
- stratigraficky pod: 117, 115
- stratigraficky nad: 120, 122 (podloží)
- niveleta dna: 252,71 m n. m.

K: Hrob JK154 byl archeologicky prozkoumán v rozsahu, v jakém se dochoval, a to v řezu kontrolní sondy S2 a následně v ploše navazující sondy S4. Hrob byl částečně mechanicky narušen na svém východním okraji při hloubení sondy S2 lžící bagru necitlivým zahloubením pod recentní navážky. Celková délka hrobu proto není známa, pouze minimální – 117 cm (tj. odkrytá) a maximální – 186 cm (tj. se započtením šířky odbagrovaného terénu), šířka dosahovala max. 58 cm. V zásypu byla podle předpokladu in situ dokumentována jediná dochovaná kost pohřbeného jedince, zbytek kostí byl dochován špatně a ne ve zřejmé anatomické poloze – antropologický posudek je vypracován podle všech kostí z výplně hrobu, u kterých převážně nebyla anatomická poloha rozpoznána (antropolog nebyl povolán). Z hlediska známek úpravy byl hrob v jedné úrovni zasypán stavební sutí (vrstva 4144). Buď šlo o primární uložení v době pohřbení, nebo se suť propadla později při sesedání výplně, případně byl hrob sekundárně porušen a touto sutí zasypán (nejspíš by se tak stalo až při rekonstrukci a snižování dvorku na přelomu 19. a 20. století). Této variantě by nasvědčovalo lepší dochování kostry v sousedních hrobech JK155 a JK158. Žádné další známky úpravy nebyly patrné (např. výdřeva), pouze spodní vrstvu 4133 mohla být z rozpadlého dřeva neidentifikovatelné původní funkce (sáček 832).

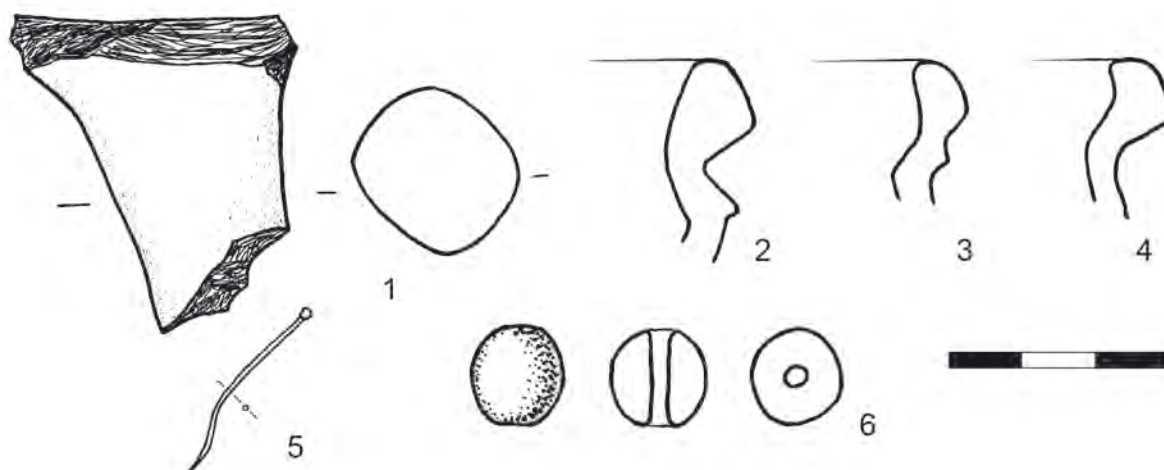
Obr. 4/86: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Půdorys hrobů JK154 v úrovni suťové vrstvy 144 a JK155 (vybírán pouze jižní okraj), plán č. 11 - skica. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/86: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Ground plan of graves JK154 at the level of layer 144, and JK155 (only its southern part was excavated). Plan No. 11 - sketch. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/87: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Půdorys hrobu JK154 v úrovni vrstvy 133, plán č. 15 - skica. Kreslila K. Mašterová, upravil F. Adámek.

Fig. 4/87: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Ground plan of graves JK154 at the level of layer 133. Plan No. 15 - sketch. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/90: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Keramické zlomky č. sáčku 783 – zlomky 1-3 a 784 – zlomek 4, bronzový špendlík č. sáčku 784 (č. 5) a skleněný korálek č. sáčku 784 (č. 6), vrstva 119 (výplň hrobu JK154). Kreslila M. Housková.

Fig. 4/90: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Pottery sherds, bag Nos. 783 – fragments 1-3 and 784 – fragment 4, a bronze pin, bag No. 784 (No. 5) and a glass bead, bag No. 784 (No. 6), layer 119 (fill of the grave JK154). Drawn by M. Housková.

JK155
(H3/2013)

TD: Sonda S4, výkop 505, zásyp 140.

PK: Plán 9-10-19, 11.

N1: Sáček **782**, **776** (oba LKo).

N2: Sáček **776** (Ká – 1 amorfní zlolek červeného pískovce), **782** (K – 1 zlolek šedé výdutě se slídou, VS), **787** (paleo) + jeden glazovaný NO střep.

N3: Vrstva 146 nad hrobem: sáček **761** (K - obr. 4/91, Fe, Ko) – recentní nálezy; vedle H3: 762 (Bk – bronzový drátek).

F-T: DR-40625-021, 079-080, 103-112 (obr. 4/88, 4/89).

F-N: ---

A: Pozůstatky několika dospělých jedinců a novorozence; *příměs:* zvířecí kosti (Stránská 2016d, 3) – včetně sáčku 761.

Obr. 4/88: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Fotografie sondy S4 od východu, v popředí reziduum výkopu sondy S1. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/88: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Photograph of trench S4, taken from east. Relics of trench S1 are visible in the foreground. Photo K. Mašterová.

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pouze povrch hrobu, odkryt jen pruh 10 cm podél jižní hrany)
- orientace: Z-V
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: neznámá
- dochovaná šířka hrobu: max. 77 cm (povrch výplně, část skryta řezem)
- dochovaná délka hrobu: 208 cm (povrch výplně)
- charakter zásypu: 140: JK/ hnědá šed, písčitojilovitá hlína; HK/ 25% drobků až střední fragmenty – středně fragmenty kamene, zejména opuky, 10% drobků až malé fragmenty malty, nahodile drobků uhlíků
- stratigraficky pod: 146 ?
- stratigraficky nad: 122 (podloží)
- niveleta dna: neznámá, maximální hloubka 10 cm od jižního okraje po odkopání pruhu z důvodu ohrožení stavbou byla 252,75 m n. m.

K: Hrob JK155 ležel západně od JK154, jeho osa byla oproti JK154 více vysunuta k severu. Hrob byl identifikován pouze povrchově tak, že jeho severní hrana zůstala neodkryta pod severním řezem sondy S4. Na povrchu dochovaného zásypu hrobu byla patrná lépe dochovaná kostra (odhalené části stehenních a holenních kostí), vybrán byl však pouze asi 10 cm široký pruh z výplně od jižního okraje hrobové jámy podél celé délky hrobu, a to z důvodu záchrany části terénu, který ohrozila stavba základů nové podpěrné ohradní zdi. V zásypu pruhu nebyly nalezeny žádné nálezy. Výplň hrobu mohla být dříve snížena při starší úpravě dvorku na přelomu 19.–20. století.

Obr. 4/89: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Fotografie hrobu JK155, vybírán pouze jižní okraj hrobu. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/89: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Photograph of grave JK155. Only its southern edge was excavated. Photo K. Mašterová.

Obr. 4/91: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Keramické zlomky č. sáčku 761, vrstva 146 (začištění „asi“ nad hrobem JK155). Foto K. Mašterová.

Fig. 4/91: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Pottery sherds, bag No. 761, layer 146 (cleansing approximately above the grave JK155). Photo K. Mašterová.

TD: Sonda S4, výkop 507, zásyp 141 + 126.

PK: Plán 9-10-19.

N1: ---

N2: Povrch JK156 a JK157 (vrstva 141, 142): Sáček 763 (Ko, K, O/M – 1 fragment světlé neglazované keramiky /VS?/, 3x malta).

N3: ---

F-T: DR-40625-021, 080, 113-114, 116-123 (*obr. 4/92*).

F-N: ---

A: Sáček 763 nad hroby JK156 a JK157: pozůstatky blíže neurčitelného počtu dospělých jedinců (*Stránská 2016d, 3*).

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (pouze povrch hrobu, patrně dlouhé kosti nohou a předpokládá se dobrá dochovanost kostry v terénu)
- orientace: Z–V
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: neznámá, v řezu objektem 509 max. 14 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 40 cm (povrch výplně, část skryta řezem)
- dochovaná délka hrobu: 172 cm (povrch výplně, část narušena od západu vkopem 509)
- charakter zásypu: 126: JK/tmavší hnědě okrová písčitojílovitá hlína, mazlavá, ulehlejší; HK/10 % drobků až malé fragmenty kamene a cihel nahodile, 3 % malé a střední fragmenty malty; 141: popis chybí
- stratigraficky pod: JK157? (vztah nejistý), 120, 509/131
- stratigraficky nad: 122 (podloží)
- niveleta dna: 252,94 m n. m. (řez objektem 509, plán 10)

K: Hrob JK156 byl podobně jako JK155 zkoumán pouze povrchově, jako půdorys se rýsoval v podloží po začistění plochy S4 a částečný řez byl patrný v řezu mladšího objektu 509 (výkop zemnění hromosvodu), který hrob od západu narušil. Povrch hrobu zůstal z větší části překryt ve své severní části řezem sondy. Maximální dochovaný rozměr byl 172 x 40 cm, stav dochování kostry nebyl patrný (pouze jedna kost trčící z profilu). Hrob byl částečně dokumentován pomocným řezem ve stěně objektu 509. Hrob JK156 nejspíš porušoval starší, snad také hrobovou jámu (podle přítomnosti kostí a podobné výplně) označenou jako JK157.

Obr. 4/92: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Fotografie hrobu JK156 a JK157, vybírán pouze hrob JK157. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/92: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Photograph of graves JK156 and JK157. Only the grave JK157 was excavated. Photo K. Mašterová.

TD: Sonda S4, výkop 508, zásyp 142.

PK: Plán 9-10-19.

N1: Sáček **764**, **785** – vše LKo.

N2: Povrch JK156 a JK157 (vrstva 141, 142): Sáček **763** (Ko, K, O/M – 1 fragment světlé neglazované keramiky (VS?, 3x malta); **764** (paleo, Ko), **785** (Bk, Fe: 4 ks duté bronzové kuličky – části novověké šatní záponky, 1 amorfní železo, *obr. 4/94*), **786** (paleo).

N3: ---

F-T: DR-40625-021, 080, 113-114, 116-123 (*obr. 4/93*).

F-N: ---

A: Pozůstatky několika jedinců – dítěte (infans II, okolo 1 roku), dospívajícího (juvenis) a několika dospělých jedinců (*Stránská 2016d*, 3). Sáček **763** nad hroby: pozůstatky blíže neurčitelného počtu dospělých jedinců (*Stránská 2016d*, 3).

P:

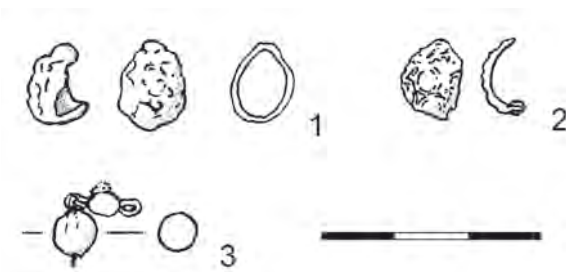
- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (kosti pouze v zásypu bez patrné anatomické polohy)
- orientace: Z-V?
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 12 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 21 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 28 cm
- charakter zásypu: 142: JK/ hnědá šed, písčito jílovitá hlína; HK/ 20% drobky až malé fragmenty kamene, 10% drobky až malé fragmenty malty, 5% drobky cihel
- stratigraficky pod: 120, 509/131
- stratigraficky nad: JK156?, 122 (podloží)
- niveleta dna: 253,00 m n. m. (řez objektem 509, plán 10)

K: Jako hrob JK157 byl označen objekt obsahující roztroušené lidské kosti, dochovaný pouze v malém fragmentu výplně (21 x 28 cm). Stratigraficky ležel v superpozici s hrobem JK156 a objektem 509 (výplň 131) – výkopem pro zemnění hromosvodu. V hraně výkopu se dochoval řez tímto hrobem. Hrob JK157 (resp. fragment někdejšího hrobu) byl vybrán a převážná část výplně deponována jako vzorek (sáček 786). V hrobě nebylo patrné dochování kostí v anatomické poloze. Není zcela zřejmé, že šlo o původní hrob, a to zejména po zvážení stratigrafického vztahu, pokud JK157 narušil JK156 a ne naopak.

Obr. 4/93: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Fotografie hrobu JK157, detail řezu po vybrání, pohled od objektu 509. Vlevo nevybrán hrob JK156. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/93: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Photograph of grave JK157; detail of cross-section following the excavation. View from the feature 509. Unexcavated grave JK156 is to the left. Photo K. Mašterová.

Obr. 4/94: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Bronzové zlomky č. sáčku 785, vrstva 142 (výplň hrobu JK157). Kreslila M. Housková.

Fig. 4/94: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Bronze fragments, bag No. 785, layer 142 (fill of the grave JK157). Drawn by M. Housková.

JK158
(H8/2013)

TD: Sonda S2/S4, výkop 504, zásyp 121 + 137.

PK: Plány 9-10-19, **16** (obr. 4/96), **17** (obr. 4/97).

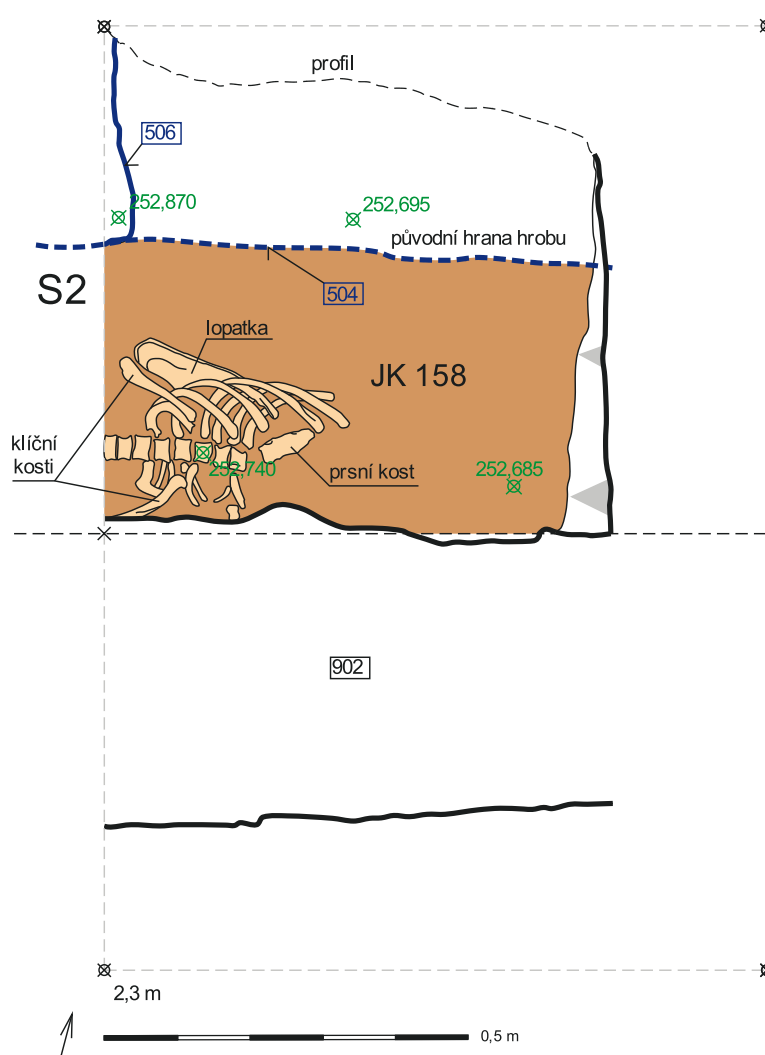
N1: Sáček **770**, **774** (obě LKo, Ko).

N2: Sáček **752** (O/M), **754** (paleo), **770** (K – obr. 4/98, O/M, StM, Fe), **771** (paleo) – O/M: 2x malta

Obr. 4/95: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Fotografie hrobu JK158, porušen základovou zdí 902. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/95: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Photograph of grave JK158 cut by foundation wall 902. Photo K. Mašterová.

Obr. 4/96: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Půdorys hrobu JK158, plán č. 16. Kreslil F. Adámek, upravil F. Adámek.

Fig. 4/96: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Ground plan of grave JK158. Plan No. 16. Drawn by F. Adámek, adjusted by F. Adámek.

(752), 3x malta (770), K: 11 ks – 1x límcový okraj, 8x glazura, 1 vzhůru vytažený okraj s maltou, 1 neglazovaný – nejmladší NO stáří, 770); StM: 1 prež (770), Fe: 2 tyčinky (770); O/M – 3x omítka s bílým a barevným nátěrem.

N3: Sáček **778** (K, Ká, LKo) + **781** (K, LKo, Fe) - oba sáčky recentní vkop 506, který porušil hrob; **772** (ze zdi 902: K) – vše recentní; + jako hrob JK153.

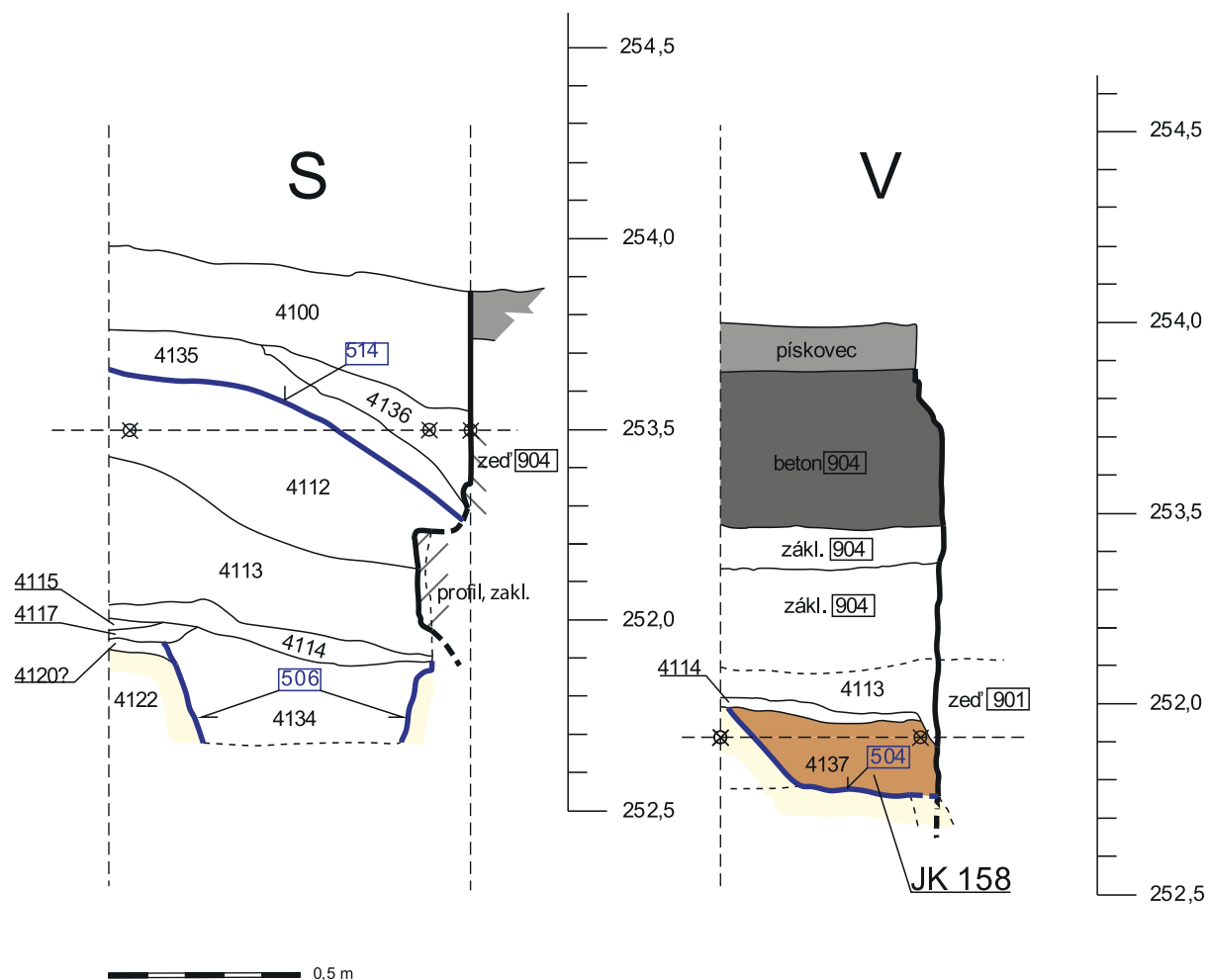
F-T: DR-40625-079, 124-130, 155, 159-162 (obr. 4/95).

F-N: ---

A: Neurčitelný jedinec, dospělý (adultus II – matusus I, 30–45 let) a pravděpodobně pozůstatky dalších dospělých jedinců; *příměs:* zvířecí kosti (Stránská 2016d, 4). Sáčky **778**, **781** (N3): pozůstatky novorozence a blíže neurčitelného počtu dospělých jedinců; *příměs:* zvířecí kost (Stránská 2016d, 4).

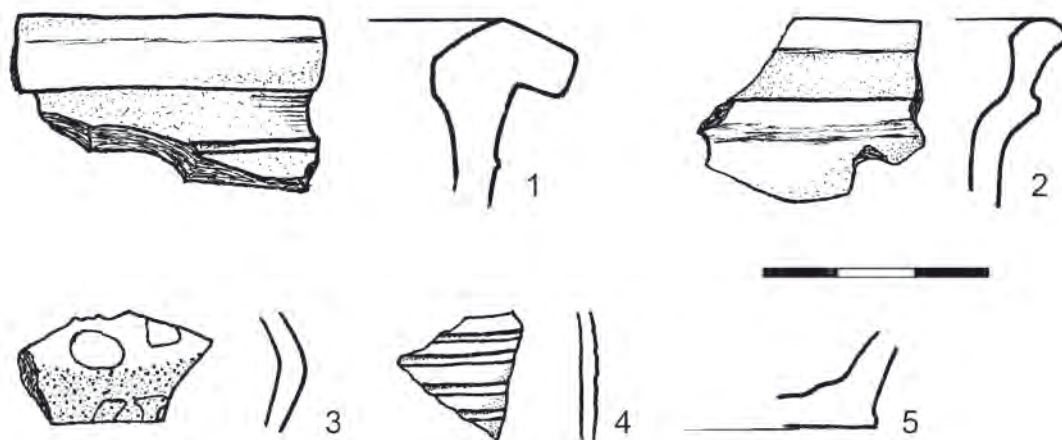
P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (hrudní část)
- orientace: Z–V
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 20 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 76 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 130 cm
- charakter zásypu: 121: JK/hnědočerná písčité hlína s jílem, ulehlejší; HK/15 % malé a velké fragmenty malta, 15 % drobků až malé fragmenty kamene, drobků cihel nahodile, nahodile uhlíky

Obr. 4/97: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Severní (vlevo) a východní (vpravo) řez (východní okraj sondy). Plán č. 17. Kreslila K. Mašterová upravil F. Adámek.

Fig. 4/97: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Northern (left) and eastern (right) cross-sections (eastern part of the trench). Plan No. 17. Drawn by K. Mašterová, adjusted by F. Adámek.

Obr. 4/98: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Keramické zlomky č. sáčku 770, vrstva 121 (výplň hrobu JK158). Kreslila M. Housková.

Fig. 4/98: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Pottery sherds, bag No. 770, layer 121 (fill of the grave JK158). Drawn by M. Housková.

- 137: JK/ulehlejší, jílovito-písčítá hlína; HK/30–50 % překopaný podložní jíl, 15 % Ká drobků až střední fragmenty (opuka, břidla, oblázky), 5 % rozpadlá malta, drobků cihel a uhlíků nahodile
- stratigraficky pod: 117, 902, 904-514, 506
- stratigraficky nad: 122 (podloží)
- niveleta dna: 252,66 m n. m.

K: Jako hrob JK158 byla označena hrobová jáma v jihovýchodním nároží plochy S4. Hrob byl podobně jako JK153 a JK154 narušen přílišným zahloubením lžice bagru do původního terénu při hloubení kontrolní sondy S2. Porušena tak byla západní část hrobu v oblasti lebky (nemusela se dochovat). Hrob JK158 byl dále narušen od severu recentním objektem 506, od východu zdí 904 (výkop 514) a od jihu zdí 902 (oba základy zdí byly lité do výkopu). Obě zdi pocházejí z doby první a druhé rekonstrukce v 19.–20. století. Kostra byla dobře dochována v části hrudníku, spodnější partie těla se nedochovaly, přestože zásyp hrobu nebyl porušen.

JK159
(H7/2013)

TD: Sonda S4, výkop 516, zásyp 143.

PK: Plán 9-10-19.

N1: Sáček 773 (LKo).

F-T: DR-40625-021, 163-166, 168-177, 180 (*obr. 4/99, 4/100*).

F-N: ---

A: Pozůstatky blíže neurčitelného počtu dospělých jedinců (*Stránská 2016d, 4*).

P:

- úplnost kostry: odkryta i dochována fragmentárně (jedna kost v zásypu, míra anatomického uložení není zřejmá)
- orientace: ?
- konstrukce: nezjištěna
- dochovaná výška zásypu: max. 8 cm
- dochovaná šířka hrobu: max. 20 cm
- dochovaná délka hrobu: max. 30 cm
- charakter zásypu: 143: popis chybí
- stratigraficky pod: 910, 515, 509
- stratigraficky nad: 122 (podloží)
- niveleta dna: 252,99 m n. m.

K: Jako hrob JK159 byl označen velmi malý fragment výplně (20 x 30 x 8 cm) nalezený v západní části sondy S4 u kaple sv. Jana Nepomuckého, překrytý základem kaple 910 a svou výplní připomínající zásypy ostatních hrobů. Výplň hrobu a jeho identifikace byla určena na základě nálezu kůstky a druhu výplně v úrovni těsně nad podloží a podle nejbližších sousedních hrobů (JK156 a JK157). Hrob JK159 byl zachycen v superpozici s objektem 515, který byl členitě zahlouben do podloží (viz plán 19). Výkop mohl pocházet z doby Machovy rekonstrukce na přelomu 19. a 20. století, ale také z barokní doby stavby kaple (po roce 1717). Zásyp objektu 515 stavebního charakteru (a bez nálezů) byl vybrán jako jednoduší (odlišný od hlinitého zásypu JK159) a situace zdokumentována. Od východu byl hrob JK159 narušen dále výkopem pro zemnění hromosvodu 509, svrchu byl narušen základem kaple 910. Fragment výplně nelze ztotožnit s nedalekým hrobem JK156, který ležel ve stejné Z-V ose, protože délka hrobové jámy by dosáhla více než 3 m, což je nezvyklé. Niveleta dna hrobu JK159 odpovídá hrobu JK157 – jejich ztotožnění ke stejnému objektu však brání vyosení z běžné orientace hrobů Z-V směrem JV.

Obr. 4/99: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Fotografie hrobu JK159, západní okraj sondy S4, pohled od východu. Vlevo sekundárně použitý architektonický článek ve zdi 902. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/99: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Photograph of grave JK159, western edge of the trench S4, view from east. A secondarily used architectural segment is visible on the left side in the wall 902. Photo K. Mašterová.

Obr. 4/100: Praha – Hrad, Jiřský klášter, jižní dvorek baziliky v roce 2013. Fotografie hrobu JK159, západní okraj sondy S4, severní řez od jihu. Vlevo základová zeď kaple sv. Jana Nepomuckého 910-911. Foto K. Mašterová.

Fig. 4/100: Prague Castle, St George's Convent, Southern Courtyard at the Basilica in 2013. Photograph of grave JK159, western edge of the trench S4, northern cross-section, viewed from south. Foundation wall of the Chapel of St. John of Nepomuk (910-911) is visible on the left. Photo K. Mašterová.

4.7. MIKROANALÝZA POLOHY

Hlavním přínosem realizovaného záchranného výzkumu je i u jižního dvora zjištění o stavu geologického podloží a přibližné skladby a stáří nadloží. Vyplývá z nich jasné zařazení asi 1 m mocných násypů nad dnešní úrovní ulice do období první, tj. Machovy rekonstrukce svatojiřského areálu. Úroveň geologického podloží byla zachycena až na niveletě odpovídající aktuální výšce Jiřské ulice. Do podloží se pak ještě zahloubilo sedm nalezených hrobových jam nebo jejich fragmentů. Niveleta den hrobů se pohybovala v rozmezí 252,66 (na východě S4) až 253,00 m n. m. (na západě S4), podloží pak v úrovni 252,93 (východ S4) až 253,08 m n. m. (západ S4).

Výskyt hrobů na dvorku se předpokládal, archeologicky však nebyl nikdy doložen s výjimkou kostí v jeho severní části, které odkryl, avšak v plánu neoznačil Ivan Borkovský. Je velmi pravděpodobné, že I. Borkovský jižní polovinu dvora nikdy neohledával. Současným výzkumem jsme tak měli možnost zdokumentovat stav zásahů učiněných v době Machovy rekonstrukce. V této souvislosti je nutné zdůraznit zařazení všech na hroby nasedajících navážek do doby přelomu 19. a 20. století. Dokazují to výběrově z nich sbírané nálezy. Vyskytovaly se v nich bílé porcelánové fragmenty, keramika pokrytá hnědou glazurou typickou pro 19. století, zdobenější porcelán nebo porcelánová dýmka zdobená malováním (drobný fragment ze zásypu těsně nad hrobem JK155; vrstva 146, sáček 761; všechno porcelán – obr. 4/97). V násypech se dále v souboru stavebního materiálu dochovaly pálené keramické prejzy pokryté hnědou glazurou, které byly ze střechy sneseny právě za Machovy rekonstrukce na přelomu století (ústní sdělení Ing. arch. P. Chotěbora). Nacházely se zde také např. barevné úlomky omítek modře a červeně malovaných, skla z pivních láhví (sáčky 758, 767) či fragmenty kovových, plechových, původně emailových nádobek (sáčky 749, 758 – železo).

Pod touto strukturou byly odkryty vrchní části hrobových jam, které mohly být mírně sekundárně snižené. Z dochování hrobových jam v nízké niveletě a bez známek výraznějšího odstranění starších terénů tak vyplývá, že dvůr byl v době pohřbívání zřejmě na jižní straně o něco nižší. Vzhledem k vysokému umístění základů jižní lodě baziliky (255,45 m n. m.) je pravděpodobné, že se svažoval od severu k jihu. Machova úprava, která jeho povrch vyrovnala, byla zřejmě také záměrem pro estetickou zahradní úpravu terénu dvora ve výšce, která vyhovovala krytí starších základů baziliky.

Hřbitov byl v této poloze odhalen pouze fragmentárně. Pouze pět ze sedmi označených hrobů se jeví jednoznačněji a v původním uložení (od východu JK158, JK153, JK154, JK155 a JK156 – snad s výjimkou JK154, u kterého je zásyp nejasný, možná kvůli přemístění). Hroby byly ukládány hlavou k západu a ojedinelé se překrývaly. Pro podobnou úpravu hrobů (zahloubení, výplně) je však možné předpokládat, že jde o jeden časový horizont, nejméně novověký. Podle odkrytého fragmentu pohřebiště se však zde intenzivně nepohřbívalo, i když hroby byly zřejmě kladeny častěji blíže k bazilice, tedy v nezkoumané severní části dvora. Pohřební aktivitu lze podle nálezů ve výplních datovat nejspíše až do období mladšího novověku. Jedna ze stratigrafických situací u tzv. hrobu JK159 u kaple sv. Jana Nepomuckého naznačuje, že v době stavby základů kaple (zřejmě k tomu základ 910 a objekt 515, i když situaci nebylo možné jednoznačně zařadit a mohla pocházet také z doby Machovy rekonstrukce) v letech 1717–1722 již snad nějaké hroby byly na ploše zahloubeny. Tomu odporuje tvrzení, že hřbitůvek zde byl založen až v roce 1733 pro řádové sestry (*Zap 1861*, 169 – podle *Tomková – Frolík 2005*, 13). Nejpozději v roce 1782 se zde pohřbívát přestalo. Z chudé výbavy, občasných nálezů v zásypech (např. šatní záponky v JK157) a absence úpravy hrobů (i když byl povrch překryt mladšími navážkami) je snad možné zpráve o zdejším pohřbívání řádových sester důvěřovat. A to i přes chybějící pohlavní rozlišení v antropologickém materiálu či přítomnost ostatků novorozence či dítěte a dospívajících. Analýza antropologického materiálu, identifikující v materiálu často více jedinců, však narušuje příliš snadnou představu o analýze pohřebiště a naznačuje blíže neidentifikované přesuny ostatků.

5. POHŘEBIŠTĚ V PROSTORU MEZI JIŘSKOU ULICÍ A ULICÍ U DALIBORKY

Kateřina Tomková – Josef Matiašek

ULICE U DALIBORKY A JIŘSKÁ ULICE (JUD)

Hroby a ojedinelé lidské kosti nalézané od roku 1952 v ulicích U Daliborky a Jiřské vedly již I. Borkovského k úvahám o pohřebišti, které prostorově spojoval s klášteřem sv. Jiří, resp. s nedochovanou kaplí sv. Jana Křtitele (*obr. 5/1*).¹ Pohřebišti byla dále věnována pozornost v projektu *Pražský hrad jako centrum českého státu ve světle pohřbívání doby přemyslovské a lucemburské* (GA ČR č. 404/01/0853), kdy vznikla první pracovní verze katalogu (*Tomková 2004b*), znovu pak v roce 2007 v souvislosti s přípravou článku věnovaného tzv. Malému lobkowiczkému paláci č. p. 7 (*Kopička – Kotyza – Tomková 2007*). Při této příležitosti byly nálezy utříděny a systematicky označeny zkratkou JUD a číslem hrobu či rokem nálezu izolovaných lidských kostí. K rekonstrukci pohřebiště byly použity zápisník a deníky I. Borkovského (*Deník 1940–1952; Deník 1961–1962*) a P. Janáka (*Deník – Janák*), přírůstková kniha nálezů z výzkumů Pražského hradu (*Katalog 2; Katalog 3*). Zmínky I. Borkovského v literatuře (*Borkovský 1959, 257; týž 1962, 388; týž 1969, 134, 140*) jsou neúplné a se vzrůstajícím časovým odstupem od doby výzkumu rostou i míra jejich nepřesnosti.

Další poznatky ke sledovanému prostoru, získané během záchranných archeologických výzkumů v letech 1984–1994 a 2008–2014, byly čerpány z komplexní dokumentace k těmto výzkumům uložené v Archivu oddělení Pražský hrad.

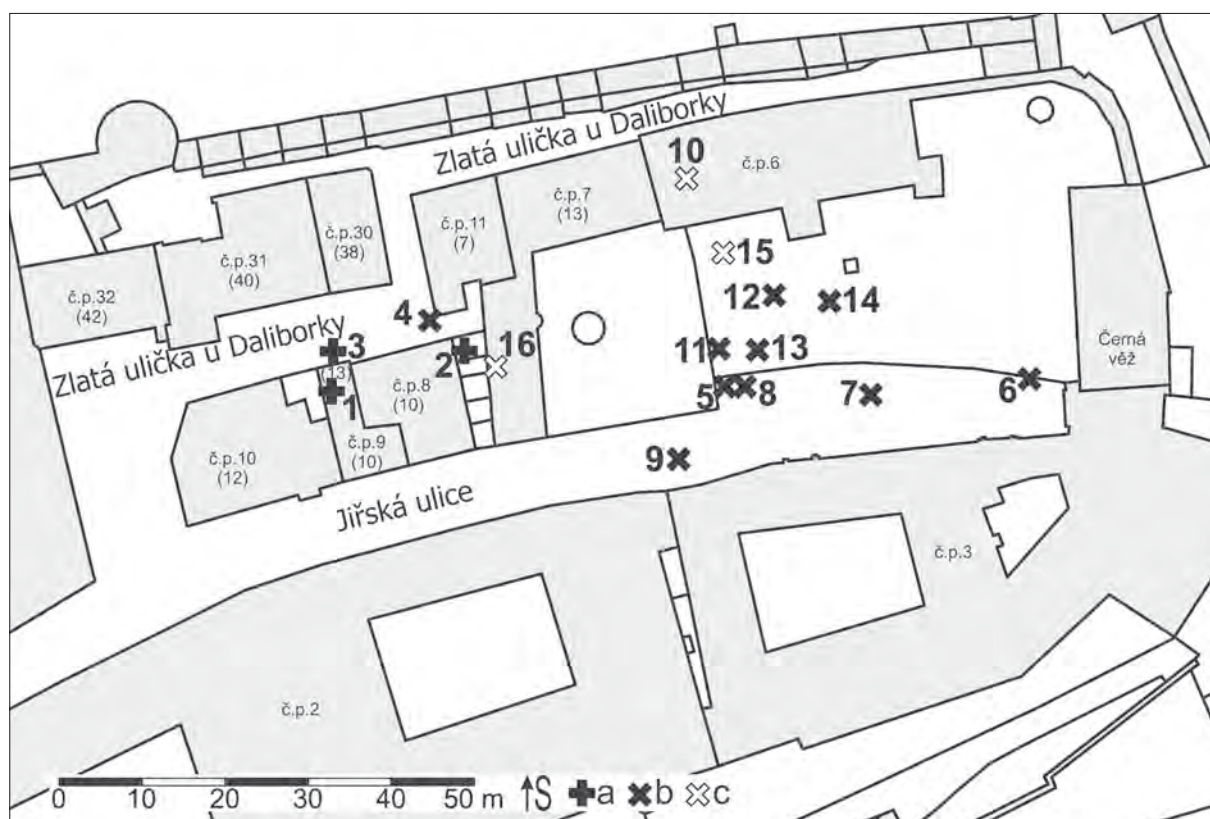
Pohřebiště indikují především nálezy hrobů z následujících poloh a sezon: 1. v Jiřské ulici č. p. 9 – JUD1–3 (1952), 2. v uličce mezi č. p. 7 a 8 – JUD4 (1962); 3. ve Zlaté uličce u Daliborky mezi domy č. p. 10 a č. p. 31/u východního konce domu č. p. 9 – JUD5 (1967). Kromě toho se při různých archeologických výzkumech v ulicích Jiřské a U Daliborky, stejně jako v objektech č. p. 6 (Purkrabství, kód areálu PH6) a č. p. 7 (Malý lobkowiczský palác, kód areálu PH7) v Jiřské ulici vyskytly izolované lidské kosti, které s určitou mírou pravděpodobnosti lze považovat za sekundárně přemístěné ostatky z hrobů uvedeného pohřebiště.

S ohledem na intenzivní stavební činnost ve vrcholně středověkém až novověkém období spojenou s umělým snížením terénu, jak naznačuje mj. i Huberův plán (*obr. 5/2*), je jen velmi obtížné odhadnout původní rozsah pohřebiště. Dosavadní nálezy pocházejí převážně z prostoru západně od č. p. 7. Pro vymezení severní a západní hranice pohřebiště je důležité, že další záchranné archeologické výzkumy severozápadně a západně od č. p. 9 žádné hrobové nálezy neprokázaly na rozdíl od raně středověkých sídlištních situací.²

I. Borkovský objevené hroby datoval do 10.–11./či 12. století (*Borkovský 1959, 257*), do 11. století (*Borkovský 1962, 388*), nebo je přímo nedatoval (*Borkovský 1969, 134, 140*). Chronologické zařazení hřbitova znesnadňuje skutečnost, že žádný z pěti dochovaných hrobů neobsahoval hrobovou výbavu. Za indicii pro datování do raného středověku však můžeme považovat kamenné obložení u lebky hrobu JUD3 i po stranách hrobové jámy a u lebky hrobu JUD4. Tomuto datování neodporují též zmínky o zahloubení hrobových jam do podloží – v břidličnatém jílu v případě hrobu JUD3 a ve spraši v případě hrobu JUD4. Čtyři keramické zlomky ze zásypu jednoho z hrobů se zatím nepodařilo dohledat. Železný nůž zapsaný v *Katalogu 2* nepocházel přímo od kostry v hrobu JUD5, ale z černé sídlištní vrstvy v okolí.³ Tato vrstva obsahovala soubor keramiky, v němž tvoří výraznou skupinu okraje s vyspělou

¹ Podle dochované terénní dokumentace došlo k prvnímu hrobovému nálezu v popisovaném prostoru v roce 1952. Uvádí-li I. Borkovský (*1962, 388*) jako rok nálezu hrobů rok 1948, jedná se o omyl. Ani zápisky I. Borkovského, ani deník P. Janáka neuvádějí k roku 1948 stavební aktivitu v prostoru studovaných č. p. 8–10. I. Borkovským (*1959, 257; 1962, 388; 1969, 134, 140*) v literatuře nepřesně uváděné lokalizace jsou pak ovlivněny záměnami č. p. a č. orientačních, která se kromě toho měnila.

² Raně středověká sídlištní aktivita: severně č. p. 10 (J. Frolík, 1986); Malý dvůr svatojiřského kláštera – ppč. 75 (*Herichová 2004*). Další záchranné výzkumy podle primární dokumentace: v č. p. 10 (teplovodní vedení, nové schodiště, kanalizace – J. Frolík 1984), na severní straně č. p. 10 (přípojka – J. Frolík 1986), před č. p. 32 (výkop pro kolektor – J. Frolík 1991).

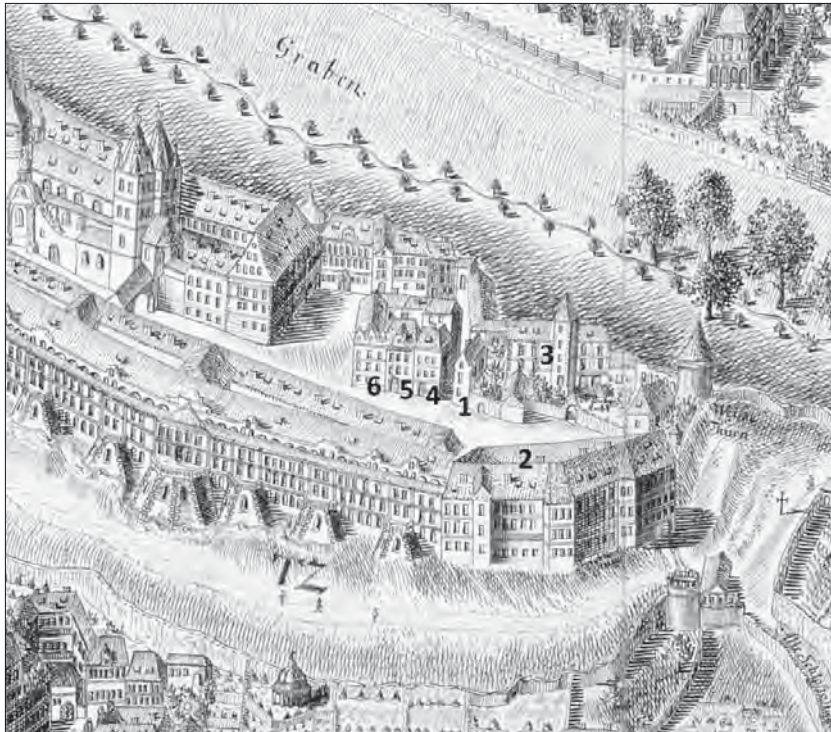
Obr. 5/1: Praha – Hrad. Plán s vyznačením přibližného místa nálezů kostí a hrobů. a – lokalizovaný hrob; b – lokalizované sekundárně přemístěné lidské ostatky; c – sekundárně přemístěné lidské ostatky, které lze lokalizovat jen rámcově k areálu či jeho části; číslice v závorkách; číslování domů používané ve starší dokumentaci. 1 – hroby JUD1-3/1952; 2 – hrob JUD4/1962; 3 – hrob JUD5/1967; 4 – PHZU č. sáčku 3/1992; 5 – PHJU př. č. 14 362/1-3/1963; 6 – PHJU č. sáčku 255/2008; 7 – PHJU č. sáčků 518, 527, 531, 532, 561 a 564/2008; 8 – PHJU č. sáčků 990, 991, 1207 a 1208/2008; 9 – PHJU č. sáčku 1492/2008; 10 – PH6 D6/1920 – 1930; 11 – PH6 č. sáčku 72/2014; 12 – PH6 č. sáčků 88, 96, 122 a 141/2014; 13 – PH6 č. sáčku 193/2014; 14 – PH6 č. sáčku 218/2014; 15 – PH6 č. sáčku 255/2014; 16 – PH7 – př. č. 14 394/1-2/1962.

Fig. 5/1: Prague Castle. a – Localised grave; b – Human remains in secondary context; c – Human remains in secondary contexts that can be only roughly localised to a certain area or its parts; numbers in brackets; designation of houses used in previous documentation. 1 – Graves JUD-1-3/1952; 2 – Grave JUD-4/1962; 3 – Grave JUD-5/1967; 4 – PHZU bag No. 3/1992; 5 – PHJU Inv. No. 14 362/1-3/1963; 6 – PHJU bag No. 255/2008; 7 – PHJU bag Nos. 518, 527, 531, 532, 561 and 564/2008; 8 – PHJU bag Nos. 990, 991, 1207 and 1208/2008; 9 – PHJU bag No. 1492/2008; 10 – PH6 D6 1920-1930; 11 – PH6 bag No. 72/2014; 12 – PH6 bag Nos. 88, 96, 122 and 141/2014; 13 – PH6 bag No. 193/2014; 14 – PH6 bag No. 218/2014; 15 – PH6 bag No. 255/2014; 16 – PH7 – Inv. No. 14 394/1-2/1962.

kalichovitou profilací, a to ve vazbě na ryté linie, vlnice, eventuálně vpichy. Středohradištní keramika s hřebenovou výzdobou a výzdobou dvojrydlem tvoří ojedinělou příměs. Přítomny jsou také ojedinělé okraje pocházející pravděpodobně až ze 13. století (obr. 5/6). Bezprostřední stratigrafický vztah této vrstvy k porušené kostře nelze s jistotou určit. I když se z nekropole dochoval jen zlomek, je možno na základě dochovaných zmínek nepřímou předpokládat raně středověké řadové pohřebiště, nikoli vrcholně středověký hřbitov s etážovými pohřby. Podle současného stavu poznání raně pohřebních aktivit na Pražském hradě je možné uvažovat především o datování do 11.–12. století.

Přímou prostorovou vazbu s klášteřem sv. Jiří vyloučil archeologický výzkum na jeho východním nádvoří. Kaple sv. Jana Křtitele lokalizovaná do prostoru bloku domů č. p. 8, 9 a 10 se v písemných pramenech objevuje až od sklonku 14. století (Vilímková – Kašička 1967). Pokud bychom zvažovali vazbu hrobů na církevní stavbu, pak bychom museli počítat se starším předchůdcem kaple, který prozatím není doložen.

3 I. Borkovský (1969, 140) oproti Katalogu 2 (s. 170) zmiňuje dva nože: „V původní vrstvě černého humusu, v hloubce 60–80 cm od povrchu dnešní dlažby, byly nalezeny také dvě železné zlomené dýky či nože.“

Obr. 5/2: Výsek z ortografického plánu Prahy Josefa Daniela Hubera z roku 1769 (podle *Bečková 2000*). 1 – Malý lobkowiczský dům (č. p. 7); 2 – Lobkowiczský palác; 3 – Purkrabství (č. p. 6); 4 – Jiřská ulice č. p. 8; 5 – Jiřská ulice č. p. 9; 6 – Jiřská ulice č. p. 10. Na plánu je velmi dobře patrné umělé snížení terénu pro domy východně od svatojiřského kláštera.

Fig. 5/2: Section from orthophoto plan of Prague by Joseph Daniel Huber from 1769 (after *Bečková 2000*). 1 – Small Lobkowitz House (Land-registry No. 7); 2 – Lobkowitz Palace (Land-registry No. 6); 3 – Burgrave; 4 – Jiřská Street Land-registry No. 8; 5 – Jiřská Street Land-registry No. 9; 6 – Jiřská Street Land-registry No. 10. This plan clearly shows artificial lowering of the terrain for the houses located to the east of the St George's Convent.

Následující katalog je členěn do dvou subkapitol, v první jsou popsány hrobové, ve druhé sekundárně přemístěné nálezy izolovaných kostí. S ohledem na torzovité dochování nálezů i omezený rozsah dochované dokumentace je katalogové heslo redukováno na kategorie **TD** (terénní dokumentace), v níž jsou sdruženy původní prameny k nálezům, **PK** (plánová či jiná podobná dokumentace), **N** (nálezy) s informacemi o prezenci a stavu dochování nálezů, ať již z hrobu samotného nebo jeho nejbližšího okolí, **A** (antropologie) s údaji o prezenci a určení lidských kostí. Heslo **P** (popis) obsahuje souhrnnou rekonstrukci popisu hrobu, **K** (komentář) doplňující informace.

5.1. HROBY

V severní části objektu č. p. 9 orientovaného do ulice U Daliborky (v tomto směru v době výzkumu I. Borkovského označeného číslem 13), byly v zimě 1952 v souvislosti se stavebními pracemi objeveny tři kostrové hroby (dnešní označení JUD1, JUD2, JUD3). Nálezy koster jsou v zápiscích I. Borkovského uvedeny pod datem 8. 2. 1952 (*Deník 1940 – 1952*), podle deníku P. Janáka (inv. č. 17) do mezidobí 31. 1. – 8. 2. 1952, s tím, že jako první bylo objeveno torzo kostry při hraniční zdi mezi č. p. 9 a č. p. 10.

TD: „31. 1. 52. při hloubení další sondy pro betonové schodiště při hraniční zdi č. p. 10 přišlo se na kostru na úrovni rostlého materiálu.“

„Výkopem kostra byla zničena, dr. Borkovský byl zavolán pozdě, soudí, že jde o zločin. je zajímavé, že pod tímto místem jde staré schodiště do sklepa a je vyhloubeno v rostlém materiálu, skále, dokonce v jednom místě ponechali skálu, neprovedli klenbu a jen obíhali.“ (*Deník – Janák*)

„8. února 1952. Ve hloubce 50 cm byly v rostlém jílovém terénu ještě další 2 kostry, jedna 2 m na jih byla poškozena dělníky, druhá na sever od shora zaměřené kostry u západní zdi domu č. 9. Její lebka bude asi na dvorku domu, u zdi byly nalezeny jen nohy.“ (*Deník 1940–1952*, 5 v rámci roku 1952)

N: Bez nálezů.

A: Kostra nedochována.

P: Kostra uložená v hrobové jámě zahloubené v podloží. Bez bližšího popisu.

K: Ze zápisu I. Borkovského lze nepřímou odvodit, že se jednalo o poškozenou kostru bez hrobové výbavy, orientovanou ve směru Z–V.

JUD1

JUD2

TD: „8. února 1952: Ve hloubce 50 cm byly v rostlém jílovém terénu ještě další 2 kostry, jedna 2 m na jih byla poškozena dělníky, druhá na sever od shora zaměřené kostry u západní zdi domu č. 9. Její lebka bude asi na dvorku domu, u zdi byly nalezeny jen nohy.“ (Deník 1940 – 1952, 5 v rámci roku 1952)

N: Bez nálezů.

A: Kostra nedochována.

P: Kostra uložená v hrobové jámě zahloubené v podloží. Poškozena dělníky. Bez bližšího popisu.

JUD3

TD: „8. února 1952: uprostřed domu, v místnosti, byla v rostlém terénu nalezena 124 cm ke kolenům dlouhá (délka levé ruky 58 cm, šířka v ramenou 38 cm) shnilá kostra s rukama podle těla. Za hlavou byly dva a po stranách po jednom opukovém kameni. Nohy ke kolenům chybí, byly poškozeny dělníky. Orientace hlavou k Z, nohami k V.“ (Deník 1940–1952, 5 v rámci roku 1952)⁴. Součástí zápisu je skica hrobu a řezu nad kostrami (obr. 5/3 a 5/4).

8. 2. 1952: „při hloubení další sondy pro nové schodiště přišlo se ve výkopu opět na kostru, již třetí!“ (Deník – Janák)

11. 2. 1952: „o třetí kostře Dr. Borkovský...je to hřbitov Jiřského kláštera, kostra měla hrob vyložený kamenem, to by poukazovalo na XI. st., a to znamená, že v té době by musel být Pražský hrad rozšířen za klášterem na východ.“ (Deník – Janák)

Př. č. **14 629** (8. 2. 1952) – „dům č. 9. V domě, majícím z Jiřské ulice číslo 9 – (směrem ke Zlaté uličce označeném číslem 13) – byla nalezena kostra v komůrce pod schodištěm umístěné hned vpravo od dveří. Kostra byla objevena při obnově domů pod dlažbou komůrky v černém humusu. Náleží nejpravděpodobněji ke hřbitovu Jiřského kláštera, sahajícímu až v tato místa, v blízkosti kaple sv. Jana Křtitele, jejíž základy nebyly dosud objeveny. Lebka byla obložena čtyřmi opukovými kameny.“ (Katalog 3)

Př. č. **13 358** (8. 2. 1952) – „Střepey (4) nalezené na kostře v hrobovém zásypu“ (Katalog 2).

N: Zlomky keramiky nedohledány.

A: Kostra, žena, senilis. V souboru pravděpodobně přimíšena ulna z jiného hrobu (př. č. 14 638?). Ke smíšení mohlo dojít v 60. letech v souvislosti s dalšími nálezy koster. Naznačovalo by to zabalení kostí př. č. 14 629 do novin z roku 1966. Pravděpodobně by se mohlo jednat o ulnu z hrobu JUD-4/. V případě kostry př. č. 14 638 z hrobu JUD5 totiž I. Borkovský uvádí, že ruce chyběly (blíže Becker 2001, 132–133).

P: Kostra orientovaná ve směru Z–V ležela na zádech s rukama podél těla, zatímco dolní končetiny byly od kolen poškozeny dělníky. Doloženo je obložení opukovými kameny v oblasti hlavy (4 kameny), další kámen ležel podél levé ruky. Dochovaná délka kostry činila 124 cm, levá ruka byla dlouhá 58 cm.

K: Ze zápisu v přírůstkovém katalogu sice nevyplývá bezprostředně příslušnost zlomků keramiky př. č. 13 358 k hrobu JUD-3, avšak lze ji odvodit z kombinace data nálezů a skutečnosti, že pouze tomuto hrobu věnoval I. Borkovský větší pozornost.

Dochované písemné prameny se liší v informaci o terénu, do něhož byla kostra zahloubena. Zatímco v Borkovského zápiscích je uveden rostlý terén, v Katalogu nálezů je uveden „černý humus“. S ohledem na nákres řezu terénem nad kostrami se lze přiklonit k prvnímu z údajů. Obr. 5/4 dále ilustruje, že hrob a pohřbívání lze v uvedeném prostoru považovat za nejstarší typ aktivity, po níž následují kontexty vzniklé v důsledku aktivit sídlištního rázu. Součástí souvrství byl jakýsi spáleništní horizont a vrstvy s opukou překryté navážkami obsahujícími cihly.

⁴ Oproti tomuto citovanému přepisu z doby I. Borkovského se jeho originální zápis liší slovosledem a nečitelnou poznámkou „dřevo rakve...“.

8. II. 1952 Hrad č. 9. 5

Místo vstupu uprostřed domu
v rozkroku terénu nahoru koster
vace podél této na blízku 2 domy
po stranách byly pojednou
opukovým kamenem.

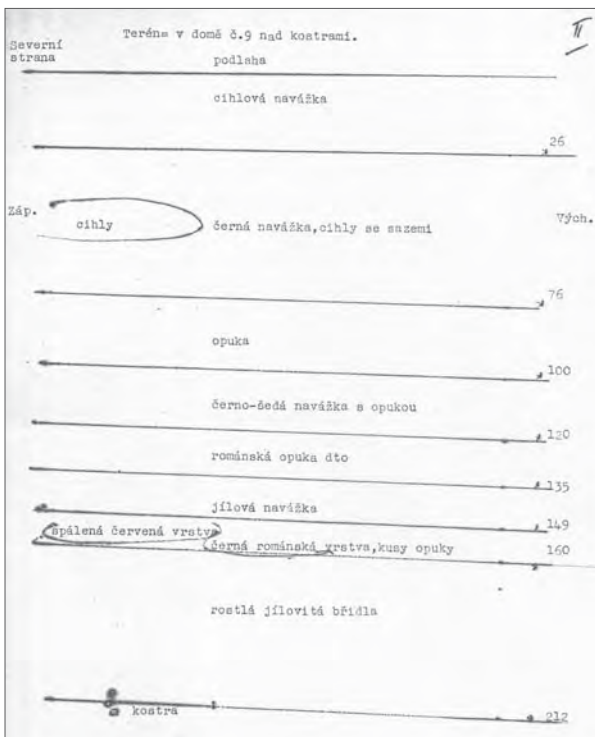
Velký he kosteru na dřevě postaven
dřevěný, jeho výška 124 cm
v rozkroku 38 cm
velikost

opuka 124 cm celková
v rozkroku 38 cm
velikost

lezení
Z blízku
velikost
R. výška
lezení
výška 58 cm
v rozkroku 38 cm
velikost

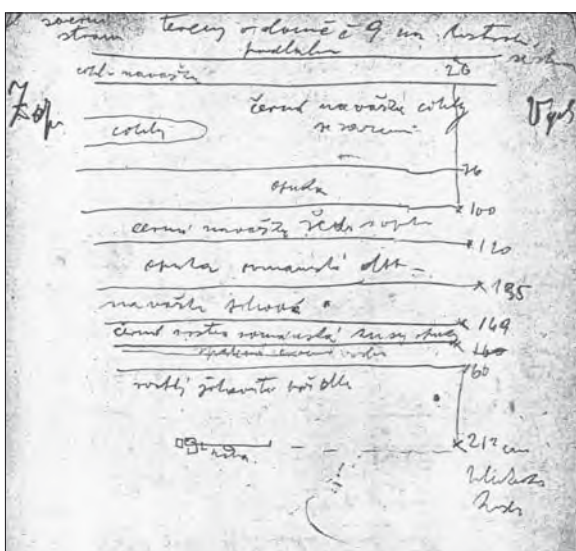
58 cm v rozkroku 38 cm
velikost

byly tam ještě 2 další kosti
jedna přímo 2 m vzdálená
podle délky. Další koster
byl nacházen se severní od kosti
rekonstrukce a záp. stěry domu č. 9, jeho

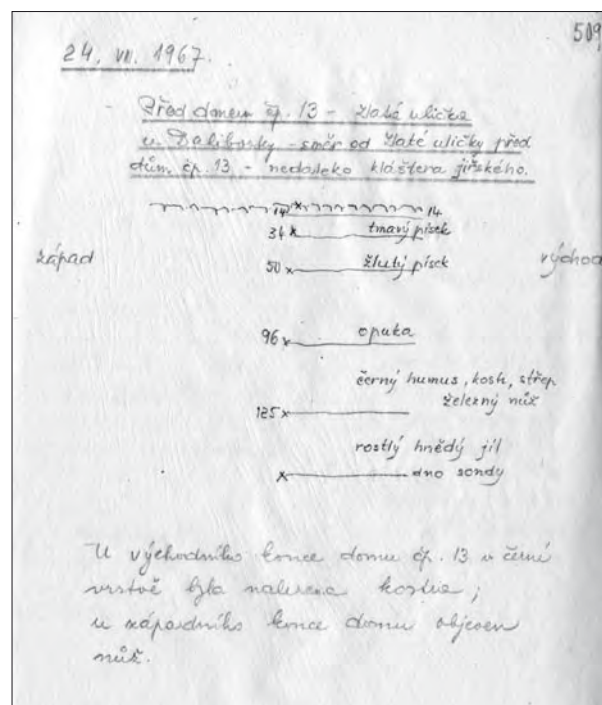
Obr. 5/4: Praha – Hrad, Jiřská ulice č. p. 9. Terén nad kostrami – přepis dokumentace řezu I. Borkovského (Deník 1940–1952).

Fig. 5/4: Prague Castle, Jiřská Street House Land-registry No. 9. Terrain overlaying the skeletons: transcription of a section documentation by I. Borkovský (Deník 1940–1952).

Obr. 5/3: Praha – Hrad, Jiřská ulice č. p. 9. Originální terénní dokumentace hrobů a vrstev I. Borkovského (Deník 1940–1952).

Fig. 5/3: Prague Castle, Jiřská Street House Land-registry No. 9. Original field documentation of graves and layers by I. Borkovský (Deník 1940–1952).

Obr. 5/5: Praha – Hrad, Zlatá ulička u Daliborky. Stratigrafie vrstev s lokalizací nálezů včetně hrobu JUD5.

Fig. 5/5: Prague Castle, U Daliborky Street. Stratigraphy of layers with location of finds included grave JUD5.

TD: „2. VI. 1962. Nález kostry – u domu č. p. 8 – V uličce mezi domem č. p. 7 a 8, tam, kde je schodiště z Jiřské ulice nahoru ke Zlaté uličce, byly mezi prvním a druhým oknem domu č. p. 8 od severní strany, t. j. od Zlaté uličky, nalezeny v hloubce 2,50 m ve spraši zbytky kostry, poškozené dělníky. Nohy byly při tom ukopnuty, byl zachován jen hrudní koš a zbytky lebky. U kostry byly opukové kameny těsně po obou stranách hrudního koše, dva kameny byly nad lebkou ve vzdálenosti 15 cm. Kostra souvisí se hřbitovem kostela sv. Jana Křtitele a také s kostrami objevenými na severní straně domu č. p. 10 – při jeho adaptaci v r. 195?“ (Deník 1961–1962, 338)

N: Bez nálezů.

A: Torzo skeletu nedochováno.

P: Hrob lze rekonstruovat jako hrob s částečným kamenným obložním ve spraši v hloubce 250 cm s kostrou poškozenou od pasu dolů dělníky.

K: Poslední věta Borkovského popisu svědčí o tom, že si již v odkazu na starší nálezy dobře nepamatoval, č. p. je uvedeno chybně. Důležitá je zmínka o spraši, která u výše uvedených hrobů JUD1 až JUD3 nebyla nad rostlou břidlicí zaznamenána.

V ulici U Daliborky byla na podzim roku 1967 při hloubení výkopu pro nový vodovod zjištěna porušená kostra, či spíše sklad kostí, dále uváděný jako hrob JUD5. Nejasnosti panují v lokalizaci. Zatímco podle deníkového záznamu (Deník 1961–1962, 509) se nacházela u východního konce domu č. p. 9 (v době I. Borkovského č. 13), podle *Katalogu 3* proti východnímu křídlu č. p. 10 (v době I. Borkovského č. 12).

TD: „24. VIII. 1967: Před domem č. p. 13 [pozn. aut. – dnes č. p. 9] – Zlatá ulička u Daliborky – směr od Zlaté uličky před dům č. p. 13 – nedaleko kláštera jiřského. U východního konce domu č. p. 13 v černé vrstvě byla nalezena kostra, u západního konce domu objeven nůž.“ (Deník 1961–1962, 509). Součástí zápisu je skica stratigrafie obr. 5/5.

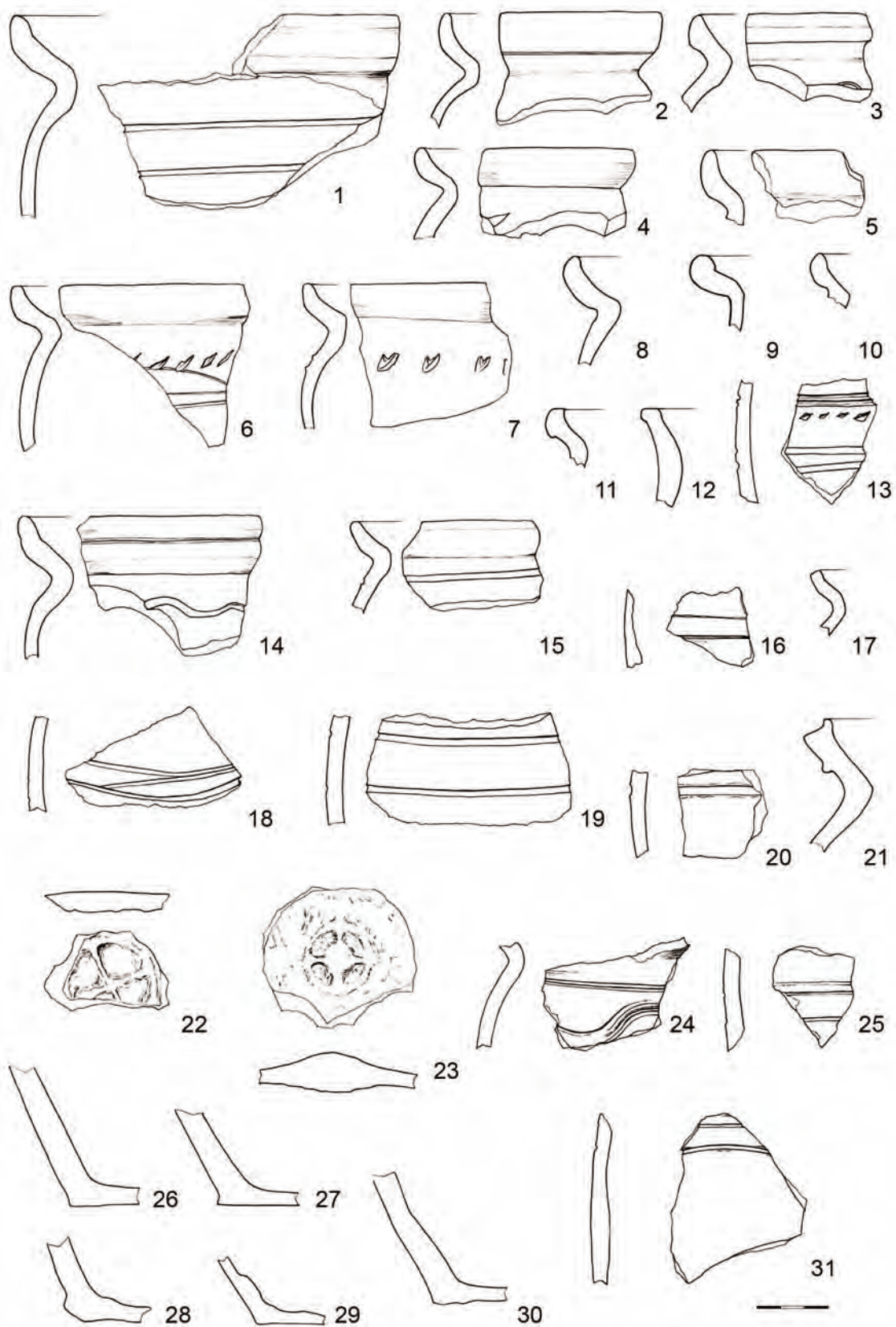
Př. č. **14 638** (září 1967) – „střepty, nůž, porušená kostra. Pražs. hrad – ulička mezi domem č. 40 [pozn. aut. – dnes č. p. 31] a č. 12 [pozn. aut. – dnes č. p. 10] směrem od kláštera sv. Jiří ke Zlaté uličce. Při hloubení podélného výkopu pro vodovodní roury byly nalezeny zlomky různých nádob v černé kulturní vrstvě na povrchu rostlé zjílovatělé břidly. Ve východním konci výkopu proti vých. křídlu domu č. 12 [pozn. aut. – dnes č. p. 10] byla v téže vrstvě objevena kostra, která byla již porušena před tím vodovodem, který zde byl tehdy zaváděn. Kostra byla složena v jižní stěně výkopu pro vodovod. Chybí jedna noha a ruce.“ (Katalog 3)

N: Nůž – nedochován. Soubor keramiky z kulturní vrstvy na podloží, z níž údajně pochází též nález kostry, která však byla již dříve porušena, tvoří 89 zlomků. Zastoupeny jsou zlomky okrajové, převážně kalichovité, místy s dochovanou výzdobou v podobě rýh, vlnice či vrypů na plecích (18). Výzdoba (rýhy, vlnice) je zhotovena jednoduchým rydlem. Jednoduché rýhy či jejich zbytky nese i dalších 17 zdobených stěn. Dochovány jsou též spodní části nádob se zbytky den (5) a dva zlomky den se značkou (varianty kříž v kruhu, obr. 5/6-22, 23). Podstatnou část souboru tvoří nezdobené zlomky stěn nádob (45). Starší příměs tvoří po jednom zlomku zdobeném hřebenem a dvojrydlem (pásky, vlnice). Mladší příměs tvoří okraje nádob, které podle dnešních názorů náležejí do 12.–13. století (obr. 5/6-21). V rámci antropologického souboru byla rozlišena příměs zvířecích kostí (kráva, neurčené kosti).

A: Muž, senilis, neúplný skelet (Becker 2001, 134).

P: Torzo kostry s chybějící jednou nohou a oběma horními končetinami porušené starším, avšak blíže nedatovaným výkopem pro vodovod, bylo podle informací z roku 1967 uloženo v černé vrstvě na povrchu zjílovatělé břidlice.

K: S hrobem samotným nejsou přímo spojeny žádné nálezy. Nůž se nacházel ve značné prostorové vzdálenosti. S ohledem na absenci dokumentace skeletu, vrstvy a jejich vzájemného vztahu nelze rozhodnout, zda keramické nálezy z vrstvy pro datování pohřebiště představují datum *ante quem* či *post quem*, víme-li, že některé hroby byly zahloubeny do podloží (aniž je však známa úroveň, z níž byly zahloubeny).

Obr. 5/6: Praha – Hrad, Zlatá ulička u Daliborky u východního konce domu čp. 9 (v době I. Borkovského č. p. 13), 1967. Keramika z černé kulturní vrstvy nad podloží. Kreslila V. Pincová.

Fig. 5/6: Prague Castle, U Daliborky Street, at the eastern end of the House Land-registry No. 9 (in the times of I. Borkovský Land-registry No. 13), 1967. Pottery from black cultural layer overlaying the bedrock. Drawn by V. Pincová.

5.2. OJEDINĚLÉ LIDSKÉ KOSTI

K zaznamenaným hrobům východně od Jiřského kláštera je nejbližší nález lidského ostatku mezi č. p. 7 a č. p. 8 (PHZU, č. sáčku 3/1992). Vzhledem k jeho náleзовým okolnostem nelze vyloučit, že se z primárního hrobového uložení dostal až se subrecentními zásahy v blízkém okolí. Pokud se tak stalo, lišil by se od ostatních druhotně přemístěných lidských ostatků popsaných níže a nalézáných převážně v historických terénech.

LKo
(3)

TD: „V VIII/92 došlo k propadnutí kolektoru u schodiště mezi Z koncem č. p. 7 a č. p. 8. Vše je druhotně přemístěný materiál (s ojed. lidskými kostmi). Následovala rekonstrukce vodovodu. Výkop veden jen v druhotně přemístěných terénech.“ (Deník areál č. 44)

„Jedinou výjimkou je nález lidských kostí v mnohonásobně překopaném a narušeném terénu v souvislosti s budováním kolektoru severně od domu č. p. 8.“ (Frolík 1994)

„Všechny zásahy při ražení kolektorové štoly se odehrávaly v druhotně přemístěných terénech a jednoznačně prokázaly, že z původních situací zbývají v ploše ulice jen malé fragmenty. Ke zničení většiny z nich došlo při rekonstrukci v 50. – 60. letech. Z vytěžené zeminy byla získána ojedinělá lidská kost, která snad může být stopou pohřebiště, jež je v těchto místech předpokládáno“ (Frolík 1995, 269).

N: Bez dalších doprovodných nálezů.

A: Lidská kost/kosti nedohledány.

K: Sekundárně přemístěný nález.

JIŘSKÁ ULICE

Roztroušené lidské ostatky byly sporadicky nacházeny též při zemních pracích v Jiřské ulici. Nejstarší takový nález byl učiněn již v roce 1963 (PHJU př. č. 14 362/1–3/1963), řada dalších byla zachycena při archeologickém výzkumu v souvislosti s generální rekonstrukcí vozovky a chodníků ve východní polovině ulice během roku 2008. Nacházely se zejména v pozdně románském uložení, odkud se v některých případech mohly dostat též do mladších situací. Koncentrovány byly v prostoru mezi Lobkowiczským palácem (č. p. 3) a areály Purkrabství (č. p. 6) a Malým lobkowiczským palácem (č. p. 7). Intaktní pohřby zaznamenané nebyly. Výzkum je doposud ve fázi zpracování.

LKo
(14362)

TD: Př. č. 14 362/1–3 (17. 5. 1963) – „zlomky kostí. Pražs. hrad – Jiřská ulice západně brány k purkrabství – v rohu při kladení elektrického kabelu byly nalezeny zlomky lidských kostí (zlomek holení a stehenní kosti a část lebky).“ (Katalog 3)

N: Bez dalších doprovodných nálezů.

A: Nedochováno.

K: Nedochované sekundárně přemístěné lidské kosti.

LKo
(255)

TD: Sonda II D, objekt 02/539, vrstva 02D/127 (kontextový list).

PK: Vrstva zachycena na plánu pomocného svislého řezu č. 155.

N: Vrstva 02D/127: č. sáčku 255 (K, Ko, StM, LKo), č. sáčku 276 (K, Ko, Fe), č. sáčku 355 (Ko, U).

A: ---

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky v doprovodu s dalšími nálezy. V keramických nálezech převládají raně středověké střepy, okraj s volnou vlnovkou na vnitřní straně, část výdutě z tuhového těsta a zduřelý okraj z jemně plaveného materiálu ukazují na mladší horizont keramiky se zduřelými okraji. V sáčku č. 276 se však nalézala šedá vrcholně středověká keramika (tři zlomky okrajů a výduť z jedné nádoby na podhrdlí zdobené radýlkem a náběh na ucho), proto lze vrstvu a objekt datovat do pokročilého vrcholného středověku. Jasná převaha raně středověké keramiky však naznačuje, že se lidské ostatky mohly dostat do objektu z některého pozdně románského terénu v okolí.

TD: Sonda III E, vrstva 03E/123 (kontextový list).

PK: Vrstva zachycena na plánu svislého řezu č. 56.

N: Vrstva 03E/123: č. sáčku **428** (Fe, Sk, Ko), č. sáčku **463** (K, Ko), č. sáčku **464** (K), č. sáčku **504** (K, Ko), č. sáčku **518** (LKo), č. sáčku **519** (K, Ko, Ká), č. sáčku **526** (K, Ko), č. sáčku **527** (LKo).

A: Antropologické určení proběhlo souhrnně pro č. sáčků 518, 527, 532, 561, 564, 744, 990 a 991: fragmenty lebek několika jedinců, dvě žebra, dva obratle, dvě kosti klíční, levá kost holenní, pravá kost stehenní, drobné kosti nohy. Dohromady patří lebeční kosti ze sáčku č. 990 a 744 a lebeční kosti ze sáčku č. 518, 527 a 532. Pozůstatky minimálně tří jedinců – dítěte, infans II–III, muže, adultus II a neurčitelného jedince, adultus II–maturus (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly patrně počátkem raného novověku, jak ukazuje nález zlomku talíře malovaného kukačkou a vnitřně glazovaný střep (obojí č. sáčku 463) a zlomek stolní tmavě šedé leštěné nádoby. V nálezech však převládá raně středověká keramika jak z horizontu kalichovitých, tak zduřelých okrajů.

LKo
(518, 527)

TD: Sonda III E, objekt 523, vrstva 03E/131 (kontextový list).

PK: Vrstva zachycena na půdorysném plánu č. 60.

N: Vrstva 03E/131: č. sáčku **450** (K, Ko), č. sáčku **488** (K), č. sáčku **494** (K, Ko, Fe), č. sáčku **530** (K), č. sáčku **531** (LKo).

A: Malý zlomek lebeční kosti. Dospělý, neurčitelný jedinec (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly v průběhu raného novověku (16.–17. století) při výstavbě vodovodního řádu z dřevěného potrubí.

LKo
(531)

TD: Sonda III E, vrstva 03E/164 (kontextový list).

PK: Vrstva zachycena na plánu svislého řezu č. 56.

N: Vrstva 03E/164: č. sáčku **528** (K, Ko), č. sáčku **532** (LKo), č. sáčku **533** (K), č. sáčku **550** (K, Ko, Ká), č. sáčku **551** (K, Ko), č. sáčku **560** (K), č. sáčku **561** (K, LKo).

A: Antropologické určení proběhlo souhrnně pro č. sáčků 518, 527, 532, 561, 564, 744, 990 a 991. Viz heslo PHJU č. sáčků 518 a 527/2008 (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly podle nejmladších keramických zlomků v průběhu 13. století, snad v první polovině. V nálezech z vrstvy se objevují zlomky datovatelné od 9. století (drobná vícenásobná vlnice), přes horizont kalichovitých okrajů po nejmladší keramiku se zduřelými okraji. V sáčku č. 528 se vyskytl okraj zdobený červeně malovanou linkou, v sáčku č. 560 byl zlomek tuhové zásobnice. Ojedinělý vnitřně glazovaný střep ze sáčku č. 533 lze vysvětlit jako intruzi z okolních vrstev.

LKo
(532, 561)

TD: Sonda III E, vrstva 03E/171 (kontextový list).

PK: Vrstva zachycena jen fotograficky.

N: Vrstva 03E/171: č. sáčku **563** (K), č. sáčku **564** (LKo, Ko).

A: Antropologické určení proběhlo souhrnně pro č. sáčků 518, 527, 532, 561, 564, 744, 990 a 991. Viz heslo PHJU č. sáčků 518 a 527/2008 (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly podle nepočtených zlomků keramiky náležejících ke skupině se zduřelými okraji ve 12. až první polovině 13. století.

LKo
(564)

LKo
(744, 980, 991)

TD: Sonda IV D, vrstva 04D/152 (kontextový list).

PK: Vrstva zachycena na půdorysném plánu č. 63 a na plánech svislých řezů č. 62, 157.

N: Vrstva 04D/152: č. sáčku **662** (K, Ko), č. sáčku **744** (LKo); č. sáčku **981** (K, Ko), č. sáčku **990** (LKo), č. sáčku **991** (LKo), č. sáčku **1002** (K, Ko, StM, Bk), č. sáčku **1021** (K, Ko, O/M, Mz).

A: Antropologické určení proběhlo souhrnně pro č. sáčků 518, 527, 532, 561, 564, 744, 990 a 991. Viz heslo PHJU č. sáčků 518 a 527/2008 (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly patrně v průběhu 13. století, jak dokládá ojedinělý střep červeně malované keramiky (č. sáčku 1021), ostatní zlomky odpovídají nejmladšímu horizontu keramiky se zduřelými okraji. V případě sáčku č. 662 nebyl patrně správně přiřazen kontext, z něhož nálezy pocházejí. Obsahuje část rezného kachle s čelní vyhřívací stěnou a zlomek ucha, obojí datovatelné do 15.–16. století. Stratigrafická pozice vrstvy 04D/152 však takto mladé datování vylučuje. Je nutné zmínit, že vrstvu porušil hluboký objekt z 16. století.

LKo
(1207)

TD: Sonda IV D, sběr, bez terénní dokumentace.

N: Č. sáčku **1207** (K, Ko, Ká, LKo, Fe, StM, ulita).

A: Zlomky: metacarpální kůstky, pravý humerus, levý radius, rameno mandibuly, levý femur. Neurčitelní jedinci, dospělí (*Stránská 2016b*).

K: Nelze upřesnit stratigrafii, pravděpodobná je souvislost s nálezy z vrstvy 152 (viz LKo: č. sáčků 990 a 991/2008).

LKo
(1492)

TD: Sonda V M, výkop 05M/505 (kontextový list)

PK: Vrstva zachycena na plánu svislého řezu č. **146**

N: Sonda V M, objekt 505: č. sáčku **1492** (LKo), č. sáčku **1493** (K, Ko, StM, Fe), č. sáčku **1503** (K, Ko, Fe), č. sáčku **1618** (K, Ko, Fe), č. sáčku **1632** (K).

A: Zlomek levého femuru. Neurčitelný jedinec, dospělý (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly v recentním období (výkop pro vodovod, patrně druhá polovina 20. století), pravděpodobně z jiné druhotné polohy. Podle obdobných nálezů z okolí a starší stratigrafie v místě výkopu 505 lze první sekundární uložení předpokládat v závěru románského období.

PURKRABSTVÍ (JIŘSKÁ ULICE Č. P. 6)

Významné množství přemístěných lidských ostatků bylo zaznamenáno při zemních pracích v areálu Purkrabství (č. p. 6 – areál PH6). Kromě ojedinělého nálezů ze čtvrtiny 20. století (PH6 bez čísla/1920–1930) jde zejména o archeologický výzkum v roce 2014. Při této příležitosti bylo zkoumáno několik rozsáhlých jámových objektů, které byly zaházeny až 1,8 m mocným navážkovým souvrstvím. Zmíněné objekty se zahlubovaly do polohy šterkopískové vltavské terasy. Ta byla doposud detekována v západní části areálu č. p. 6, pod dvorem i zástavbou č. p. 7, v sousedním č. p. 11 a její okraje byly zaznamenány v severní části Jiřské ulice při zmíněné zástavbě (*Borkovský 1962*, 389–391). Objekty patrně souvisely s těžbou písku pro stavební účely. Navážkové souvrství bylo zkoumáno v liniovém výkopu pro kanalizaci, jenž vedl od průchodu mezi dvory č. p. 6 a č. p. 7 východním směrem do střední části purkrabského nádvoří, v omezené míře pak povrchově v jihozápadním rohu areálu č. p. 6. Ačkoli šlo o několik jasně oddělitelných objektů, mělo souvrství v celém zkoumaném objemu homogenní charakter.

Střídal se vrstvy písčité s jílovými, časté byly čočky spraše a větší kusy lomové opuky (až do velikosti 0,5 m). Časté byly též tmavé hliněné „humózní“ vrstvy odpadního charakteru. Souvrství bylo uloženo v závěru 12. nebo v první polovině 13. století. Datace se opírá o hojné nálezy keramických zlomků. Vedle keramiky a zvířecích kostí byly nalézány též lidské ostatky, vždy však v druhotném uložení. Většina zaznamenaných lidských pozůstatků se nacházela v zásypovém souvrství jednoho z jámových objektů (514) přibližně v polovině zkoumaného liniového výkopu (PH6 č. sáčků 88, 96, 122). Zbýlý nález pochází ze sousedního jámového objektu, který porušoval výše zmíněný objekt 514 (PH6 č. sáčku 141). Je tedy pravděpodobné, že i ten pocházel původně z objektu 514 a že v případě ostatků ze sondy 06 jde původně o jeden přesun terénu z jednoho primárního uložení. Intaktní pohřby dokumentovány nebyly.

V následném časovém horizontu byl přes zaplněné jámové objekty uložen pás opukových kamenů. Jeho linie široká přes 2 m zevrubně kopírovala pozdější parcelní hranici mezi areálem Purkrabství a Malého lobkowiczského paláce. Tato vrstva pokračovala též jižně od zmíněných areálů do prostoru Jiřské ulice, kde byla dokumentována v roce 2008. Také v kamenitém pásu (respektive v areálu Purkrabství při jižní ohradní zdi) byly zachyceny druhotně přemístěné lidské ostatky (PH6 č. sáčku 193). Kamenitý pás byl zkoumán jen povrchově, k jeho rozebírání nedošlo. Sporadické keramické střepy (např. zlomek zásobnice z tuhové keramiky) náleží do podobného období jako nálezy ze zásypu skupiny objektů popsaného výše. V následně dokumentovaném vývoji kamenitý pás porušila stavba zahloubeného suterénu obezděného opukovými stěnami a s přístupem v podobě vstupní šíje. Stavba byla zkoumána opět jen povrchově, nelze ji proto datovat přesněji. V pětimetrové vzdálenosti od ní se však nalézal objekt v podobě zakopaného sudu, který obsahoval množství keramiky z počátku vrcholného středověku.

Také v uvedeném zásypu, který překryl zaniklý suterén se vstupní šíjí, se našly sekundárně přemístěné lidské ostatky (PH6 č. sáčku 72). Keramika objevená v zásypu odpovídá závěru románského období, jde tedy nejspíše o druhotně přemístěný terén a o dataci zániku domu nevypovídá. Mladší část historického souvrství byla před polovinou 18. století odstraněna výstavbou přízemní budovy, zánik středověkého domu tak nelze upřesnit ani stratigraficky.

Nejmladší nález druhotně přemístěných lidských ostatků je z recentního výkopu pro inženýrské sítě (PH6 č. sáčku 218). Výkop porušil nejméně jeden z objektů zahloubených do šterkopískové terasy, odkud může pocházet i původní sekundární poloha ostatků.

Poslední zaznamenaný lidský ostatek byl nalezen stavebním dělníkem a nelze ho přesněji lokalizovat (PH6 č. sáčku 255).

Výzkum je doposud ve fázi zpracování.

TD: „D6. Čelist lidská. Část spodní s 10 zuby nalezená v proboštství.“

N: Bez dalších doprovodných nálezů.

A: Nález se nepodařilo dohledat/Čelist nedohledána.

K: Blíže nedatovaný (20. léta 20. století?) nedochovaný sekundárně přemístěný lidský ostatek.

LKo
(D6)

LKo
(72)

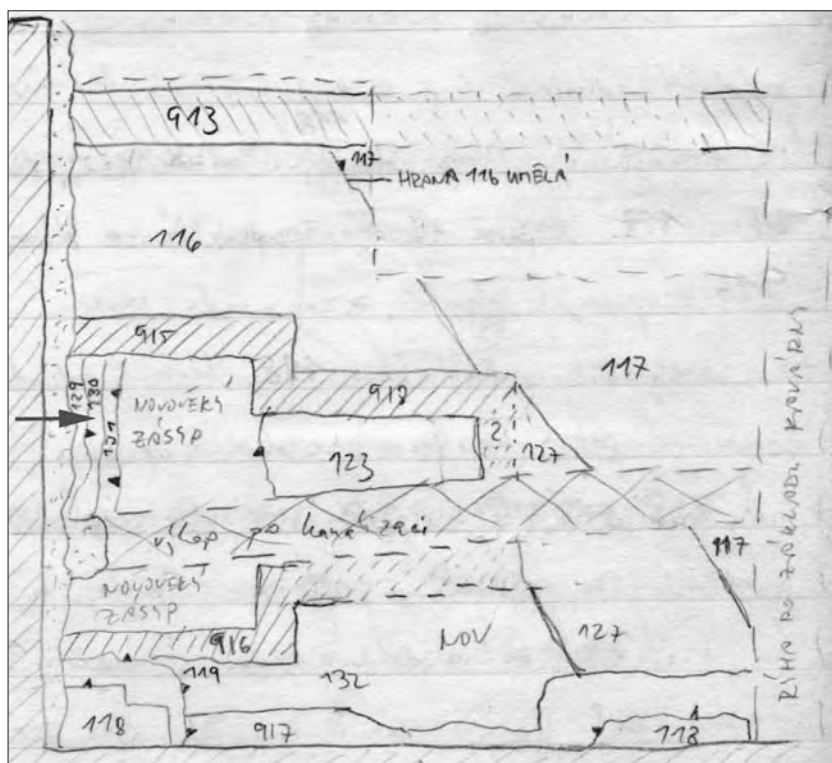
TD: Sonda S01/dolní stavební plocha, vrstva 01/130 (kontextový list).

PK: Terénní deník, str. 8, zápis ke dni 16. 8. 2014 (zde též skica lokalizace; viz *obr. 5/7*).

N: Vrstva 01/130: č. sáčku **72** (Ko, LKo, O/M).

A: Zlomek kosti temenní, neurčitelný jedinec, dospělý (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly ve vrcholném středověku nebo v raném novověku. Vrstva 01/130 byla zkoumána jen povrchově, odebrána byla jen malá část za účelem získání vzorku nálezů.

Obr. 5/7: Praha – Hrad, výzkum Purkrabství 2014, terénní deník, strana 8, zápis ke dni 16. 8. 2014. Skica situace v terénním deníku, šipkou vyznačena pozice vrstvy 01/130 (orientace k severu).

Fig. 5/7: Prague Castle, Burgrave 2014 fieldwork, field notes, page 8, record from 16. VIII. 2014. Sketch in the field notes. Arrow indicates position of the layer 01/130 (oriented towards north).

LKo
(88)

TD: Sonda 06, objekt 514, výplň 06/109 (kontextový list).

PK: Vrstva zachycena na plánech svislých řezů 40, 41, 42.

N3: Vrstva 06/109: č. sáčku **88** (Ko, LKo), č. sáčku **89** (Fe, K, Ká); vrstvy 06/109 a 06/110, č. sáčku **121** (K, Ko).

A: Kost holenní, metatarsus. Neurčitelný jedinec, dospělý a dospívající jedinec, juvenis (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly v závěru 12. nebo v první polovině 13. století.

LKo
(96)

TD: Sonda 06, objekt 514, výplně 06/102 + 06/108 (kontextové listy).

PK: Vrstvy zachyceny na plánech svislých řezů 40, 41, 42.

N: Vrstva 06/102: č. sáčku **63** (K); vrstvy 06/102 + 06/108, č. sáčku **96** (K, Ko, LKo).

A: Zlomek žebra, metacarpus. Neurčitelný jedinec (-ci), dospělí (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly v závěru 12. nebo v první polovině 13. století.

TD: Sonda 06, objekt 514, výplň 06/110 (kontextový list).

PK: Lidské ostatky dokumentovány na půdorysném plánu č. 24, vrstva zachycena na plánech svislých řezů č. 40, 42.

N: Vrstva 06/110: č. sáčku **110** (K, Ko), č. sáčku **122** (LKo), vrstvy 06109 + 06/110, č. sáčku **121** (K, Ko).

A: Zlomková pravá kost lýtková, levá kost holenní. Snad spíše muž ?, dospělý (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly v závěru 12. nebo v první polovině 13. století.

LKo
(122)

TD: Sonda 06, objekt 515, výplň 06/113 (kontextový list).

PK: Vrstva zachycena na půdorysném plánu č. 35 a na plánech svislých řezů č. 40, 42, 43.

N: Vrstva 06/110: č. sáčku **141** (K, Ko, LKo).

A: Dva zlomky žeber. Neurčitelný jedinec, dospělý (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly v závěru 12. nebo v první polovině 13. století.

LKo
(141)

TD: Sonda 01/dolní stavební plocha, vrstva 01/127 (totožná s vrstvou 01/116).

PK: Vrstva zachycena na půdorysném plánu č. 14 a v terénním deníku na str. 8, zápis ke dni 16. 8. 2014.

N: Vrstva 01/116: č. sáčku **47** (K, Ká); vrstva 01/127, č. sáčku **193** (LKo).

A: Zlomek kosti temenní, zlomek mandibuly. Neurčitelný jedinec, dospělý a pravděpodobně dospívající nebo mladý dospělý jedinec, juvenis–adultus I (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky společně s dalšími nálezy. Uloženy byly na přelomu raného a vrcholného středověku. Vrstva 01/127 byla zkoumána jen povrchově, nálezy pocházejí z povrchu vrstvy.

LKo
(193)

TD: Sonda 12, objekt 525, výplň 12/102 (kontextový list).

PK: Vrstva zachycena na půdorysných plánech č. 71, 74 a na plánech svislých řezů 76, 78.

N: Vrstva 12/102: č. sáčku **218** (K, LKo).

A: Pravá kost pažní. Snad spíše žena ?, dospělá (*Stránská 2016b*).

K: Sekundárně přemístěné lidské ostatky v recentním uložení společně s dalšími nálezy. Pravděpodobně byly uloženy během druhé poloviny 20. století. Lze se domnívat, že předchozí uložení, s nejvyšší pravděpodobností též sekundární, bylo obdobné jako v případě nálezů lidských ostatků ze stejné výzkumné sezony vyzvednutých z historických terénů.

LKo
(218)

TD: Sběr od stavebních dělníků, bez terénní dokumentace.

N: Č. sáčku **255** (K, LKo).

A: Zlomek levého femuru. Spíše muž?, dospělý (*Stránská 2016b*).

K: Lze se domnívat, že jde o případ sekundárního uložení, obdobné jako v případě nálezů lidských ostatků ze stejné výzkumné sezony vyzvednutých z historických terénů.

LKo
(255)

MALÝ LOBKOWICZKÝ PALÁC (JIŘSKÁ ULICE Č. P. 7)

Také v č. p. 7 (areál PH7) v západním sousedství Purkrabství byly nalezeny lidské ostatky (PH7 – př. č. 14 394/1-2/1962). Z nejasných nálezových okolností nelze stanovit, zda se nacházely v primárním či sekundárním uložení. Jistou indicií pro interpretaci situace jako intaktního pohřbu může být fakt, že lidské ostatky objevené v sekundárních polohách ve východní části Hradu netvořily větší skupiny kostí, jak naznačuje níže uvedený popis z katalogu 3. Přesnější interpretaci situace ztěžuje nedostatek terénní dokumentace, jejíž stav nedovoluje hovořit o nálezů jako o hrobovém.

LKo
(14394)

TD: Př. č. **14 394/1-2** (červenec 1962): „*lidská dolní čelist (14 394/1) a stehenní kost (14 394/2). Pražský hrad – č. p. 7 (malý Lobkowiczský palác), uvnitř záp. křídla u schodiště ke Zlaté uličce u východní zdi. Lidská dolní čelist a stehenní kost nalezeny pod dlažbou křídla v hloubce 40 cm. Dělník sdělil, že tam byly kosti žeber, zbytky rozdrčené lebky a jiné zlomky. Patrně až sem zasahoval hřbitov jiřského kláštera.*“ (Katalog 3)

N: ---

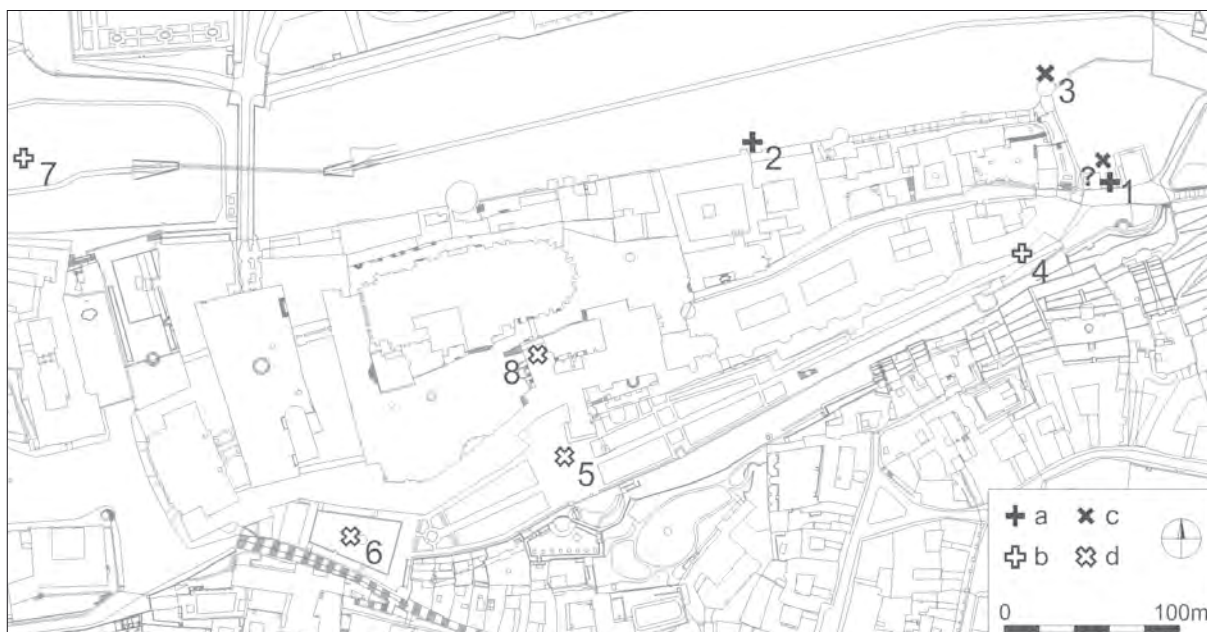
A: Mandibula a levý femur. Pozůstatky pravděpodobně dvou jedinců, adultus I a dospělého, blíže neurčitelného (*Stránská 2016d*).

K: Nález lidských ostatků bez bližších okolností. Z doby výzkumu existuje fotografie situace u hradby, nikoli situace s lidskými ostatky. Nelze tak rozhodnout, zda šlo o zbytky rozrušených hrobů či sekundárně přemístěné lidské kosti.

6. OJEDINĚLÉ SKELETY A NÁLEZY SEKUNDÁRNĚ PŘEMÍSTĚNÝCH LIDSKÝCH KOSTÍ

Kateřina Tomková

Spektrum pohřebních aktivit na Pražském hradě doplňují nálezy ojedinělých koster a sekundárně přemístěných lidských kostí (obr. 6/1). Většina akcí, při nichž byly zjištěny, souvisí s působením hradního stavitele Karla Fialy a právě jeho písemná pozůstalost je z tohoto důvodu hlavním informačním zdrojem (*Fiala 1891–1939a–h; evidence K. Fialy*). Pouze nálezy z Opyše byly s určitým časovým odstupem zapsány do přírůstkové knihy (*Katalog 2*). Lokalizace nalezišť, pokud je na základě náčrtů a plánů dochovaných v Nové plánové sbírce Archivu Pražského hradu (*APH-NPS a–h*) vůbec možná, je často jen orientační. Při rekonstrukci popisů hrobů jsme často odkázáni pouze na slovní popisy. Fotografická dokumentace nebyla pořizována. Lidské ostatky jsou dochovány pouze částečně. Přesnějším datování brání absence doprovodných nálezů. Hesla v katalogu se drží základního schématu použitého v této publikaci, avšak s ohledem na torzovitost pramenů a absenci dochovaných nálezů je katalogový popis strukturován stručněji.¹

Obr. 6/1: Praha – Hrad, orientační lokalizace ojedinělých skeletů a nálezů sekundárně přemístěných kostí. a – lokalizovaný hrob; b – hrob, který lze lokalizovat jen rámcově k areálu či jeho části; c – lokalizované sekundárně přemístěné lidské ostatky; d – sekundárně přemístěné lidské ostatky, které lze lokalizovat jen rámcově k areálu či jeho části. 1 – Opyš; 2 – dolní Jelení příkop – u západní hlásky; 3 – Daliborka; 4 – zahrada Na valech, u Lobkoviczkého paláce; 5 – zahrada Na valech, bez bližší lokalizace; 6 – Rajska zahrada; 7 – horní Jelení příkop; 8 – Starý královský palác, Sloupová síň.

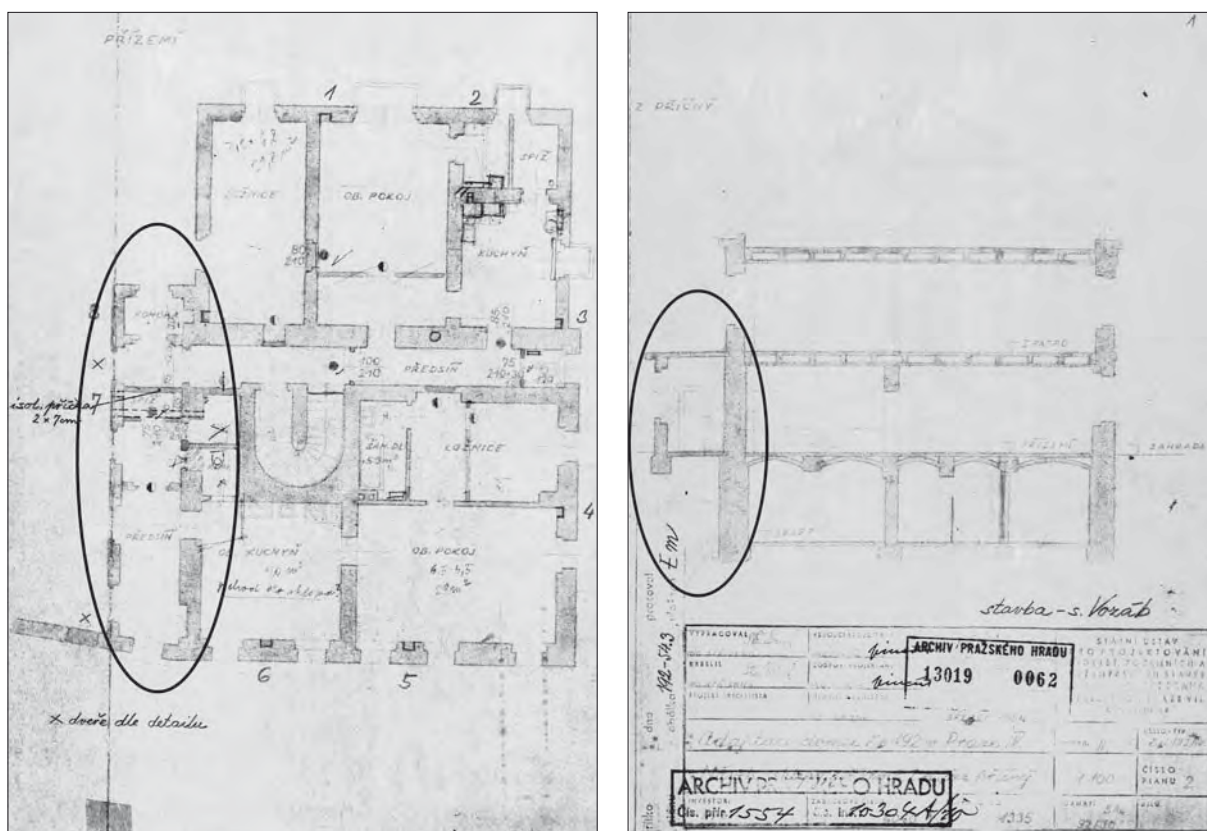
Fig. 6/1: Prague Castle. Approximate location of individual skeletons and human bones found in secondary contexts. a – Localised grave; b – Grave that can be only roughly localised to a certain area or its part; c – Human remains in secondary contexts; d – Human remains in secondary contexts that can be only roughly localised to a certain area or its part. 1 – Opyš; 2 – Lower Stag Moat – at the Western Watchtower; 3 – Daliborka tower; 4 – Garden on the Ramparts, at the Lobkowitz Palace; 5 – Garden on the Ramparts, without localisation; 6 – Paradise Garden; 7 – Upper Stag Moat; 8 – Old Royal Palace, Pillared Hall.

¹ Základní kategorie přitom tvoří: **TD** (terénní dokumentace), v níž jsou sdruženy původní prameny k nálezům, **N** (nálezy) s informacemi o prezenci a stavu dochování nálezů, ať již z hrobu samého nebo jeho nejbližšího okolí, **A** (antropologie) s údaji o prezenci a určení lidských kostí. Heslo **P** (popis) obsahuje souhrnnou rekonstrukci popisu hrobu, **K** (komentář) doplňující informace.

6.1. OPYŠ PRAŽSKÉHO HRADU (obr. 6/1-1)

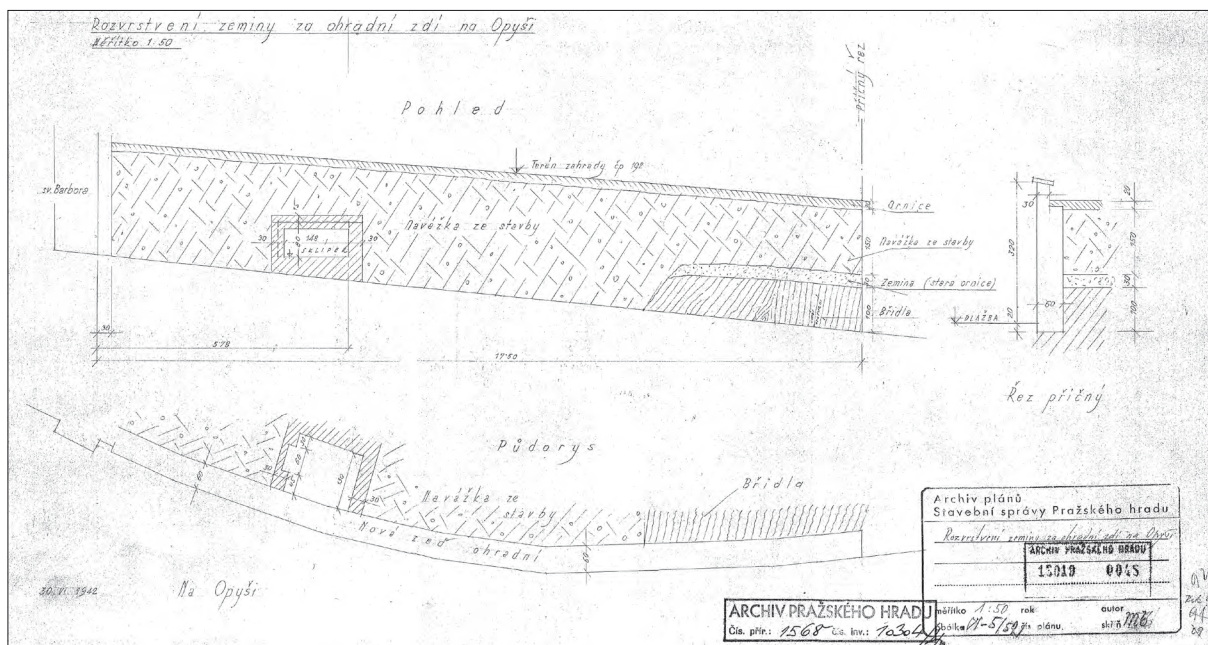
Neznámou pohřební aktivitu ve východní části hradčanské ostrožny na Opyši Pražského hradu, v jeho vnějším fortifikačním pásmu, dokládají blíže nedatované nálezy lidských kostí a nejméně jedné až dvou jam interpretovaných v minulosti jako pozůstatky hrobových jam z prostoru západně od č. p. 192/IV (obr. 6/1-1). Objeveny byly v souvislosti s úpravami objektu v červnu 1933. Osobní záznamy hradního stavitele Karla Fialy (*Fiala 1891-1939a, b*) lze částečně provázat s geodetickými podklady a orientačním zaměřením odkrytých situací (obr. 6/2-6/5). Fotodokumentace nebyla pořízena. Antropologický materiál shromážděný K. Fialou a později dodatečně inventovaný I. Borkovským v přírůstkovém katalogu nálezů z Pražského hradu (*Katalog 2*) se dochoval pouze v torzech. Během dalších výkopových prací v prostoru Opyše východně od Černé věže již žádné další lidské ostatky či stopy po hrobech nebyly zachyceny, a to ani při záchranném archeologickém výzkumu v roce 2007.

Ze zachovaných pramenů je zřejmé, že západně od č. p. 192/IV bylo podloží, do něhož byly jámy interpretované jako hroby zahloubeny, již dříve sníženo. Zmíněn není žádný původní půdní horizont, který se přitom podle poznatků z roku 1942 dochoval zhruba 13 m východně od č. p. 192 (obr. 6/3). Popis historického nadloží je nedostatečný, resp. rozlišení jednotlivých vrstev a snižování terénu podle přirozených vrstev bránily kořeny stromů. Terén byl také nepochybně poškozen již při výstavbě zdiva objeveného při jihozápadním nároží objektu. Nelze tak rekonstruovat úroveň, z níž byly jámy/hroby (?) zahloubeny. Názor K. Fialy, který ze severojižní orientace jam soudil na hroby jedinců ve skrčené poloze a tím nepřímou na pravěké stáří, nelze potvrdit, ani vyvrátit. I kdybychom pominuli skutečnost, že průkaznost jam jako jam hrobových je pouze hypotetická, severojižní orientace sama o sobě není spolehlivou indicií pro dataci hrobů. Z antropologického posudku P. Stránské vyplývá, že ostatky předané ke zpracování patří několika převážně dospělým jedincům a dvěma dětem.

Obr. 6/2: Praha – Hrad, č. p. 192/IV – půdorys a řez objektem z roku 1954. Lidské ostatky byly zjištěny v roce 1933 v souvislosti s výstavbou západního přístavku. Řez ilustruje pozici přístavku vůči sklepům objektu. Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, inv. č. 13 019/0062.

Fig. 6/2: Prague Castle, House Land-registry No. 192/IV. Ground plan and cross-section of the house from 1954. Human remains were detected in 1933 in the course of construction of the western extension. The cross-section illustrates the position of the extension in relation to the cellars of the house. The Archive of the Prague Castle, New plans collection, Inv. No. 13 019/0062.

Obr. 6/3: Praha – Hrad, stratigrafie zachycená u ohradní zdi východně od č. p. 192/IV v roce 1942 dokládá stav původního georeliéfu východně objektu. Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, inv. č. 13 019/0048.

Fig. 6/3: Prague Castle. The stratigraphy detected at the enclosure wall to the east of the House Land-registry No. 192/IV in 1942 corroborates the shape of the original georelief to the east of the house. The Archive of the Prague Castle, New plans collection, Inv. No. 13 019/0048.

Závěrem je možno konstatovat, že dochované prameny sice dokládají pravděpodobnou pohřební aktivitu v prostoru Opyše, aniž je však možné ji blíže specifikovat a časově zařadit.

TD: „23. 6. 1933: Pokračováno v odkopu – nalezena v přirozeném skalním útvaru obdélná jáma, přesně vyhraněná [pozn. aut. – J1]. Nad touto jamou nalezeny kusy lebky. Jáma ta zasypaná jest rumem novějším, promíseným popelem a cihlami. Něco málo střepů polévaných. (Při západní zdi nalezeno zdivo míšené, komůrka půdorysu trojhranného, uvnitř omítaná a malovaná – zevně zděná do břehu. Přirozená úroveň zaměřena). Kusy lebek, kteréž nalezeny v násypu mladém ve vykopané staré jámě v jihu [pozn. aut. – J2], náleží 3 hlavám, jedna má v důlcích očních u nosu dosud zachované jílové výplně – dvě lebky jsou starší, jedna velmi slabá – mladému člověku. Jsou to as prastaré pohřby.“ (Fiala 1891–1939a, rkp. 36, list 2)

„26. 6. 1933: Zdá se, že stopy hrobů a tudíž zbytky lebek a koster náleží hrobům skrčenců. Hroby jsou položeny od jihu k severu, 75 cm šir. a 130 cm dl. Zbytek hrůbku byl však již toliko 15 cm hluboký, nestejně výšky.“ (Fiala 1891–1939a, rkp. 36, list 2)

„Při přestavbě téhož domku č. 192/IV v poslední době nalezeny skutečně na jeho západní straně dva poškozené hroby s několika kusy kostí, do skalní půdy zapuštěné a orientované od severu k jihu, což by mohlo nasvědčovati pohřbům skrčenců.“ (Fiala 1891–1939b, rkp. 75)

„D2. Kosti lidské, Nalezené na Opyši u Černé věže.“ (Evidence K. Fialy)

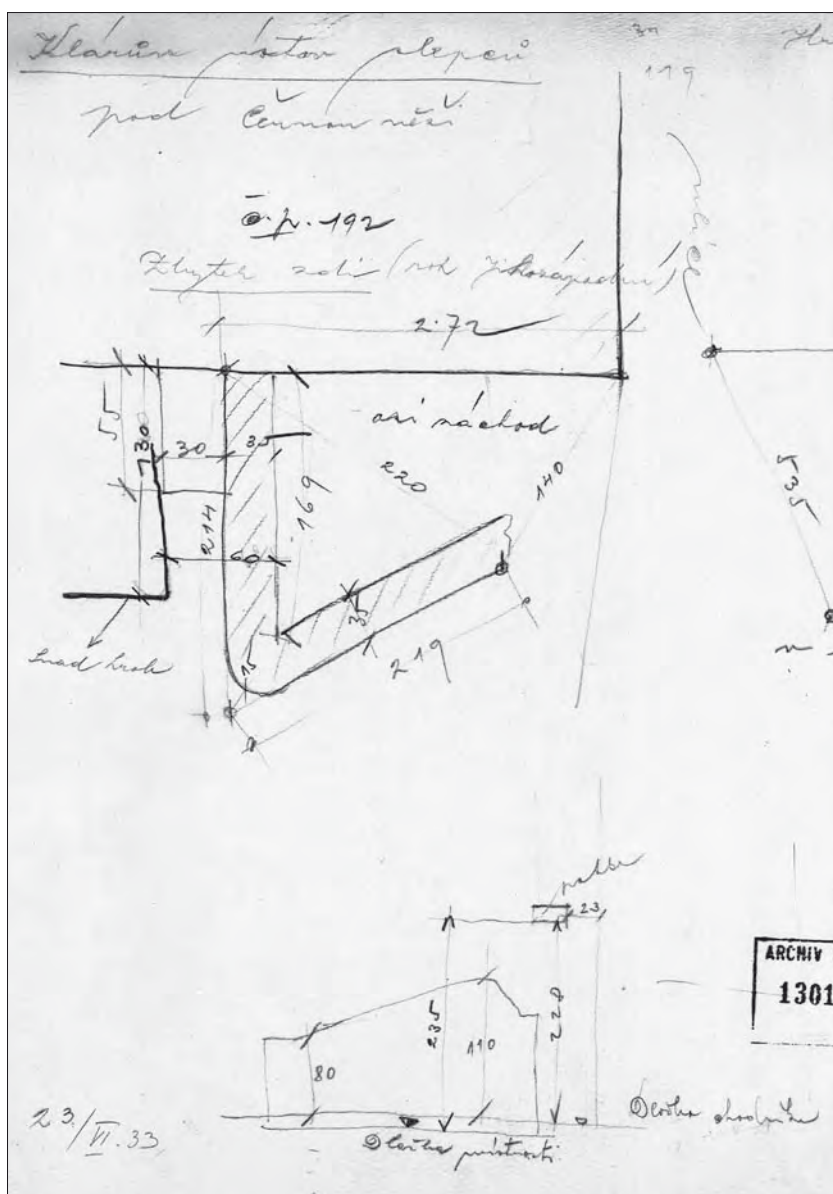
Skici se zaměřením jámy s popiskou „snad hrob“ (APH-NPS a, b – 13 019/0044-45).

N1: Př. č. **13 408** – „Na Opyši. Lidské kosti nalezené stav. Fialou „Na Opyši“ u Černé věže. Označeny byly D2.“ (Katalog 2)

A: Pozůstatky dvou lebek, několik obratlů, žeber, zlomky lopatek, pravá kost klíční, dlouhé kosti dolních končetin několika jedinců. Pozůstatky minimálně šesti dospělých jedinců blíže neurčitelného věku a jednoho dítěte, infans III (Stránská 2016a).

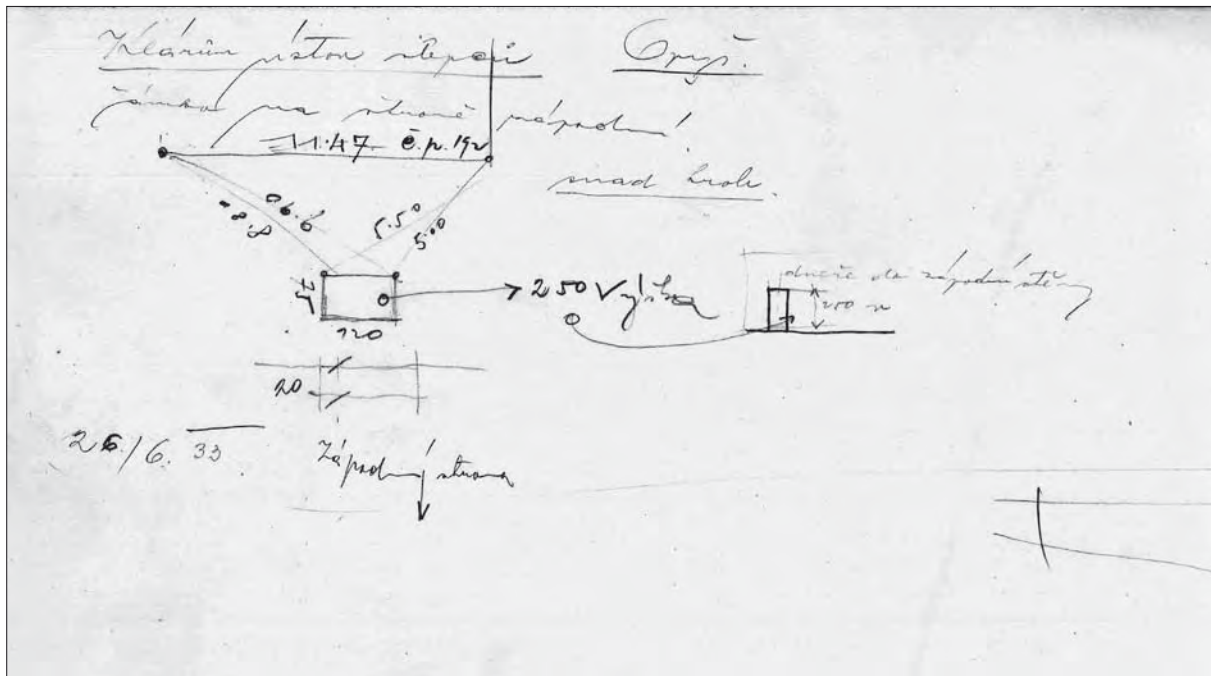
P: Jáma zapuštěná do skály, orientovaná S-J, měla podle nákresu (*obr. 6/5*) rozměry 75 x 120 cm a byla hluboká 20 cm. Východní hrana jámy se nacházela ve vzdálenosti 55 cm západně od západní obvodové zdi č. p. 192/IV. S ohledem na nálezy lidských kostí v blízké prostorové souvislosti byla interpretována jako/snad hrob. Není jisté, zda se ve Fialově popisu uvedená hloubka 15 cm a délka 130 cm (*Fiala 1891–1939a*, rkp. 36, list 2) váže přímo k této jámě či jinému z objektů považovaných za hroby.

K: Ztotožnění jámy s popisem „*snad hrob*“ uvedeným v plánech 13 019/0044 z 23. 3. 1933 a 13 019/0045 z 26. 6. 1933 s jámou zasypanou „*rumem novějším*“, kterou pracovně označují jako J1 (a která může, ale nemusí být totožná s jámou pracovně označenou J2), je pravděpodobné. Nálezy lidských ostatků předané K. Fialou pocházejí z uvedeného prostoru, nelze je však přiřadit ke konkrétním situacím. Mezi lidskými kostmi byly přimíšeny též kosti zvířecí.

Obr. 6/4: Praha – Hrad, č. p. 192/IV, měřená skica situace 23. 6. 1933. Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, inv. č. 13 019/0044.

Fig. 6/4: Prague Castle, House Land-registry No. 192/IV. Sketch plan from 23. VI. 1933. The Archive of the Prague Castle, New plans collection, Inv. No. 13 019/0044.

Obr. 6/5: Praha – Hrad, č. p. 192/IV, měřená skica situace 6. 6. 1933. Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, inv. č. 13 019/0045.

Fig. 6/5: Prague Castle, House Land-registry No. 192/IV. Sketch plan from 6. VI. 1933. The Archive of the Prague Castle, New plans collection, Inv. No. 13 019/0045.

TD: „26. 6. 1933: Druhý hrůbek úplně zničen, v tom nalezena holenní kost – též opálené kousky opuky.“ (Fiala 1891–1939a, rkp. 36, list 2)

A: Holenní kost nelze v souboru zpětně identifikovat.

P: Západně od domu č. p. 192, pravděpodobně v blízkosti objektu/hrobu O1, zcela zničený a blíže nedokumentovaný objekt (hrob?) orientovaný ve směru S–J. Přítomnost opuky dokládá, že objekt (hrob?) nemůže pocházet z pravěkého období.

O2

TD: „21. 6. 1933. Započala zde firma Blecha práce stavební a zbořili část plotu západně domu. Bude se zde zjišťovati úroveň přirozeného útvaru atd. Při odkopávání zjištěna úroveň stávajícího stavu a pak též úroveň rostlého terainu jílovité vrstvy břidličnaté (která přechází pak ve vrstvy křemence břidličnatého). Nalezeno něco různorodých střepů mladších ve vrchním násypu – něco starších, tuhovaných a jiných na úrovni přirozeného útvaru. Vrchní vrstvy prorostlé jsou kořeny stromů, takže se v této hmotě těžce pracuje a nedá se dle vrstev odkopávati. U budovy domku nalezena část zdiva, toto musí se ještě ohledati. Snad je to zbytek předbraní, kteréž zakresleno jest v plánech tereziánských. Nalezeny též části lebek lidských i zvířecích a něco kostí různých.“ (Fiala 1891–1939a, rkp. 36, list 1)

„D3. Lebka lidská nalezená při odkopávce u vrat do malého ústavu slepců u starých zámeckých schodů (Od nynější úrovně ulice asi 20 cm hluboko v popelové vrstvě). Též orientačně měřeno červen 1933.“ (Evidence K. Fialy)

N1: Př. č. 13 409. „Praha IV, Na Opyši. Lidské kosti nalezené při odkopávce u vrat do malého ústavu slepců u Starých zámeckých schodů. Od nynější úrovně ulice asi 20 cm hluboko v popelové vrstvě (Měřeno též orientačně).“ (Katalog 2)

A: Zlomky lebky, levého humeru a pravého humeru. Dítě, infans II (5–6 let), minimálně dva dospělí jedinci, z toho jeden muž, adultus II+ (Stránská 2016a).

K: Původní evidence K. Fialy uvádí pod označením D3 na rozdíl od jeho zápisků pouze nález jediné lebky. Dochované soubory D2 (viz O1) a D3 v souladu se zápisky svědčí o větší šíři sběru lidských ostatků během výkopových prací a současně dílčí redukci oproti popisovanému stavu.

O3

6.2. OJEDINĚLÉ HROBY A LIDSKÉ KOSTI

DOLNÍ JELENÍ PŘÍKOP – KOSTROVÝ HROB U ZÁPADNÍ HLÁSKY (obr. 6/1–2)

V souvislosti se statickým zpevněním severních hradeb Pražského hradu, resp. při podezdívání tzv. Západní hlásky, která se nachází těsně severně od kláštera sv. Jiří na jižním svahu Jeleního příkopu (obr. 6/6–6/8), byl v roce 1933 objeven jeden kostrový hrob, v jehož blízkosti jsou dále zmíněny dvě zvířecí kosti. Za informace o něm vděčíme hradnímu staviteli K. Fialovi (*Fiala 1891–1939c*, obr. 6/6). Vzhledem k tomu, že se zatím nepodařilo nalézt ani nákres hrobu, ani vlastní nálezy a neexistují ani žádné srovnávací údaje o stratigrafii v tomto prostoru, nelze se k datování a charakteru hrobu blíže vyjádřit. Poloha kostry ve fortifikačním pásmu a poměrně značná vzdálenost od doložených pohřebišť, která se nacházejí u kaple P. Marie/Anny svatojiřského komplexu (JK) a při ulici Jiřská/U Daliborky (JUD), je nepřímo indicií pro to, že by se mohlo jednat o izolovaný nerituální pohřeb. Obrácená orientace kostry V–Z je zvláštností, se kterou se však lze setkat jak na raně středověkých pohřebištích (*Tomková – Košta 2015*, 276), tak při novověkém pohřbívání (srov. *Borkovský 1975a*, 51).

DJP1

TD: „14. 11. 1933. Kostra na východní straně západní hlásky. Byla nalezena již při provádění podezdívání základů této hlásky, však její ohledání ponecháno na dobu pozdější. Nyní, kdy podchycování hradební zdi pokročilo až k této hlásce, byla kostra ohledána. Tato jest položena hlavou na východ. straně a nohama k západu, tudíž v poloze křesťanských koster obráceně. Kostra posouvnutím byla roztržena, hlava sesunuta po svahu valu dolů – nad kostrou nalezeny střípky 13. a 14. století. Kostra jest dosti setlelá an ležela na vrchní ploše valu. Jiné předměty nenalezeny. Kostra se zaměruje a bude vyzvednuta a uložena k nálezům v příkopě. Vedle této kostry byly též dvě kosti zvířecí.“ (*Fiala 1891–1939c*, list 10, inv. č. 28; obr. 6/6)

„Pokračování ve všech pracích... Pokračování, vyčištěna kostra východně západní hlásky, a vyzdvižena po zaměření.“ (Záznam ve Stavebním deníku, *Fiala 1891–1939g*, inv. č. 312)

A: Kostra nedochována.

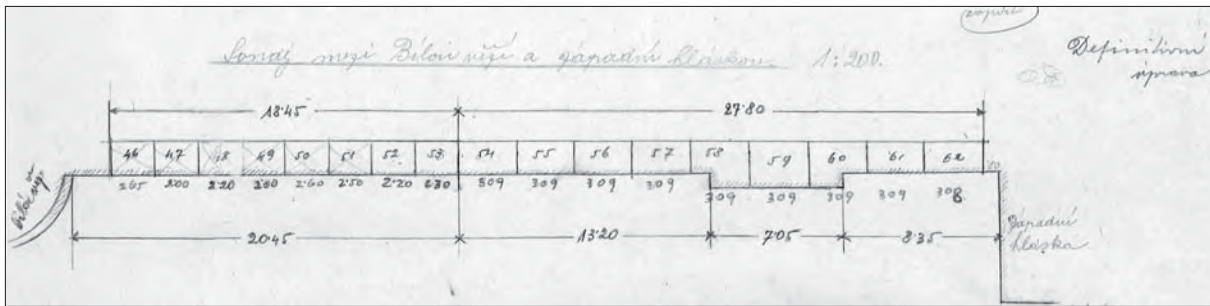
P: Špatně dochovaná kostra orientovaná ve směru V–Z byla narušena přirozeným posuvem na svahu.

K: Náskres k nálezům se zaměřením se v Archivu Pražského hradu opakovaně nepodařilo dohledat. Z popisu K. Fialy a plánu sond hloubených v souvislosti s rekonstrukcí severního hradebního pásma vyplývá, že by se mělo jednat o prostor sondy 62 (obr. 6/7). Pozice kostry vůči vrcholně středověkému terénu je nejasná. K originálnímu lístku (obr. 6/6) byly vyhotoveny dva strojopisné přepisy. Zatímco první z nich přepisuje text tak, že zlomky keramiky 13. a 14. století jsou **nad** kostrou, druhý uvádí **pod** kostrou.

Dolní Jelení příkop 14/XI/1933
Kostra na východní straně západní hlásky
Byla nalezena již při provádění podezdívání
základů této hlásky, však její ohledání
ponecháno na dobu pozdější. Nyní, kdy
podchycování hradební zdi pokročilo až k
této hlásce, byla kostra ohledána. Tato
jest položena hlavou na východ. straně
a nohama k západu – tudíž v poloze
křesťanských koster obráceně –
Kostra posouvnutím byla roztržena
hlava sesunuta po svahu valu dolů –
nad kostrou nalezeny střípky 13. a 14.
století. Kostra jest dosti setlelá an ležela
na vrchní ploše valu. Jiné předměty
nenalezeny. Kostra se zaměruje a bude
vyzvednuta a uložena k nálezům v
příkopě. Vedle této kostry byly též
dvě kosti zvířecí. 10

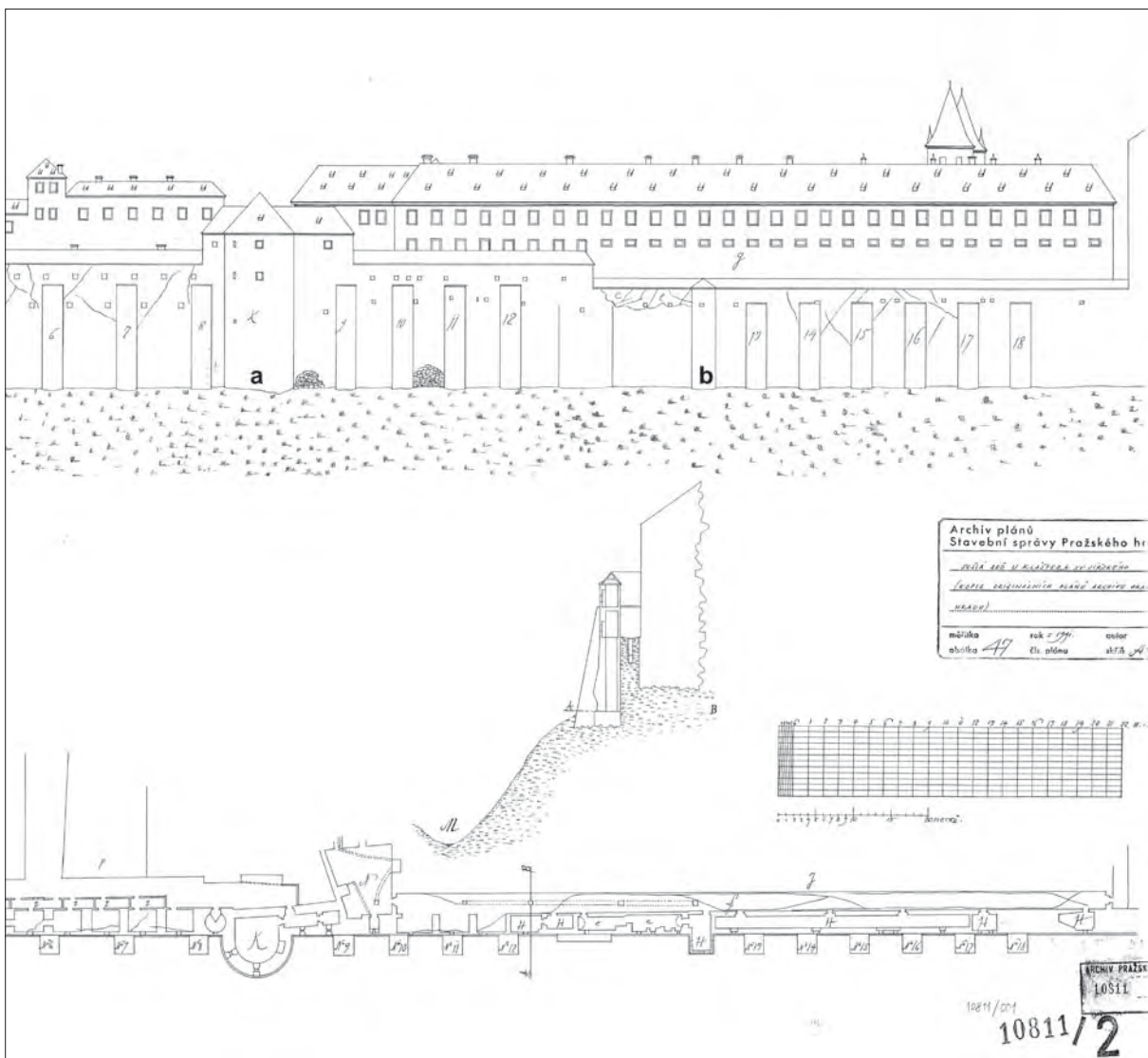
Obr. 6/6: Praha – Hrad, Severní hradeby. Záznam K. Fialy (*Fiala 1891–1939c*, rkp. 6, inv. č. 28).

Fig. 6/6: Prague Castle, Northern Ramparts. A record written by K. Fiala (*Fiala 1891–1939c*, rkp. 6, Inv. No. 28).

Obr. 6/7: Praha – Hrad, stavební práce v severním pásmu hradeb v letech 1933–1935. Vyznačení sond. Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, inv. č. 10 811/089.

Fig. 6/7: Prague Castle. Construction works in the northern part of the ramparts in 1933–1935. Location of trenches. The Archive of the Prague Castle, New plans collection, Inv. No. 10 811/089.

Obr. 6/8: Praha – Hrad, severní průčelí kláštera sv. Jiří s Bílou věží (a) a Západní hláskou (b), kopie originálního plánu z roku 1785. Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, inv. č. 10 811/001.

Fig. 6/8: Prague Castle, northern façade of the St. George's Convent with the White tower (a) and the Western watchtower (b). Copy of the original plan from 1785. The Archive of the Prague Castle, New plans collection, Inv. No. 10 811/001.

DALIBORKA (obr. 6/1–3)

Při sondáži prováděné v souvislosti s podchycováním severních hradeb Pražského hradu byla v roce 1930 otevřena sonda u zdi věže Daliborky. Nález lidských kostí zaznamenal hradní stavitel K. Fiala. Na základě dochovaných poznámek nelze rozhodnout, zda se jednalo o ostatky jedince rituálně či nerituálně pohřbeného v tomto prostoru či o sekundárně přemístěné kosti, které by mohly případně souviset s nálezem lidských ostatků na Opyši, resp. západně od č. p. 192/IV (viz výše).

LKo

TD: „22. 1. 1930: U samé paty Daliborky odkryt na severní straně mocný sesilovací pilíř z opuky... Na odstupnění zdi nalezeny lidské hnáty při samé zdi Daliborky a o něco níže a severněji lidská lebka...“ (Fiala 1891–1939d, rkp. 186, list 2)

P: Nedochovaná lebka a blíže neurčený počet lidských kostí, pravděpodobně z končetin.

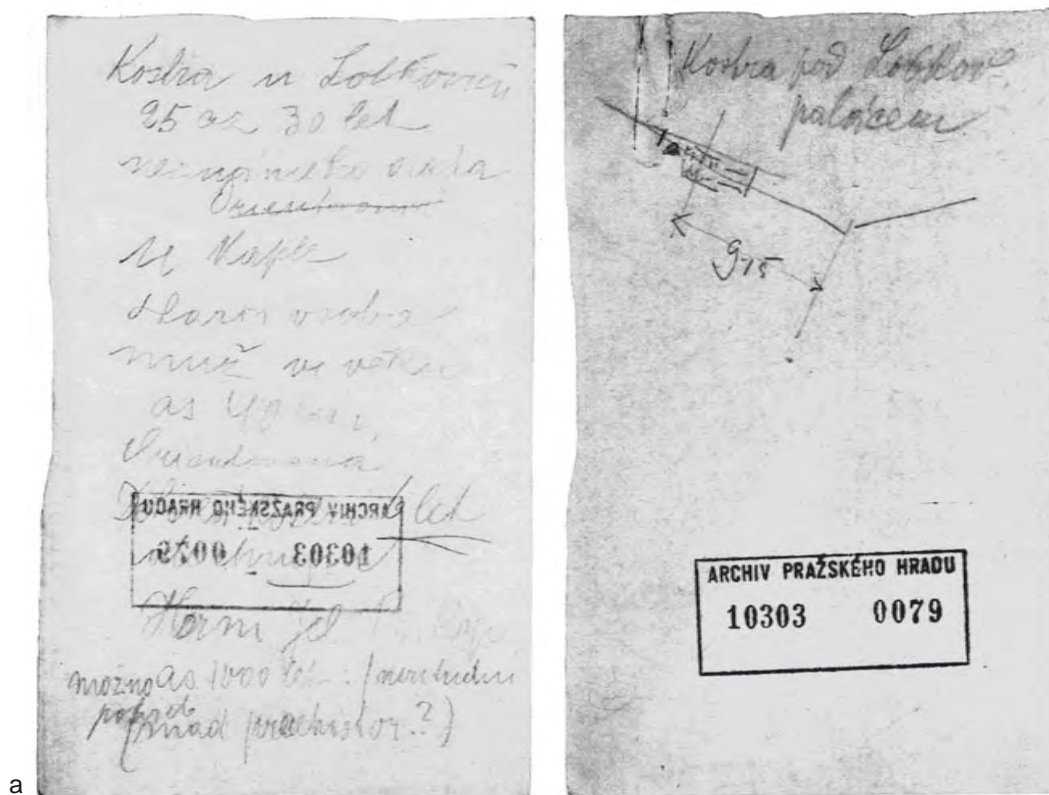
ZAHRADA NA VALECH – U LOBKOWICZKÉHO PALÁCE (obr. 6/1–4)

V Archivu Pražského hradu se dochoval lístek s anonymním nákresem informující o nálezu kostry „u Lobkoviců“, „pod Lobkovicským palácem“ (APH-NPS h; obr. 6/9). S ohledem na rysy rukopisu i na to, že se zápis nachází na podobném typu lístků, na jakých si poznamenal údaje K. Fiala, lze předpokládat jeho autorství i v tomto případě. Ve stavebním deníku se k roku 1922 však žádná zmínka nenachází (Fiala 1891–1939f, rkp. 301). Při stavebních aktivitách při jižní stěně paláce v roce 1927 také nebyly žádné lidské kosti objeveny (Fiala 1891–1939i, rkp. 306).

ZV1

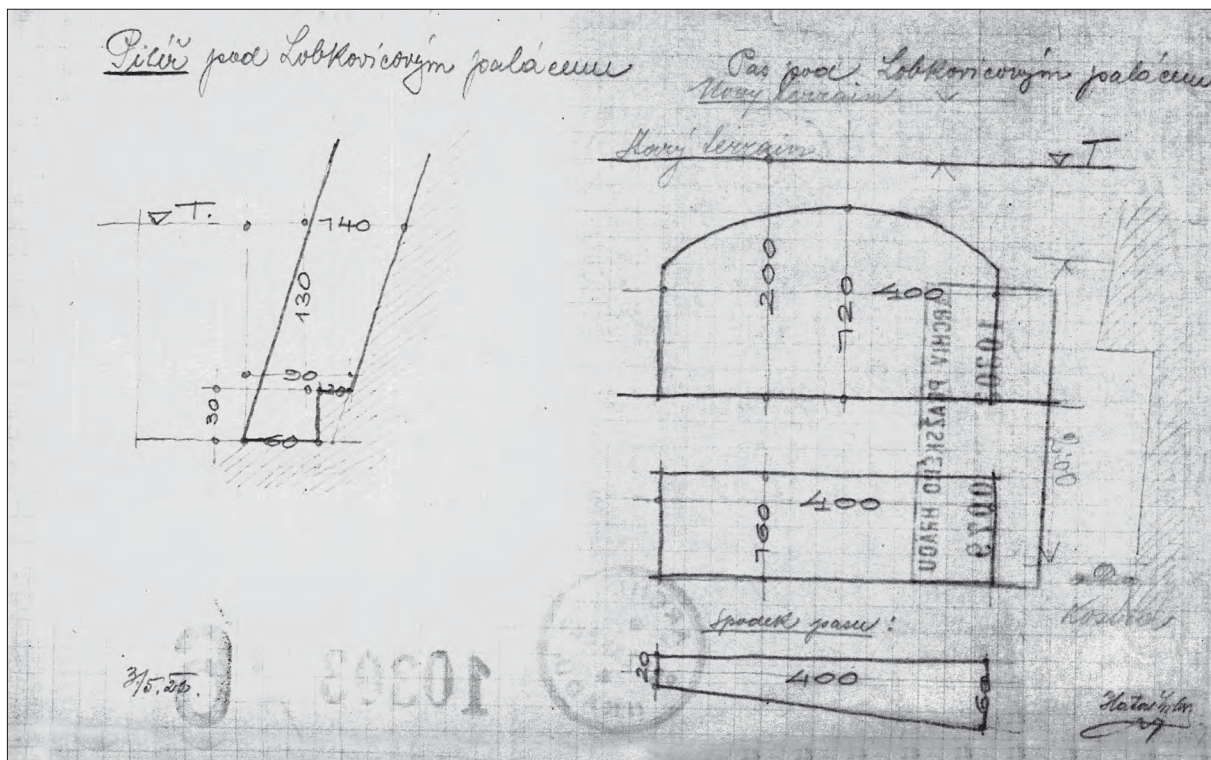
TD: „31. 5. 1922. Kostra u Lobkoviců 25 až 30 let neznámého data.“ (APH-NPS h, č. 10 303/079; obr. 6/9)

P: Kostra orientovaná ve směru Z–V v natažené poloze na zádech s rukama podél těla. Podle empirického určení patřila jedinci ve věku 25–30 let. Kostra není inventována v přírůstkových knihách (Katalog 1–2), ani se ji nepodařilo dohledat.

Obr. 6/9: Praha – Hrad, hrob jižně Lobkoviczkého paláce. a – skica situace a komentář; b – výškopisná skica. Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, inv. č. 10 303/079.

Fig. 6/9: Prague Castle. Grave to the south of the Lobkovicz Palace. a – Field sketch with description; b – Topographic sketch with elevation measurements. The Archive of the Prague Castle, New plans collection, Inv. No. 10 303/079.

b

K: Na lístku se dále uvádí informace o hrobu muže ve věku asi 40 let a dítěte ve věku šesti let u blíže neurčené kaple a o nález v horním Jelením příkopu (viz dále).

ZAHRADA NA VALECH – BEZ BLIŽŠÍ LOKALIZACE (obr. 6/1–5)

Isolované nálezy lidských kostí ze zahrady Na valech jsou uvedeny pouze v evidenci K. Fialy. 2016

TD: „D7. Čelist lidská s jednou stoličkou z výkopu kanalizace na Valech.“ (Evidence K. Fialy)

P: Nedochovaný ojedinělý nález lidské čelisti bez bližšího popisu nálezové situace. Pravděpodobně sekundárně přemístěn.

LKo
(D7)

TD: „D8. Kostí lidské (části) nalezené na Valech 16. 9. 1927.“ (Evidence K. Fialy)

A: Kostí lebky, obratel, dlouhé kosti. Dítě, infans II–III a minimálně jeden dospělý neurčitelný jedinec (Stránská 2016b, 6).

P: Nálezy lidských kostí bez bližšího popisu nálezové situace.

K: K uvedeným nálezům v zahradě Na valech je třeba uvést, že do této zahrady byl v roce 1921 přemisťován materiál z Opyše získaný při hloubení kanalizace (Stavební deník K. Fialy, záznam 15. 1. 1921, Fiala 1891–1939f). S ohledem na nálezy lidských kostí na Opyši lze uvažovat o tom, že nález se mohl na zahradu Na valech dostat např. z tohoto místa.

LKo
(D8)

RAJSKÁ ZAHRADA (obr. 6/1–6)

V evidenci K. Fialy jsou pod označením D5 uvedeny lidské ostatky z Rajske zahrady.

TD: „D5. Lebka lidská (části) zuby, část pánevní kosti. Nalezeno na Rajske zahradě (ve výkopu pro vodovod).“ (Evidence K. Fialy)

P: Nedochované nedatované lidské ostatky bez bližšího popisu nálezové situace.

LKo
(D5)

HORNÍ JELENÍ PŘÍKOP (obr. 6/1–7)

Dokladem o blíže neznámé pohřební aktivitě v horním Jelením příkopu je záznam o nálezů lidských kostí navazující na údaje o kostře v zahradě Na valech u Lobkowiczského paláce (viz výše obr. 6/9a). S ohledem na rysy rukopisu i na to, že se zápis nachází na podobném typu lístků, na jakých si poznamenával údaje K. Fiala, lze předpokládat jeho autorství i v tomto případě.

LKo

TD: „*Horní Jel. Příkop možno as 1000 let...nerituelní pohřeb snad prehistor.?*“ (APH-NPS h, č. 10 303/079)

P: Pravděpodobný hrobový nález bez bližšího popisu.

STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁČ (?), SLOUPOVÁ SÍŇ (obr. 6/1–8)

Informaci o nálezů lebky ve sloupové síni obsahuje evidence nálezů K. Fialy.

LKo
(D385)

TD: „*D385. Část lidské lebky vyplněné maltou nalezená v sloupové síni, úlomky lebky, vyplněné hroudou šedé černými zrnky a vápnem promíchané malty s kouskem cihly. Vše stmeleno pevně v jeden kus.*“ (Evidence K. Fialy)

P: Sekundárně přemístěná lebka ve zdivu. Nález nedohledán.

K: Nález pravděpodobně pochází ze Sloupové síně ve Starém královském paláci, jak lze nepřímo odvodit z lokalizací nálezů blízkých evidenčních čísel. Kromě toho další ‚sloupová síň‘, tzv. Plečnikova se nachází v západní části jižního křídla Pražského hradu.

STARÝ KRÁLOVSKÝ PALÁČ, ARKÁDY

Ve 30. letech 20. století probíhaly rekonstrukční práce v prostoru gotických arkád ve Starém královském paláci vedené K. Fialou. Jako orientační bod při popisu románských zdív je uváděna jakási kostra. S ohledem na to, že jí samotné není věnována žádná pozornost, a na to, že v roce 1928 byl právě v arkádách umístěn hrob bojovníka (nově IIIN199) přemístěný ze III. nádvoří (Guth 1934, 740), je velmi pravděpodobné, že měl K. Fiala na mysli právě tento hrob.

TD: „*4. III. 1932: Ve střední části /východně kostry/ nalezen pod pozdní románskou zdí velký stupeň z velkých kusů pískovce který čelem obrácen jest proti jihu, na sever přiražen jest k pevnému původnímu útvaru.*“ (Fiala 1891–1939l, inv. č. 274)

„*11. července 1934 středa: V. Nekvasil. Starý hrad. Pokračováno ve všech pracích. V arkádách pracuje se na bourání pásu a pak v chodbičce u kostry výkop pro zeď – Nalezena stará zeď v místech západně pod kostrou na maltu „z kopaného hlinitého písku s malou přísadou vápna.*“ (Fiala 1891–1931i, inv. č. 313)

... „*Při výkopu v arkádě u kostry nalezeno Staré románské zdivo které zdivo bylo do vykopaného základu v tvrdém násypu. Zaměřuje se.*“ (Fiala 1891–1939k, inv. č. 313)

„*12. [července – pozn. aut.] pás v arkádách bourán – v chodbě u kostry.*“ (souhrn Stavební správy za měsíc červenec 1934; Fiala 1891–1939i, inv. č. 313)

„*13. VII 1934: V arkádách střední části v poli kde leží kostra nalezeno při západní straně, částečně pod vladislavskou příčkou staré základové zdivo...*“ (Fiala 1891–1939l, inv. č. 274)

„*17. července 1934 úterý: V. Nekvasil. Starý hrad. Pokračování – V arkádách se zpevňuje pro vyztužení pás mezi pilíři přemyslovskými pak podchycení násypu zdí u kostry (ve výkopu). Výkop násypu.*“ (Fiala 1891–1939k, inv. č. 313)

7. DOPLŇKY K POHŘEBIŠTÍM V SEVERNÍM PŘEDPOLÍ PRAŽSKÉHO HRADU

Jan Frolík

7.1. JÍZDÁRNA (V-JÍZ)

Pohřebiště u Jízdárny Pražského hradu a zčásti také v jejím interiéru bylo z převážné části zkoumáno v letech 1947, 1951 až 1952, 1961 a 1982 až 1983. Katalog celého pohřebiště včetně údajů o dalších náhodně či ojediněle objevených hrobech zpracovala pro raně středověkou část K. Tomková (2006b), pro část novověkou G. Blažková-Dubská (2006). Zpracování odhalilo určité nejasnosti a mezery v zachované dokumentaci i v dochovaném nálezovém souboru. Během zpracovávání dalších nálezových souborů a při práci s archeologickým fondem zahrnujícím nálezy od roku 1925 se podařilo dohledat některé dokumenty a nálezy, jež byly považovány za ztracené. Při práci na původním katalogu byly uloženy do nesprávných beden či na nesprávné místo, takže jejich znovuobjevení je spíše dílem šťastné náhody. To je i případ nálezů z několika hrobů pohřebiště u Jízdárny. Nálezy a dokumenty upřesňují nebo potvrzují konstatování publikovaná ve výše zmíněných katalozích. U nově identifikovaných nálezů je pravděpodobné, že se „ztratily“ krátce po té, co byly v terénu vyzdvíženy, protože nebyly ani laboratorně ošetřeny.

N2: Př. č. **13325** – „2. IV. 1934. Praha IV – Hrad, Jízdárna. Střep nalezený v pánvi kostry (nález arch. K. Fialy při úpravě tenis. hřiště). Hrob č. 2.“ (Katalog 2)

1. Nezdobený zlomek (4 g) z výdutě nádoby hnědočervené barvy, na vnitřní straně hnědě glazovaný. 16.–17. století.

K: Jeden ze dvou hrobů evidovaný hradním stavitelem K. Fialou kdesi v severozápadní části plochy jižně od Jízdárny. Nejasné zůstává správné vročení nálezu (1934 nebo 1936 – Tomková 2006b, 16–17). Keramický zlomek z výplně potvrzuje zařazení hrobu do novověké etapy pohřbívání.

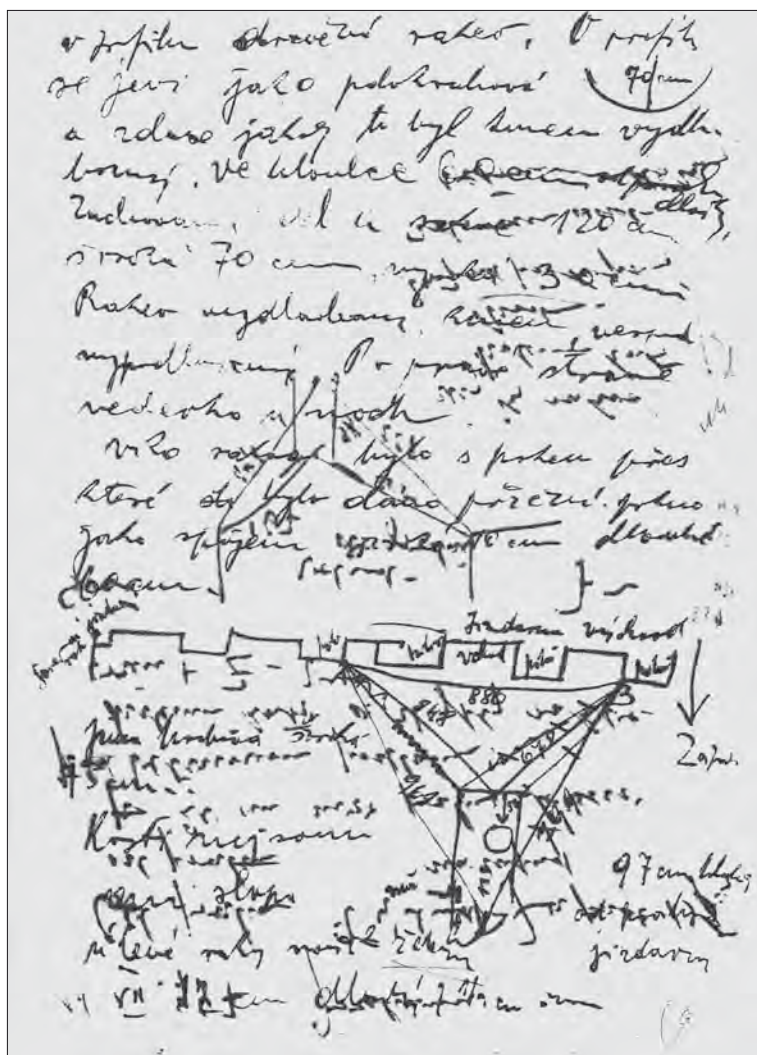
HROB
(2/36)

Hrob 1/47 je nejbohatším a pravděpodobně též nejvýznamnějším na pohřebišti Jízdárna. Je také jedním z mála hrobů objevených přímo v budově Jízdárny (Tomková 2006b, 18–23). Všechny informace o jeho poloze, úpravě a vybavení byly čerpány z rukopisů I. Borkovského, event. ze stručných popisů v publikacích. Dodatečně byl objeven konvolut rukopisných poznámek, jenž zachycuje některé archeologické aktivity v rozmezí 1. března 1946 až 7. října 1948. Nelze však zaručit, že je úplný, protože se dochoval v podobě jednotlivých nespojitých listů. Podle analogických poznámek a jejich čistopisů z jiných let je pravděpodobné, že jde o prvotní terénní poznámky, které byly následně přepsány na psacím stroji, jak dokládají dochované rukopisy (přehled jednotlivých dochovaných rukopisných verzí Tomková 2006b, 18, 23–24).

TD: Rukopisný záznam k 3. prosinci 1947 obsahuje některé drobné doplňky a především náčrtek polohy hrobu ve východní části Jízdárny (obr. 7/1 – originál, obr. 7/2 – překresba). Náčrtek byl překreslen, protože v zápisu inkoustovou tužkou na obou stranách listu papíru se částečně překryly a slily kresby a text.

„3. XII. 947. Jízdárna. Včera při kopání a odstraňování terenu a při jeho snižování před vchodem (z práského mostu) uvnitř Jízdárny. Při odstraňování hlíny respectivě břidlové skály, která byla těsně pod dlažbou jízdárny. Stojíme-li uvnitř jízdárny obrácení ke hlavnímu vchodu, kolmo na pravé ostění dveří uvnitř jízdárny nalezen hrob mladého děvčete. Při odkopávání břidly byl podkopán velký kus břidly a spadl a z něj se vysypaly zausnice, skleněné korály a kusy lebky. Také dělníci našli ve hlíně kusy plechu, který pochází asi z reliquiaře. Na místě jsem shledl v profilu dřevěná rakev. V profilu se jeví jako polokruhová a zda se jakoby to byl kmen vydlabaný. Ve hloubce 60 cm od povrchu. Zachovaná délka rakve 120 cm, široká 70 cm, vysoká 30 cm. Rakev vydlabaná. Kmen vespod vypořezaný. Po pravé straně vederko u noh. Víko rakve bylo s prken přes které bylo dano příční prkno jako spojení široké 10 cm dlouhé 60 cm. Jama hrobová široká 75 cm. Kostí nejsou ani stopa. U levé ruky nožik železný 12 cm dlouhý 1 ½ cm široký. 97 cm hluboko od prahu Jízdárny.“

HROB
(1/47)

Obr. 7/1: Praha – Hrad, Jízdárna. Terénní náčrtek z 3. 12. 1947 s polohou hrobu 1/1947. Kreslil I. Borkovský.

Fig. 7/1: Prague Castle, Riding School. Field sketch from 3. XII. 1947 with the indicated position of the grave 1/1947. Drawn by I. Borkovský.

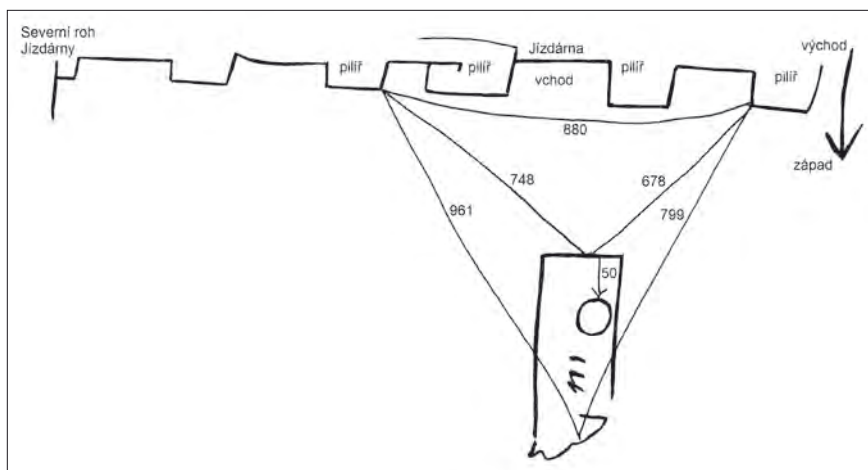
N1: Př. č. **12693** – „VI. 1947. Lidské kosti, střepy, kus bronzu. Praha – Hrad, Jízdárna. Kostí, střepy a kus bronzu nalezené pod podlahou jízdárny při prohlubování (asi 3 m).“ (Katalog 1)

Př. č. **12694** – „VI. 1947. Hrob děvčete, v němž bylo nalezeno 7 zlacených náušnic, skleněné korále, nožík, vědérko. Zbytek rakve a kosti se rozpadly.“ (Katalog 1)

A: Př. č. 12693 – humerus, náležející podle robusticity pravděpodobně muži, ostatní kosti patří neurčitelnému jedinci/jedincům, dospělým.

Př. č. 12694 – pozůstatky dvou jedinců – dítěte, infans II-III (5–7 let) a neurčitelného dospělého (Stránská 2016b, 7–8).

K: Nově identifikované lidské kosti naznačují, že bagrováním bylo v roce 1947 pravděpodobně porušeno více hrobů, a to tak, že nebyly rozeznány hrobové jámy či součásti výbavy. Podrobnější údaje jsou dochovány pouze u dětského (podle nálezů dívčího) hrobu. Na vzájemnou polohovou souvislost obou souborů ukazuje přítomnost kostí neurčitelného dospělého v obou souborech. Záznamy v přírůstkovém seznamu byly zřejmě dělány až s určitým odstupem. Mají totiž chybné datum, které předchází skutečné době objevení. Datum z terénních poznámek považujeme za správné.

Obr. 7/2: Praha – Hrad, Jízdárna. Terénní náčrtek z 3. 12. 1947 s polohou hrobu 1/1947. Z originálu překreslil J. Frolík.

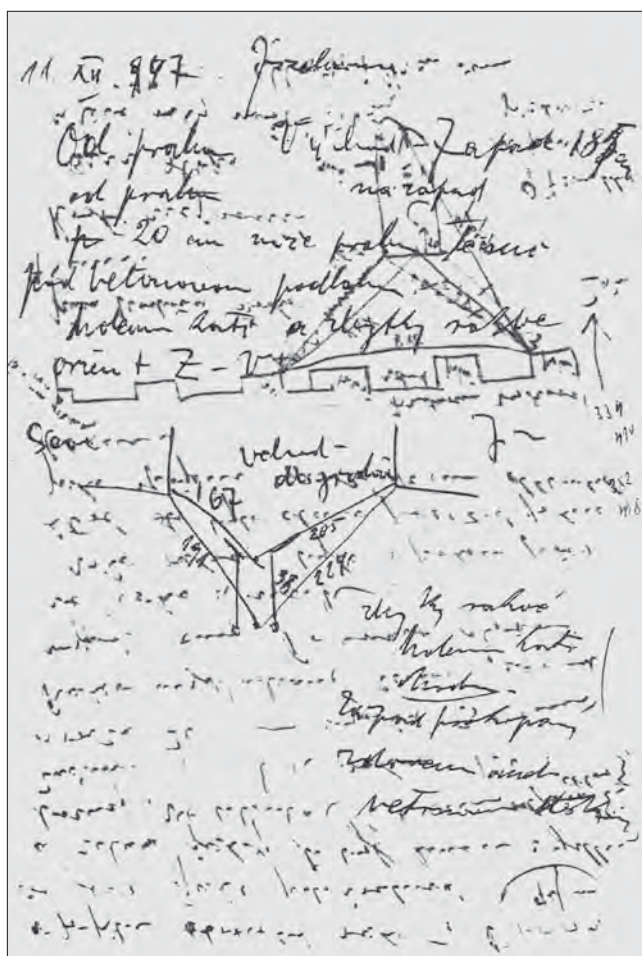
Fig. 7/2: Prague Castle, Riding School. Field sketch from 3. XII. 1947 with the indicated position of the grave 1/1947. Drawn by J. Frolík from the original sketch.

TD: Rukopisný záznam k 11. prosinci 1947. Obsahuje rukopisné poznámky s náčrtem polohy hrobu (obr. 7/3 – originál, obr. 7/4 – překresba). Popis hrobu byl beze změny převzat do dochovaných rukopisů (Tomková 2006b, 23).

HROB
(2/47)

N1: Př. č. **12713** – „4. XII. 1947. Kostí pravé ruky, kosti, zbytky rakve. Lidské kosti z rozrušeného hrobu těsně u vchodu (prostřed) na východní straně, mělko pod dlažbou.“ (Katalog 1)

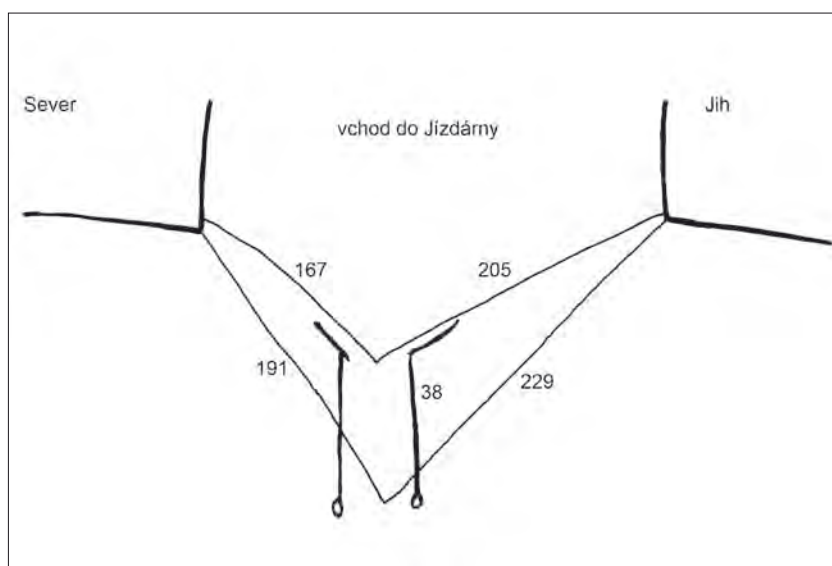
A: Neurčitelný jedinec, dospělý (Stránská 2016b, 7).

Obr. 7/3: Praha – Hrad, Jízdárna. Terénní náčrtek z 11. 12. 1947 s polohou hrobu 2/1947. Kreslil I. Borkovský.

Fig. 7/3: Prague Castle, Riding School. Field sketch from 11. XII. 1947 with the indicated position of the grave 2/1947. Drawn by I. Borkovský.

K: Podle popisu z roku 1947 se z hrobu dochovaly dolní končetiny (holenní kosti) a podle seznamu nálezů také kost pravé ruky (Tomková 2006b, 23). Nález dolních končetin zobrazuje publikovaný náčrt. V souvislosti s tím je zajímavé porovnání se zprávou o nálezu hrobů v Jízdárně (ovšem na bližší neurčeném místě) v roce 1919. Z jednoho z nich byly vyzvednuty pouze dlouhé kosti levé ruky a blok zeminy s lebečními kostmi. Dolní končetiny byly ponechány v zemi pro případ budoucího výzkumu (Tomková 2006b, 15). Lákavou interpretaci, že jde o jeden hrob, však není možné potvrdit. Antropologický materiál z roku 1919, který by to umožňoval, se nedochoval. Dále je možná souvislost s kostmi př. č. 12693, protože jsou převážně určeny také jako dospělý jedinec. Také u hrobu 2/47 je nesrovnalost v datech, terénní záznam má pozdější datum než zápis do přírůstkového seznamu.

Obr. 7/4: Praha – Hrad, Jízdárna. Terénní náčrtek z 11. 12. 1947 s polohou hrobu 2/1947. Z originálu překreslil J. Frolík.

Fig. 7/4: Prague Castle, Riding School. Field sketch from 11. XII. 1947 with the indicated position of the grave 2/1947. Drawn by J. Frolík from the original sketch.

**HROB
(14/51)**

N1: Př. č. **13286** – „28. II. 1951. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Hrob č. 14; kostra porušena bagrem. Zbytky dřeva rakve.“ (Katalog 2)

K: Množství úlomků dřeva a jejich kompaktní zachování nasvědčuje spíše novověkému stáří hrobu, jak předpokládal i I. Borkovský (Tomková 2006b, 58).

**HROB
(15/51)**

N1: Př. č. **13287** – „27. II. 1951. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Hrob č. 15, hroznič. náušnice nalezená na levé straně lebky. Část rozbité nádoby nalezená u levého chodidla kostry těsně u paty. Železný předmět nalezen šikmo ležící na pravé straně prsou. Zbytky kostí.“ (Katalog 2)

A: Nově identifikované kosti náleží spíše hrobu 15B/1951. Neurčitelný jedinec, senilis (Stránská 2016b, 6).

K: Zřejmě druhotně od souboru oddělené lidské kosti. Dříve analyzovaná část kostí (Ao310, Ao310a, Ao352, Ao352) obsahovala kosti tří jedinců (Tomková 2006b, 29–30).

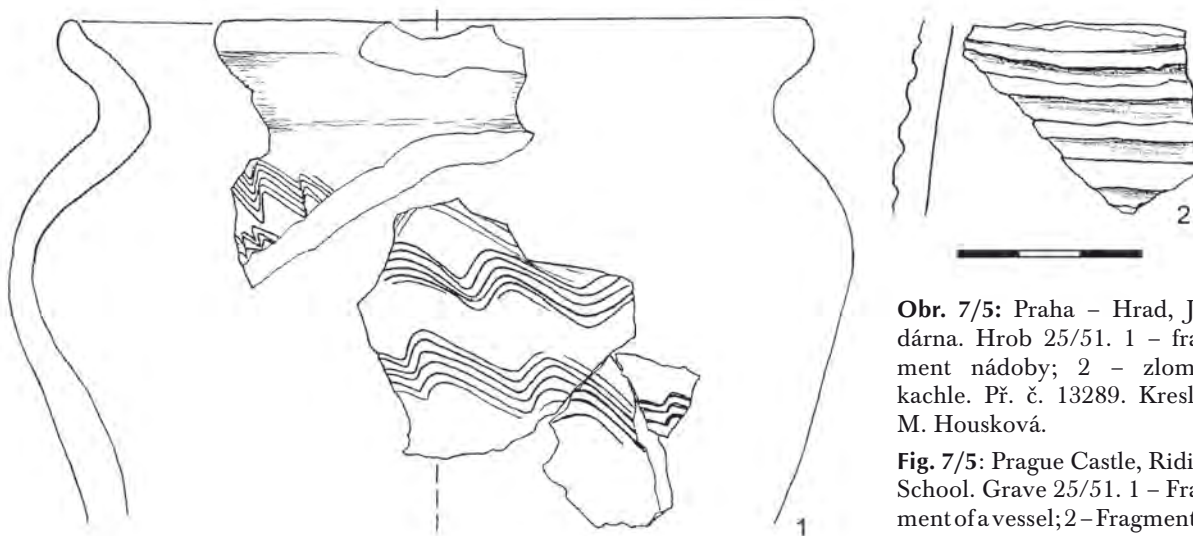
**HROB
(25/51)**

N2: Př. č. **13289** – „3. III. 1951. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Střepy z hrobu č. 25.“ (Katalog 2)

1. Sedm zlomků z okraje a těla hrncovité nádoby (67 g) s jednoduchým okrajem, na podhrdlí a výduti výzdoba hřebenovou vlnicí, keramická skupina „J“. 9. až starší 10. století (obr. 7/5-1).

2. Zlomek ze stěny nádobkového kachle (10 g) světle hnědé a béžové barvy. 15.–16. století (obr. 7/5-2).

K: Hrob ve východní části pohřebiště v blízkosti východního křídla Jízdárny (Tomková 2006b, 32). Hrob byl poškozen bagrem a starším výkopem. Zlomky nádoby (původně velmi pravděpodobně celé) poukazují na jeho raně středověké datování. Zlomek kachle může pocházet ze zmíněného staršího (novověkého?) narušení hrobu.

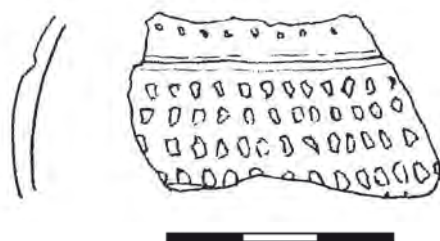
Obr. 7/5: Praha – Hrad, Jízdárna. Hrob 25/51. 1 – fragment nádoby; 2 – zlomek kachle. Př. č. 13289. Kreslila M. Housková.

Fig. 7/5: Prague Castle, Riding School. Grave 25/51. 1 – Fragment of a vessel; 2 – Fragment of a tile. Inv. No. 13289. Drawn by M. Housková.

N2: Př. č. 13298 – „16. III. 1951. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Hrob č. 40. Střep nalezený u kostry v zásypu. Hřebíky z rakve.“ (Katalog 2)

1. Keramický zlomek (4 g) z těla nádoby zdobené rádélkem. Světle šedohnědý a světle šedý. 15.–16. století (obr. 7/6).

K: Hrob ve střední části novověkých hrobů jižně od Jízdárny (Blažková-Dubská 2006, 150). Keramický zlomek z výplně potvrzuje jeho zařazení do novověké etapy pohřbívání.

Obr. 7/6: Praha – Hrad, Jízdárna. Hrob 40/51. Keramický zlomek. Př. č. 13298. Kreslila M. Housková.

Fig. 7/6: Prague Castle, Riding School. Grave 40/51. Pottery sherd. Inv. No. 13298. Drawn by M. Housková.

N2: Př. č. 13301 – „21. III. 1951. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Hrob 43. Polévaný střep, zdobený, nalezený v zásypu hrobu těsně nad kostrou. Střep okraje nádoby. Hřebíky z rakve.“ (Katalog 2)

1. Jednoduše profilovaný okrajový keramický zlomek (11 g) z pokličky, nezdobený. Redukční výpal, šedý. 15.–16. století (obr. 7/7-1).

2. Drobný keramický zlomek (1 g) z výdutě nádoby, zdobený rádélkem. Vně béžový a světle hnědě glazovaný, uvnitř světle hnědě glazovaný. 16.–17. století (obr. 7/7-2).

K: Hrob ve střední části novověkých hrobů jižně od Jízdárny (Blažková-Dubská 2006, 151). Keramické zlomky z výplně potvrzují jeho zařazení do novověké etapy pohřbívání.

Obr. 7/7: Praha – Hrad, Jízdárna. Hrob 43/51. 1, 2 – keramické zlomky. Př. č. 13301. Kreslila M. Housková.

Fig. 7/7: Prague Castle, Riding School. Grave 43/51. 1, 2 – Pottery sherds. Inv. No. 13301. Drawn by M. Housková.

HROB
(40/51)

HROB
(43/51)

N2: Př. č. **13302** – „16. III. 1951. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Hrob č. 44. 2 střepy hnědě polévané v černém zásypu těsně u kostry. Bronzový drátek stočený do kroužku s přesahujícími konci. Střep okraje nalezen v zásypu těsně nad kostrou. Bronzový kroužek a železné hřebíky z rakve.“ (Katalog 2) Zapsáno pod stejným číslem dvakrát – předměty 1–3 dne 16. března 1951, předmět 4 až 21. března 1951.

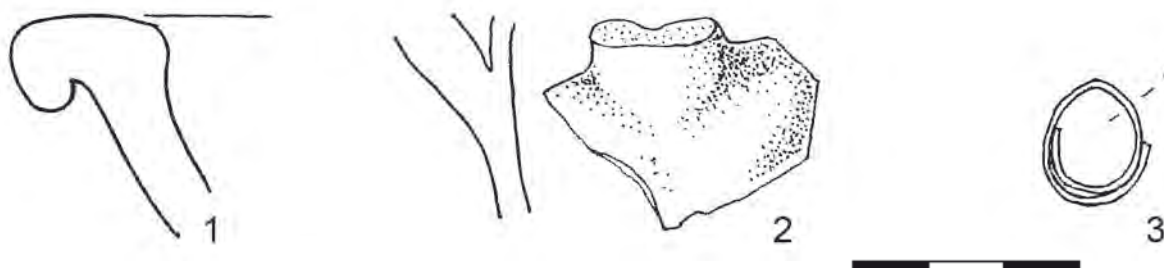
1. Zlomek dna odříznutý strunou (15 g) z nádoby vně šedohnědé, uvnitř hnědě glazované. 16.–17. století.

2. Okrajový, ven vyložený zlomek z mísy (23 g), nezdobený. Světle hnědý. 15.–16. století (obr. 7/8-1).

3. Nezdobený keramický zlomek (7 g) z výdutě nádoby a náběhem na páskové ucho. Vně béžový, uvnitř tmavohnědě glazovaný. 16.–17. století (obr. 7/8-2).

4. Bronzový drátek stočený do kroužku. 17 x 13 mm, průměr drátu 0,6 mm (obr. 7/8-3).

K: Hrob ve střední části novověkých hrobů jižně od Jízdárny (Blažková-Dubská 2006, 151). Keramické zlomky z výplně potvrzují jeho zařazení do novověké etapy pohřbívání. Bronzový drátek není možné sám o sobě datovat.

Obr. 7/8: Praha – Hrad, Jízdárna. Hrob 44/51. 1, 2 – keramické zlomky; 3 – bronzový kroužek. Př. č. 13302. Kreslila M. Housková.

Fig. 7/8: Prague Castle, Riding School. Grave 44/51. 1, 2 – Pottery sherds; 3 – Bronze circle. Inv. No. 13302. Drawn by M. Housková

N2: Př. č. **13311** – „2. V. 1951. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Hrob č. 63. Střepy a hřebíky z rakve.“ (Katalog 2)

1. Nezdobený zlomek z výdutě nádoby (9 g) vně hnědý, uvnitř hnědě glazovaný. 16.–17. století.

2. Keramický zlomek (4 g) z výdutě nádoby zdobený rýhou. Vně hnědočervený, uvnitř hnědě glazovaný. 16.–17. století (obr. 7/9).

3. Nezdobený zlomek z výdutě nádoby (4 g) vně světle hnědý, uvnitř hnědě glazovaný. 16.–17. století.

4. Dva nezdobené zlomky z výdutě nádoby (18 g) vně šedohnědé, uvnitř hnědě glazované. Oba z téže nádoby. 16.–17. století.

K: Hrob na jižním okraji novověkého pohřebiště jižně od Jízdárny (Blažková-Dubská 2006, 158). Keramické zlomky z výplně potvrzují jeho zařazení do novověké etapy pohřbívání.

Obr. 7/9: Praha – Hrad, Jízdárna. Hrob 63/51. Keramický zlomek. Př. č. 13311. Kreslila M. Housková.

Fig. 7/9: Prague Castle, Riding School. Grave 63/51. Pottery sherd. Inv. No. 13311. Drawn by M. Housková

N1: Př. č. **13370** – „3. V. 1951. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Kostra č. 71. Zbytky železného nožičku na levé straně.“ (Katalog 2)

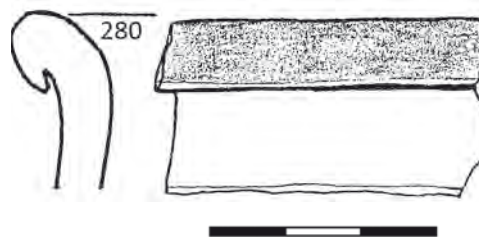
A: Spíše muž?, matusus II – senilis (nad 50 let; Stránská 2016b, 8).

K: Hrob je situován na západním okraji pohřebiště ve skupině převážně novověkých hrobů (Tomková 2006b, 59). K hrobu se nedochovala dokumentace (fotografie apod.), novou informací ze seznamu nálezů je přítomnost (nedochovaného) nože. Ta by naznačovala jeho přiřazení spíše k raně středověké části pohřebiště a souvislost s nedalekými hroby 70, 73 a 74.

N2: Př. č. **13313** – „18. V. 1951. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Hrob č. 72. 2 polévané střepy ze zásyvu hrobu; hřebíky z rakve.“ (Katalog 2)

1. Nezdobený okrajový keramický zlomek (15 g) vně béžový a žlutohnědě glazovaný, uvnitř žlutohnědě glazovaný. 16.–17. století (obr. 7/10).

K: Hrob na západním okraji skupiny novověkých hrobů jižně od Jízdárny (Blažková-Dubská 2006, 160–161). Podle popisu měly být v zásyvu hrobu nalezeny dva keramické zlomky, dochoval se však pouze jeden. Zlomek z výplně potvrzuje zařazení hrobu do novověké etapy pohřbívání.

HROB
(72/51)

Obr. 7/10: Praha – Hrad, Jízdárna. Hrob 72/51. Keramický zlomek. Př. č. 13313. Kreslila M. Housková.

Fig. 7/10: Prague Castle, Riding School. Grave 72/51. Pottery sherd. Inv. No. 13313. Drawn by M. Housková.

N: Př. č. **13372** – „22. V. 1951. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Hrob č. 73. Lidské kosti.“ (Katalog 2)

A: Žena, adultus II – maturus I (Stránská 2016b, 7).

K: ---

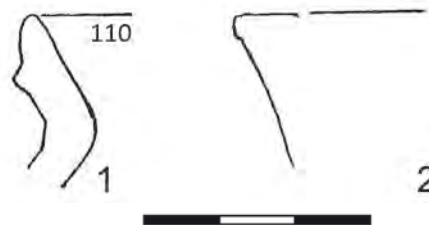
HROB
(73/51)

N2: Př. č. **13315** – „23. V. 1951. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně, jeho západ. část. Hrob č. 76 – 2 střepy ze zásyvu hrobu.“ (Katalog 2)

1. Okrajový zlomek s profilací nepravého okruží zdobený rýhou (8 g), černošedý, černohnědý a hnědý, skupina „kalichovitá“. 10.–11. století (obr. 7/11-1).

2. Jednoduše profilovaný (?) okrajový zlomek zdobený rýhou (2 g), cihlově červený a béžový, skupina „neurčitelná“. Datování? (obr. 7/11-2).

K: Hrob u západního okraje novověkého pohřebiště jižně od Jízdárny (Blažková-Dubská 2006, 32). Podle dokumentace byly v zásyvu nalezeny nově identifikované keramické zlomky. Oba jsou svým provedením netypické, podle technologických znaků však náleží do raného středověku.

HROB
(76/51)

Obr. 7/11: Praha – Hrad, Jízdárna. Hrob 76/51. 1, 2 – keramické zlomky. Př. č. 13315. Kreslila M. Housková.

Fig. 7/11: Prague Castle, Riding School. Grave 76/51. 1, 2 – Pottery sherds. Inv. No. 13315. Drawn by M. Housková.

N1: Př. č. **13317** – „6. VI. 1951 Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Hrob č. 93. 2 zlomky želez. nože. Zuby.“ (Katalog 2)

A: Dítě, infans II (okolo 4+/-1 rok; Stránská 2016b, 6).

K: K. Tomková (2006b, 40–41) upozorňuje na nesrovnalost k přiřazení nože k hrobu 93 nebo 94. U antropologického materiálu zápis v seznamu nálezů jednoznačně upozorňuje na zuby, které se také dochovaly.

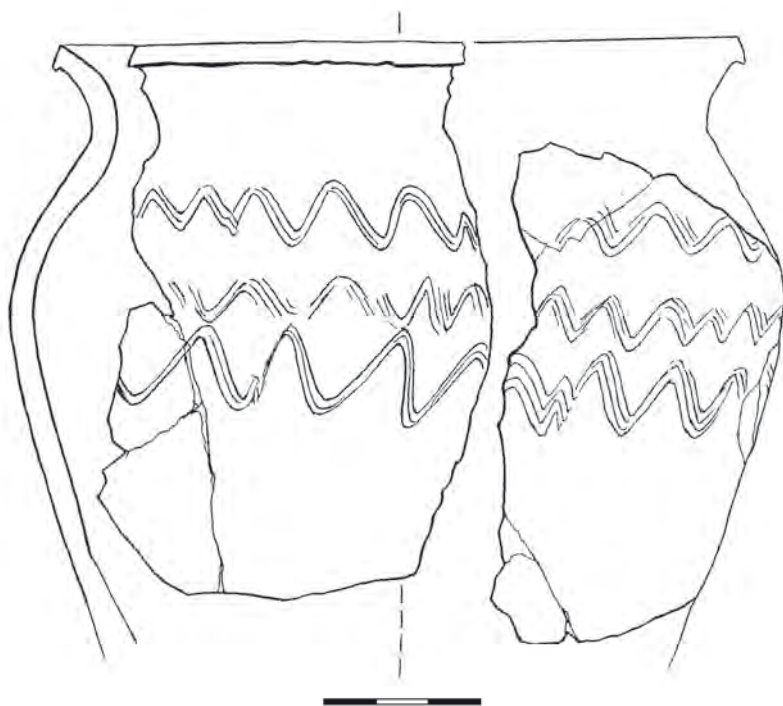
HROB
(93/51)

HROB
(99/52)

N2: Př. č. **13327** – „20. II. 1952. Praha IV – Hrad, Jízdárna – pohřebiště. Střeby nalezené severně od kostry č. 99 (ve vzdálenosti 5 m). Kostra byla pravděpodobně rozrušena kompresorem.“ (Katalog 2)

I: Dva fragmenty téže nádoby (130 g) s jednoduše profilovaným okrajem a výzdobou hřebenovou vlnicí hnědé, hnědošedé a černohnědé barvy. Technologická skupina „JK“. 9.–10. století (obr. 7/12).

K: Hrob ve východní části pohřebiště v blízkosti východního křídla Jízdárny (Tomková 2006b, 43). Hrob byl poškozen bagrem. Zlomky nádoby (původně velmi pravděpodobně celé) byly nalezeny podle dokumentace 5 m severně od hrobu. Vzhledem k tomu, že se těsně severně nacházel hrob 31/1951, také silně poškozený bagrem, může torzo nádoby pocházet i z něj.

Obr. 7/12: Praha – Hrad, Jízdárna. Hrob 99/52. Fragment nádoby. Př. č. 13327. Kreslila M. Housková.

Fig. 7/12: Prague Castle, Riding School. Grave 99/52. Fragment of a vessel. Inv. No. 13327. Drawn by M. Housková.

HROB
(100/52)

N1: Př. č. **13328** – „20. II. 1952. Praha IV – Hrad, pohřebiště na Jízdárně. Kostra č. 100. Nohy ze ztellelé kostry nebo z kostry odstraněné kompresorem. Nalezeny u křídla běžícího kolmo na jízdárnu od severu k jihu. Kostí rozdrcené lebky vyzvednuty 22. II. 1952.“ (Katalog 2)

A: Podle lebky žena, maturus (Tomková 2006b, 43–44); podle nově identifikovaných kostí neurčitelný jedinec – dospělý (Stránská 2016b, 6).

K: Hrob u severní části východního křídla Jízdárny. Antropologický materiál byl zapsán pravděpodobně dvakrát pod stejným číslem a nově identifikované kosti končetin byly v neznámé době od ostatních nálezů odděleny.

HROB
(3/61)

N1: Př. č. **14193** – „2. II. 1961. Jízdárna Pražského hradu. Kostra dospělého – poškozena, lebka dobře zachována.“ (Katalog 3)

A: Spíše muž?, adultus I (Stránská 2016b, 8).

K: ---

TD: ---

PD: ---

PK: Plánek hrobu na milimetrovém papíře označený „Královská zahrada – SZ roh – U Lvího dvora (1975)“ (obr. 7/13).

N: ---

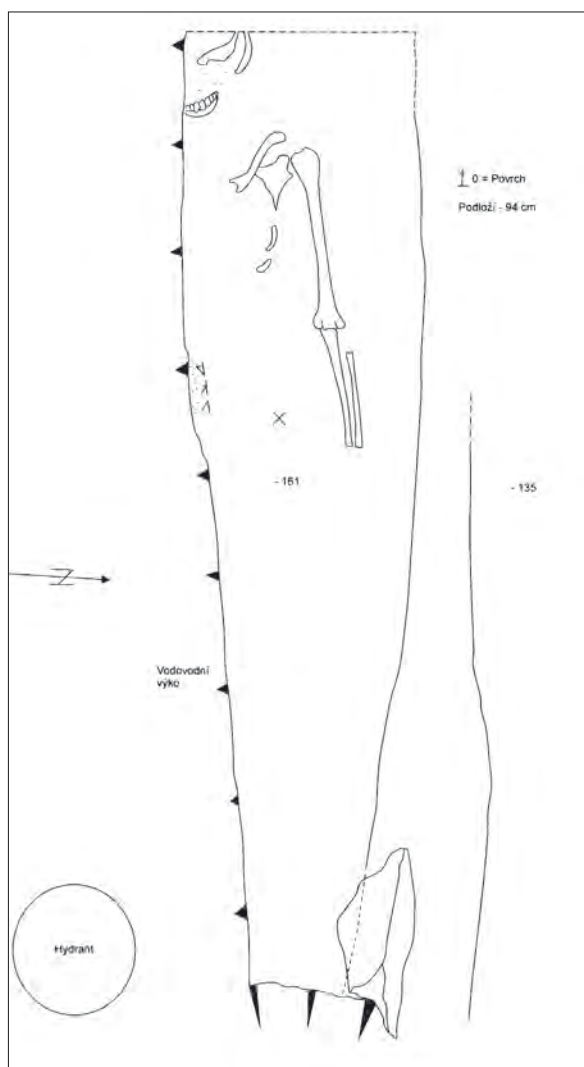
F-T: Tři nečíslované negativy (obr. 7/14). Zachycují prakticky totožnou situaci z různé vzdálenosti.

F-P: ---

A: Antropologický materiál se nedochoval.

P: Torzo kostrového hrobu porušeného výkopem pro vodovodní potrubí. Zachována severní polovina hrobové jámy hluboké 1,61 m od povrchu a zahlobené 0,67 m do podloží. U východního konce dochované části hrobové jámy byl uložen rozměrnější, nejspíše opukový kámen umístěný podle snímku užší hranou na výšku. Zemřelý byl uložen v obvyklé poloze, tj. hlavou k západu. Z kostry se dochovala část lebky s dolní čelistí, převážná část levé ruky s lopatkou a klíční kostí. Hrobová výbava nebyla zjištěna.

K: Původní informace o tomto hrobu byly velmi neurčité (Tomková 2006b, 47), opíraly se pouze o ústní sdělení tehdejšího vedoucího výzkumu Pražského hradu Z. Smetánky. Dokumentace nebyla k dispozici. Terénní kresba na milimetrovém papíře a negativy tří černobílých fotografií byly objeveny v konvolutu dokumentů z výzkumu v Lumbeho zahradě (Z-JÍZ). Podle fotografií lze hrob přesně lokalizovat podle hydrantu vlevo od vstupu do Královské zahrady z ulice U Prašného mostu. Zároveň se zdá, že západní konec hrobové jámy nebyl odkryt. Je-li situace zakreslena správně, byl východní konec hrobové jámy zničen mladším hlubším výkopem.

Obr. 7/13: Praha – Hrad, Královská zahrada, hrob 1/1975. Plán hrobu, digitalizace V. Kukanová.

Fig. 7/13: Prague Castle, Royal Garden. Grave 1/1975. Plan of the grave, digitalised by V. Kukanová.

Obr. 7/14: Praha – Hrad, Královská zahrada, hrob 1/1975. Fotografie částečně odkrytého hrobu.

Fig. 7/14: Prague Castle, Royal Garden. Grave 1/1975. Photograph of the partially excavated grave.

TD: ---

PD: ---

PK: Plánek sondy s hrobem 1/16 (*obr. 7/15*).

N1: Č. sáčku 327, 328.

1. Ostruha.

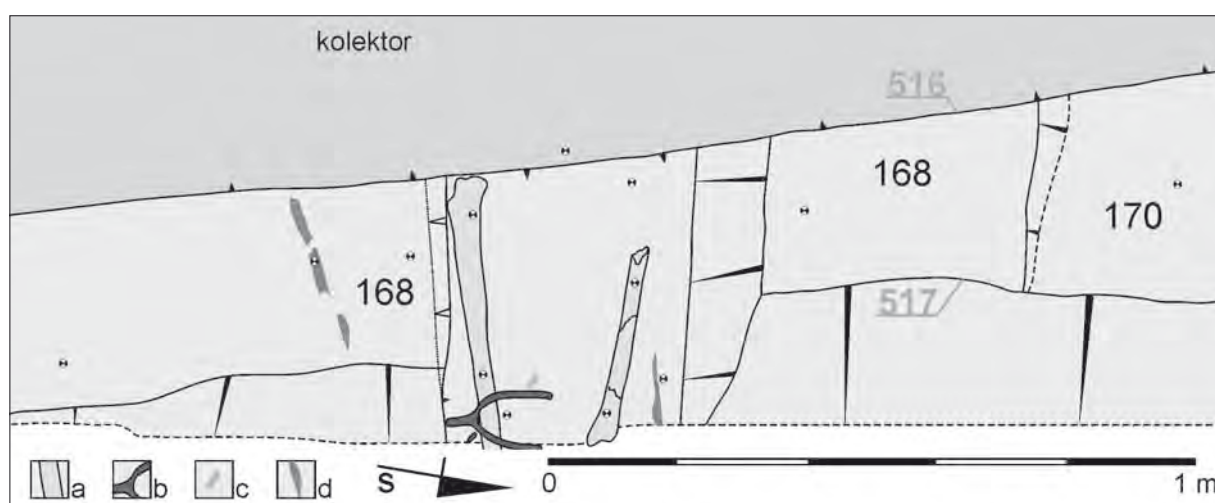
2. Ostruha.

3. Zlomky dřeva.

F-T: Nečíslované fotografie hrobu (*obr. 7/16, 7/17*).

F-P: ---

A: Neurčitý jedinec, dle robusticity spíše muž, adultus II - maturus II (30-50 let, *Stránská 2016b*).

Obr. 7/15: Praha – Hrad, Královská zahrada, dvůr domu č. p. 50/IV, hrob 1/2016. Plán hrobu. Čísla označují uložení (168, 170) nebo výkopy (516, 517) podle terénní dokumentace; a – lidské kosti; b – železné předměty; c – stopy rzi; d – zbytky dřeva. Kreslil J. Matiašek.

Fig. 7/15: Prague Castle, Royal Garden, courtyard of the House Land-registry No. 50/IV. Grave 1/2016. Ground plan of the grave. Numbers indicate the layers (168, 170) or features (516, 517) according to the field documentation; a – human bones; b – iron items; c – rust traces; d – remains of wood. Drawn by J. Matiašek.

Obr. 7/16: Praha – Hrad, Královská zahrada, dvůr domu č. p. 50/IV, hrob 1/2016. Pohled shora. Foto P. Pinc.

Fig. 7/16: Prague Castle, Royal Garden, courtyard of the House Land-registry No. 50/IV. Grave 1/2016. Vertical snap shot. Photo P. Pinc.

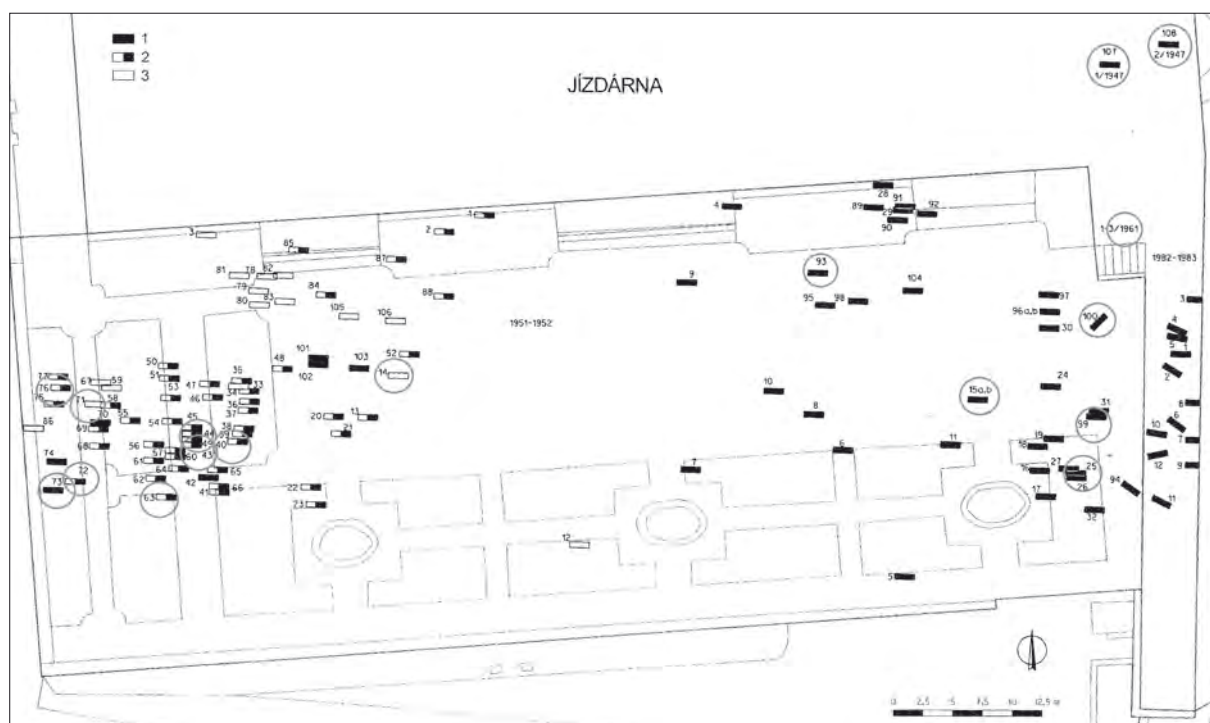
Obr. 7/17: Praha – Hrad, Královská zahrada, dvůr domu č. p. 50/IV, hrob 1/2016. Pohled od jihu. Foto P. Pinc.

Fig. 7/17: Prague Castle, Royal Garden, courtyard of the House Land-registry No. 50/IV. Grave 1/2016. View from south. Photo P. Pinc.

P: Z hrobu situovaného u západního okraje Královské zahrady na dvoře domu č. p. 50/IV byla odkryta část hrobové jámy s částmi holenních kostí. Zbývající část hrobové jámy byla zničena recentními zásahy (z východní strany výkopem pro kanalizaci, od západu liniíovou stavbou kolektoru, obě z 20. století). Zda se dochovala nejzápadnější část jámy, nebylo možné zjistit. Podle polohy kostí byl zemřelý pohřben v natažené poloze s hlavou k západu. Zetlelé zbytky dřeva po stranách kostry a také v partiích nad ní a pod ní ukazují na pohřbení v dřevěné schráně/rakvi. U pravé nohy se nacházela dvojice železných ostruh na sobě.¹

K1: Hrob objeven ve východní stěně výkopu pro vodovod; bylo zřejmé, že byl zachycen/poškozen v nedávné minulosti a unikl archeologické asistenci (pravděpodobně proto, že se nachází v areálu dlouhodobě uzavřené a nepřístupné zahrady/dvora). Jednoznačně potvrzuje pokračování pohřebiště až k západnímu okraji Královské zahrady. Tytéž práce však doložily, že se ve vstupní části zahrady nachází více archeologicky neasistovaných výkopů pro inženýrské sítě nedávného data (70.–80. léta 20. století, kdy byla Královská zahrada pro veřejnost nepřístupná). Přítomnost ostruh dokládá, že hroby významnějších jedinců se nacházejí (nacházely) i na východním okraji pohřebiště. Nezdá se totiž, že by pohřebiště pokračovalo dále do areálu Královské zahrady. Nejbohatší hrob pohřebiště (hrob 1/47) byl z tohoto hlediska situován u severního nebo severovýchodního okraje pohřebiště.

Pohřebiště Jízdárna se dlouhodobě zkoumalo. Hroby byly prozkoumávány nebo alespoň evidovány v období 1895 až 2016 (*obr. 7/18*). Jednotlivě označených hrobů je doloženo celkem 133. Jejich označení (číslování) je poněkud nepřehledné. Nejdelsí kontinuální řadu tvoří hroby z výzkumu I. Borkovského v letech 1951 a 1952 (celkem 104). Jako hroby 105 až 108 k nim I. Borkovský doplnil nálezy z let 1936 a 1947. Ostatní nebyly původně čísla označeny, popř. číselná řada začíná znovu od čísla jedna.

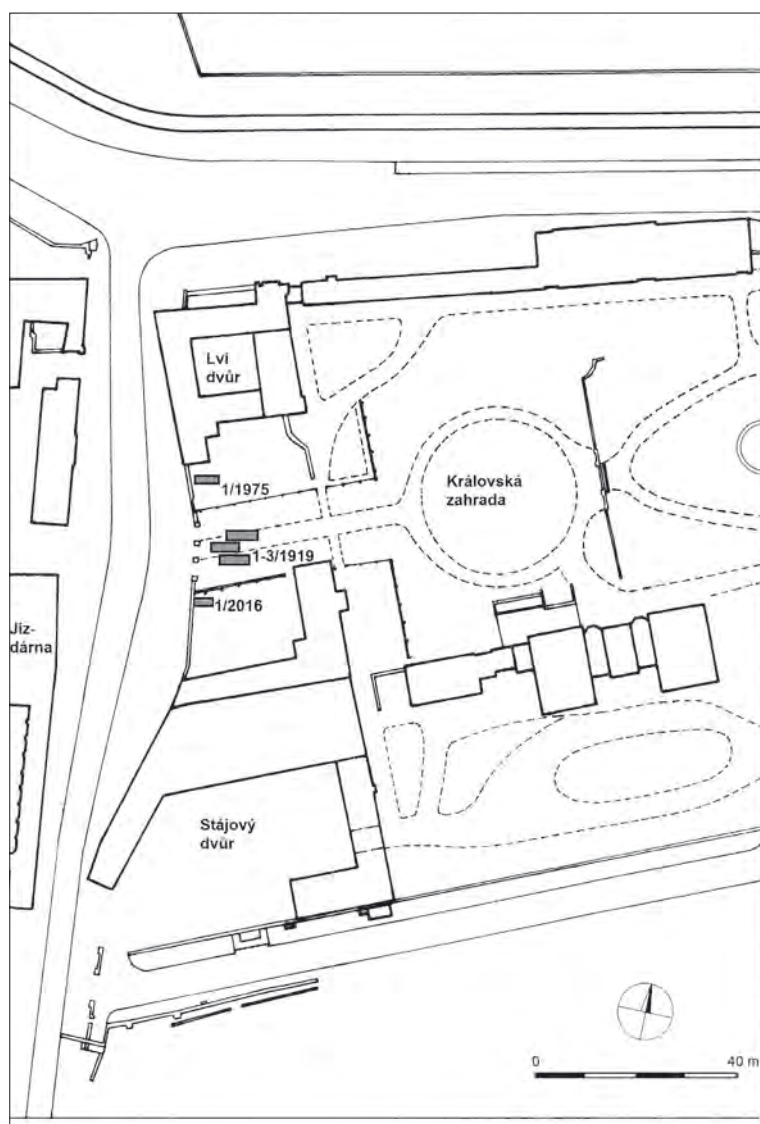
Obr. 7/18: Praha – Hrad, pohřebiště Jízdárna (V-JÍZ). Celkový plán s vyznačením hrobů (zvýrazněno šedým kroužkem), o nichž byly získány nové poznatky nebo byl nově identifikován archeologický či antropologický materiál. 1 – raně středověké hroby; 2 – novověké hroby; 3 – neurčeno. Podklad podle *Tomková 2006a*.

Fig. 7/18: Prague Castle, Cemetery at the Riding School (V-JÍZ). An overall plan with indicated position of graves (highlighted by grey circles) with new pieces of information or newly identified archaeological or anthropological material. 1 – Early Medieval graves; 2 – Modern Time graves; 3 – Undated graves. Adjusted after *Tomková 2006a*.

¹ Hrob byl objeven a zkoumán v době dokončování rukopisu. Proto jsou popsány nálezné okolnosti, detailní popis nalezených ostruh bude možný až po jejich konzervaci. Vedoucím výzkumu Josefu Matíáškovu jsem zavázán za poskytnutí dokumentace a možnost přinést alespoň předběžnou informaci.

Vzhledem k tomu, jak byl terén v Jízdárně a nejbližším okolí prozkoumán, nelze v této části nález dalších hrobů očekávat. Hroby 1/1975 a 1/2016 rozšiřují jejich počet v západní části Královské zahrady (obr. 7/19). Celkem je jich doloženo pět (další tři již z roku 1919). Celková terénní situace naznačuje, že pohřebiště v Jízdárně zasahovalo až do těchto míst a pravděpodobně pouze v této části můžeme ještě očekávat, přestože byla značně poškozena výkopy novodobých inženýrských sítí, objevení dalších hrobů. Na území mezi Královskou zahradou a Jízdárnou byly eventuální hroby zničeny pravděpodobně již v novověku, když byl přes Jelení příkop postaven most, založena Královská zahrada a hospodářské objekty v severním předpolí. Komunikace od mostu (dnes ulice U Prašného mostu) vede podél Jízdárny v terénním zářezu (do Jízdárny se vstupuje po sedmi schodech) a nejspíše pod úroveň podloží.

Hroby v Královské zahradě lze datovat až na základě nálezů z roku 2016 (hrob 1/2016) do raně středověkého období. Také úprava hrobu 1/1975 nevybočuje z obvyklého uspořádání podobných hrobů. Kámen v hrobové jámě podporuje možnost zařazení do raného středověku. Celkově pohřebiště Jízdárna poskytlo 49 novověkých hrobů (Blažková-Dubská 2006), všechny v západní části pohřebiště, k nimž je možno připočítat hrob 1/1936 a s určitou nejistotou ještě hroby 1/1922 a 1/1939 (Tomková 2006b, 16, 18). Celkem 58 hrobů lze zařadit do raného středověku s jistotou nebo velkou pravděpodobností, dalších 23 s určitou pravděpodobností. Zbývající tři hroby z období 1895 až 1913 zůstávají časově nezařazené.

Obr. 7/19: Praha – Hrad, pohřebiště Jízdárna (V-JÍZ), východní okraj situovaný ve vstupní části Královské zahrady. Lokalizace jednotlivých hrobů. Hroby 1-3/1919 jsou situovány pouze přibližně. Sestavili J. Frolík a J. Matiašek.

Fig. 7/19: Prague Castle, Cemetery at the Riding School (V-JÍZ). Eastern edge of the cemetery is situated in the entrance of the Royal Garden. Location of individual graves 1-3/1919 is indicated only approximately. Compiled by J. Frolík and J. Matiašek.

Rok	Počet hrobů	Označení	Poznámka	Celkový počet
1895–1913	X		jižně od Jízdárny	
1919	3	1-3/1919	v Jízdárně	3
1919	3	1-3/1919	v Královské zahradě	6
1922	1	1/1922	jižně od Jízdárny	7
1936	2	1-2/1936; 105, 106	jižně od Jízdárny	9
1939	1	1/1939	?	10
1947	2	1-2/1947; 107, 108	v Jízdárně	12
1951–1952	104	1/1951-104/1952	jižně od Jízdárny	116
1961	3	1-3/1961	jižní křídlo Jízdárny	119
1975	1	1/1975	Královská zahrada	120
1982–1983	12	1/1982-12/1983	jižní křídlo Jízdárny	132
2016	1	1/2016	Královská zahrada	133+x

Tab. 7/1: Praha – Hrad, pohřebiště V-JÍZ. Přehled jednotlivých hrobů podle roku objevení nebo výzkumu.

Tab. 7/1: Prague Castle, Cemetery at the Riding school (V-JÍZ). Overview of individual graves by year of discovery or excavation.

7.2. JELENÍ ULICE – LUMBEHO ZAHRADA (JEL-LZ)

Při pořádání dokumentace a nálezů z výzkumu v Jiřském klášteře a bazilice sv. Jiří z let 1959 až 1963 objevila K. Mašterová neoznačený sáček obsahující kosti s doprovodným textem na kartotéčním listě, který zjevně nesouvisel s výzkumem ve zmíněných objektech. Náčrtek na listě dovolil lokalizovat nález do Lumbeho zahrady I a připojit ho k tamějšímu pohřebišti (JEL-LZ).

TD: Zápis na kartotéčním listu: „Dne 26. července 1948 dozvěděl jsem se, že dělníci našli při kopání výkopu pro kladení zahradního vodovodu lidskou kostru z níž jen kousky lebky jsem zachránil. Další hledání kostry nelze pokračovati neboť jest již v tomto místě položeno vodní potrubí a zahazuje se. Popis naleziště jest na druhé straně listu. Kromě lebky /kousky/ jsem víc nenašel ani jiná součástka v těchto místech, jako kameny apod. se nevyskytují. Kamenná navážka jest nad kostrou ale v horní vrstvě 55 cm jak na druhé straně uvedeno. Přiložená, patrně kost zvířecí byla mnou nalezena v ohbí výkopu v hlíně z výkopu, nesouvisí s kostrou. Pozn. lebka je zvláštního tvaru – taktéž i kost.“

Kostra leží v hloubce = 140 cm od nynějšího povrchu a pod navážkou v hloubce 40 cm v samorostlé půdě. Navážka je trojí a to: od povrchu směrem dolů =

15 cm nových /?/ s popelem

žulové kostky kamenné 55 cm nových /?/ s úlomky cihel

navážka = 80 cm tmavá hlína

samorostlá a 40 cm byla lebka lidská

poznámenal Šváb /?/

PD: ---

PK: Náčrt terénní situace nálezů označený „Naleziště kostry v zelinářské zahradě Pražsk. hradu“ (obr. 7/20).

N: ---

F-T: ---

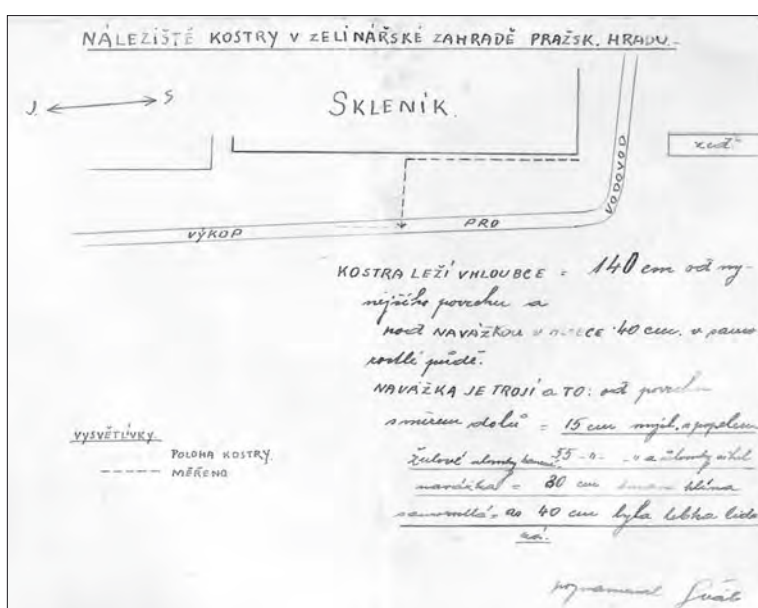
F-P: ---

HROB
(1/48)

A: Muž, adultus I-II (Stránská 2016a, 5).

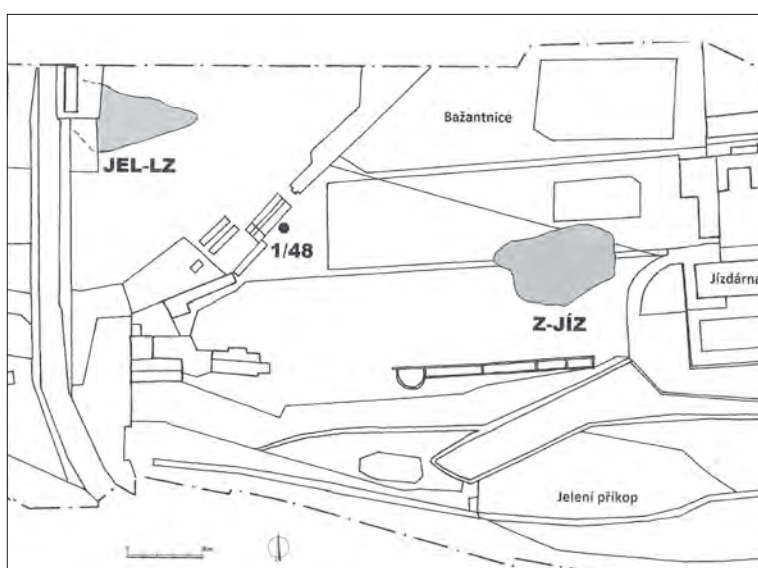
P: Kostrový hrob porušený výkopem pro vodovodní potrubí. Popis hrobové jámy a uložení kosterních zbytků není k dispozici. Evidovány nebyly ani žádné předměty související s pohřbem. Značná je hloubka hrobové jámy (140 cm), ale 60 cm tvoří novodobé navážky a terénní úpravy.

K: Hrob 1/48 je pravděpodobně součástí pohřebiště JEL-LZ, protože k jeho pohřbům je umístěn nejbližší. Zároveň značně zmenšuje vzdálenost mezi tímto pohřebištem a pohřebištem Lumbeho zahrada/Za Jízdárnou (Z-JÍZ). Jeho součástí však být nemůže s ohledem na výzkumem prokázanou, nejméně 30 m širokou plochu bez hrobů západně od něho (obr. 7/21). Vzdálenost mezi hrobem 1/48 a nejbližšími hroby pohřebiště Z-JÍZ (hroby H136 a H137) činí asi 135 m. Vzdálenost k nejbližším hrobům pohřebiště JEL-LZ (hrob 5/1996 nebo hrob 6/1996) je asi 80 m. Pro toto pohřebiště je charakteristické velmi řídké rozmístění hrobů. Příčinou jsou pravděpodobně terénní úpravy související se zřizováním zahrad, jak naznačuje netypické složení půdního nadloží. Méně zahlužené hroby mohly být při těchto úpravách odstraněny (Tomková 2006b, 89). Datování hrobu není zcela jednoznačné. Na pohřebišti JEL-LZ byly prozkoumány kromě raně středověkých hrobů také tři hroby kultury se šňurovou keramikou a jeden kultury únětické (Březinová – Turek 1999). Nelze proto vyloučit ani datování nalezených zbytků do pravěku.

Obr. 7/20: Praha – Hrad, Lumbeho zahrada I, hrob 1/1948. Terénní náčrt s polohou hrobu. Kreslil p. Šváb.

Fig. 7/20: Prague Castle, Lumbe Garden I. Grave 1/1948. Field sketch with the indicated position of the grave. Drawn by Mr. Šváb

Obr. 7/21: Praha – Hrad, západní část severního předpolí. Vyznačena pohřebiště Z-JÍZ, JEL-LZ a poloha hrobu 1/1948. Kreslil J. Frolík.

Fig. 7/21: Prague Castle, western part of the northern forefield. Indication of cemeteries Z-JÍZ, JEL-LZ and the position of the grave 1/1948. Drawn by J. Frolík

Rok	Počet hrobů	Označení	Poznámka	Celkový počet
1911	1	1/1911	„stavba elektrické dráhy“	1
1936	2	1-2/1936		3
1937	8	1-7/1937		11
1948	1	1/1948	Lumbeho zahrada I	12
1996	5	2,5-7,9/1996	Lumbeho zahrada I	17

Tab. 7/2: Praha – Hrad, pohřebiště Jelení ulice – Lumbeho zahrada. Přehled jednotlivých raně středověkých nebo pravděpodobně raně středověkých hrobů podle roku objevení nebo výzkumu.

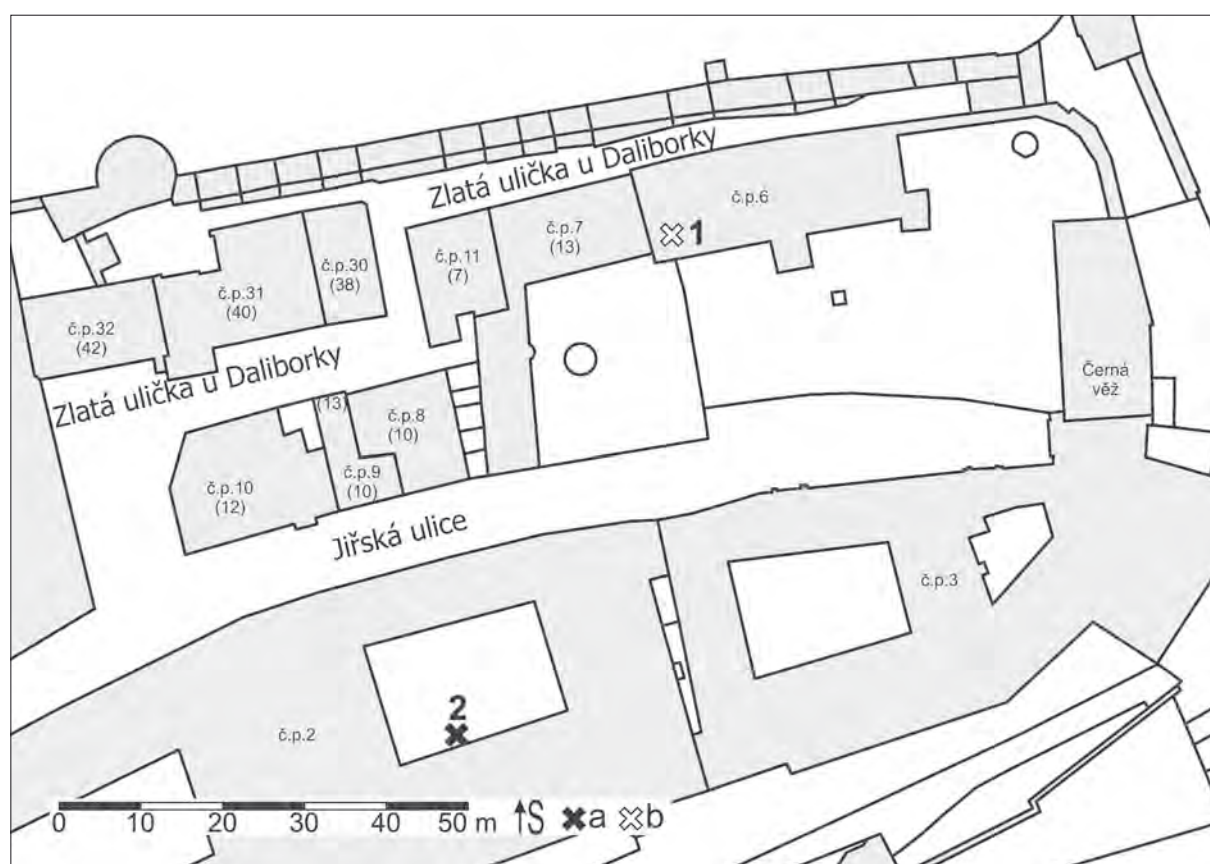
Tab. 7/2: Prague Castle. Jelení Street and Lumbe Garden I Cemetery. Overview of individual Early Medieval or probably Early Medieval graves by the year of discovery or excavation.

Celkový počet hrobů z tohoto pohřebiště vzrostl na 17, pokud nepočítáme další hroby pravěké (kultury se šňůrovou keramikou, kultury únětické). Jeden z nich byl pravděpodobně novověký (1/1936 – *Tomková 2006b*, 80). Dodatečná identifikace hrobu z roku 1948 naznačuje, že pohřebiště ještě nemuselo být prozkoumáno v úplnosti.

8. DOKLADY SPECIFICKÉHO ZACHÁZENÍ S LIDSKÝMI OSTATKY

Josef Matiašek

Mezi nálezy lidských ostatků objevených při zemních pracích na Pražském hradě lze vyčlenit zvláštní skupinu. Jde o dvojici nálezů, které pocházejí z novověkých až recentních situací. Kromě nízkého stáří archeologizace je spojuje několik dalších faktů. V první řadě se nejedná o ostatky, které by měly vztah k pohřbívání na Pražském hradě a v okolí, ale byly přineseny odjinud. V obou případech lze hovořit o preparátech lidských kostí upravených pro prezentaci. Zajímavou se může jevit i relativní blízkost nálezů, oba byly objeveny ve východní části areálu Hradu, respektive v budově Purkrabství (č. p. 6) a na východním nádvoří bývalého Rožmberského paláce (č. p. 2). Vzájemný vztah nálezů však nelze blíže hodnotit.

Obr. 8/1: Plán s vyznačením přibližného místa recentních lidských ostatků. a – lidské kosti; b – lze lokalizovat jen rámcově k areálu či jeho části; číslice v závorkách – číslování domů používané ve starší dokumentaci. 1 – PH6, př. č. 14 307/1962; 2 – PH2, č. sáčku 2105/2008.

Fig. 8/1: Ground plan with indicated probable location of recent human remains. a – Human bones. b – Finds only roughly localised to particular areas or their parts. Numbers in brackets – designation of houses used in previous documentation. 1 – PH6, Inv. No. 14 307/1962; 2 – PH 2, bag No. 2105/2008.

LKo
(14 307)

TD: Př. č. **14 307** (únor 1962) - „*Pražský hrad – purkrabství. Na východní straně místnosti vzadu za schodištěm v navážce těsně pod dlažbou nalezena recentní lebka, nově od spodu seříznutá. Současně se našel dřevěný kroužek, zvířecí kost a dno polévané nádoby.*“ (*Katalog 3, 98*)

Př. č. **14 307** (únor 1962) - „*lebka, dřevěný kroužek, zvířecí kost, dno polévané nádoby.*“

N:

1. Dřevěný kroužek – nedohledán.
2. Keramický zlomek – nedohledán.
3. Zvířecí kost – neurčena.
4. Lidské kosti.

A: Odříznutý vrchlík lebky – recentní zásah z anatomického ústavu, čelní kost. Recentní kosti náležející dvěma dospělým jedincům.

K: Sekundárně přemístěné recentní (?) části lebek v doprovodu dalších nálezů včetně novověkého zlomu keramiky.

LKo
(2105)

TD: Sonda XII, vrstva 110 (kontextový list).

PK: Vrstva zachycena na půdorysném plánu č. 14 a v terénním deníku na str. 8, zápis ke dni 16. 8. 2014.

N: Vrstva XII/110, č. sáčku **2084** (K, Fe), č. sáčku **2085** (K, Sk, Fe), č. sáčku **2105** (LKo).

A: Obě kosti temenní – odříznutý vrchlík lebky, kost týlní – odříznutá horní cca 1/3 kosti, několik „odřezků“ temenních kostí nad kostí spánkovou, dvě kosti čelní (jedna s částečně zachovanou pravou částí splanchnokrania) odříznuté nad očnicemi, 3 řezy kostmi spánkovými, pravá polovina horní čelisti, horní čelist s pěti intravitálními ztrátami, mandibula se sedmi intravitálními ztrátami. Dále dvě žebra, dvě levé kosti klíční, levá lopatka, 3x atlas, jeden axis, jeden hrudní obratel, levá kost pánevní (85% žena), drobné kosti ruky a nohy, pravá kost stehenní, holenní a lýtková – pravděpodobně jeden jedinec, pravá kost vřetenní, loketní a pažní – pravděpodobně jeden jedinec. pozůstatky více jedinců. Lebeční kosti představují patrně anatomické preparáty nebo kosti z patologického ústavu. Jeden jedinec dospívající nebo mladý dospělý, juvenis-adultus I (okolo 20 let; *Stránská 2016c*).

K: V srpnu roku 2007 byly v rámci celkové rekonstrukce Ústavu šlechtičen (č. p. 2) objeveny lidské ostatky v recentním uložení. Nacházely se v jižní části hlavního nádvoří bývalého Rožmberského paláce. Celá jižní část nádvoří byla od roku 1921 zastavěna lehkou stavbou garáží, pod jejíž západní částí se nacházela obezděná jáma. Zánikový horizont jámy spadá do druhé poloviny 20. století, nelze vyloučit ani souvislost s demolicí vestavěných garáží v souvislosti s poslední adaptací objektu (1996–2007). Zániková výplň jámy obsahovala stavební suť a odpad z doby okolo poloviny 20. století. Část nálezů pochází z období protektorátu Čech a Moravy, jak dokládá smaltovaná šipka s nápisem „Ergänzungsamt d. Waffen – SS Aussenstelle Böhmen u. Mähren“. Mezi smetištními nálezy byly rozpoznány části lidské kostry. Při exkavaci překvapil zejména nález lebky, která měla rovněž odříznutou temenní část a jejíž skráně byly proráženy drobnými železy. Po základním očištění se ukázalo, že se zjevně jedná o část anatomické učební pomůcky. Tato interpretace s jistotou vylučuje souvislost nálezu s pohřebními areály Pražského hradu.

9. KOSTROVÉ POZŮSTATKY Z POHŘEBIŠTĚ VNĚ JIŽNÍHO OPEVNĚNÍ, Z OKOLÍ BAZILIKY SV. JIŘÍ, ZE SEVERNÍHO PŘEDPOLÍ A DALŠÍ NÁLEZY Z PRAŽSKÉHO HRADU

Petra Stránská

Kostrový materiál, který byl předmětem antropologické analýzy, lze rozdělit do několika celků. Především jde o pohřebiště vně jižního opevnění na Pražském hradě, datovaná do 11. až první třetiny 12. století a rozčleněná do tří souborů dle lokalizace nálezů. Nejpočetnější je materiál pocházející ze Starého paláce, který čítá 17 hrobů (Stránská, 1999) následuje Ludvíkovo křídlo se sedmi hroby a objektem č. 3, nejkromnější je Kuchyňský dvorek se čtyřmi objekty (Becker 2007). Na nalezištích bylo kromě definovaných hrobových celků vyzvednuto množství promíchaných kosterních pozůstatků, které pocházejí z druhotně rozrušených hrobů, z povrchových vrstev a okolí hrobů. Další větší soubor čítající 35 hrobů obsahuje kosterní materiál ze dvorku Jiřské baziliky datovaný od raného středověku po novověk (Stránská 2013, 2016d). Studii doplňuje přehled torzovitých, různě datovaných nálezů z Pražského hradu ze starších i současných výzkumů zahrnující také dodatečně nalezené pozůstatky z pohřebiště u Jízdárny (Stránská 2016a, b, c), které již hodnotila Miroslava Blajerová (2006).

MATERIÁL A METODA

Kosti se většinou dochovaly značně fragmentární, a tudíž byly prakticky neměřitelné. Statistické tabulky proto nešlo sestavit a rovněž demografické údaje jsou pouze orientační. Při vyhodnocení souborů jsme používali následující metodiku: při metrickém zpracování míry metodiku Martina-Sallera (1957), tělesná výška byla stanovena podle tabulek Bacha (1965) a Breitingera (1937) a podle Oliviera (1960) u dětí. Pro primární diagnózu pohlaví jsme využili metrické a morfologické charakteristiky na pánevních kostech (Houět – Brůžek – Murail 1995; Brůžek 2002, Murail et al. 2005). V případě, kdy nebylo možné vycházet z pánevních pohlavních znaků, jsme se zaměřili na morfologii lebky (Acsádi – Nemeskéri 1970, Ferembach – Schwidetzki – Stloukal 1979). Při určování věku u dětí byla hodnocena délka dlouhých kostí (Stloukal – Hanáková 1978), stav prořezávání chrupu (Blajerová 1970, Ubelaker 1978) a stupeň osifikace jednotlivých synostóz na skeletních partiích (Blajerová 1970, Čihák 1987). Věk u dospělých byl hodnocen podle stavu abraze zubů (Lovejoy 1985), stavu pubické symfýzy (Nemeskéri – Harsányi – Acsádi 1960) a stavu *facies auricularis* (Lovejoy et al. 1985). Dále jsme hodnotili ústup spongiózy dlouhých kostí (Nemeskéri – Harsányi – Acsádi 1960), stav sternálního konce klíční kosti (Szilvássy 1978) a stupeň srůstu švů (Meindl – Lovejoy 1985). V úvahu jsme brali i celkový stav kostry, tzn. stupeň degenerativně produktivních změn (stav obratlů, opotřebenosti kloubních hlavic, apod. – např. Stloukal – Vyhnanek 1976).

Materiál z Ludvíkova křídla a Kuchyňského dvorku hodnotil Becker v letech 1999–2001 metodami Buikstry a Ubelakera (Buikstra – Ubelaker 1994). Při určování věku vycházel, vzhledem k velkému množství zachovaných lebečních fragmentů, z méně spolehlivé metody hodnocení stupně srůstu lebečních švů. Využití zarůstání lebečních švů k odhadu věku je dosti problematické vzhledem k velkému věkovému rozmezí obliterace jednotlivých úseků švů; rovněž je ovlivněno dalšími faktory (asymetrická obliterace, pohlavní rozdíly, diachronní trendy, apod.). Vztah mezi chronologickým věkem a biologickým věkem je proto velmi volný. Dále hodnotil stupeň abraze chrupu, ovšem s ohledem na populační a třídní specifiku. Také zubní abraze vykazuje malou spolehlivost při určení stáří, ale lze ji využít alespoň pro hrubé třídění věku na mladý, střední a pokročilý. V ojedinělých případech, kdy to stav zachovalosti dovoľoval, sledoval u dospělých stav pubické symfýzy (Katz – Suchey 1986) a sternálního konce žeber (Iskan – Loth 1989). Při určení věku u dětí vycházel z hodnocení chrupu (Moorrees et al. 1963a; 1963b) a stupně osifikace epifýz. Při určování pohlaví využil Becker metodiku Černého a kol. (Černý – Houět – Turek 1999) a rozměry zubů. Většinu materiálu jsme rovněž přezkoumali; v určení věku se s Beckerem v některých případech rozcházejí, což uvádíme u každého jednotlivého případu v tabulce 1. Navzdory nižší spolehlivosti použitých metod a značné fragmentarosti zkoumaného materiálu totiž podle našeho názoru Becker uvádí příliš úzké věkové rozpětí. Tělesnou výšku vypočítal podle rovnic Trotterové-Gleserové. Ve dvou případech však délku dlouhých kostí pouze odhadl na základě zlomků, údaj o tělesné výšce je tedy pouze orientační.

VÝSLEDKY

Základní demografické ukazatele zkoumaných pozůstatků jsou uvedeny v *tab. 9/1*. Do sloupce „příměsí“ jsme zařadili pouze obsáhlejší deponie kostí, o kterých lze uvažovat jako o samostatných jedincích a nikoli jen jednotlivé kosti (vyskytovaly se prakticky v každém hrobě), které mohly do objektu proniknout odkudkoli.

STARÝ PALÁC

Soubor ze Starého paláce tvořily kosterní pozůstatky jedinců pocházejících ze 17 hrobů a dále velké množství soliterních kostí i kosterních celků ze zásypů hrobů, z jejich okolí či z výplně hrobu nebo z pouhého sběru. Hroby byly několikrát rozrušeny, kosti původního nebožtíka byly v několika přípa-

Hrob č.	Inv. číslo	Pohlaví	Pohlaví (Becker)	Věk I	Věk II (roky)	Věk (Becker)	Výška postavy (cm)	Patologie	Příměsí
Starý palác (Stránská 1999) – 11. – 1. třetina 12. století									
1	Ao 9881	? dítě		infans I	2-3 měsíce				
2	Ao 9882	? dospívající		juvenis	15 – 16		159,3		
3	Ao 9883	žena		adultus I			159,7	zubní kaz, osteitické ložisko, osteochondróza na L5, spondylóza a Schmorlovy uzly na Th a L obratřích	dítě, infans II
4	Ao 9896	?		adultus II – matorus I					
5	Ao 9892	?		adultus II				zhojená fraktura tibie dx	minimálně 3 děti – 1x infans I, 2x infans II a 4 dospělí – 2x žena, 1x muž adultus
5a	Ao 9893	2x ?		juvenis-adultus I, infans II–III	?, okolo 6			dva zubní kazy u dítěte	minimálně 1x dospělý ? a dvě děti – inf II–III a inf III
6	Ao 9884	?		matorus II – senilis	nad 55				
7	Ao 9885	? muž ?		dospělý				3 intravitální ztráty, osteitické ložisko	
7 – příměš	Ao 9886	? dítě		infans II	asi 2				
8	Ao 9887	? dítě		infans II	5 – 6				
9	Ao 9894	? dospívající		juvenis	okolo 16				
10	Ao 9888	? dítě		infans III	okolo 12				
11	Ao 9889	? dítě		infans III	10 – 11				
12	Ao 9890	? (žena?)		matorus	nad 40				
13	Ao 9895	? dítě		infans III	okolo 10				
14	Ao 9897	?		adultus ?					
15	Ao 9898	? dítě		infans III	12 – 13				

Hrob č.	Inv. číslo	Pohlaví	Pohlaví (Becker)	Věk I	Věk II (roky)	Věk (Becker)	Výška postavy (cm)	Patologie	Příměsí
16	Ao 9891	?		dospělý					
sběr	Ao 9899	?, ? dítě		maturus, infans II				dvě intravitální ztráty, jeden kaz	
Ludvíkovo křídlo (Becker 2001) – 11. – 1.řetina 12.století									
1		žena	žena	maturus I – II	45 – 60	60 – 65	159,6		
2		muž	muž	maturus II – senilis		65+	ca 164,9	srůst L1 a L2, spondylóza II. – III. stupně na L obratlích, spondylartróza, pravostranné snížení těla L5	
3		?	? dítě	dospělý?		inf III, okolo 6 let?			
4		muž	muž	maturus II – senilis		50 – 55	165,8		
6		?		dospělý					
7		žena?	žena	maturus I–II		40 ± 10	156,4	slabé artritické lemy na dist. epifyze obou kostí vřetenních, spondylóza II. stupně na S1	
obj. 3		muž	muž	dospělý		dospělý	ca 160,7		
Kuchynský dvorek (Becker 2001) – 11. – 1.řetina 12.století									
10170	Ao 882	žena žena ?? muž muž ?	žena ?? žena ?? muž muž ?	dospělá, juvenis-adultus I, maturus II, dospělý		dospělá, juvenis – adultus I, ca 50, dospělý	160,6		
10437		?	žena ?	dospělý		70+			
10438		muž ? ? dítě	muž ? ? dítě	maturus II – senilis, infans II	nad 50 okolo 5	65 10		dvě ostitická ložiska, jedna intravitální ztráta	
10439		žena ?	žena ??	adultus I – II	20 – 35	35 – 40		redukovaná velikost a rotace pravé M2 bilat.	

Na Opyši (Stránská 2016a) - nedatováno							
O 1/1933		6x ? ? dítě		dospělí, infans III			
O lid. kosti/1933		? muž ? ? dítě		dospělý, adultus II+, infans II	5 - 6		
Jiřská - čp.7 (Stránská 2016d), čp.9 a 40 (Becker 2001) - 11.-12.století							
JUD lid.kosti 2/1962		2x ?		adultus I, ?			
14629			žena		70+	ca 162,3	srůst Th 7 a 8, Th 9 a 10 (snad M.Forestier?), spon- dylóza III. stupně na celé páteři
14638			muž		65+	172,3	dvě ostitická ložiska, intravitální ztráty na man- dibule
Jiřská + Zlatá ul. (Stránská 2016b) - středověk, novověk, recent, nedatováno							
s.č. 531, 1207, 1208, 1492		x ?		dospělí			
s.č. 518, 527, 532, 561, 564, 744, 990, 991		muž, ? dítě, ?		adultus II, infans II-III, adultus II- maturus			
Purkrabství 2014 (Stránská 2016b) - konec 12.-1.pol.13.století							
č.s. 72, 88, 96, 122, 141, 193, 218, 255		? dospívající, žena ? ?, 2x muž ?, 6x ?		juvenis, 1x juvenis- adultus I, 8x dospělí			jeden korunkový kaz, extraartikulární deformita tíbie - válgózní ohnutí proximální části
Jiřský klášter - dvorek, za východní apsidou (Stránská 2013) - raný středověk - novověk							
1		? dítě		infans III			
2		?		dospělý			
3		žena ?		adultus II- maturus II			

Hrob č.	Inv. číslo	Pohlaví	Pohlaví (Becker)	Věk I	Věk II (roky)	Věk (Becker)	Výška postavy (cm)	Patologie	Příměsí
4		?		adultus II+	nad 35			zubní kaz, spondylóza II. stupně na C obratlích, osteochondróza na C5	
5		žena ?		dospělý					
6		žena ?		adultus II+	nad 30				
7		?		adultus II+	nad 30				
8		žena		adultus I				sakralizace L5	
9		?		adultus I- maturus I					
10		? dítě ?		infans III- juvenis ?					
12		žena ?		adultus II- maturus II	35 - 50				
13		?		dospělý				spondylóza III. stupně	
14		žena ?		adultus I- maturus I					
15		žena ?		juvenis- adultus I	18 - 20				
16		žena ?		adultus II- maturus I					
17		? dospívající		juvenis					
18		muž ?		adultus - maturus					
19		? dítě		infans II-III	5 - 6				
20		? dospívající		juvenis					
21		?		dospělý					
22		?		adultus I- maturus I	25 - 45				
25		2x ?		dospělí					

Hrob č.	Inv. číslo	Pohlaví	Pohlaví (Becker)	Věk I	Věk II (roky)	Věk (Becker)	Výška postavy (cm)	Patologie	Příměsí
sonda 15		?		dospělý					
Jiřský klášter – dvorek, před jižním portálem (Stránská 2016d) – novověk									
1		?		adultus I – II	25 – 40				
2		3x?		juvenis, adultus I, adultus II+					
3		x ? novorozenec		dospělí, infans I					
5		x ? ? dospívající ? dítě		dospělí, juvenis, infans II	okolo 1				
6		3x ?		dospělí					
7		x ?		dospělí					
Purkrabství (Stránská 2016a) – recentní									
lid.kosti 1/1962		2x ?		dospělí				sutura metopica, cribra orbitalia bilat.	
PH - č.p. 2, nádvoří Rožmberského paláce (Stránská 2016c – recentní									
č.p. 2		x ?		Ix juvenis – adultus I, dospělí				dvanáct intravitálních ztrát, spina bifida medialis posterior na atlasu, infrakce (nalomení) ? na facies articularis inferior a čas- tečně i na facies articularis superior na dalším atlasu	
Starý palác – Jižní věž (Stránská 2016b)									
objekt 1		?		maturus – senilis				pokročilé artrotické změny na kosti hlezenní a patní	
Kapucínská B (Stránská 2016b)									
		x ?		dospělý				Schmorlovy uzly	
Tereziánské křídlo (Stránská 2016b)									
P3-SBIII/ sběr		2x ? dítě, 2x ?		juvenis, infans II, dospělí	okolo 14				

II.nádvoří – zákoutí u kaple sv. Kříže (Becker 2001, Stránská 2016c) – 11.-12.století							
		2x ?	žena ???	dospělí	dospělá		pravděpodobně Charcotova osteoartropatie na kostech pravé nohy – artritické změny na distální kloubní ploše tibiae, ankylóza kostí patní a hlezenní
Na Valech (Stránská 2016b)							
D8		? dítě, ?		infans II–III, dospělý			tři intravitální ztráty
Jízdárna – dodatky (Stránská 2016b)							
15b/1951, kostra I		?		senilis			
93/1951		? dítě		infans II	okolo 4		
100/1952		?		dospělý			
73/1951		žena		adultus II– maturus I			sutura metopica, neúplná sakralizace L5, hypodontie 41, na dorsální ploše pod proximální hlavičcí tibiae dx kostěný výrůstek – pravděpodobně osifikovaný svalový úpon m.popliteus
bez označení		x ?		dospělí			
př.č. 12693		muž ?, x ?		dospělí			
2/1947		?		dospělý			
1/1947		? dítě, ?		infans II–III, dospělý	5 – 7		
3/1961		muž ?		adultus I			
71/1951		muž ?		maturus II– senilis	nad 50		
PH – Severní předpolí, 2016							
sonda 7, výkop 518		muž ?		dospělý			

Tab. 9/1: Souhrnný přehled kostrových pozůstatků.

Tab. 9/1: Summary of skeletal remains.

dech shrnuty na okraj a do hrobu byl pohřben další jedinec. Přitom mohly být porušeny i okolní pohřby, takže docházelo k míšení a roztroušení pozůstatků několika pohřbených osob najednou. Při současné antropologické analýze bylo tedy až na několik výjimek téměř nemožné vysledovat mimo definované hrobové celky anatomické souvislosti a příslušnost různých kostí k jednomu jedinci.

Kostrové pozůstatky, které byly v hrobových jámách uloženy v anatomické pozici (podle archeologické dokumentace) či tvořily výplň hrobu na okrajích a evidentně náležely jedinému pohřbenému, patřily 18 jedincům, z toho sedmi dětem, dvěma dospívajícím a devíti dospělým (dva byli pravděpodobně muži, dvě pravděpodobně ženy a pět jedinců neurčitelných – *tab. 9/2*). Nejvíce dětských koster náleželo do kategorie infans III (4x), u dospělých byly zastoupeny všechny věkové kategorie.

U kostí z příměsí, sběrů, výplní a okolí hrobů jsme se pokusili stanovit minimální počet jedinců. Podařilo se vzájemně přiřadit některé kosti z příměsí či zásypů hrobu 5 k dítěti z hrobu 5a a naopak kost vřetenní z hrobu 5a ke staršímu dítěti z hrobu 11. Kromě toho jsme ve sběrovém materiálu zaznamenali přítomnost pozůstatků minimálně pěti dětí (4 x inf II, 1x inf I – novorozenec) a čtyř dospělých jedinců (podle kostí pánevních a lebečních). Morfologie pánevních kostí vykazovala v jednom případě mužské charakteristiky (*adultus*), ve dvou případech ženské (*maturus* a neurčitelný věk).

Jediná měřitelná lebka byla dolichokranní, eurymetopní, eurymandibulární, s hypsikonchní očnicí. Pouze u jedné ženy jsme naměřili velkou tělesnou výšku.

Z patologických změn jsme nejčastěji zaznamenali intravitální ztráty zubů, zubní kazy a ostitická ložiska (pět jedinců, z toho jedno dítě – celkem 80 % dospělých se zachovanými zuby). V jednom případě se vyskytly degenerativně produktivní změny páteře (*spondylóza*, *osteocondróza*) a Schmorlovy uzly na obratlových tělech. Pravá tibia jednoho dospělého nesla stopy po zhojené fraktuře.

inf I	1			
inf II	1			
inf II-III	1			
inf III	4			
juvenis	2			
nedospělí				9
	muži	ženy	neurčitelní	celkem
juvenis-adultus I			1	1
adultus I		1		1
adultus II			1	1
adultus			1	1
adultus II-maturus I	1?			1
maturus	1?	1?		2
maturus II-senilis			1	1
?			1	1
celkem dospělí	2?	2?	5	9

Tab. 9/2: Praha – Hrad, Starý královský palác. Demografická struktura souboru z hrobů.

Tab. 9/2: Prague Castle, Old Royal Palace. Demographic structure of the assemblage from graves.

LUDVÍKOVO KŘÍDLO

V sedmi hrobech a objektu 3 nalezl Becker pozůstatky šesti osob (z hrobu 5 se nezachovaly kosti a čěšku z hrobu 6 přisoudil jedinci z hrobu 7), podle naší analýzy spíše však šlo o sedm jedinců. Demografickou strukturu uvádíme v *tab. 9/3* v korigované formě na základě našeho přezkoumání. Dva kostní fragmenty z hrobu 3 nelze přisoudit dítěti, ale pravděpodobně dospělému. Rovněž čěšku z hrobu 6 nelze jednoznačně přiřadit k jedinci z hrobu 7, proto v *tab. 9/1* uvádíme tento hrob samostatně.

U dvou žen zjistil Becker nadprůměrnou a velkou tělesnou výšku, u dvou mužů je údaj o tělesné výšce pouze orientační (podprůměrnou a střední), u jednoho muže naměřil střední tělesnou výšku.

	muži	ženy	neurčitelní	celkem
maturus I-II		2		2
maturus II-senilis	2			2
?	1		2	3
celkem	3	2	2	7

Tab. 9/3: Praha – Hrad, Ludvíkovo křídlo. Demografická struktura souboru.

Tab. 9/3: Prague Castle, Ludwig Wing. Demographic structure of the assemblage from graves.

KUCHYŇSKÝ DVOREK

Soubor zahrnoval pomíchané kostrové pozůstatky rozdělené do čtyř jednotek (č. sáčku 10170 – původně zařazený k nalezišti ve Vikářské ulici, č. sáčku 10437–10439). Z velmi fragmentárního, převážně lebečního materiálu, vytěžil Becker maximum informací a pozůstatky přisoudil osmi jedincům (*tab. 9/4*). U jedné ženy naměřil velkou tělesnou výšku. Ovšem opět se s jeho závěry v několika případech rozcházejí. Především jeho „záhadné“ přesuny jednotlivých kostí mezi kostrami jsou neopodstatněné, protože materiál je natolik fragmentární, že nelze stanovit vzájemnou anatomickou souvislost například zlomku maxily ze sáčku č. 10438 k lebce ze sáčku č. 10437 nebo zlomku humeru ze sáčku č. 10437 k lebce ze sáčku č. 10438. Dále zlomek humeru ze sáčku č. 10438 jsme přisoudili dítěti starému okolo pěti let (Becker – 10 let). V *tab. 9/4* proto opět uvádíme korigované demografické údaje.

	muži	ženy	neurčitelní	celkem
infans II	1			
nedospělí				1
juvenis – adultus I		1		1
adultus I-II		1		1
maturus II	1			1
maturus II – senilis	1			2
?	1	1	1	4
celkem dospělí	3	3	1	7
celkem				8

Tab. 9/4: Praha – Hrad, Kuchyňský dvorek. Demografická struktura souboru.

Tab. 9/4: Prague Castle, the so-called Kitchen Courtyard. Demographic structure of the assemblage from graves.

SOUHRN – STARÝ PALÁČ, KUCHYŇSKÝ DVOREK, LUDVÍKOVO KŘÍDLO

Soubor z pohřebiště vně jižního opevnění členěný do tří samostatných nalezišť (Starý palác, Ludvíkovo křídlo a Kuchyňský dvorek) zahrnoval povětšinou torzovitě pozůstatky lidských skeletů uložené v hrobových jámách, kostrové pozůstatky přemístěné na okraj při druhotném rozrušení hrobu, dále solitérní kosti ze zásepů a z okolí hrobů a kosti ze sběrů na celé ploše.

Věkovou strukturu a zastoupení jedinců znázorňuje *tab. 9/5*. Celkem bylo identifikováno minimálně 33 pohřbů, z čehož 10 (30,3 %) bylo nedospělých a 23 (69,7 %) dospělých, kteří byli rovnoměrně rozloženi mezi muže (8–34,8 %), ženy (7–30,4 %) a neurčitelné jedince (8–34,8 %). Nejvíce dětí (devět) bylo nalezeno v lokalitě Starého paláce. Nesmíme zapomenout ani na sběrový materiál, po jehož započtení se změní především struktura souboru nedospělých. Dětské pohřby bývají většinou mělké, takže při sekundárních zásazích bývají poničeny nejvíce. Ve výsledku odráží sběrový materiál lépe věkovou strukturu zemřelých dětí. I přesto zde bylo celkově nalezeno méně malých dětí do šesti let (46, 6%) než bývá obvyklé (60–70 %).

Stanovení věku dospělých bylo problematické vzhledem k fragmentárnosti pozůstatků. Třetina pozůstatků (34,8 %) tak zůstala bez bližšího určení. V několika případech se naše zjištění s Beckerem rozcházela: jeho přesná určení považujeme za „příliš optimistická“. Antropologické metody i při dobré zachovalosti kostrového materiálu dovolují pouze rámcové určení věku dožití dospělých jedinců (10 a více let) a se zvyšujícím se stářím jedince se jejich spolehlivost ještě snižuje. V tomto případě nenahrávala kvalitnímu odhadu věku ani zachovalost materiálu.

Velice sporé byly získané metrické charakteristiky. Jediná měřitelná ženská lebka ze Starého paláce byla dolichokranní, eurymetopní, eurymandibulární, s hypsikonchní očnicí. Jen o málo více informací jsme získali o tělesné výšce. Čtyři ženy měly v průměru velké postavy (159,1 cm), jediný muž byl středně vysoký (165,8 cm).

infans I	1	(2) 10,0% (13,3%)			
infans II	1	(5) 10,0% (33,3%)			
infans II-III	1	10,0% (6,7%)			
infans III	5	50,0% (33,3%)			
juvenis	2	20,0% (13,3%)			
nedospělí	10	(15) 100,0%			10 (15) 30,3% (39,5%)
		muži	ženy	neurčitelní	celkem
juvenis-adultus I			1	1	2 8,7%
adultus I			1		1 4,3%
adultus II				1	1 4,3%
adultus			1	1	2 8,7%
adultus II-maturus I		1?			1 4,3%
maturus		1?	3		4 17,4%
maturus II		2			2 8,7%
maturus II-senilis		2		1	3 13,0%
?		2	1	4	7 30,4%
celkem dospělí		8 34,8%	7 30,4%	8 34,8%	23 69,7% (60,5%)
celkem					33 (38) 100,0%

Tab. 9/5: Pohřebiště vně jižního opevnění – souhrn. Zastoupení jedinců a věkové rozvrstvení. V závorkách jsou uvedeny údaje po zahrnutí nedospělých jedinců ze sběrového materiálu.

Tab. 9/5: Cemetery outside the southern fortification. Age and sex distribution. Data in brackets consider juvenile individuals from collected material.

Z patologických změn jsme v šesti případech zaznamenali poškození chrupu zubním kazem, intravitální ztrátou či ostitickým ložiskem (Starý palác, Kuchyňský dvorek). Častější byly též nálezy degenerativně produktivních změn na páteři, včetně srůstu dvou bederních obratlů (Ludvíkovo křídlo). Nalezli jsme rovněž jednu kost holenní se zhojenou frakturou

BAZILIKA SV. JIŘÍ – DVOREK

Na dvorku Jiřské baziliky za východní apsidou a před jižním portálem se v letech 2012 a 2013 uskutečnily dva záchranné archeologické výzkumy, během nichž bylo vyzvednuto množství kosterních pozůstatků, opět velmi torzovitých. Datování zaujímá rozsáhlý interval od raného středověku (před rokem 1142 – h. 17 a 22 za východní apsidou) až po novověk.

ZA VÝCHODNÍ APSIDOU

Celkem bylo v hrobech za východní apsidou nalezeno 26 jedinců, z toho pět nedospělých (19,2 %) a 21 dospělých (80,8 %) – devět žen (42,9 %), jeden muž (4,8 %), 11 jedinců zůstalo neurčeno (52,4 %) a další pohřbené jsme identifikovali mezi sběrovým materiálem (*tab. 9/6*). Množství promíchaných jednotlivých kostí či menších kosterních celků z 15 sond patřilo minimálně 16 nedospělým a 29–41 dospělým jedincům. Složení nejobsáhlejšího souboru ze sondy 5 shrnuje *tab. 9/7*. Nedospělí jedinci z hrobů byli všichni starší šesti let, resp. dva starší 15 let, u dospělých se většinou nepodařilo zasadit věk do užších věkových intervalů, nicméně zastoupeny byly všechny věkové kategorie. Po započtení sběrového materiálu se změnila demografická struktura ve prospěch nedospělých jedinců, jejichž počet stoupl k 30 %, objevily se i malé děti do šesti let, ovšem jejich celkové zastoupení v souboru nedospělých zůstalo nízké (23,5 %). Vysoký podíl tvořili dospívající (42,9 %).

infans I	(1)	(4,5%)		
infans II	(4)	(19,0%)		
infans II–III	1	20,0% (4,5%)		
infans III	1 (4)	20,0% (19,0%)		
infans III–juvenis	1 (2)	20,0% (9,5%)		
juvenis	2 (9)	40,0% (42,9%)		
nedospělí	5 (21)			5 (21) 19,2% (29,6%)
	muži	ženy	neurčitelní	celkem
juvenis–adultus I		1		
adultus I		1		
adultus II				
adultus I–maturus I		1	2	
adultus II–maturus I		2		
maturus		1		
?	1	3	9	
celkem dospělí	1	9	11 (40)	21 (50) 80,8% (70,4%)
celkem				26 (71) 100,0%

Tab. 9/5: Pohřebiště vně jižního opevnění – souhrn. Zastoupení jedinců a věkové rozvrstvení. V závorkách jsou uvedeny údaje po zahrnutí nedospělých jedinců ze sběrového materiálu.

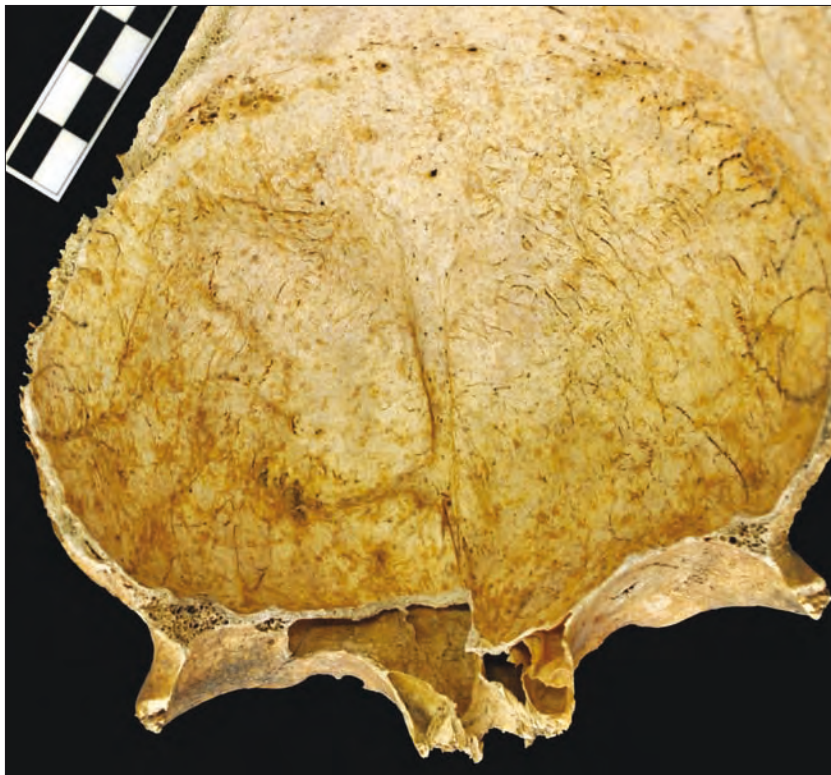
Tab. 9/5: Cemetery outside the southern fortification. Age and sex distribution. Data in brackets consider juvenile individuals from collected material.

Sběry	Sonda 5								
	dospělí			děti				celkem	
	dx	sin	páry	dx	sin	páry	min	max	
dolní čelist	6			3 (pravděpodobně juvenis, příp. inf III)					9
horní čelist	2			3 (inf II – juvenis, lze obtížně hodnotit, pouze podle obrusu)					5
kost čelní	9			1 (inf II, výrazné zelené zbarvení oxidy mědi na celé kosti)					10
kost pažní	10	11		1 (inf II–o.1,5 roku)			11	22	
kost loketní	2	6					6	8	
kost vřetenní	8	10					8	18	
kost pánevní	2	5					5	7	
kost stehenní	12	13			2 (1x inf.II, o.3 let, 1x inf III, okolo 7 let.)		15	27	
kost holenní	6	10		1 (inf III–juv.)			10	17	

Tab. 9/7: Praha – Hrad, Bazilika sv. Jiří – za východní apsidou. Minimální a maximální počet jedinců ze sondy 5.

Tab. 9/7: Prague Castle, St George's Basilica, Eastern Courtyard. Minimum and maximum number of individuals from trench 5.

Ve sběrovém materiálu, tedy bohužel bez kontextu, se vyskytlo několik pozoruhodných patologických nálezů. V sondě 3 na zlomku kosti čelní *hyperostosis frontalis interna* (obr. 9/1), která se může vyskytovat náhodně (např. u psychiatrických pacientů nebo u endokrinních chorob, *Smith – Hemphill 1956*) nebo může být, pokud je doprovázena obezitou a hirsutismem, jedním z příznaků tzv. Morgagniho syndromu, s nímž se můžeme setkat především u žen nad 45 let a jehož etiologie je nejasná – do jisté míry pravděpodobně souvisí s hormonální nerovnováhou okolo menopauzy (např. *Herskhovitz et al. 1999, Waclavik 2006*). V sondě 5 se vyskytl tuberkulózní gibbus v rozsahu Th11–L3 (obr. 9/2), pokročilá artritida na distální epifýze humeru, snad specifická – TBC? (obr. 9/3) a zkostnatělý útvar – jedná se patrně o hydatidu (zcostnatělou cystu, vznikající po nákaze parazitem měchožilem – *Echinococcus*) (obr. 9/4). Dále jsme našli dva případy periostitidy neznámého původu na dlouhých končetinových kostech (obr. 9/5 a obr. 9/6).

Obr. 9/1: Praha – Hrad, Bazilika sv. Jiří – za východní apsidou, sonda 3 – *hyperostosis frontalis interna*.

Fig. 9/1: Prague Castle, St George's Basilica, Eastern Courtyard, trench 3. *Hyperostosis frontalis interna*.

Obr. 9/2: Praha – Hrad, Bazilika sv. Jiří – za východní apsidou, sonda 5 – tuberkulózní gibbus v rozsahu Th11 - L3.

Fig. 9/2: Prague Castle, St George's Basilica, Eastern Courtyard, trench 5. Tubercular gibbus deformity in Th11-L3.

Obr. 9/4: Praha – Hrad, Bazilika sv. Jiří – za východní apsidou, sonda 5 – echinokokóza – zkosnatělá cysta.

Fig. 9/4: Prague Castle, St George's Basilica, Eastern Courtyard, trench 5. Echinococcosis. Ossified cyst.

Obr. 9/3: Praha – Hrad, Bazilika sv. Jiří – za východní apsidou, sonda 5 – pokročilá artritida na distální epifýze levé kosti pažní.

Fig. 9/3: Prague Castle, St George's Basilica, Eastern Courtyard, trench 5. Advanced arthritis of distal epiphysis of left humerus.

Obr. 9/5: Praha – Hrad, Bazilika sv. Jiří – za východní apsidou, sonda 5 - periostitida na kosti stehenní.

Fig. 9/5: Prague Castle, St George's Basilica, Eastern Courtyard, trench 5. Periostitis on a femur.

Obr. 9/6: Praha – Hrad, Bazilika sv. Jiří – za východní apsidou, sonda 5 – periostitida na dlouhých končetinových kostech.

Fig. 9/6: Prague Castle, St George's Basilica, Eastern Courtyard, trench 5. Periostitis on long limb bones.

Obr. 9/7a: Praha – Hrad – zákoutí u kaple sv. Kříže – pravá kost holenní a srostlá kost patní a hlezenní.

Fig. 9/7a: Prague Castle, corner at the Chapel of St Cross. Right tibia and knitted heel bone and ankle-bone.

Obr. 9/7b: Praha – Hrad – zákoutí u kaple sv. Kříže – ankylóza pravé kosti patní a hlezenní.

Fig. 9/7b: Prague Castle, corner at the Chapel of St Cross. Ankylosis of right heel bone and ankle-bone.

PŘED JIŽNÍM PORTÁLEM

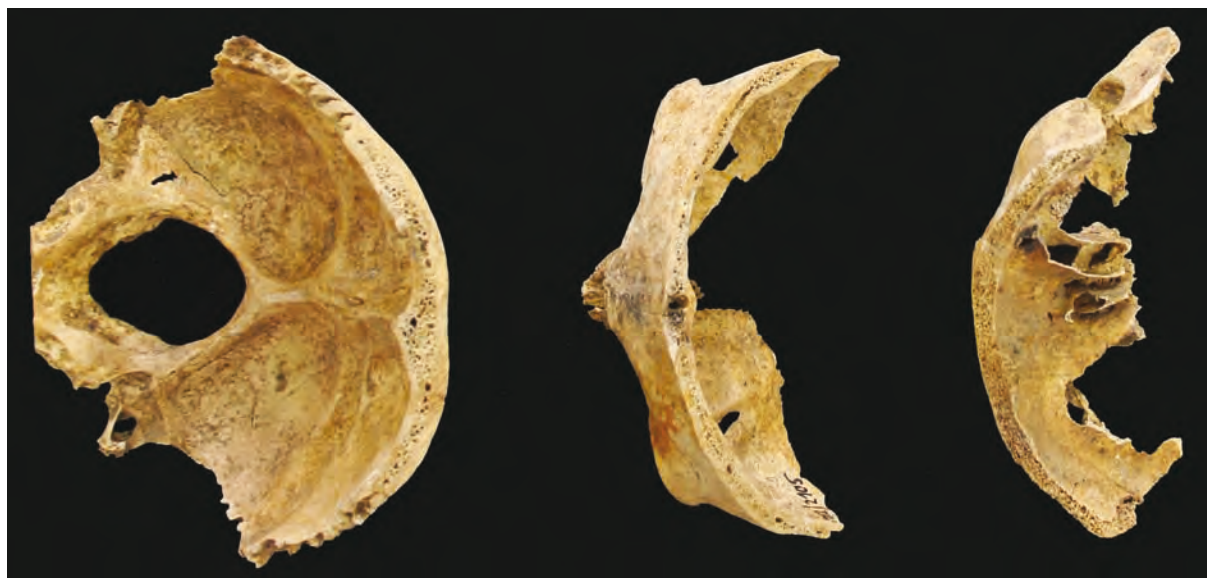
Při menším výzkumu před jižním portálem dovolily velmi torzovitě pozůstatky identifikaci minimálně pěti nedospělých (2x novorozenec, 1x infans II, 2x juvenis) a blíže neurčeného počtu dospělých jedinců.

OSTATNÍ NALEZIŠTĚ

Antropologický materiál z Pražského hradu doplňují ojedinělé nálezy lidských kostí různě datovaných (i bez datace) z nalezišť v Purkrabství, v Jiřské ulici, Zlaté uličce, Na Opyši a dalších místech areálu Hradu. Dokonce jsme našli některé chybějící pozůstatky z pohřebiště u Jízdárny, považované za ztracené. Kostrový materiál z raně středověkého pohřebiště u Jízdárny zpracovávala již Miroslava Blajerová v devadesátých letech minulého století (Blajerová 2006). Výčet všech zmiňovaných nálezů uvádí *tab. 9/1*, podrobnější informace o pozůstatcích jsou k dispozici ve formě antropologických posudků (Stránská 2016a, b, c, d).

Jelikož jde pouze o jednotlivosti s malou výpovědní hodnotou, zmíníme zde podrobněji pouze některé podnětné nálezy. U kaple sv. Kříže byl v hrobě 1 mezi pozůstatky dvou dospělých neurčitelných jedinců objeven patologický nález na kostech pravé dolní končetiny s artritickými změnami na distální kloubní ploše holenní kosti a s ankyózou kosti hlezenní a patní (ostatní drobné kosti vlastní nohy chybí) – *obr. 9/7a, b*). Buď jde o posttraumatický stav, anebo o projev tzv. Charcotovy osteoartropatie (možné příčiny – pokročilé stadium syfilis, pokročilá diabetes, syringomyelie/vnitřní onemocnění míchy/traumatické poškození nervů; Ortner 2003).

Pro doplnění „pohřebních“ aktivit na Pražském hradě je třeba uvést i recentní materiál z areálu Purkrabství (1/1962) a nádvoří Rožmberského paláce. Z velké části sestával ze zlomků kostí lebečních oddělených od ostatní lebky odborně vedenými řezy (*obr. 9/8*). Jde patrně o „odpad“ z anatomického či patologického ústavu. Našly se ovšem i další intaktní části koster, jež náležely blíže neurčenému počtu dospělých jedinců a jednomu mladému dospívajícímu či dospělému (juvenis – adultus I). Neméně pozoruhodný je nález infrakce (nalomení; Vlček 1993) na *facies articularis inferior* a částečně i na *facies articularis superior atlantis* (*obr. 9/9*) s nejasnou etiologií. Nalomení kloubních ploch nebývá sice mezi zlomeninami atlasu zmiňováno (viz. http://www.med.muni.cz/Traumatologie/Ortopedie_B/Ortopedie_2/Ortopedie_2.htm), je ovšem zřejmé, že jde o zásah starého data a postmortální náhodné zlomení není příliš pravděpodobné. Za zmínku stojí ještě *spina bifida medialis posterior atlantis* (*obr. 9/10*).

Obr. 9/8: Praha – Hrad – Purkrabství 1/1962 – kosti lebky s původními odborně vedenými řezy.

Fig. 9/8: Prague Castle, Burgrave 1/1962. Cranial bones with original professionally performed cuts.

Obr. 9/9: Praha – Hrad, č. p. 2 – infrakce atlasu.
Fig. 9/9: Prague Castle, House Land-registry No. 2. Atlas fracture.

Obr. 9/10: Praha – Hrad, č. p. 2 – spina bifida medialis posterior Atlantis.
Fig. 9/10: Prague Castle, House Land-registry No. 2. Spina bifida medialis posterior Atlantis.

10. SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

LITERATURA

- Acsádi, G. – Nemeskéri, J. 1970:* History of human life and mortality. Budapest.
- Bach, H. 1965:* Zur Berechnung der Körperhöhe aus den langen Gliedmassenknochen weiblicher Skelette, *Anthropologischer Anzeiger* 29, s. 12–21.
- Basil, O. 2002:* Zrušení kláštera benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě v roce 1784. In: *Mikulicová, M., – Kubín, P. (eds.):* In omnibus caritas. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy IV. Praha, s. 61–73.
- Benešová, K. 2010:* Abatyše Kunhuta a svatojiřský klášter. In: *Benešová, K. (ed.):* Královský sňatek: Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský – 1310. Praha, s. 468–472.
- Blajerová, M. 1970:* Určování individuálního věku na skeletech dětí a dospívajících jedinců, *Archeologické rozhledy* 22, s. 159–168.
- Blajerová, M. 2006:* Kostrové pozůstatky z pohřebiště u Jízdárny Pražského hradu. In: *Tomková, K. (ed.):* Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích. Díl I.2, *Castrum Pragense* 7, s. 177–234.
- Blažková-Dubská, G. 2006:* Novověké pohřebiště u Jízdárny – Das neuzeitliche Gräberfeld bei der Reitschule. In: *Tomková, K. (ed.):* Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích. Díl I. 2 – Katalog. *Antropologie, Castrum Pragense* 7, s. 145–173.
- Boháč, Z. 1968:* K otázce využití zasvěcení kostelů v oboru historické geografie, *Československý časopis historický* 14, č. 4, s. 571–584.
- Boháčová, I. 1988:* Starý palác – Ludvíkovo křídlo. In: *Dragoun. Z a kol.: Archeologický výzkum v Praze v letech 1983–1986, Pražský sborník historický* 21, s. 180–181.
- Boháčová, I. 1989:* Starý palác – Ludvíkovo křídlo. In: *Dragoun. Z a kol.: Archeologický výzkum v Praze v roce 1987, Pražský sborník historický* 22, s. 69.
- Boháčová, I. 2001:* Pražský hrad a jeho nejstarší opevňovací systémy, *Mediaevalia archaeologica* 3, s. 179–301.
- Boháčová, I. – Blažková, G. 2011a:* Pohřebiště na Loretánském náměstí v Praze – Hradčanech. Archeologický výzkum Ivana Borkovského a jeho výsledky. Díl I. Textová část, *Castrum Pragense* 11, Praha.
- Boháčová, I. – Blažková, G. 2011b:* Pohřebiště na Loretánském náměstí v Praze – Hradčanech. Archeologický výzkum Ivana Borkovského a jeho výsledky. Díl II. Dokumentace, *Castrum Pragense* 11, Praha.
- Boháčová I. – Frolík, J. 1992:* Praha – Hradčany, obv. Praha 1, *Výzkumy v Čechách* 1988/9, s. 115.
- Boháčová, I. – Frolík, J. – Tomková, K. – Žegklitz, J. 1988:* Předběžné výsledky výzkumu Pražského hradu v letech 1980–1987, *Archaeologia Historica* 13, s. 173–208.
- Borkovský, I. 1959:* Výzkumy v Černé věži na Pražském hradě, *Památky archeologické* 50, s. 257–324.
- Borkovský, I. 1962:* Opyš Pražského hradu – Opyš, der Ostteil der Prager Burg, *Památky archeologické* 53, s. 381–454.
- Borkovský, I. 1969:* Pražský hrad v době přemyslovských knížat. Praha.
- Borkovský, I. 1975a:* Kostel a klášter sv. Jiří – Kirche und Kloster St. Georg auf der Prager Burg. Praha.
- Borkovský, I. 1975b:* Svatojiřská bazilika a klášter na Pražském hradě (= *Monumenta archaeologica* XVIII). Praha.
- Bravermanová, M. 2005a:* Hroby králů a jejich příbuzných na Pražském hradě – Die Gräber der Könige und Ihrer Verwandten auf der Prager Burg. In: *Tomková, K. (ed.):* Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích, Díl I.1, *Castrum Pragense* 7, s. 53–87.
- Bravermanová, M. 2005b:* Hroby světců českého původu na Pražském hradě – Gräber von Heiligen böhmischen Ursprung auf der Prager Burg. In: *Tomková, K. (ed.):* Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích, Díl I.1, *Castrum Pragense* 7, s. 119–139.

- Bravermanová, M. 2005c:* Hroby významných představitelů duchovního stavu na Pražském hradě – Gräber bedeutender Vertreter des geistlichen Standes auf der Prager Burg. In: *Tomková, K. (ed.): Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích*, Díl I.1, *Castrum Pragense* 7, s. 89–118.
- Breitinger, E. 1937:* Zur Berechnung der Körperhöhe aus den langen Gliedmassenknochen weiblicher Skelette, *Anthropologischer Anzeiger* 14, s. 249–274.
- Brůžek, J. 2002:* A method for visual determination of sex, using the human hip bone, *American Journal of Physical Anthropology* 117, s. 157–168.
- Březinová, H. – Turek, J. 1999:* Šňůrové a raně středověké pohřebiště v severním předpolí Pražského hradu, archeologický výzkum v Lumbeho zahradě – The Corded Ware and early medieval cemetery in northern vicinity of the Prague Castle. Anarchaeological excavation in the Lumbe Garden, *Archeologické rozhledy* 51, s. 653–687.
- Buikstra, J. E. – Ubelaker, D. H. 1994:* Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains, *Arkansas Archeological Survey Research Series No. 44*, Fayetteville, Arkansas.
- Cibulka, J. 1936:* Kostel svatého Jiří na hradě Pražském. Stavební dějiny a průvodce památkami. Praha.
- Černý, V. – Houět, F. – Turek, J. 1999:* Détermination du sexe par la méthode itérative et le morphisme sexuel du squelette post-cranien d'une population du chalcolithique récent et du bronze ancien de la Bohème, *Bulletin et Mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris*, 11 (3-4), s. 383–404.
- Čihák, R. 1987:* *Anatomie/1*. Praha.
- Ferembach, D. – Schwidetzki, I. – Stloukal, M. 1979:* Empfehlungen für die Alters- und Geschlechtsdiagnose am Skelett, *Homo* 30/2, s. 1–32.
- Frána, J. – Tomková, K. 2005:* Raně středověký kovový šperk z pohřebiště Pražského hradu a jeho předpolí z pohledu rentgenové-fluorescenční analýzy. In: *Tomková, K. (ed.): Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích*. Díl I.1, *Castrum Pragense* 7, s. 311–332.
- Frolík, J. 1987:* K poznání obytné zástavby Pražského hradu v 9. – 13. století. Nepublikovaná kandidátská disertační práce, ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Frolík, J. 1995a:* Bemerkungen zum Studium frühmittelalterlicher Keramik aus komplizierten stratigraphischen Situationen, *Slawische Keramik im Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert, Terminologie und Beschreibung. Internationale Tagungen in Mikulčice 2*. Brno, s. 107–118.
- Frolík, J. 1995b:* Praha – Hradčany, obv. Praha 1, *Výzkumy v Čechách 1990–1992*, s. 269.
- Frolík, J. 1997:* Archeologický výzkum v tzv. Severním výběžku na Pražském hradě. Příspěvek k počátkům osídlení západního předhradí Pražského hradu. – Die Ausgrabung im sog. Nordausläufer der Prager Burg. Ein Beitrag zu den Anfängen der Besiedlung des westlichen Vorfelds der Prager Burg, *Archaeologica Pragensia* 13, s. 75–92.
- Frolík, J. 1999:* Archeologický výzkum v Kanovnické ulici čp. 73 na Hradčanech v letech 1982 – 1985. Vývoj osídlení před rokem 1378. – *Archaeological Excavations at Kanovnická St. 73, Hradčany, 1982 – 1985. I. Settlement evolution before 1378*, *Castrum Pragense* 3, s. 113–168.
- Frolík, J. 2005a:* Hroby přemyslovských knížat na Pražském hradě – Die Gräber der Přemyslidenfürsten auf der Prager Burg. In: *Tomková, K. (ed.): Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích*. Díl I.1, *Castrum Pragense* 7, s. 25–46.
- Frolík, J. 2005b:* Hroby významných duchovních vně baziliky sv. Víta – Die Gräber bedeutender Vertreter des geistlichen Standes außerhalb der St. Veitsbasilika. In: *Tomková, K. (ed.): Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích*. Díl I.1, *Castrum Pragense* 7, s. 141–144.
- Frolík, J. 2013:* Pohřebiště na II. nádvoří Pražského hradu – Das Gräberfeld auf dem II. Burghof der Prager Burg, *Archaeologia Historica* 38, s. 91–105.
- Frolík, J. 2015:* Pohřebiště u kostela P. Marie a na II. nádvoří Pražského hradu, *Castrum Pragense* 14/1, Praha.
- Frolík, J. – Maříková-Kubková, J. – Růžičková, E. – Zeman, A. 2000:* Nejstarší sakrální architektura Pražského hradu. Výpověď archeologických pramenů. – Die ältesten Kirchenbauten der Prager Burg aufgrund der archäologischen Quellen, *Castrum Pragense* 3, Praha.
- Frolík, J. a kol. (ed.) 2014:* Pohřebiště v Lumbeho zahradě na Pražském hradě. Díl II. Studie, *Castrum Pragense* 12/2, Praha.

- Frolík, J. – Smetánka, Z. 2014:* Pohřebiště v Lumbeho zahradě na Pražském hradě. Díl I. Katalog, *Casturum Pragense* 12/1, Praha.
- Frolíková-Kaliszová, D. 2014:* Pohřebiště z 10. století v Praze-Střešovicích – předběžná zpráva – Ein Gräberfeld aus dem 10. Jhd. in Prag-Střešovice – vorläufiger Bericht, *Archaeologia Historica* 39/1, s. 315–329.
- Guth, K. 1932:* Nekrolog a bibliografie Eduarda Šittlera, *Časopis Společnosti přátel starožitností českých*, Praha.
- Guth, K. 1934:* Svatováclavský sborník. Na památku 1000. výročí smrti Knížete Václava Svatého. Praha.
- Herichová, I. 2015:* Vývoj georeliéfu Pražského hradu v raném středověku a jeho význam pro poznání počátků pražské sídelní aglomerace. Nepublikovaná dizertační práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.
- Hershkovitz, I. – Greenwald, Ch. – Rothschild, B. M. – Latimer, B. – Dutour, O. – Jellema, L. M. – Wish-Baratz, S. 1999:* Hyperostosis frontalis interna: An anthropological perspective, *American Journal of Physical Anthropology* 109 (3), s. 303–325.
- Hledíková, Z. 1990:* Poznámka ke svatojiřskému skriptoriu kolem roku 1300, *Documenta Pragensia* 10/1, s. 31–49.
- Homolka, J. 1982:* Umění doby posledních Přemyslovců. In: *Janáček, J. a kol.: Umění doby posledních Přemyslovců*. Praha, s. 69–180.
- Houët, F. – Brůžek, J. – Murail, P. 1995:* Etablissement de nouvelles fonctions discriminantes à partir de l'os coxal applicables dans d'autres populations, *Antropologia Portuguesa* 13, s. 157–170.
- Iskan, M. Y. – Loth, S. R. 1989:* Morphological Assessment of Age in the Adult: the thoracic region. In: *Iskan, M. Y. (ed.): Age Markers in the Human Skeleton*. Springfield, s. 105–113.
- Katz, D. – Suchey, J. M. 1986:* Age determination of the male os pubis, *American Journal of Physical Anthropology* 69, s. 427–435.
- Kotrba, V. 1965:* Tumba knížete Vratislava v bazilice sv. Jiří na Pražském hradě, *Sborník k sedmdesátinám Jana Květa*, s. 123–131.
- Kubín, P. 2011:* Sedm přemyslovských kultů. Praha.
- Lovejoy, C. O. 1985:* Dental wear in the Libben population: its functional pattern and role in the determination of adult skeletal age at death, *American Journal of Physical Anthropology* 68, s. 47–56.
- Lovejoy, C. O. – Meindl, R. S. – Przybeck, T. R. – Mensforth, R. P. 1985:* Chronological metamorphosis of the auricular surface of the ilium: a new method for the determination of adult skeletal age at death, *American Journal of Physical Anthropology* 68, s. 15–28.
- Lüssner, M. 1887–1889:* Památky architektonické nalezené při opravě kostela sv. Jiří na hradě Pražském, *Památky archaeologické a místopisné* 14, s. 371–376, 403–406, 557–560.
- Mach, F. 1898:* Notizen, Mitteilungen der k.k. Central-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale XXIV, N.F., s. 178.
- Mach, F. 1901:* Bericht über Aufdeckungen des alten Bestandes bei der St. Georgs-Kirche am Hradschin in Prag, Mitteilungen der k.k. Central-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale XXVII, N.F., s. 2–4.
- Mach, F. 1902:* Aufdeckungen in der St. Georgskirche am Hradschin, Mitteilungen der k.k. Central-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale XXVIII, N.F., s. 18–20.
- Mach, F. – Šittler, E. 1904–1905:* Oprava chrámu svatojiřského na hradě Pražském, *Památky archaeologické a místopisné* 21, s. 369–382.
- Mach, F. – Šittler, E. 1910–1911:* Oprava chrámu svatojiřského na hradě Pražském, *Památky archaeologické a místopisné* 24, 1910–1911, s. 65–114, 329–362, 401–450.
- Mach, F. – Šittler, E. 1913:* Oprava chrámu svatojiřského na hradě Pražském, *Památky archaeologické a místopisné* 25, s. 49–51, 133–151.
- Martin, R. – Saller, K. 1957:* Lehrbuch der Anthropologie. Stuttgart.
- Mašterová, K. 2015:* Bazilika a klášter sv. Jiří na Pražskom hradě vo svetle archeologického výskumu. Nepublikovaná disertační práce, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.

- Meindl, R. S. – Lovejoy, C. O. 1985:* Ectocranial suture closure: a revised method for the determination of skeletal age at death based on the lateral-anterior sutures, *American Journal of Physical Anthropology* 68, s. 57–66.
- Merhartová, A. 1966:* Bazilika sv. Jiří na Pražském hradě. Praha.
- Merhartová, A. 1971:* Románská architektura v Čechách. Praha.
- Modráková, R. 2008a:* Odraz dvorského prostředí v klášteře benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě v 13.–14. století. In: *Dvořáčková-Malá, D. – Zelenka, J. (eds.): Dvory a rezidence ve středověku II, Skladba a kultura dvorské společnosti.* Praha, s. 459–474.
- Modráková, R. 2008b:* Úřad abatyše kláštera benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě v období 13.–14. století. In: *Krafl, P. (ed.): Sacri canones servandi sunt. Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII–XV.* Praha, s. 580–592.
- Moorrees, C. F. A. – Fanning, E. A. – Hunt, E. E. Jr. 1963a:* Formation and resorption of three deciduous teeth in children, *American Journal of Physical Anthropology* 21, s. 205–213.
- Moorrees, C. F. A. – Fanning, E. A. – Hunt, E. E. Jr. 1963b:* Age Variation of Formation Stages for Ten Permanent Teeth, *Journal of Dental Research* 42 (6), s. 1490–1502.
- Murail, P. – Brůžek, J. – Houět, F. – Cunha, E. 2005:* DSP: A tool for probabilistic sex diagnosis variability in hip-bone measurements. DSP: Un outil de diagnose sexuelle probabiliste à partir des données métriques de l'os coxal, *Bulletins et Mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris* 17, 3-4, s. 167–176.
- Nemeskéri, J. – Harsányi, L. – Acsádi, G. 1960:* Methoden zur Diagnose des Lebensalters von Skelettfunden, *Anthropologischer Anzeiger* 24, s. 70–95.
- Olivier, G. 1960:* *Pratique anthropologique.* Paris.
- Ortner, D. J. 2003:* Identification of pathological conditions in human skeletal remains San Diego.
- Plocek, V. 1990:* Svatojiřské skriptorium, *Documenta Pragensia* 10/1, s. 23–29.
- Royt, J. 2014:* Trojdílný reliéf z baziliky sv. Jiří. In: *Foltýn, D. – Klípa, J. – Mašková, P. – Sommer, P. – Vlnas, V. (eds.): Benediktini v srdci Evropy 800–1300.* Praha, s. 118.
- Sádlová, R. 2004:* Svatojiřský klášter ve světle jeho nekrologických přípisků. Jeden z méně užívaných pramenů ke klášterním dějinám (nepublikovaná diplomová práce), Katedra pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha.
- Sláma, J. 1977a:* Mittelböhmen in Frühen Mittelalter, *Praehistorica* V. Praha.
- Sláma, J. 1977b:* Svatojiřské kostely na raně středověkých hradištích v Čechách, *Archeologické rozhledy* 29, s. 269–280.
- Smetánka, Z. – Frolík, J. – Tomková, K. – Žegklitz, J. 1989:* Praha 1 – Hrad, *Výzkumy v Čechách 1986 – 1987*, s. 139–145.
- Smith, S. – Hemphil, R. E. 1956:* Hyperostosis frontalis interna, *Journal of Neurology, Neurosurgery and Psychiatry* 19, s. 42–45.
- Sommer, P. – Třeštík, D. – Žemlička, J. 2013:* Čechy a Morava. In: *Berendová, N. (ed.): Christianizace a utváření křesťanské monarchie. Skandinávie, střední Evropa a Rus v období 10.–12. století.* Praha.
- Štefan, I. 2010:* Příspěvek k chronologii a výpovědním možnostem esovitých záušnic, *Studia mediaevalia Pragensia* 9, s. 171–205.
- Stloukal, M. – Hanáková, H. 1978:* Die Länge des Längenknöchens altslawischer Bevölkerungen unter besonderer Berücksichtigung von Wachstumsfragen, *Homo* 29, s. 53–69.
- Stloukal, M. – Vyhnaněk, L. 1976:* Slované z velkomoravských Mikulčic. Praha.
- Stránská, P. 2016:* Kostrové pozůstatky z pohřebiště vně jižního opevnění, z okolí baziliky sv. Jiří, ze severního předpolí a další nálezy z Pražského hradu. *Castrum Pragense* 15, Praha.
- Szilvássy, J. 1978:* Eine Methode zur Altersbestimmung mit Hilfe der sternalen Gelenkflächen der Schlüsselbeine. *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* 108, s. 1–19.
- Tomek, V. V. 1855:* Dějepis města Prahy I. Praha.
- Tomková, K. 1988:* Starý palác. In: *Dragoun, Z a kol.: Archeologický výzkum v Praze v letech 1983–1986, Pražský sborník historický* 21, s. 180.
- Tomková, K. 1989:* Starý palác. In: *Dragoun, Z a kol.: Archeologický výzkum v Praze v roce 1987, Pražský sborník historický* 22, s. 169.

- Tomková, K. (ed.) 2005:* Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích. Díl I.1, Castrum Pragense 7, Praha.
- Tomková, K. (ed.) 2006a:* Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích. Díl I. 2 – Katalog. Antropologie, Castrum Pragense 7, Praha.
- Tomková, K. 2006b:* Raně středověká pohřebiště na předpolí Pražského hradu I – Frühmittelalterliche Gräberfelderauf dem Vorfeld der Prager Burg I. In: *Tomková, K. (ed.):* Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích. Díl I. 2 – Katalog. Antropologie, Castrum Pragense 7, Praha, s. 5–128, 278.
- Tomková, K. 2013:* Urbs Praga und Levý Hradec – von Sklaven zu Fürsten. In: *Biermann, F. – Kersting, T. – Klammt, A. (Hrsg.):* Soziale Gruppen und Gesellschaftsstrukturen im westslawischen Raum, Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 70. Langenweissbach, s. 43–55.
- Tomková, K. – Frolík, J. 2005:* Topografie pohřbívání v areálu Pražského hradu a na jeho předpolích – Die Topographie der Bestattungen im Areal der Prager Burg und auf ihren Vorfeldern. In: *Tomková, K. (ed.):* Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích. Díl I.1, Castrum Pragense 7, Praha, s. 7–24.
- Tomková, K. – Košta, J. 2015:* Raně středověké pohřebiště v Mělníku Rousovicích, Archeologie ve středních Čechách 19, s. 271–318.
- Třeštlík, D. 1997:* Počátky Přemyslovců. Praha.
- Ubelaker, D. H. 1978:* Human skeletal remains. Chicago.
- Urbánková, E. 1975:* Historický úvod. In: *Urbánková, E. – Stejskal, K.:* Pasionál Přemyslovny Kunhuty = Passionale abbatissae Cunegundis. Praha, s. 9–17.
- Vaníček, V. 2000:* Velké dějiny zemí koruny české. Svazek II. 1197–1250. Praha.
- Vilímková, M. – Kašíčka, F. 1976:* Tisíciletí Jiřského kláštera na Pražském hradě. Příspěvek k jeho stavebnímu vývoji, Památky a příroda, s. 533–541.
- Vlček, E. 1993:* Jak zemřeli. Praha.
- Vlček, P. a kol. (ed.) 2000:* Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany. Praha.
- Waclawik, A. J. 2006:* Hyperostosis frontalis interna, Archives of Neurology 63(2), s. 291.
- Zap, K. V. 1860–1861:* Chrám sv. Jiří na hradě Pražském, Památky archaeologické a místopisné 4, s. 162–175.
- Zeschick, J. 2007:* Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě. Praha.

PRAMENY

- APH-NPS a:* čp. 192/IV, plán z 23. 6. 1933, Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, č. 13 019/0044.
- APH-NPS b:* čp. 192/IV, plán z 26. 6. 1933, Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, č. 13 019/0045.
- APH-NPS c:* čp. 192/IV, půdorys a řez objektem z roku 1954, Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, č. 13 019/0062.
- APH-NPS d:* čp. 192/IV, rozvrstvení zeminy za ohradní zdí na Opyši v roce 1942, Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, č. 13 019/0048.
- APH-NPS e:* Jelení příkop dolní, Severní průčelí kláštera sv. Jiří, kopie originálního plánu z roku 1785, Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, č. 10 811/001.
- APH-NPS f:* Jelení příkop dolní, Severní průčelí kláštera sv. Jiří, kopie originálního plánu z roku 1733, Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, č. 10 811/003.
- APH-NPS g:* Jelení příkop dolní, Sondy mezi Bílou věží a západní hláskou 1:200, 18. září 1933, Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, č. 10 811/089.
- APH-NPS h:* Zahrada Na valech, kostra pod Lobkovickým palácem, Archiv Pražského hradu, Nová plánová sbírka, č. 10 303/079.
- Becker, M. J. 2007:* Human Skeletons Excavated from a Series of „Cemetery“ Areas Within the Courtyard III and other Areas of the Prague Castle, Czech Republic, rukopis uložen v Archivu na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Boháčová, I. 1993:* Zpráva pro investora a dodavatele o archeologickém předstihovém a záchranném výzkumu v r. 1993. Uloženo pod č. j. 1751/93 v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

- CDB – Friedrich, G. (ed.) 1904–1907: Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae. Tomus I, Inde ab a. DCCCXV usque ad a. MCXCVII. Praha.*
- Deník areál č. 44: Deník lokality jižní část Zlaté uličky u Daliborky. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i., nečíslovaný rukopis, karton 44.*
- Deník 1927/1: Pražský Hrad – III. nádvoří. Sešit 1. Deník vykopávek 1927 (5. V. – 19. IX.) I. Opis (s. 542–646). Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.*
- Deník 1927/2: Pražský Hrad – III. nádvoří. Sešit 2. Deník vykopávek 1927 (20. IX. – 29. XII.) II. Opis (s. 647–752). Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.*
- Deník 1928/1: Hrad pražský – III. nádvoří. Sešit 1. Deník vykopávek 1928 (2. I. – 27. III.) I. Opis (s. 753–841). Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.*
- Deník 1937–1943: Deník. Pokračování archeologického výzkumu na Pražském hradě. Od 17. VII. 1937 – 15. II. 1943. Dr. I. Borkovský. Opis. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.*
- Deník 1940–1952: Deníkové zápisky, jednotlivé nestránkované listy. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.*
- Deník 1959–1960: Pražský hrad. Sešit 2. Deník archeologických výzkumů z let 8. 7. 1959 až 18. 3. 1960. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.*
- Deník 1960–1961: Pražský hrad. Sešit 3. Deník archeologických výzkumů z let 30. 3. 1960 až 24. 7. 1961. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.*
- Deník 1961–1962: Pražský hrad. Sešit 4. Deník archeologických výzkumů z let 24. 7. 1961 až 5. 10. 1962. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.*
- Deník 1965–1968: Pražský hrad. Sešit 6. Deník archeologických výzkumů 3. 9. 1965 až 30. 9. 1968. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.*
- Deník – Janák, P.: Deník P. Janáka, uložen pod číslem inv. č. 17. v Archivu Pražského hradu.*
- Dubská, G. – Frolík, J. 2003: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném na základě objednávky č. 716/03 na lokalitě Praha - Pražský hrad, bazilika sv. Jiří – dvorek na jižní straně. Uložena pod č. j. 4502/03 v Archivu nálezových zpráv ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.*
- Evidence K. Fialy: Kartotéka nálezů sbírky Karla Fialy, uložena na pracovišti Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.*
- Fiala 1891–1939a: Písemná pozůstalost stavitele Karla Fialy 1891–1939, Dům č. 192 na Opyši, rkp. 36, Archiv Pražského hradu, inv. č. 58.*
- Fiala 1891–1939b: Písemná pozůstalost stavitele Karla Fialy 1891–1939, Dům č. 192 na Opyši, rkp. 75, Archiv Pražského hradu, inv. č. 97.*
- Fiala 1891–1939c: Písemná pozůstalost stavitele Karla Fialy 1891–1939, Dolní Jelení příkop. Bílá věž. Mihulka, rkp. 6, Archiv Pražského hradu, inv. č. 28*
- Fiala 1891–1939d: Písemná pozůstalost stavitele Karla Fialy 1891–1939 Daliborka, rkp. 186, list 2, Archiv Pražského hradu, inv. č. 207.*
- Fiala 1891–1939e: Písemná pozůstalost stavitele Karla Fialy 1891–1939, Sonda v zahradě Na valech u Lobkovického paláce, rkp. 122, Archiv Pražského hradu, inv. č. 144.*
- Fiala 1891–1939f: Písemná pozůstalost stavitele Karla Fialy 1891–1939, Stavební deník za roky 1920–1922, Archiv Pražského hradu, inv. č. 301.*
- Fiala 1891–1939g: Písemná pozůstalost stavitele Karla Fialy 1891–1939, Stavební deník za rok 1933, Archiv Pražského hradu, inv. č. 312.*
- Fiala 1891–1939h: Písemná pozůstalost stavitele Karla Fialy 1891–1939, Sonda v zahradě Na Valech u Lobkovického paláce. rkp. 122. Archiv Pražského hradu, inv. č. 144.*
- Fiala 1891–1939i: Písemná pozůstalost stavitele Karla Fialy 1891–1939, Kuchyňský dvorek, rkp. 149. Archiv Pražského hradu, inv. č. 171.*
- Fiala 1891–1939j: Písemná pozůstalost stavitele Karla Fialy 1891–1939, Západní sklepy, rkp. 153. Archiv Pražského hradu, inv. č. 175.*
- Fiala 1891–1939k: Písemná pozůstalost stavitele Karla Fialy 1891–1939, Starý palác – Přemyslovské arkády (Přemysl Otakar II.) 1924 – 1938, rkp. 88, 151. Archiv Pražského hradu, inv. č. 274.*

- Fiala 1891–1939l*: Stavební deník 1934. Originál (leden – prosinec 1934). Archiv Pražského hradu, inv. č. 313.
- FRB II* - Kosmův letopis český s pokračovateli / Cosmae chronicon Boemorum cum continuatoribus (= Fontes Rerum Bohemicarum, Tom II). Praha 1874.
- Frolík, J. 1988*: Hlášení o výzkumu. Uloženo pod č. j. 656/88 v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Frolík, J. 1994*: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném na základě smlouvy č. 730/94 na lokalitě Praha – Pražský hrad – akce rekonstrukce WC. Zpráva pro investora. Uložena v Archivu nálezoých zpráv ARÚ AV ČR Praha, v. v. i.
- Herichová, I. 2004*: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném na lokalitě Praha 1–Hradčany, Pražský hrad – Jiřský klášter, čp. 33, 222; ppč. 75, 78, 785, 2004. Uložena pod č. j. 4091/04 v Archivu nálezoých zpráv ARÚ AV ČR Praha, v. v. i.
- Katalog 1*: Seznam při archeologickém výzkumu předmětů nalezených na Pražském hradě od roku 1925, s. 1–397, př. č. 10001 až 12917. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Katalog 2*: Pražský hrad. Nálezový materiál – Předmětový katalog č. 2, 1–219, př. č. 12 918 až 13 834. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.
- Katalog 3*: Pražský hrad. Nálezový materiál – Předmětový katalog č. 3, 1–191, př. č. 13 835 až 14 727. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.
- Kopička, P. – Kotyza, O. – Tomková, K. 2007*: Rumování roku 1644 před stavbou tzv. Malého lobkovického paláce na Pražském hradě (Několik poznámek k dávným nálezům a nedávným archeologickým a stavebně historickým výzkumům). Nепublikovaný rukopis článku. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.
- Lüssner, M. 1876–1885*: Collectanea archeologica et topographica, Tom IV, rukopis uložený v Muzeu východních Čech, Hradec Králové, Archeologického oddělení, sign. 212-216/52; přístupné online na <http://archo.museumhk.cz> (10. 7. 2015).
- Lüssner, M. 1886–1890*: Collectanea archeologica et topographica, Tom V, rukopis uložený v Muzeu východních Čech, Hradec Králové, Archeologického oddělení, sign. 212-216/52; přístupné online na <http://archo.museumhk.cz> (10. 7. 2015).
- Mach, F. 1888–1892*: Bau-Journal betreffend die durch geführten Arbeiten den Thürmen der St. Georgskirche am Hradschin in Prag Verzeichniss der bei der Restaurirung der beiden Thürmen zu St. Georgskirche am Hradschin gefundenen Gegenstände von archeologische rundarchitektonischer Bedeutung. Archiv hlavního města Prahy, Sbíрка rukopisů, sign. 7888.
- Mach, F. b.d.*: Rukopisy: Historie a stavebně historický průzkum basiliky a kláštera sv. Jiřína Pražském hradě (dodatečný název). Archiv hlavního města Prahy, Sbíрка rukopisů, sign. 7889.
- Matiášek, J. 2009*: Pražský hrad 2009. „Rekonstrukce Jiřské ulice a Zlaté uličky – II. etapa.“ Zpráva pro investora o záchranném archeologickém výzkumu, Praha 2009. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Nemeškalová, Z. 1983*: Mince ze starých výzkumů Pražského hradu. Uloženo pod č. j. 2101/83 v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.
- Ryantová, M. 1988*: Šittler, Eduard /1864–1932/. Osobní fond. Inventář ANM č. 108, Praha 1988 (nepublikovaný strojopis) – (11 kart., 11+25 ss., 510 inv. č.).
- Siglová, V. 2005*: Konzervátorská zpráva. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.
- Stránská, P. 1999*: Antropologický posudek č. 1044. Archiv nálezoých zpráv AÚ AV ČR, v.v.i., Praha, sign. TP-1999-7314.
- Stránská, P. 2013*: Antropologický posudek č. 1149. Archiv nálezoých zpráv AÚ AV ČR, v.v.i., Praha, sign. TP-2013-2615.
- Stránská, P. 2016a*: Antropologický posudek č. 1183. Pražský hrad, staré výzkumy, Na Opyši, Černá věž, Purkrabství – dům č. p. 7, Zelinářská zahrada. Rukopis v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.
- Stránská, P. 2016b*: Antropologický posudek č. 1188. Pražský hrad, Jiřská + Zlatá ul., Starý palác – Jižní věž, Na Valech, Kapucínská, Jízdárna, Tereziánské křídlo. Rukopis v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.

- Stránská, P. 2016c*: Antropologický posudek č. 1189. Kostrové nálezy Pražského hradu. Archiv nálezových zpráv ARÚ AV ČR, v.v.i., Praha.
- Stránská, P. 2016d*: Antropologický posudek č. 1184. Dvorek před jižním portálem. Archiv nálezových zpráv ARÚ AV ČR, v.v.i., Praha.
- Šittler E. rkp.*, osobní fond, Archiv Národního muzea (inv. č. 457-464).
- Tomková, K. 1987*: Rekonstrukce nálezové zprávy k nálezu pohřebiště v Praze-Hradčanech, „nad Krečmerem“ z let 1926–1927. Uloženo pod č. j. 2752/87 v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Tomková, K. 2004a*: Nálezová zpráva. Praha 1 – Hradčany, Pražský hrad, Starý královský palác. Uloženo pod č. j. 2506/06 v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Tomková, K. 2004b*: Pohřebiště v prostoru mezi Jiřskou ulicí a ulicí U Daliborky (JUD). Nepublikovaný rukopis, uložen v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Vilímková, M. – Kašička, F. 1967*: Č. p. 8, 9, 10 – U Daliborky, Stavebně historický průzkum Pražského hradu. Archiv Pražského hradu, inv. č. 6/3. 10 808-I/2 v.
- Vilímková, M. – Kašička, F. 1970*: Pražský hrad. Jiřský klášter. I. Koncept. II. Obrazová příloha, Praha (Strojopis SÚRPMO v Praze, pasport).
- Terénní deník Starý palác 1986*. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Terénní deník Zahrada Na valech 1985–1986*. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.
- Terénní deník Ludvíkovo křídlo 1986–1988*. Uloženo v Archivu pracoviště Pražský hrad ARÚ AV ČR, Praha, v.v.i.

11. CEMETERIES IN THE INNER AREA OF THE PRAGUE CASTLE

1. INTRODUCTION

Early Medieval cemeteries form an important part of the archaeological evidence at the Prague Castle. Since 2001, several projects have been focusing on their gradual processing and evaluation. Cemeteries on the northern forefield of the Prague Castle and in its broader western hinterland were evaluated (Tomková 2005; 2006a). Furthermore, attention was paid to the largest cemetery on the northern forefield – to the cemetery at Prague Castle Riding School (also known as the Lumbe Garden Cemetery – Frolík 2013; Frolík – Smetánka 2014; Frolík et al. 2014). Burial site of the inhabitants of the western forefield of the Prague Castle – the burial ground at the Loretánské Square, cannot be excluded from this overview (Boháčová – Blažková 2011a; 2011b). In 2014, a new project was launched focusing on the remaining cemeteries and burial grounds. The extent of the burial ground at the former Church of the Virgin Mary on the Second Courtyard of the Prague Castle was reconstructed so-far, and the graves were catalogued (Frolík 2015). Also, newly discovered burial grounds at the Powder Bridge / Milady Horákové Avenue (preliminarily Tomková 2013) and Střešovice / Triangle (preliminarily Frolíková-Kalischová 2014) are being prepared for publication.

Numerous graves were unearthed at the Third Courtyard in the inner area of the Prague Castle. Besides, other isolated or less numerous groups of graves were known from the Old Royal Palace and its southern neighbourhood, and from the area between Jiřská and U Daliborky streets. However, their detailed processing and evaluation of diverse documentation have revealed that both areas probably included a greater number of graves than had been originally thought. Another chapter focuses on finds from the vicinity of the Convent of St George – from areas with recorded burial activities in the past (mainly in the 19th century). Generally speaking, this area has been mistakenly considered already surveyed or destroyed. This cemetery as well as other isolated graves and finds of human bones are published in the present volume.

2. STRUCTURE OF INDIVIDUAL ENTRIES

The following chapters include information regarding burial finds and finds of human bones of a rather diverse nature coming from multiple sites at the Prague Castle. The authors used not only documentation derived from the so-called Single-context archaeology but also very heterogeneous documents including sometimes rather incidental references and sketches. Illustrations (drawings, photo-documentation) represent a similarly diversified group of evidence. Some graves were not documented at all (or the documentation has not been preserved), while the documentation of other graves contained many details and has been fully preserved.

Due to highly unevenly arranged evidence, the authors decided to use the structure of a catalogue entry that had been already applied for publication of the cemetery at the Church of the Virgin Mary and on the Second Courtyard (Frolík 2015). This method of publication has utilised previous experience obtained when preparing catalogues of other burial grounds at the Castle (Lumbe Garden Cemetery: Frolík – Smetánka 2014; and cemeteries on the northern forefield of the Prague Castle: Tomková 2006a). If the original archival documents are not entirely unambiguous or allow multiple interpretations, the documents are published in their entirety (or in the form of a facsimile) to allow further research or different interpretation.

When describing an unpublished grave, structure of the entry is used in its entirety. When additional information or new pieces of knowledge regarding an already processed grave are being published, brief form of entry is used. This abbreviated form was particularly applied to the burial ground at the Prague Castle Riding School.

Structure of Individual Entries

Grave number: a new number, which will be furthermore used for its identification, has been assigned to each grave. The fact that individual burial grounds at the Prague Castle and in its immediate vicinity were labelled with abbreviations during their evaluation and analyses must also be taken

into consideration; these abbreviations point to their sites (Tomková – Frolík 2005, 9). Thus, the new numbers include all previous labelling (i.e. serial number within that particular year). When numbering the graves, authors have considered the fact whether particular cemeteries had a uniform series of numbers from the previous excavations. If it is the case, the numbering continues (e.g. for burials in the area of the Convent of St George). If a cemetery has no such compact series of numbers (e.g. burials at the Riding School), the new label consists of a number of the grave / particular year.

Written field documentation (TD): excerpt from the field journal or notes related to a particular grave. The entry is left in its original form and has not been linguistically modified.

Published written field documentation (PD): a set of data on a particular grave from literature that was not included in the field documentation or data that was not included in the field documentation. It is linked mainly to the graves with previously published data, and new data were added from the field documentation.

Maps and drawings (PK): maps or other similar documentation showing the grave. Usually, the most complete or the earliest (from a chronological point of view) drawing is published. Maps/drawings repeating the same information are published only in well-founded cases.

Finds (N): finds from graves arranged according to the acquisition numbers in lists of finds (acquisition records). Finds are divided into three groups: finds as a part of the grave equipment or as a part of the buried individual (N1), finds from grave pit-fill (N2) and finds generally related to the grave (N3). Assemblages are often described as “when uncovering the grave”, “under the graves”, etc. and their immediate connection to the particular grave is uncertain or unclear. These finds are described only in a simplified way and are not illustrated. The anthropological material was not recorded in a consistent way, i.e. sometimes it was recorded independently, sometimes under one acquisition number together with other finds. For this reason, some acquisition numbers occur twice. If the description does not allow determination, which group the finds belong to, they are listed only as “N”.

Photographs – field (F-T): photographs showing archaeological contexts containing the grave or parts thereof.

Photographs – finds (F-N): primarily photographs of more important artefacts/finds from the time of discovery; documenting conditions of the original find that could have changed in the meantime.

Anthropological determination (A): based on analyses of M. J. Becker and P. Stránská. Individual entries include references to specific analyses. As part of the analyses, M. J. Becker also determined the sex of children’s skeletons. The results will probably require further discussion and therefore quotation marks are used.

Grave description (P): description of graves based on the above-mentioned documentation.

Comments (K): notes on preserved documentation or reconstruction (if required) and information on the stratigraphic or dating potential.

Measurements are given in centimetres for the field data and in millimetres for finds.

A system derived from processing larger assemblages from the Prague Castle (Frolík 1987; 1995a; 1997; 1999; 2015; Frolík – Maříková-Kubková – Růžičková – Zeman 2000) was used for the description of ceramic artefacts. The pottery is classified into separate “technological” groups according to the macroscopic observation of technological features. The following groups were set up for this purpose: “H1” “H2”, “J”, “JK”, “chalice-like”, “swollen”, “HK”, “TM”, “OST”, “S/T”, “ČMD”, “graphite”, “VS2”, and “undetermined”. Determination of individual groups is based on their link to a certain type of rim/rims. Thus, the “chalice-like” group is primarily based on rims of the chalice-like section while the “swollen” group includes various varieties of swollen rims, most often the so-called “classic swollen rim”.

Cemetery	Abbreviation	Number of graves in 2005	Number of graves in 2016	Notes
Royal Garden	KZ	X	X	So-far unlocalized
Riding School	V-JÍZ	272	133	In 2005, it was evaluated together with the Lumbe Garden Cemetery.
Lumbe Garden	Z-JÍZ	-	148	
Jelení Street – Lumbe Garden	JEL-LZ	15	17	
Strahov brick factory	SC	X	X	One cemetery together with the following line.
Crossroad of streets Patočkova and Sřešovická	SC	X	49	Newly determined as Sřešovice/Triangle Cemetery
Milady Horákové Avenue / Powder Bridge	MH	-	84	
Loretánské Square	LN	at least 600	721 + X	
II. Courtyard – Church of Virgin Mary	IIN	at least 78	81	
III. Courtyard – at the monolith	IIIN	11	13	
III. Courtyard	IIIN	234	234	Forms one cemetery with the previous line.
St Vitus' compound – interior		X	at least several dozens	Early Middle Ages – Modern Period
Outside S fortification	VJOP	at least 23	45	
St George's compound	JK	at least 123	159	
Jiřská / U Daliborky streets	JUD	at least 5	5 + x	
Opyš	O	at least 3	3	
Patočkova Street	PAT	X	59	Modern Period
Bastion X		X	3	
Total number of graves		1364 + X	1754 + X	

Tab. 1/1: Overview of cemeteries at the Prague Castle and in its forefields illustrating the development in their research in 2005–2016. Cemeteries discussed in this volume are indicated in bold print. Separate finds and cemeteries without any new information are not included. Prepared according to *Tomková – Frolík 2005*.

3. CEMETERY OUTSIDE THE SOUTHERN FORTIFICATION

The cemetery outside the southern fortification (VJOP) was situated on the southern slope of the Prague Castle in the current location of the Old Royal Palace and its immediate surroundings (*Fig. 3/1*). Even though it had been gradually unearthed since the 1920s, the burial ground was determined only at the dawn of the 21st century in the course of the project *The Prague Castle, centre of Czech state, in the mirror of cemeteries and tombs in the time of Přemyslid's and Luxembourg's dynasties, 2001–2003* (Tomková – Frolík 2005). This catalogue provides a complete evaluation of all available sources.

Altogether, 45 catalogue entries (VJOP01–VJOP45) were identified on the observed burial ground. 40 graves can be described as standard. Furthermore, the catalogue includes two heaps of human bones (VJOP22 and VJOP25), and three collections of bones found in cultural layers (VJOP14, VJOP16 and VJOP38). The catalogue also incorporates two sets of human remains, which were due to their specific nature placed outside the series of catalogue numbers.

Detailed evaluation of the cemetery is impossible due to the state of preservation and the way how it was unearthed. Individual excavation seasons have field documentation of different quality. The majority of the graves was moreover severely damaged by mutual superpositions of burial pits or later construction interventions. The available sources suggest that the deceased were usually buried in a stretched supine position and were W–E oriented. Grave pits were dug into the layer that formed the so-called 'cemetery horizon'. Graves were placed close to each other, and in many cases, as indicated above, they were partially overlapping.

The burial area was not explored in its entirety, and the original number of graves and the boundaries cannot be determined. Anthropological analysis of the preserved remains determined that the excavated graves contained burials of seven children and 22 adults (six women, one girl, five men, and one boy). Bones fragments from grave pit-fills, heaps of bones and human bones in secondary contexts were also analysed. Altogether, remains of other 12 adults, two juveniles (we cannot distinguish whether they were adolescents or children), three adolescents, and eight children were identified.

Besides the skeletons, the majority of graves apparently did not contain any other funerary equipment. The only exception represents four graves with finds of bronze temple rings with a diameter of 13–23 mm. Other graves contained two fragments of knives, one iron arrowhead and one spindle-whorl. Three coins (denarius of Vratislaus II /1061–1092/ and two kreutzers minted in Vienna in 1812 and 1859) found in the Kitchen Courtyard in 1926 are quite questionable. Their relationship with the graves remains unclear. Traces of grave pit modifications were attested in the majority of graves: traces of timber or biers or coffins in 27 cases, and traces of stone lining and surface markings in 14 graves.

The cemetery can be dated to the 10th to 12th century. The dating is corroborated by the character of the burial rite, the presence of small-sized temple rings and pottery fragments found in the so-called 'cemetery horizon' and grave pit-fills. This burial ground ceased its existence prior to 1135 (*terminus ante quem*) by the Romanesque rampart construction for its course did not respect the position of the burial ground.

It is obvious that the evaluated cemetery was founded outside the fortification of the Castle on a relatively steep slope. The course of the contemporary rampart – a forerunner of the Romanesque ramparts – ran to the north from it (*Boháčová 2001, 247–256*). The reason why the cemetery was founded in this area and its connection with activities at the Prague Castle and on the Lesser Town remains a challenge for further research. Comprehensive evaluation of archaeological contexts from the area of the Old Royal Palace and the southern slope of the Castle promontory may contribute to the solution of this issue. Another possibility represents the comparison of this cemetery with other contemporary burial grounds in the Castle's vicinity or with analogous examples from more distant sites.

4. CONVENT OF ST GEORGE

In the years 2012 and 2013, two rescue archaeological excavations were conducted in the area of the Convent of St George (JK) that brought new pieces of knowledge regarding the burial activities on this site. The newly unearthed skeletal graves enlarge the group of similar graves documented by the archaeologist I. Borkovský in 1959–1963 in the interior of the Basilica and the adjoining Convent of St George (*Borkovský 1975b*). The exterior graves have not yet been documented, and the new observations complete our previous understanding the funerary activities in the Convent.

The area of the Eastern Courtyard behind the Basilica (next to St Anna's Chapel and the convent buildings) was excavated in the form of several line-trenches in 2012 in the course of reconstruction of the rainwater drainage system. Even though it seems that the bedrock was certainly lowered in the past, its level was still preserved relatively close to the current surface. Altogether, 27 graves or relics thereof were unearthed. The uppermost skeletons (JK126 and JK129) covered by recent layers were found only 20 cm below the concrete surface of the courtyard. The discovered skeletal graves were similarly oriented, and their structure and overall layout seem to resemble row-graves as well as multi-level cemeteries. Some graves have been preserved only fragmentarily due to later activities, and their determination as graves is rather uncertain (e.g. JK138, JK142, JK150). Trench 1 (3.2 x 0.7 m) provided the best preserved archaeological contexts with relics of up to 12 graves arranged in a multi-level horizon of 0.52 m high. The best-preserved grave (JK139) showed traces of wooden constructions (side boards along the body). The funerary activities in the Courtyard were very intense. No graves were found only in areas disturbed by various construction interventions from 19th and 20th centuries. From the chronological point of view, the earliest three graves were unearthed on the northern side of the Presbytery of St George's Basilica. They were covered by foundations of the High Romanesque Basilica (JK142, JK146, JK147; with an ante quem date of the year 1142). According to isolated ceramic finds, these graves can be dated to the Late Hillfort Period. The remaining burial activities at the Courtyard cannot be accurately dated. Pottery fragments seem to indicate that the earliest burials possibly occurred in the Late Hillfort Period. Its termination can be defined by the time of the Josephine reforms (the Convent was closed in 1782). Sporadic finds obtained from the grave relics seem to corroborate their presumed Medieval dating.

A small rescue excavation located on the Southern Courtyard of the Basilica of St George (between the Southern tower and the Chapel of St John of Nepomuk) occurred in 2013. The fieldwork corroborated extensive construction activities in the 19th century when the Courtyard's level had been first lowered and then again elevated by 1 m, above the level of the adjacent Jiřská Street. Altogether, seven fragmentarily preserved graves were unearthed in a relic of the original terrain in the course of reconstruction of the enclosure wall of the Courtyard. All graves were similarly oriented, and their pit-fill contained only a few finds, which date them more probably to the Modern Period. According to written sources, the cemetery could be established here in 1733 (*Zap 1861*, 169). Funerary activities were terminated here at the very latest in 1782 when the Convent was closed.

Both burial areas cannot be easily determined due to a rather fragmentary unearthing, their state of preservation and only sporadic finds in the grave pit-fills. Nevertheless, both excavations provided substantial pieces of information contributing to understanding the past of the Convent of St George. These finds can be evaluated and set into the broader context of burial activities in the Convent and at the Prague Castle (such as determination of the social status of the buried persons) only after a new evaluation of graves (JK1-JK125) that were uncovered in the interior of St George's Convent and Basilica.

5. CEMETERY LOCATED BETWEEN JIŘSKÁ AND U DALIBORKY STREETS

The existence of a cemetery located between Jiřská and U Daliborky Streets (JUD) is corroborated by five skeletal graves oriented W-E that were found to the west of the House Land-registry No. 7. It was I. Borkovský who documented the information on graves disturbed during the reconstruction of the Land-registry House No. 9 in 1952 as well as in the course of constructions in its neighbourhood between 1962 and 1967. The extent of the original burial site is very difficult to estimate given the rather intensive construction activities in the Middle Ages and Modern Period associated with the artificial lowering of the terrain as suggested, among other things, by the plan of J. D. Huber (*Fig. 5/2*). The fact that further rescue archaeological fieldwork conducted to the north-west and west of the Land-registry House No. 9 provided only Early Medieval settlement contexts and no burial finds is essential for the determination of northern and western boundaries of the cemetery. In the course of excavations conducted since 1920s, and especially during archaeological excavations in 2008 and 2014, secondarily displaced human bones were repeatedly unearthed to the east of the JUD1-JUD5 graves in the area of the Small Lobkowitz Palace (Land-registry No. 7), the Supreme Burgrave's House (Land-registry No. 6), and the adjacent parts of Jiřská Street. The relatively high density of finds seems to indicate that the cemetery continued further to the east.

Chronological determination of the cemetery is hindered by the fact that none of the five preserved graves contained any grave goods. I. Borkovský dated the discovered graves to the 10th – 11th or even 12th centuries (*Borkovský 1959*, 257), to the 11th century (*Borkovský 1962*, 388) or he refused to date them at all (*Borkovský 1969*, 134, 140). The Early Medieval dating seems to be furthermore corroborated by stone linings near the skull of the JUD3 grave and along the sides of the grave pit and near the skull of the JUD4 grave. Observations mentioning that the grave pits were dug into the bedrock also do not contradict the Early Medieval dating. The currently unpreserved iron knife comes from another part of the trench than where the previously disturbed skeleton belonging to the grave JUD5 was found. The fact that secondarily displaced human bones were discovered in the contexts datable, based on pottery, to the late 12th– early 13th century seems to indicate the end of the cemetery's existence. This also corresponds to the transformation of the eastern part of the Prague Castle, its communication scheme and the spatial distribution of settlement features.

6. ISOLATED SKELETONS AND FINDS OF HUMAN BONES IN SECONDARY CONTEXTS

Finds of isolated skeletons and human bones in secondary contexts (*Fig. 6/1*) complete the range of funerary activities at the Prague Castle. The E-W oriented grave discovered in 1933 in the lower Deer Moat “near the western Watchtower” can be accurately localised. Otherwise undatable funerary activity was attested in the same year in the area of Opyš – to the west of the Land-registry No. 192/IV (O). Due to finds of human remains in their vicinity these two N-S oriented features were interpreted as grave pits. The bones belonged to at least eight adults and two children. Two otherwise undatable graves were discovered in 1922 at the southern wall of the Lobkowitz Palace and in the upper Deer Moat. Human remains in secondary contexts were found in the area at the northern pillar of the Daliborka tower (1930). This area is located just to the north of the above-mentioned displaced bones at Opyš. Other remains in secondary contexts, however, without any further localisation are known from the Garden on the Ramparts and the Paradise Garden.

All the burials were unearthed in the course of construction activities related to Karel Fiala – one of the Castle re-builders; his written inheritance, therefore, represents the main source of information. When reconstructing the find circumstances, we often have to rely on the preserved verbal descriptions. No photographic documentation was taken. Human remains are preserved only partially. The absence of accompanying finds hinders any attempts to date these graves more accurately.

7. ADDENDA TO CEMETERIES ON THE NORTHERN FOREFIELD OF THE PRAGUE CASTLE

In the course of processing the collections of finds from the Prague Castle including the finds from 1925, the authors managed to trace some documents and finds that were considered lost. They were deposited in wrong boxes or wrong place in the past, so their re-appearance represented a rather happy accident. These discoveries mainly concern cemeteries at the Riding School (V-JÍZ) and Jelení Street / Lumbe Garden (JEL-LZ).

Cemetery at the Prague Castle Riding School and partly in its interior was largely unearthed in 1947, 1951–1952, 1961 and 1982–1983 (*Fig. 7/18*). Catalogue of graves belonging to this cemetery including information on other accidental or sporadic graves was prepared by *K. Tomková (2006b: Early Medieval graves)* and *G. Blažková-Dubská (2006: Modern Period graves)*.

The author obtained additional new information on 19 graves (graves 2/36, 1/47, 2/47, 14/51, 15/51, 25/51, 40/51, 43/51, 44/51, 63/51, 71/51, 72/51, 73/51, 76/51, 93/51, 99/52, 100/52, 3/61, and 1/75), and one grave (1/2016) was discovered and unearthed only recently. The new finds suggest that more than the two known graves (1/47, 2/47) were damaged or destroyed in the interior of the Riding School in 1947. The authors managed to ascertain Early Medieval dating of some very damaged graves (25/51, 71/51, 76/51, 99/52). The grave 1/2016 proofed that the eastern edge of the cemetery reached to the entrance of the Royal Garden (*Fig. 7/19*). It is also the first grave on this cemetery that contained spurs.

In the course of organising the documentation and finds from the excavations conducted in the Convent and Basilica of St George in the years 1959–1963, a bag containing human bones with accompanying text on a file card was discovered (*Fig. 7/20*). A sketch places this find to the Lumbe Garden I. Due to its location and close proximity, the grave designated as 1/48 probably formed part of the JEL-LZ Cemetery (*Fig. 7/21*). Dating of this grave to the Early Middle Ages is only tentative for Prehistoric graves are also known from the same area (*Březinová – Turek 1999*).

Year	Number of graves	Designation	Notes	Total number
1895–1913	X		to the south of the Riding School	
1919	3	1–3/1919	in the Riding School	3
1919	3	1–3/1919	Royal Garden	6
1922	1	1/1922	to the south of the Riding School	7
1936	2	1–2/1936 or 105, 106	to the south of the Riding School	9
1939	1	1/1939	?	10
1947	2	1–2/1947 or 107, 108	in the Riding School	12
1951–1952	104	1/1951–104/1952	to the south of the Riding School	116
1961	3	1–3/1961	southern wing of the Riding School	119
1975	1	1/1975	Royal Garden	120
1982–1983	12	1/1982–12/1983	southern wing of the Riding School	132
2016	1	1/2016	Royal Garden	133+x

Tab. 7/1: Prague Castle, V-JÍZ Cemetery. Overview of individual graves according to the year of discovery or excavation.

Year	Number of graves	Designation	Notes	Total number
1911	1	1/1911	“construction of electric way”	1
1936	2	1–2/1936		3
1937	8	1–7/1937		11
1948	1	1/1948	Lumbe Garden I	12
1996	5	2, 5–7, 9/1996	Lumbe Garden I	17

Tab. 7/2: Prague Castle, JEL-LZ Cemetery. Overview of individual Early Medieval or probably Early Medieval graves according to the year of discovery or excavation.

8. EVIDENCE OF SPECIFIC TREATMENT OF HUMAN REMAINS

Two finds from the eastern part of Prague Castle differ from other similar discoveries. They represent preparations of human bones for their presentation. They come from Modern Period to recent archaeological contexts. The first find – a skull, was unearthed in the Supreme Burgrave's House in 1962; however, we lack any detailed information regarding its discovery. The second find was discovered during excavations conducted on the Courtyard of the Rosenberg Palace (Land-registry No. 2) in 2007. It was unearthed in a recent pit filled with rubble and other waste dating from around the mid-20th century. The discovered human remains represent remnants of anatomical teaching aids and are not related to the burials at Prague Castle.

9. ANTHROPOLOGICAL ASSESSMENT OF HUMAN SKELETONS FROM THE PRAGUE CASTLE

This contribution focuses on the anthropological assessment of human skeletal remains from various locations at the Prague Castle. We evaluated the comprehensive set of material dated to 11th and 12th century from the Old Royal Palace, Kitchen Courtyard, and Ludwig Wing as well as Early Medieval to Early Modern material from the Basilica of St George (exactly, the area of the Eastern Courtyard behind the Basilica and the Southern Courtyard of the Basilica). Moreover, the study also contains an evaluation of a series of sporadic finds of various dating from the Prague Castle that came from both previous and present fieldwork; and, last but not least, additionally discovered remains from the cemetery at the Riding School was also included. The anthropological material incorporates not only distinctly defined grave units but also a large amount of non-anatomically deposited and intermingled bones from grave pit-fills, secondarily disturbed graves or the surface layers. All finds are summarised in Table 1; more detailed information on the anthropological material is available in the form of previously published anthropological evaluations (*Stránská 1999, 2013, 2016a,b,c,d*). Some of the evidence was previously evaluated by the American anthropologist Dr J. Becker whose observations are also cited (*Becker 2001*). Professional evaluation of the material included determination of the basic demographic characteristics (gender, age), anatomical variations, anomalies and pathological deviations, and calculation of the buried individuals' height. Just to mention a few interesting finds: fragments of skull bones of recent dating that were separated by professionally guided cuts probably represent waste from some anatomical or pathological institute (*Fig. 9/8*); example of a rather advanced arthritis of the distal epiphysis of the humerus that can perhaps be specific (TBC? – *Fig. 9/3*) or an ossified cyst after Echinococcosis (*Fig. 9/4*).

12. SEZNAM ZKRATEK

ARÚ AV ČR	- Archeologický ústav Akademie věd České republiky
Br	- bronz
Bk	- barevné kovy
cm	- centimetr
č.	- číslo
č. neg.	- číslo negativu
č. měř.	- číslo měření
č. p.	- číslo popisné
d.	- délka
Dř	- dřevo
dř.	- dřevěný
Fe	- železo
g	- gram
GA ČR	- Grantová agentura České republiky
hl.	- hloubka
HK	- hradištní/kalichovitá
inv. č.	- inventární číslo
J	- jih
JK	- jemně kalichovitá
JV	- jihovýchod
JZ	- jihozápad
K	- keramika
Ká	- kámen
Kap.	- kapitola
ks	- kus
Ko	- kosti
Lko	- lidské kosti
m	- metr
max.	- maximální
mm	- milimetr
m n. m.	- metrů nad morem
Mu	- mušle
Mz	- mazanice
NO	- novověk
obr.	- obrázek
O/M	- omítka/malta
Paleo	- paleobotanický vzorek
př. č.	- přírůstkové číslo
r.	- rok
RNO	- raný novověk
RS1, 2, 3, 4	- raný středověk 1, 2, 3, 4
S	- sever
s.	- strana
sign.	- signatura
Sk	- sklo
srov.	- srovnání
StM	- stavební materiál
SV	- severovýchod
SZ	- severozápad
š.	- šířka
tab.	- tabulka
ÚDU AV ČR	- Ústav dějin umění Akademie věd České republiky
V	- východ
v.	- výška
VS	- vrcholní středověk
U	- uhlíky
Z	- západ
Ø	- průměr

ABBREVIATIONS USED

ARÚ AV ČR	– Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences
Br	– bronze
Bk	– non-ferrous metals
cm	– centimetre
č.	– number
č. neg.	– number of negative
č. měř.	– number of measurement
č. p.	– House Land-registry number
d.	– length
Dř	– wood
dř.	– wooden
Fe	– iron
g	– gramme
GA ČR	– Czech Science Foundation
hl.	– depth
HK	– Hillfort Period/chalice-like group of pottery
inv. č.	– inventory number
J	– south
JK	– fine chalice-like group of pottery
JV	– south-east
JZ	– south-west
K	– pottery
Ká	– stone
Kap.	– chapter
ks.	– piece
Ko	– animal bones
LKo	– human bones
m	– metre
max.	– maximum
mm	– millimetre
m n. m.	– metre above sea level
Mu	– shell
Mz	– daub
NO	– Modern Era
obr.	– figure
O/M	– plaster/mortar
Paleo	– paleobotanical sample
př. č.	– acquisition number
r.	– year
RNO	– Early Modern Era
RS1, 2, 3, 4	– Early Middle Ages 1, 2, 3, 4
S	– north
s.	– page
sign.	– signature/mark
Sk	– glass
srov.	– see
StM	– building material
SV	– north-east
SZ	– north-west
š.	– latitude
tab.	– table
ÚDU AV ČR	– Institute of Art History of the Czech Academy of Sciences
V	– east
v.	– height
VS	– High Middle Ages
U	– cinders
Z	– west
Ø	– diameter